



Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der nu vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland, van de vroegste tijden af

<https://hdl.handle.net/1874/37241>

HISTORIE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

NEGENDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN

DER NU
VEREENIGDE NEDERLANDEN,
INZONDERHEID DIE VAN
HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte
Gedenkstukken samengesteld,

DOOR

JAN WAGENAAR.

Met Platen en Kaarten.

NEGENDE DEEL,

EGINNENDE IN 'T JAAR 1598; EN EINDIGEN-
DE MET HET SLUITEN VAN HET TWAALF-
JAARIG BESTAND, IN 'T JAAR 1609.



TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.

M D C X C I I.

*Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten
van Holland en Westfriesland.*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DRIE-ENDERTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- I. *Aanbieding aan den Hertoge van Ferrare. Aanflag op Wouw en Vlaanderen mislukt.*
- II. *Verschil met die van de Duitſche Hanze, te Londen. De Engelfche Kooptluiden, Avanduriers genaamd, zetten zig, te Middelburg, neder. Vierduizend Spanjaards, te ſchepe, naar de Nederlanden gezonden. Munitie in de vyandlyke bezettingen.*
- III. *Opening tot eene Vredehandeling, van de hand gewezen. Toeleg op het leeven van Prinſe Maurits geſtraft. De kryg verſlaauwt.*
- IV. *De Aartshertog doet een' keer naar Spanje. Filips de II. ſterft. Zyn lof en laſter. Filips de III. volgt hem op.*
- V. *Onluſten te Embden.*
- VI. *Ellerborn verwerft Brieven van ſchâverhaaling, tegen de Staaten.*
- VII. *Staat van 't Hertogdom Kleeve. De Admirant van Arragon bemagtigt Orſoi. Prins Maurits komt te velde.*
- VIII. *Gebrek in 's vyands Leger. De Admirant neemt Rynberk in. Wezel, Rees en Emmerik ontvangen Spaanſche bezetting. Maurits bezet Zevenaar, Heuſen en het Tolhuis.*
- IX. DEEL. A Deu

Deutichem verlooren. IX. Dood van den Graave van Kuilenburg. Van den Heere van Aldegonde. X. Beweeging te Utrecht. Walvisch te Katwyk gestrand. Inkomsten en Lasten van Holland. XI. De Admirant verdedigt het schenden van den Duitschen bodem. De Staaten verontschuldigen zig insgelyks. XII. Vyandyke aanslagen. Legering der Staatschen. De Admirant slaat zig neder voor Schenkenschans. XIII. Ongerustheid van Prinsse Maurits. Hy bezet eenige Kleeffche Plaatsen. La Barlotte valt in de Bommelerwaard. Bommel vergeefs belegerd. S. Andries-schans gestigt. Deutichem herwonnen. XIV. Maurits, schoon gedrongen door de Staaten, weigert te staan. Reden van zyn gedrag. Krygsbedryven der Duitsche Vorsten. XV. Den Vereenigden Gewesten wordt de handel op Spanje verboden. Scheepstogt van den Admiraal Pieter van der Does Duinkerker Kaapers genomen. XVI. Galeien ten dienste van Spanje, herwaards gevoerd. Albertus en Izabelle komen in de Nederlanden. XVII. De Keizer vermaant wederom tot vrede. Zweeden staat naar 't Bondgenootschap der Staaten. XVIII. Kommerlyke toestand der Vereenigde gewesten. Engeland schynt tot vrede met Spanje te neigen. XIX. Wagten-donk gewonnen. Zonderling gevegt op de Vugter heide. Maurits verovert Crevecoeur en S. Andries-schans. XX. Togt naar Vlaanderen. Ontsteltenis in 't Staatse Leger. Slag by Nieuwpoort. De Admirant gevangen. Misnoegen tuschen Prins Maurits en de Staaten. Oldenbarnevelds agterdogt. XXI. Nieuwe voorslagen tot Vrede. XXII. Duinkerker Kaapers

pers gestraft. Galeien gebouwd. XXIII. Vredehandeling tusſchen Engeland en de Aartshertogen. XXIV. Handel der Duitſche gezanten, in den Haage. XXV. Hevige twist met de Stad Groningen. Kasteel aldaar geſtigt. Mocite in Friesland. XXVI. Wederzydſche toerustingen. Krakou gewonnen. Maurits verovert Rynberk en Meurs. XXVII. De Aartshertog belegert Oostende. Maurits komt voor 's Hertogenbosch. Breekt wederom op. XXVIII. Toerusting ter zee in Spanje. XXIX. Vervolg van 't Beleg van Oostende. XXX. Maurits legerd zig by S. Truyen. De Admirant geſlaakt. Maurits wint Graave. XXXI. Stoute muitery onder 's vyands Krygsvolk. Zes vyandyke Galeien overzeild. XXXII. Oostfrieſche en Embder onlusten.

Met den aanvang deezer jaars, waar in 1598.
 ons het beſchryven der Franſche en
 Engeliſche handelingen reeds diep vervoerd
 heeft, hadt men, hier, tyding gekreegen
 van het overlyden des Hertogs van Ferrare: die, geene kinderen nagelaaten hebbende, het Hertogdom gaarne gebragt zou hebben op *Cezar d'Este*, natuurlyken Zoon zyns Broeders. De Paus, Klemens de VIII. ſtelde zig hiertegen, zoekende Ferrare wederom te hegten aan den Roomſchen ſtoel, van welken het plag ter leen gehouden te worden. Prins Maurits, oordeelende, dat hy, by deeze gelegenheid, der gemeene zaake, ook in Italie, zou konnen dienst doen, boodt d'Este, dien hy reeds

I.
 Prins
 Maurits
 biedt den
 erfge
 naam des
 Hertogs
 van Ferrare der
 Staaten
 bytand
 aan, tegen
 den Paus.

1598.

Hertog van Ferrare noemde, eenige ervaren' Legerhoofden en den verderen bystand der Staaten aan, zo hy besluiten kon, zig met de wapenen, tegen den Paus, te verzetten. Doch d'Este vondt hierby zyne rekening niet. Hy verdroeg zig met den Paus, die hem een deel der Hertoglyke goederen behouden liet; en de aanbieding van Prinsse Maurits werdt van de hand gewezen (a).

Aanflag
der Staat-
schen op
het Slot
te Wouw,

en op
Vlaande-
ren ver-
yeld.

Staatsche
Ruitery
geslaa-
gen.

In 't voorjaar, werden, van de Staatsche zyde, verscheiden' aanslagen gesmeed, die vrugteloos asliepen. De Bevelhebber van Bergen op Zoom maakte toeleg, om het Slot te Wouw in te neemen, door heimelyk verstand met eenen uit de bezettingen; doch deeze ontdekte zyn voorneemen, door eene verhaaste vlugt, waarmede de aanflag te loor liep (b). Maurits, in Lentemaand, eenige schepen te Willemstad verzameld hebbende, van zins, om, daarmede, eener togt in Vlaanderen te doen, werdt, in het uitvoeren van deezen toeleg, gestuit, door eenen hevigen storm, die de Vloot, gedeeltelyk, vernielde, en, gedeeltelyk, wyden zyd, van een verstrooide (c). De Staatsche Ruiters, loerende op 't Spaansche voetvolk by Limburg, moesten, hunnen toeleg ontdekt ziende, door diepen sneeuw, te rug keeren, waarna zy, in Gulikerland, een Spaansch geleide onderschept hebbende, dulden moesten, dat de buit hun, by Burik, door de vyandyke Ruitery, niet zon-

(a) BOEK XXXV. Boek, bl. 10 [432].

(b) METELEN XIX. Boek, f. 369 vers.

(c) METELEN XIX. Boek, f. 369 vers.

zonder verlies van hunnen kant, wederom 1598.
ontjaagd werdt (d). By deeze nadeelen, —
fchoon in zig zelve van weinig belang,
was nog gekomen 't verlies van de Schans De schans
Patientie, niet verre van Biervliet; die, in *Patientie*
't begin van Sprokkelmaand, door eenige *verkogt*.
Franche bezettingen, aan de Spaanschen
verkogt was (e).

Doch de aanwas van 's Lands Koophandel omtrent deezen tyd vergoldt deeze fcha- II.
de rykelyk: waartoe, onder anderen, 't ver- Verschil
fchil, met die van de Duitfche Hanze, te met die
Londen, aanleiding gaf. Wy hebben, te van de
vooren, gezien, hoe de Leden van het Hanze Duitfche
ze-Verbond, die meest Hoogduitschen wa- te
ren, langer dan twee eeuwen, eene Koop- Londen.
halle gehad hebbende te Londen, eindelyk,
op aanhouden der Engelschen, die hun hun-
nen handel benydden, ten tyde van Eduard
den VI. en van Maria, van hunne voor-
naamfte voorregten, beroofd geworden wa-
ren (f): ook, hoe de strengheid tegen de
vreemde Koopluiden een weinig afnam, in
den aanvang der Regeeringe van Koningin-
ne Elizabet (g). Doch 't leedt niet lang, of
de voorige gefchillen werden wederom op-
gehaald. Die van 't Hanze-Verbond, on-
der de befcherming des Duitfchen Ryks
ftaande, klaagden den Keizer, gelyk ook
te vooren gefchied was, dat men hun, in
Engeland, voorregten benam, die, door
veer-

(d) MEYEREN XIX. Boek, f. 369 verfs.

(e) BOR XXXV. Boek, bl. II [433].

(f) V. Deel, bl. 392.

(g) VI. Deel, bl. 61, 75.

1598. veertien Koningen, bezwooren waren. De Koningin, daarentegen, vertoonde, door haaren Gezant op den Ryksdag, dat de klagers hunne voorregten misbruikt, de waaren vervalscht, en * Alleenkoop ingevoerd hadden, tot merkelyke benadeelinge haarer onderzaaten. De Koning van Spanje roeide hieronder, in schyn de verdediging der Hanze-Steden op zig neemende: en rekenende, dat zy, in erkentenis deezer gunst, gehouden waren, haaren handel uit de Vereenigde Gewesten te verleggen, in zyne Nederlanden: waarnaar zy eger geene ooren hadden. Midlerwyl, trokken de Hanze-Steden haare streng zo sterk tegen de Engelschen, op den Ryksdag, dat Keizer Rudolf de II. den Engelschen Koopluiden, die, onder den naam van *Avanturiers*, den Lakenhandel in Duitschland dreeven, en zig, voornaamlyk, te Stade, hadden nedergezet, beval, binnen zekeren bepaalden tyd, het Keizerryk te ruimen. Elizabeth kreeg hiervan zo dra geene kennis, of zy gaf diergelyk bevel aan de Hanzesche Koopluiden, die zig, in Engeland, onthielden. De bestemde tyd, om, beide uit Duitschland en uit Engeland, te vertrekken, was de agtentwintigste van Louwmaand deezes jaars. Doch men liet de Hoogduitschen in Londen blyven, hun alleenlyk den handel verbiedende, en hun beroovende van hun aanzienlyk Huis en Staalhof. De Koopluiden-Avanturiers, die in Duitschland zo lang niet geweest, en zo vast niet gezeten waren, namen de reize aan. In 't doortrekken der

* *Monopolium.*

De Engelsche Koopluiden worden uit Duitschland verjaagd:

en aan die van de Duitsche Hanze de handel, in Engeland, verboden.

der Vereenigde Gewesten, werden zy, van veele Steden, door vertooning van bekwaame gelegenheid tot den handel, en door beloften van veelerlei vryheden, kragtelyk aangeloekt. De Burgemeesters, Raad en gezwooren Gemeente van Groningen hadden, reeds in Slagtmaand des voorleeden jaars, eenen Brief aan de Koninginne geschreeven, waarby zy de gelegenheid hunner Stad, hooglyk, preczen, en ernstelyk verzogten, dat haare Majesteit te wege wilde brengen, dat de Maatschappy der Engelsche Koopluiden-Avanturiers zig tot hument nederfloeg (g). En zeker, Groningen kwam, nevens Kampen, in Overysfel, en Dordrecht, Delft, Amsterdam en Rotterdam, in Holland, zeer by hen in aanmerking: eenigen van welke Steden gelegener waren, tot het verzenden der Koopmanschappen naar Duitschland; anderen, tot het ontvangen derzelve uit Engeland. Hunne Gemagtigden traden ook, met de algemeene Staaten, in onderhandeling, over de vryheden, welken men hun, hier, begeerde toe te staan (h): waaromtrent, men, eerlang, overeenkwam. Midlerwyl, verkoozen zy Middelburg, in Zeeland, tot hunne Marktplaats, voorgeevende, dat het water, aldaar, bekwaamer was, om de wolle te zuiveren, dan aan veele andere oorden (i).

1598.

Men loekt de ecrsten naar de Vereenigde Gewesten.

Zy staan zig te Middelburg neder.

De

(g) *Viz Act. Publ. Angl. Tom. VII. P. I. p. 195.*

(h) *Resol. Holl. 9 Febr. 5 Maart, 15-30 Juny 1598. bl. 49, 88, 235.*

(i) *MEYEREN XIX. Boek, f. 367-369. GROTH Hist. Libr. VII. p. 307-309.*

1598. De Koningin, om hun te begunstigen, hadt bevolen, dat de wol, die, voor Engelsche Rekening, uit haar Ryk, herwaards gevoerd werdt, alleen aan deeze Maatschappye gezonden zou worden. Ook gaven de algemeene Staaten, in 't volgende jaar (1), een Plakaat uit, beveelende, dat de Leden deezer Maatschappye en alle Engelschen hier te Lande hunne Lakens, Baaijen en andere wollen stoffen, ter verblyfplaats der Maatschappye, en nergens anders, zouden hebben ter markt te brengen (k). Om trent deezen tyd, verzogt de Hertog van Wirtemberg, die voorhadt de Nekker bevaarbaar te maaken, den vryen handel voor zyne onderzaaten, door die Riviere, langs den Ryn, op de Vereenigde Gewesten; welke hem, door de Staaten, terstond, toegestaan werdt (l). Op deeze wyze, werdt de handel herwaards gelokt. 't Verhaal van het uitbreiden der scheepvaart, ten deezen tyde en federt eenige jaaren, spaaren wy tot bekwaamer gelegenheid.

Vierduizend Spanjaards, te schepe, naar de Nederlanden gezonden.

In Sprockelmaand deezes jaars, hadt Philips, eene nieuwe orde op 't stuk der geldmiddelen gesteld hebbende (m), vierduizend Spanjaards, op eene Vloot van agtendertig schepen, naar de Nederlanden gezonden. De knegten stonden onder *Don Sanchio de Leiria*: de Vloot onder den Admiraal *Pretendona*. Zy werdt geleid, door

(k) Resol. Holl. 27 May 1599, bl. 192. en Groot-Plakaatb. I. Deel, col. 766.

(l) BOR XXXV. Boek, bl. 32 [461].

(m) BOR XXXV. Boek. bl. 11 [433].

(1) Den twee-entwintigsten van Lentemaand.

eenen Hollandschen overlooper, en, bin- 1393.
 nen twaalf dagen, te Calais, toen nog in
 de magt der Spanjaarden, binnen gebragt.
 Eenige schepen nogtans werden, door de
 Staatliche Vloote, hieromtrent kruisende,
 op strand gejaagd: één genomen. De sche-
 pen, 't Spaansch Krygsvolk aan land gezet
 hebbende, keerden, voor 't grootste ge-
 deelte, veilig naar hun Vaderland, alzo be-
 weezen werdt, dat zy in Deenemarke en de
 Oostzee t' huis hoorden, en voorheen, in
 Spanje, in beslag genomen waren. Doch
 twee schepen, die, met Krygsvolk en Koop- Twee
 manschappen, uit de haven van Calais Spaan-
 naar Spanje, te rug wilden, werden, door schepe
 de onzen, veroverd. De Spaansche kneg- genomen.
 ten, die te Calais ontscheept waren, wer-
 den, hier en daar, in de Nederlandsche Ste-
 den, gelegd: doch waren by weinigen wel-
 kom, alzo men, uit hunne overkomst, af-
 nam, dat de Landzaaten nog, gelyk onder
 de voorgaande Regeeringe, door Spanjaards,
 bestierd stonden te worden (n).

De muitery, in verscheiden Steden, ver- Muitery
 schafte den Aartshertoge, omtrent deezen onder de
 tyd, veel moeite. Te Gelder, daar 't vyandiy-
 krygsvolk te hoop geloopt was, werdt zy, ke bezet-
 door 't beleid van Graave Herman van den tingen te
 Berge, gelukkiglyk gestild (o). Naderhand, Gelder,
 raakte de Spaansche en Hoogduitsche bezet- te Graa-
 ting van Graave, tegen elkanderen, aan 't ve,
 woeden; doch zy bedaarde, eerder dan men
 ver-

(n) METELEN XIX. Boek, f. 370 versf.

(o) METELEN XIX. Boek, bl. 372 versf.

1593. verwagt hadt (*p*). Maar te Antwerpen, schieen de muitery gevaarlyker gevolgen te zullen hebben. De Spanjaards, die hier op 't Kasteel lagen, hunnen Overste, *Augustyn Meria*, verjaagd hebbende, hadden een' gemeen soldaat, in zyne plaats, gesteld, en toen twee-entwintig maanden folds gevorderd. Terwyl men middel zocht om hun te voldoen, dwongen ze den burgeren vyf-entwintig stuivers sdaags, voor een' Ruitter, half zo veel, voor een' voetknecht, af; eischende, wyders, dat men hun kostbaare kleederen, huisraad en al wat hunne dardelheid meer verzinnen kon, tot hoeren toe, verschaftte, met zo veele trotsheid, dat zy zelfs schooten op de Stad, tot dat men hun afvraagen kwam, of zy iet te belasten hadden. De bezetting van Lier begon, eerlang, den zelfden weg in te slaan; ook die van 't Kasteel te Gend, hoewel men zig hier een weinig zediger gedroeg. De Aartshertog, geenen kans ziende, om hun allen te vergenoegen, deelde de penningen, uit Spanje bekomen, onder 't volk, welk hy te velde wilde brengen, en stelde de bezettingen, op goede hoop, uit: waardoor dezer ongebondenheid, tot in 't volgende jaar, duurde; wanneer zy zig niet dan met geld lieten stillen (*q*).

III. De Staaten der Spaanfche Nederlanden hadden den Aartshertog, by deszelfs inhuldiging, zo sterk gedrongen, tot het bevredigen

(*p*) METELEN XX. Boek, f. 382.

(*q*) METELEN XX. Boek, f. 382. BOE XXXV. Boek, bl. 37 [468]. XXXVI. Boek, bl. 5 [522].

digen der afgevallen' Gewesten , dat hy 1598.
 brieven afvaardigde aan de Staaten van Hol-
 land en Zeeland en derzelve Bondgenooten ,
 waarin hy hun kennis gaf van zyn Huwe-
 lyk , en dat het regt op de Nederlanden
 zynere Gemaalinne was afgeftaan : verklaa-
 rende , voorts , zyne geneigdheid tot vrede :
 waartoe hy hen , insgelyks , vermaande ,
 met byvoeging , dat hy den last , om
 deswege in onderhandeling te treden , ge-
 laaten hadt aan zyne Staaten : welke zyn
 fchryven , met eenen Brief van den zelfden
 inhoud , verzelden (r). Op gelyken zin ,
 fchreeven aan Maurits , Filips Willem , zyn
 broeder , de Hertog van Aarfchot en de
 Markgraaf van Havrech (s). Ook hoorde
 men , omtrent deezen tyd , ter algemeene
 Staatsvergaderinge , *Daniel van der Meulen* ,
 Koopman te Leiden , die , onlangs , onder
 dekfel van ziekte zyns broeders , naar Ant-
 werpen ontboden geweest zynde , van ver-
 fcheiden' Grooten en van den Aartshertoge
 zelve , verftaan hadt , hoe zeer men daar
 haakte naar de vrede. Zelfs verzekerde hy ,
 dat men gezind was , den Vereenigden Staa-
 ten hunnen Godsdienst vry te laten , zo
 zy flegts den Aartshertog en de Infante er-
 kennen wilden. Ook zou de Koning , uit
 agtinge voor Prinse Maurits , hem gaarne
 het opperbevel over zyne Legers in Hon-
 garye willen opdraagen. Doch de Staaten
 en Prins Maurits hadden geene ooren naar
 dee- die van de hand
 gewee-

(r) BOEK XXXV. Boek, bl. 38 [170].

(s) NIETEN XX. Boek, f. 384. GROTH Hist. Libr. VII.
p. 327.

1598. ———
 zen
 wordt.

deezee uitbiedingen. Zy vonden te veel
 fmaaks in de pas verkreegen' vryheid, dan
 dat zy zig, zelfs al ftondt men hun alles
 toe, wat zy te vooren begeerd hadden, op
 nieuws, zouden hebben willen begeeven
 onder vreemde heerschappye. En zy wer-
 den in hun opzet, om te volharden in den
 oorlog, verfterkt, federt het onderfchep-
 pen van eenige Brieven des Konings, waar-
 uit het tegendeel bleek van 't gene men
 hier voorgaf (t). Ook was 'er, wederom,
 een toeleg op 's Prinzen leeven ontdekt, die
 de Staaten en elk langs hoe afkeeriger maak-
 te van handeling met de Spaanfchen.

Pieter
 Panne,
 om voor-
 genomen
 moord
 van Prinse
 Maurits,
 te Lei-
 den, ter
 dood ge-
 bragt.

Pieter Panne, geboortig van Yperen, kui-
 per zyns handwerks; doch voor deezee ook
 koopman en makelaar, was, op den vier-
 entwintigften van Bloei maand, te Leiden,
 daar hy woonde, op eenig arg vermoeden,
 in hegtenis geraakt. Deez' hadt, onder-
 vraagd zynde, beleeden „ dat hy, stren-
 „ gelyk vervolgd door zyne fchuldeifchers,
 „ en geworpen van de eene gevangenis in
 „ de andere, eindelyk, geraakt was by de
 „ Jezuiten te Douai, die hem, door belof-
 „ ten, hadden aangezct, tot den moord
 „ van Prinse Maurits, dien hy *Hertog* noem-
 „ de. Dat zyne vrouw, zeer Jezuitsgezind,
 „ hem, hiertoe, ook fterk hadt gedrongen:
 „ en dat hy, eindelyk, bewoogen, door
 „ beloften van tydelyke gunften en van den
 „ Hemel, hier namaals, 't ftuk hadt aan-
 „ genomen. Dat, de Jezuiten hem, hier-
 „ op,

(t) Bou XXXV. Boek, bl. 37 [468] enz.

„ op , het Sakrament toegereikt en reisgeid 1598.
 „ gegeven hebbende , hy naar Zeeland ge-
 „ trokken , en , van daar , te Leiden aange-
 „ komen was. Dat hy , hier , de snoodheid
 „ en 't gevaar van den toeleg nader over-
 „ denkende , tot betere zinnen gekomen , en
 „ van zyn voorneemen afgestapt was : wes-
 „ halve hy badt , dat men deernis wilde
 „ hebben met zyne onnozelheid.” Van el-
 „ ders blykt , dat hy ook bekend heeft , „ in
 „ tegenwoordigheid van Richardot en d'As-
 „ fonville , aangenoomen te hebben , den
 „ Prins , met een vergiftigd mes , van bo-
 „ ven voorzien met drie weërhaaken , om
 „ te brengen ; waartoe hy zyne Doorlug-
 „ tigheid , in 't Poortaal der Fransche Ker-
 „ ke , te Leiden , ten tyde van 't verrig-
 „ ten der trouwplegtigheid , tusfchen den
 „ Heere van Asperen en de Dogter van den
 „ Heere van Aldegonde , dagt waar te nee-
 „ men : welke plegtigheid de Prins , egter ,
 „ niet bygewoond hadt. Dat de toeleg ,
 „ hierdoor , gemist was , tot bystere ontfel-
 „ tenis van eenige Jezuiten , die zig , zo hy
 „ voorgaf , op zekere Katholyke Hofftede ,
 „ buiten den Haage , onthielden (u).” Hy
 „ herhaalde deeze belydenis , tot verfcheiden
 „ reizen , smeekende , geduurig , zeer erbar-
 „ melyk , om lyfsгенade. Maar Schepenen
 „ van Leiden , by raade der Gekommitteer-
 „ de Raaden en der beide Geregthoven van
 „ Holland , veroordeelden hem , op den twee-
 „ entwintigften van Zomermaand , om onthalsd
 „ en

(u) Refek. Hull. 27 May 1598. bl. 163.

1598. en gevierendeeld te worden: welk vonnis, ten zelfden dage, aan hem werdt uitgevoerd. Het werdt, terftond, gedrukt, in 't licht gegeven: doch, van der Jezuiten zyde, naderhand, uit fchaamte, zo 't fchynt, over 't fchelmftuk, ook in openbaaren druk, wederlegd (y). Ondertusfchen, werkte dit voorval mede, om de Staaten te bevestigen in de afkeerigheid van de Vredehandeling, tot zo verre, dat zy zelfs niet goedvonden, te antwoorden, op de opening, hun, van wege den Aartshertoge, gedaan. In Lentemaand des volgenden jaars, fchreeven ze egter aan de Staaten der Spaanfche Nederlanden; dezelve, op hunne beurt, vermaanende, om, nevens hen, de wapenen tegen den gemeenen vyand op te nemen (w).

Schutge-
vegten.

Tot hiertoe, waren de Krygsbedryven in de Nederlanden van zeer gering belang geweest. Want, behalve het gene wy te vooren gemeld hebben, was 'er naauwlyks iets voorgevallen, dan een klein fchutgevegt by Nieuwmegen, tusfchen eenige Staatfche knechten en eene bende vyandyke ruiters: waarin de onzen te kort gefchooten waren. Daarentegen, hadt eenige Staatfche Ruitery eenen hoop Spaanfchen over de Maaze geflaagen, by welke gelegenheid, een der Graaven van Mansfeld gefneuveld was (x). De reden, waarom, van weder-

Oorzaaken van 't
verflaau-

(y) BOR XXXV. Boek, bl. 26 [453] enz.

(w) BOR XXXVI. Boek, bl. 23 [543].

(x) GROTIJ. Hist. Libr. VII. p. 326.

was

was geene andere, dan dat de Vereenigde gewesten oordeelden, hunne geldmiddelen, die bekrompen omkwamen, een weinig te raade te moeten houden, en dat Albertus zyn Leger eerst versterken wilde met de bezettingen der Fransche Steden, die, volgens de Vrede, geruimd moesten worden: doch welken de knechten niet verlaaten wilden, voor men hun voldaan hadt, waartoe den Aartshertoge naauwlyks middel overschoot. Maar, na 't bekomen van eenige penningen van den Koning, besloot hy een Leger byeen te trekken omtrent de Maaze, en, alzo hy op zyn vertrek stondt naar Spanje, werdt aan Don Francisko de Mendoza, Admirant van Arragon, het opperbevel over hetzelfde opgedraagen (y). De Vereenigde Staaten, hiervan kennis bekomen hebbende, deeden de Bommelerwaard bezetten door Hohenlo, terwyl Prins Maurits het grootste gedeelte des Staatfchen Legers by Arnhem samentrok. Elk was, derhalve, in de verwagting van eenige gewigtige onderneeming, tegen 't najaar.

Albertus hadt, midlerwyl, zynen Oom, *Andreas*, ook Kardinaal, en Zoon van Ferdinand, Graave van Tirol, ontbooden uit de Elzas, alwaar hy, van wege den Keizer, 't gebied voerde. Aan deezen droeg hy de Regeering der Nederlanden, in zyn afwezen, op (z), en begaf zig toen, den veertien den van Herfstmaand, op reis naar Spanje (a).

IV.
De Kardinaal
Andreas
van Oostenryk,
door Albertus,
tot Landvoogd
aangefield.

(y) GROTH *Hist. Libr.* VII. p. 328, 329.

(z) GROTH *Hist. Libr.* VII. p. 326, 330.

(a) BOR XXXV. *Boek*, bl. 37, 38 [467, 470].

1598. Albertus vertrékt naar Spanje. Filips Willem, Prins van Oranje, verzelt hem. Filips Willem, Prins van Oranje, verzelt hem.

Filips de II. sterft.

Zyne laatste ziekte.

Filips Willem, Prins van Oranje, verzelt hem, tot verwondering van veelen, die oordeelden, dat hem zyne langduurige gevangenis reeds wars van dit Ryk gemaakt moest hebben. Doch 't schynt, dat zyn voornaam oogmerk, in het doen deezer reize, geweest zy, zig, door tusschenpraak des Konings van Spanje, die nu met Henrik den IV. bevredigd was, in 't bezit van het Prinsdom Oranje te doen herstellen. Maurits hadt ook naar dit Prinsdom gestaan, en Aldegonde, voor eenigen tyd, afgezonden, om zig, door onderhandeling en andere konstenaaryen, meester van het zelve te maaken. Doch 't was hem, tot nog toe, mislukt. En Filips Willem werdt 'er, in Lentemaand des volgenden jaars, ingehuldigd (*b*). De Aartshertog nam de reis door Duitschland en Boheeme; hieldt, te Praag, een mondgespreek met den Keizer, zynen Broeder, en begaf zig, voorts, naar Italie. Doch onder weg, hadt hy de tyding gekreegen van de dood zyns Schoonvaders, Koning Filips den II., die, 's daags voor zyn vertrek uit Brusfel, den dertienden van Herfstmaand, op 't Eskuriaal, overleeden was. Met zyne ziekte en dood hadt het zig, deezer wyze, toegedraagen.

De jigt hadt hem, sedert eenigen tyd, en vooral, sedert de jongste Lente, zeer begonnen te kwellen, en deeze kwaal was, geduurende den Zomer, zo merkelyk verzwaaard,

(*b*) MEYEREN XX. Boek, f. 303. XXI. Boek, bl. 403. GROTIUS Hist. Libr. VII. p. 330.



FILIPS DE TWEEDE,
Koning van Spagne .

zwaard, dat hy zig, in eene rosbaar, naar 't Eskuriaal, een zomerpaleis, door hem, gestigt, hadt doen overbrengen, om van lugt te veranderen. Doch hier bevangt hem de koorts, en eene ongewoone krimping der zenuwen: ook openbaarden zig verborgen zweeren, in de schein en vooral in de borst, die, door geneesmiddelen, tot rypheid gebracht, een grooten overvloed van vervuilde stoffe uitwierpen, in welke, al ras, zo groot eene menigte van luizen voortge-teeld werdt, dat zyne oppassers hem niet zagen te reinigen. Ook werdt 'er zyn vermagerd lighaam, eerlang, te zwak toe: waarna het ongedierte, zig plaatsende in zyne ingewanden, hem eene onlydelyke smert veroorzaakte. Men getuigt, dat hy, zyn einde voelende naderen, de dood, met gelaatenheid, te gemoet gezien heeft. Zynen Zoon en Dogter heeft hy de bewaaring der onderlinge liefde en des Roomschen geloofs, ernstelyk, aanbevolen. Waarna hy, de laatste Kerkgeregten ontvangen hebbende, met het zelfde kruisbeeld by zig, welk zyn Vader, stervende, in de handen gehad hadt, en met veele vertooningen van Godsvrugt, ontslaapen is, in het twee-enzeventigste jaar zyns ouderdoms, en in het drie-enveertigste zyneregeeringe (c). Zyne bedaardheid, naarstigheit, doorzig-tigheit in 't uitvorschen van de geheimen der Vorsten, en uitwendige Godsdienstig-
heid

Zyn aart,
lof en
laster.

(c) METEREN XX. Boek, f. 390 enz. BOEK XXXV. Boek,
bl. 39 [470], 40 [472] enz.

1598. heid wordt van veelen hooglyk geroemd. Doch, als 'er zyne heerschzugt belang by vondt, schroomde hy niet, de paalen der goedertierenheid verre te overschryden. Ook was hy haatdraagend en agterdogtig, loos en geveinsd. Zyne partyen hebben hem onmenschelyke wreedheid en moordlust te last gelegd, en zyne jongste ziekte aangemerkt als eene blykbaare straf des Hemels over het ombrengen van zynen Zoon en Gemaalinne. Zy vergelyken hem, met Antiochus Epifanes, Herodes, en andere monsters der aloudheid: niet bedenkende, dat ook eerlyke en geroemde mannen, door diergelyke walgelyke ziekten, uit het leeven gerukt zyn (*d*). 't Begrip, welk hy, van jongs op, ingezoogen hadt, van de volstrekte afhankelijkheid der Nederlanderen van hunnen Vorst, en van de onvergeeflyke snoodheid van 't gene hy Kettery noemde, heeft hem doen waanen, dat 'er aan zyne wederspannige onderzaaten niets te verbeuren ware. En deeze waan maakte hem onverzoenlyk, en drong een groot deel der Nederlanderen, om zig zynner gehoorzaamheid te onttrekken. Veele eenvoudige Ingezetenen der Vereenigde Gewesten, oordeelende, dat men zynen Vorst, hoe hy 't ook maakte, nimmer mogt afvallen, hielden zig nu, na zynen dood, eerst ontslaagen van den eed, dien zy hem gezwooren hadden. Zyn Zoon, FILIPS DE DERDE, gehouden voor niet al te snedig

Zyn Zoon
Filips de
III. volgt
hem op.

(*d*) GROTH Hist. Libr. VII. 2. 331.

dig van begrip, volgde hem op in de Regeering (e). 1598.

De Aartshertog, voortgereisd tot op den Venetiaanſchen bodem, ontmoette aldaar de Bruid des nieuwen Konings, *Margareet* Dogter van den Aartshertoge Karel, Keizer Ferdinands Zoon. Hy verzelde haar tot Ferrare, alwaar Paus Klemens de VIII. gevollmagtigd om de afwezende Filips en Izabelle te verbeelden, de beide Huwelyken floot en inzegende. Het overig gedeelte van dit jaar werdt, door dit aanzienlyk gezelfſchap, doorgebracht in Italie (f): vanwaar wy te rug keeren, om, midlerwyl, te zien, wat 'er, in en omtrent de Nederlanden, voorviel.

Wy hebben, te vooren (g), gemeld, dat, in het Verdrag tuſſchen den Graave van Oostfriesland en de Stad Embden, in den jaare 1595 geflooten, onder anderen, bedongen was, dat de Stad, aan den Graave, zekere ſomme betaalen zou. Om deeze te vinden, en tot vervulling der onkosten, in het voorgaande gefchil gemaakt, hadt zy den Ingezetenen zekere belastingen willen opleggen, die nog niet waren ingewilligd. Van deeze gelegenheid bediende de Graaf zig, om zyn voorig gezag wederom te bekomen. 't Onvrede over den inhoud van 't jongſte verdrag, welk hy hielt hem afgedwongen te zyn, hadt hy zig beroepen op den Keizer, die, euvel neemende, dat de

V.
Onluſten
te Embden.

Ver-

(e) GROTH Hiſt. Litt. VI. p. 332.

(f) METEREN XX. Boek, f. 393.

(g) VIII. Deel, bl. 421.

1598. Vereenigde Staaten zig de beslissing hadden aangemaatigd van eene zaak, welke in het Duitſche Ryk voorgevallen was, en egter ongenegen, om, tegen de belangen der Stad, te vonniſſen, het Delfzylſche Verdrag wel vernietigd, doch byna dezelfde dingen, uit zynen naam, belast hadt. Hier zig dan in zyne verwagting bedroogen gevonden hebbende, onderſtaat de Graaf de Stad, door inwendige beroerten, overhoop te werpen, om zig, daarna, van dezelve te verzekeren. Hy zendt zyne twee Zoonen, *Joan* en *Chriſtoffel*, derwaards, die de beroerten aanſtooken moesten. Ook zocht hy eenige wargeeften op uit het graauw, die de misnoegden over de belasting, welke van twee uit de negentien gilden geweigerd was, en een zeker ſlag van Lutherſchen hadden gaande te maaken tegen de Regeeringe; ſamenrotting, onder hen, te verwekken, en hen de Poorten te doen openen voor 's Graaven Krygsvolk, dat, onder ander voorgeeven, byeen gebragt en herwaards geſchikt was. Doch onder hen, die men aangezocht hadt, was 'er een, die 't ſtuk der Wethoudersſchap ontdekte. Terſtond daarop, werdt zekere Kistemaaker gevat, die ſchriftelyken laſt hadt van den Graave, om al 't voorgemelde uit te voeren. Men beklagde zig zeer, by 's Graaven Zoonen, over huns Vaders trouwloosheid. 't Bleef hier niet by. De Kistemaaker, ſcherpelyk ondervraagd, ontdekte verſcheiden medeſtanders, met naame *Joan Greene*, man van aanzien onder de zynen,

en Zwager van zekeren *Fonk*, die over en weder ging, tusſchen den Aartshertoge Albertus en den Graave, en, voor eenigen tyd, op vermoeden van ſlinkschen handel, in Holland agterhaald, en vastgezet was. By Groene werden gevonden Brieven van Fonk aan Graave Edzard, hem raadende, „het oog af te wenden van Duitschland, „en aan te spannen met Spanje, door welks „magt alleen, hy hersteld kon worden, „Doch in erkentenis deezer weldaad, moest „hy gedoogen, dat het Spaansche Leger „zig, voor eenigen tyd, nedersloeg op „zynen bodem, en dat men eene Vloot „hieldt in den mond der Eems en des naasten zeeboezems.” Zulke ontdekkingen en de voorgenomen' oproer kostten eenigen der voornaamste beleideren den hals, anderen werden gebannen, en in geldboeten beslaagen. De jonge Graaven waren, tegen 't verzoek van den Raad, den negenden van Bloei maand, uit Embden geweeken. De Raad, midlerwyl bezeffende, in hoe groot een gevaar de Stad geweest ware, besloot wederom, een vendel te werven van driehonderd koppen: waartoe men, op geloove der Staaten van Holland en der algemeene Staaten, te Amsterdam en elders, geld opnam (*h*). Graaf Willem Lodewyk, Stadhouder van Friesland, hadt deeze knegten, voorbedagtelyk, afgedankt: waarna ze, terstond, door die van Embden,

1598.

Graaf
Willem
Lode-
wyk ver-
schaft
Embden

(*h*) Resol. Holl. 7. 11 July, 20 Oct. 1598. li. 238, 250.



WILLEM LODEWYK
*Grave van Naafau, Catzenellenboge
Wanden, Dietz. Heer van Bilstapen
Gouverneur van Vriesland
Groningen en de Omlanden.*

1598. waren aangenomen. Ook hielt hy hulpbenden gereed, om hun, des noods, verder te ondersteunen. Maar Graaf Edzard, als hadt hy geenen overlast gedaan, maar geleeden, riep elk te hulp, tegen de Stad. Eerst, daagde hy haar te Spiers, tegen den zestienden van Oogstmaand, klaagende, in de Daagbrieven, onder anderen, over het Staatfche Krygsvolk, welk, op zynen bodem, gestroopt hadt (i). Voorts, zondt hy zyne Zoonen naar Poolen: alwaar vyf fchepen werden uitgerust, die, bemand met Embder ballingen en ander volk, de Stad dreigden aan te tasten (k). Ook fchreef de Koning van Poolen eenen trotsen Brief aan de algemeene Staaten, waarby zy vermaand werden, geenen onderftand te doen, aan die van Embden, welken hy, ten zelfden tyde, den handel in zyn Land verbooden hadt (l). Zulk een verbod was ook gefchied, van wege den Hertoge van Holstein, wiens Dogter met Graave Edzards Zoon, Enno, gehuwd was. En de Graaf zocht het zelfde te wege te brengen, in Spanje en in Decenemarke (m). Ook arbeidden de Spanjaards, deezen winter, heimelyk, om eene geheele omkeering, in de Regeering en in den Godsdienst, te wege te brengen, binnen Embden (n). Zy en de Graaf wisten zelfs, geduurende den winter, eenen nieuwen
aan-

(i) METELEN XIX. Boek, f. 375 vers. 376.

(k) Refol. Holl. 9 Dec. 1598. bl. 409.

(l) Refol. Holl. 23 Dec. 1598. bl. 464.

(m) GROTIJ Hist. Libr. VII. p. 333. & seqq.

(n) Refol. Holl. 16 Febr. — 5 Maart 1599. bl. 105.

aanhang te maaken, onder de Koopluiden, Reeders en Bootsgezellen, die men vleide met de vaart op Spanje, welke nu, in de Vereenigde Gewesten, verboden was (o). De Graaf wierf volk, rustte scheepen uit, en vondt de kosten, uit geweldige schattingen, den Oostfrieschen Dorpen afgeperst, welken hy, daarenboven, tot eenen eed vergde, om hem, tegen die van Embden, by te staan (p). In deezen verwarden toestand, bleeven de zaaken tot op de dood van Graave Edzard den II. die, den eersten van Lentemaand des volgenden jaars, voorviel. Hoe zy, daarna, eenigszins vereessend werden, staat ons, by eene andere gelegenheid, te melden.

Te Aken, was het den Spaanschen, onlangs, gelukt, door heimelyke bewerking ten Keizerlyken Hove en elders, de Hervormden uit de Regeeringe te doen zetten, en dezelve, eeniglyk, te doen opdraagen aan Roomschegezinden: die de voorige Regenten eerst in hegtenis namen, en daarna, nevens veele Hervormden, drongen, de wyk te neemen naar Holland, also de openbaare belydenis der Lutherfche beide en der Hervormde Leere, binnen Aken, verboden werdt. By gelegenheid deezer veranderinge, was hier in 't bewind geraakt Gerard Ellerborn, die den Vereenigden Staaten, voor deezen, als Ritmeester, gediend, en, zo hy voorgaf, groote sommen van

1598.

VI.
Ellerborn, te Aken, verwerft Brieven van schatverhaaling tegen de Vereenigde Staaten,

(o) METEREN XXI. Boek, f. 399 vers.

(p) REYD XVI. Boek, bl. 376.

1598. hun te vorderen hadt. Deeze , te Spiers,
 Brieven van schâverhaaling hebbende weeten te verkrygen , tatte eenige Nederlandfche Koopluiden , te Aken , 'aan , doende derzelver goederen geregtelyk bekommen , en , eerlang , te koop veilen. Doch de algemeene Staaten fchreeven , een en andermaal , aan de Stad , over deeze onbehoorlykheid , zo ernstig en dreigende , dat men hun gehoor gaf , en de Nederlandfche goederen ontfloeg (q). Zo veel aanzien hadden nu de Vereenigde Gewesten verkreegen : wier Ingezetenen , weinige jaaren geleeden , voor diergelyke ongemakken , fchier alomme , plagten bloot te ftaan.

doch regt
niets uit.

VII.
Staat van
't Hertogdom
Kleeve.

In 't Hertogdom Kleeve , bleef het bewind der Regeeringe nog in handen der Hertoglyke Raaden , die , met de Spanjaards en met den Huize van Oostenryk , heulden. 't Bemagtigen van Rynberk , door de Vereenigde Staaten , hadt de Vorften van Brandenburg en Nieuwburg niet konnen beweegen , om ernstiger middelen by de hand te neemen , tot het bekomen der erfenisse , waarop zy meenden regt te hebben. De Kleeffche Grooten hadden wel geraadflaagd , over 't werven van zesduizend knegten en tweeduizend paarden , tot verdediging der grenzen , zo 't heette ; maar in der daad , om zig meester te maaken van de Regeeringe. Doch , toen 't op 't kiezen van eenen Veldheer aankwam , en fommingen Graaf Jan van Nasfau ; anderen den
Graaf

Graaf van Hohenlo begeerden, marde men 1598.
 zo lang met overleggen, dat de tegenparty
 gelegenheid kreeg, om zig te versterken
 (r): waarmede de toeleg te niet liep. De
 Stad Alfen, in 't voorleeden jaar, door Prin- Alfen en
 se Maurits, ingenomen, was, hier, onlangs, Meurs
 der Paltsgraavinne wederom ingeruimd. Ook geruimd.
 hadt men Meurs van bezetting ontledigd.
 Beide de Steden moesten, nogtans, onzijdig
 blijven (s).

Dus stondt het op de grenzen, toen de
 Admirant van Arragon, een Leger van Optogt
 twintigduizend knegten en tweeduizend paar- van den
 den byeen gebragt hebbende, den Rynkant Admi-
 vervulde met den schrik voor zynen togt. rant van
 Zyn toeleg was, over den Ryn te trek- Arragon.
 ken, en voorts door de Betuwe, naar Hol-
 land. Doch om dit oogmerk te bereiken,
 moest hy zig verzekeren van den overtogt
 der Riviere: waartoe de verwarde toestand
 der zaaken in Kleefsland nu schoone gele-
 genheid gaf. Mendoza dan, onder wien
 Graaf Fredrik van den Berge, als Veldmaar-
 schalk, geboodt, voert, in 't begin van
 Herfstmaand, zyn Leger, aan verscheiden
 oorden, over de Maaze, en trekt, door de
 onzydige Landen van Gulik, Keulen en
 Kleeve, naar den Rynkant, zonder zig te
 kreunen aan de klagten van grooten en
 kleinen, over 't schenden van den bodem
 des Ryks. La Barlotte, vooruitgezonden, La Bar-
 dwong alle schippers, die hy aantrof, hun- lotte
 ne verjaagt
 de Staat-

(r) GROTH Hist. Libr. VII. p. 336.

(s) MEIEREN XX. Boek, f. 380 versf. 281.

1598. ne Vaartuigen; tusfchen Bon en Keulen, byeen te brengen. Hier voert hy zyn volk over den Ryn, verzekert zig van den overzydfehen oever, en jaagt, met behulp van twee veldftukjes, de Staatsche Uitleggers den froom af, tot aan Rynberk (t). Mendoza, met het gros des Legers, den linker oever des Ryns langs trekkende, nam eerst Orfoi in, eene Kleeffche Plaats, die men hadt begonnen te verfterken. Hy gaf terftond bevel, om de Vestingwerken te voltooijen. En om zig van den overtoegt der Riviere te verzekeren, deedt hy het Dorp Walfum, aan de andere zyde des Ryns, tegen over Orfoi gelegen, ook fterk maaken (u).

Orfoi ingomen.

Prins Maurits komt te velde.

's Heerenberg ontmanteld.

Midlerwyl, was ook het Leger der Vereenigde Staaten, omtrent Arnhem, byeen getrokken. Prins Maurits, zig, insgelyks, derwaards begeven hebbende, bezigtigde en bezorgde de voornaamfte Steden langs den Yffel in perfoon, de overigen, door mindere Legerhoofden. Voorts ftondt hy zyner moeije, de Graavinne van den Berge, op haar verzoek, toe, dat haar Graaffchap, gelegen in 't Land van Zutfen, onzydig bleeve, mids het Steedje 's Heerenberg ontmanteld wierdt, gelyk gefchiedde (v). Daarna, zyn heir gemonfterd hebbende, en het te zwak bevindende, om den vyand in 't open veld tegen te ftaan; want het was niet

(t) METEREN XX. Boek, f. 384.

(u) BOR XXXV. Boek, bl. 49 [483]. METEREN XX. Boek, f. 384 verf.

(v) METEREN XX. Boek, f. 384 verf.

niet veel boven de zesduizend knechten en vyftienhonderd paarden sterk (w); besloot hy zig te legeren in de Gelderfche waard, een klein Eilandje, ter regter zyde van de Betuwe, even beneden de verdeeling der Rivieren, gelegen. Van hier, maakte hy staat, de grenzen te zullen kunnen befchermen, en, nu en dan, den vyand den toevoer te zullen kunnen affnyden. 1598.

't Vyandlyk Leger, midlerwyl, aangegroeid in volk, begon, naar gelang hiervan, gebrek aan geld en aan levensmiddelen te krygen: waaruit ftrooperyen, op den naasten onzydigen bodem, gebooren werden, welken, wederftaan wordende, door de Kleeffche manfchap, *Haaneveeren* genaamd, om dat zy meest uit Landluiden bestondt, niet zonder bloedftorting, affliepen (x). Aan muitzugt en tweedragt onder de knechten hadt men geen gebrek, in zulk een bandeloos Leger. Zelfs waren de hoofden niet eens, over 't gene men verder behoorde ter hand te slaan, dryvende Don Louis de Velasko, dat men Maurits uit de Gelderfche waard verjaagen, en daarna tot in Holland doordringen moest: den Graave van den Berge, daarentegen, dat men, ter regterhand af, naar den Eemstroom trekken, en zig van Embden verzekeren moest: welken togt, een Zoon van Graave Edzard, die thans in 't Leger was, hem, zo men meent, smaakelyk gemaakt hadt (y). Ter-

(w) Zie BOEK XXXV. Boek, bl. 48 [482].

(x) METELEN XX. Boek, f. 385 *verf.*

(y) GROTH Hist. Libr. VII. p. 343.

1598. Terwyl men hierover beraadslaagt, beweegt *Sibilla van Kleeve*, Zuster van den krankzinnigen Hertog, de Stenden des Lands, om op middelen bedagt te zyn, tot het wederstaan en verjaagen der Spanjaarden; die de Landzaaten, alomme, en vooral de Onroomschen deerlyk mishandel- den. *Simon, Graaf van der Lippe*, Overste van den Westfaalschen Kreits, waaronder Kleeve behoorde, werdt overgehaald, om de penningen, geschikt tot den oorlog in Hongarye, t'huis te houden, en tegen Men- doza te gebruiken. De Bischoppen, langs den Ryn gezeten, de Paltsgraaf, de Her- tog van Brunswyk, de Landgraaf van Hes- sen, de Keizer zelf werden aangezegt om hulpe, niet zonder hun 't gevaar te vertoo- nen, welk gantsch Duitschland over 't hoofd hing, zo men der Spaanschen moedwil zyn- nen gang liet gaan. Aan Prinse Maurits zondt men beleefde brieven, waarby men hem bedankte, dat hy den kryg, tot hier- toe, met zo weinig schade der nabuuren, als hem mogelyk geweest was, gevoerd hadt, hem te gelyk verzoekende, den Span- jaarden, uit al zyn vermogen, te willen tegenstaan: welke brieven hem en den Staa- ten te aangenaamer geweest zyn, om dat 'er hoop uit geschept werdt, op een verbond met de Duitsche Vorsten, waarnaar zy lang begeerig geweest waren. Ook toonden zy, in het antwoord op deeze Brieven „ hoe „ 't, na eene droevige ervaarenis van 't „ gene de Staaten, al voor verscheiden „ jaaren, voorspeld hadden, eens tyd werdt,

Beweeg-
ging hier-
over in
Duitsch-
land.

Die van
Kleeve
schryven
aan Prinse
Maurits.

om

„om met volken, hun in bloede bestaande, 1598.
 „ook in gemeenschap van wapenen te tree-
 „den.” Men zondt ook aan den Admirant,
 met klagten over den moedwil zyns Krygs-
 volks, dien hy, met de noodzaakelykheid
 des oorlogs, zocht te verschoonen (z).

Ondertusfchen hadt het aanhoudend plon- VIII.
 deren de veldvrugten verteerd, de bosfchen Groot
 en dorpen verwoest, 't Landvolk verjaagd. gebrek in
 't Leger miste ook den gewoonlyken toe- 's vyands
 voer, die, meer dan eens, onderschept was. Leger.
 Al 't welk groot gebrek veroorzaakte on-
 der de vyandyke fchaaren, die, eerlang,
 by geheele vendels, verliepen. Hier kwam
 nog by, dat de fchipbrug over den Ryn los
 geraakt en weggedreeven was: 't welk de ge-
 meenschap tusfchen Orfoi en de fchans aan
 de overzyde hadt afgefneeden. En meent
 men, dat dit toeval den Admirant tot het
 besluit bragt, om, met verwerping der twee
 voorflagen, waarover, tot nu toe, geraad-
 pleegd was, Rynberk te belegeren (a). De
 Vereenigde Staaten, op nieuws gepord,
 door den Aartsbifchop van Keulen, die den
 jongen Jan van Nafau, Zoon van den Ou-
 den, ten deezen einde, herwaards hadt af-
 gezonden (b), waren, nog onlangs, in ern-
 ftige overweeing geweest, om hem de
 Plaats wederom te leveren. Hiertoe fcheen
 hen te nodigen de afgelegenheid derzelve,
 het tegenwoordig gebrek aan Krygsvolk,
 en

(z) METELEN X. Boek, f. 285.

(a) GROOT Hist. Libr. VII. p. 346.

(b) Refol. Holl. 2-17 Maart, 15-30 Juny, 14 Sept. 1593.
 N. 132, 228, 323.

1598. en vooral, dat de vyand, elders, zo wel, of veelligt beter dan te Rynberk, over den stroom, komen kon. Ook haperde 't flegts, aan eenige voorwaarden, over welken men niet eens kon worden. De handeling was dan afgebroken, toen de Admirant, op den negenden van Wynmaand, de Stad deedt berennen. Zy was, ten deezen tyde, bezogt met de pest, ontstaan, zo men meent, uit de ongewoone droogte des Rynstrooms. De bezetting was, hierdoor, zeer gesmolten en verzwakt. Doch om de Waard voor de Stad te bewaaren, hadt Maurits drie vendelen knechten afgezonden, met last, om zig niet te vermengen met de zieke bezetting der Plaats, dan in den hoogsten nood, die haast gebooren was. De vyand, aanvallende op de zwakke verschanfing van de Waard, noodzaakte dit versch volk naar de besmerte Vesting te wyken. Mendoza, voorts, om niet overvallen te worden, bezetting gelegd hebbende in de zwakke of ontruimde Kleeffche Plaatsen beneden Rynberk, als Burik, Alfen, Meurs en anderen, naderde de Stad, met mistig weder, van drie kanten: en eischte ze op, door *Alfonzo d'Avalas*, eer men 't geschut nog gelost hadt. De bezetting gaf rustig antwoord: waarop de Spanjaard aan 't stormen viel op 't buitenste bolwerk, daarna aan 't schieten op de Stad. Een kruidtooren by de Rynpoorte, juist toen in den brand geraakt, barst, met zo geweldigen slag, van een, dat de naaste huizen instorten, een groot deel van den muur om verre geworpen wordt,

Ryn-
berk be-
legerd,
door den
Admi-
rant.

wordt, en veele menſchen, ook de Bevelhebber, *Lukas Hedding*, verpletterd, onder de puinhoopen. En, wonder is 't, dezelve ſlag zuivert de lugt van de peſt, die, hier, eenen tyd lang, geheerſcht hadt. Maar de bezetting, de werken vernield, het buskruid vervloogen ziende, zag ook geen houden meer aan de Stad, die zig, op den veertienden van Wynmaand, opgaf, beedingende alleenlyk, het leeven, midſ, in vier maanden, niet dienende, tegen Spanje noch den Aartshertoge (c).

Onderwyle was een gedeelte des vyandlyken Legers, welk zig, tegen over Orfoi, nedergeſlaagen hadt, gevallen in 't Graafſchap Zutſen en in 't Land van Overyſſel, bedryvende, alomme, beide op onzydigen en vyandlyken grond, onbeſchryflyken moedwil. Doch de Dorpen der Veluwe, over welken Mendoza belastingen uitgeſchreeven hadt, weigerden hem dezelve: door Prinſe Maurits, daartegen, gewaarſchuwd zynde (d). *Ulrich van Valkenſtein*, Graaf van Broek, zyn zwak Kasteel van dien naam, na cenige verweering, by verdrag, opgegeven hebbende, werdt, daarna, in koelen bloede, naar alle waarſchynlykheid op laſt van Mendoza, vermoord (e). Zyne Weduwe, hierover, in den jaare 1600, toen Mendoza, in den Haage, gevangen zat, regt vorderende, by een ſmeekſchrift aan 's Lands

1598.

De Stad geeft zig over.

Moord van den Graave van Valkenſtein en Broek.

(c) METER. XX. Boek, f. 387. BOR XXXV. Boek, bl. 43, 44 [486, 487].

(d) BOR XXXV. Boek, bl. 58 [495].

(e) BOR XXXV. Boek, bl. 49 [483] enz.

1598. 's Lands Staaten, waarin zy de diensten, door haaren Gemaal, den Vereenigden Gewesten gedaan, hooglyk verhief; antwoordde de Admirant, wien dit smeekfchrift in handen gesteld was „hoe ook daaruit bleek, dat „de Graaf het lot, welk hem getroffen „hadt, waardig geweest was, alzo hy, „zelfs over 't verbreeken der onzydigheid, „geroemd werdt (f).” Even of dit, al was 't waar, den Spanjaard regt gaf, om een verdrag, daarna, met hem geslooten, te overtreden. Doch diergelyke ongeretigheden werden, dagelyks, gepleegd, op den Duitschen bodem. Wezel, den Admirant Gezanten toegeschikt hebbende, om hem, door onderwerping en geschenken, te vermurwen, werdt gedwongen, den Roomschen Godsdienst te herstellen, en eene sterke Spaansche bezetting in te nemen. Ook moest de Stad het Leger van koorn voorzien, en den Veldheer honderduizend daalers opbrengen (g). Rees moest, wat laater, ook Spaansche bezetting innemen; doch veel sterker dan men bedongen hadt. Emmerik werdt bezet, door een' Hoogduitsch' Hopman, die, zig, by eede, verbonden hebbende, meer niet dan vierhonderd knegten in de Stad te ontvangen, naderhand, de koenheid hadt van la Barlotte, die, met een regiment daarboven, derwaards kwam, buiten te fluiten, zeggende, *dat hy, ook onder eenen trouwloozen*

Wezel,
Rees en
Emmerik
neemen
Spaan-
sche be-
zetting
in.

Over-

(f) BOEK XXXVII. Boek, bl. 54 [669].

(g) MEYEREN XX. Boek, f. 387. versf. XXI. Boek, f. 403
versf.

Overste, zynen eed betragten wilde (h). Men-
doza, nu, met het overig Leger, ook over
den Ryn gekomen, deedt, na 't bezetten
der gemelde Steden, Ysſelburg inneemen;
daar verscheiden' burgers werden omge-
bragt (i). Dus naderde hij vast het Staatſche
Leger, welk nog in de Geldersche Waard
verſchanst lag. Des Maurits, om hem den
weg derwaards af te snyden, delvers te
schepe afzondt, die den Ryndyk boven Em-
merik, op eene plaats, den Hetter genoemd,
door zouden steeken, en 't Land, daar de
vyand door moest, onder water zetten. En
de naaste Landerijen stonden reeds bevroed,
toen de Spanjaards, eerst met musketten,
toen met grof geschut, de delvers van den
dyk dreeven, de gaten stopten, en 't ver-
der onderloopen der Landeryen voorkwa-
men (k).

De vyand floeg zig, daarna, neder aan
den Elterenberg, daar hij, eenige dagen,
stand hieldt. En toen eerst vondt Maurits
geraaden, zig van de Kleeffche Plaatsen
Zevenaar en Heusſen, en Lobeth, of het
Tolhuis, gelegen binnen de Betuwe, te
verzekeren (l). De Legers lagen nu zo na
by elkanderen, dat 'er geduurig schutge-
vegten voorvielen, waarin de Spaanschen,
afgemat door koude en honger, gemeenlijk
te kort schooten. Doch 't kwam tot geen
hoofd-

1598.
Ook Ys-
selburg.

Maurits
tragt den
Ryndyk
door te
steeken.

Hy
neemt
Zeve-
naar,
Heusſen
en het
Tolhuis
in

(h) BOR XXXV. Boek, bl. 54, 55 [491]. GROTH HIST.
Libr. VII. p. 351.

(i) GROTH HIST. Libr. VII. p. 351.

(k) METELEN XX. Boek, f. 388.

(l) BOR XXXV. Boek, bl. 55 [491].

1593. hoofdtreffen, doordien Maurits zig in zyn voordeel hieldt, en de Admirant, de kloekheid zyner knegten mistrouwende, zynen vyand, schoon zo veel zwakker van volk, niet durfde aantasten. Maar Mendoza verliet, eerlang, den Rynkant, en trok naar den Yssel, 't welk Maurits bewoog, hem te volgen, en, na 't bezetten van den stroom, ten einde der Betuwe, met eenige schepen, het gros zyns Legers voor Doesburg neder te slaan (m), daar hy den vyand den ingang der Veluwe fluiten kon. De Admirant legerde zig, eene myl hooger, voor Deutchem, beschoot het Steedje, en naderde de graft, zonder het op te eischen. Hieruit besloot men, dat hy 't, stormenderhand, veroveren, en den soldaat, ter plondering, overgeeven wilde. Nogthans, bewoogen, zo men meent, door Graave Fredrik van den Berge, nam hy 't in, by verdrag, op den agtsten of negenden van Slagtmaand (n).

Maurits
legert zig
voor
Does-
burg.

De Ad-
mirant
bema-
tigt Jeu-
tichem.

Hy trekt
te rug, op
den Duit-
schen
bodem.

Schui-
lenburg
ingenom-
men.

De hongersnood in 's vyands Leger was nu zo groot geworden, dat overloopers en gevangenen, dikwils, verklaarden, in vyf dagen, geen brood geproefd te hebben. Dit aan den Kardinaal Andreas overgebracht zynde, gaf hy last, om alle verdere onderneemingen te staaken, met het Leger te rug te keeren, en op den Duitschen bodem te overwinteren. De Admirant dan, in 't af-trekken, het Huis te Schuilenburg, in 't Graaf-

(m) Resol. Holl. 23 Dec. 1593. bl. 45. METEREN XX. Boek, f. 388

(n) METEREN XX. Boek, f. 388. BOEK XXXV. Boek, bl. 55 [491].

Graaffchap Zutfen, hebbende bemagtigd, 1598. verliet de grenzen der Vereenigde Gewesten (o). De Prins volgde hem op de hie-
len, doende hem, door Graave Lodewyk van Nasfau, op zynen hertogt, nog eenige afbreuk. De Admirant overwinterde te Rees. Maurits keerde naar Arnhem, noodzaakende, eer hy zyn Leger fcheiden deedt, de Spaanfche bezetting van Emmerik, tot het ruimen der Stede; waarna hy deeze Plaats en Zevenaar aan de Stenden van Kleeve wederom overgaf. 't Vyandlyk Leger trok, grootendeels, door Munfterland en 't Graaffchap Reklinghuizen, daar Velasko Dorften bemagtigde: voorts, door 't Hertogdom Berg en 't Graaffchap Mark, alwaar verfcheiden' Steden ingenomen, geplonderd, en met moord en vrouwenkracht vervuld werden (p). In en omtrent Wintermaand, werden Kalkar, Goch en Zante ingenomen (q). Tegen deezen moedwil, werden, in Duitschland, nog geene andere mid-
delen gebruikt, dan bezendingen en brieven, die Mendoza trotsfelyk beantwoordde. De Keizer zondt 'er, eindelyk, twee af, een' aan hem, en een' aan de vereenigde Staa-
ten, aan beiden beveelende, den bodem des Ryks te ruimen (r): waarmede, dit jaar, zo verderfelyk voor Duitschland, ten einde liep.

In

(o) BOR XXXV. Boek, bl. 55 [492].

(p) BOR XXXV. Boek, bl. 56 [492], 68 [508, 509], METE-
TEREN XX. Boek, f. 388 versf. 389.

(q) METELEN XXI. Boek, f. 403 versf.

(r) METELEN XXI. Boek, f. 403 versf.

1598. In de Vereenigde Gewesten, waren, gedurende den loop van het zelve, voornamelijk me lyken ter aarde gebragt: en onder deezzen, Floris van Pallant, Graaf van Kuilenburg, die, diep ingewikkeld geweest zynde, in de beginsels der Nederlandfche beroerten, en nu, eenen geruimen tyd, buiten bewind geleefd hebbende, op den negenden van Herfstmaand, overleeden was (s). Op den vyftienden van Wintermaand, ftierf, te Leiden, daar hy, eenige jaaren, aan eene nieuwe overzetting des Bybels gearbeid hadt, de vermaarde Filips van Marnix, Heer van S. Aldegonde: en 's daags daarna, te Arnhem, de Kanselier Elbertus Leoninus, die, voor de Gendfche Vrede, 's Konings zyde gevolgd hebbende, daarna, tot de Staatfche was overgegaan, en, tot zynen dood toe, in de gewigtigfte handelingen, gebruikt was (t).

X.
Bewee-
ging te
Utrecht.

Wyders, was 't binnenslands zo gerust niet toegegaan, of men hadt, in Grasmaand, de Gemeente, te Utrecht, oproerig gezien, over 't draagen der gemeene lasten, die, met den oorlog, hadden moeten verzwaaard worden, en hier, met meer weêrzin dan elders, werden opgebragt, alzo men thans, een deel derzelven alleen ten laste der Burgerye wilde brengen, en de Geestelyke goederen, zo ver dezelve nog waren in de handen van byzondere Perfoonen, die 't eerste Lid der Staaten uitmaakten, onbelast laaten.

Mett

(s) BOR XXXV. Boek. bl. 47 [480].

(t) BOR XXXV. Boek, bl. 68, 69 [510].

Men hieldt den Burgeren voor, dat de Geestelyke goederen, op eene andere wyze, droegen; en dat men, in allen geval, de verdragen niet schenden moest, die met de eigenaars dier goederen gemaakt waren. Doch 't morren, en dreigen, en iterker te wagt gaan hieldt aan, tot dat het gezag der algemeene Staaten en dat van Prinsse Maurits, tusfchen beide komende, de onlusten stilde (u).

Veelligt zouden 't ons eenigen, als eene onverschoonlyke vergetelheid, toerekenen, hoewel 't niet behoort tot de Historie onzes Vaderlands, zo wy verzuimden te gewaagen van een voorval, in den aanvang deezes jaars; welk, by 't gemeen, voor een voorbeduidfel van voor- of van tegenfpoed, naar elks onderscheiden' gesteltenis, gehouden werdt. Des nagts na den derden van Sprokkelmaand (v), was, tusfchen Katwyk en Scheveningen, omtrent een gehugt, Berkheide genaamd, met de ebbe, aan den grond geraakt, een Walvisch, van de foort, die men Potvischen noemt. Het dier, zig voelende belemmerd, floeg zo geweldig aan 't spartelen en snuiven, dat het, van de vischers, niet dan na veel moeite, met kabels, verder op 't strand gehaald kon worden, daar het, na eenige dagen, stierf: en, onaangezien den geweldigen stank, dien de logge romp, opgeborsten door de zwaarte der ingewanden, uitgaf, van menigten van

1598.

Potwalvisch, by Katwyk, gestrand.

(u) METELEN XIX. Boek, f. 372 vers.

(v) Resol. Holl. voor 6 Febr. 1598. N. 46.

1598. van menfchen, befchouwd werdt. Men mat de lengte van 't gedrogt op twee-en vyftig Roeivoeten, en vondt het van 't manlyk geflagt. De Graaflykheid eigende 't zig, en verkogt het, openlyk, voor eenhonderdzes-entwintig guldens (*w*).

De Staa-
ten ver-
meerde-
ren hun-
ne Krygs-
magt.

In Hol-
land
wordt
een veer-
tigste
Penning

Prins Maurits, te Arnhem, orde gefield hebbende, op het verzamelen van Krygsbehoefden, tegen den veldtogt des volgenden jaars, keerde, eerlang, naar den Haage; alwaar hy, aan 't hoofd des Raads van Staate, de algemeene Staaten vermaande, om hun Leger te verfterken, en middelen te beraamen, om, hiertoe, de vereifchte penningen te vinden. De noodzaaklykheid hiervan vertoonde de Prins zo nadruklyk (*x*), dat men, eerlang, befloot, tot het werven van vierduizend Franfchen, onder den Heere van la Noue. Ook namen de Staaten duizend Zwitfers over, die in Franfchen dienst waren geweest (*y*), Graave Ernst van Nafau, daarenboven, laft geevende, om tweeduizend Duitfchers te werven, die, omtrent Embden, moefften verzameld worden. De Ruitery werdt, insgelyks, vermeerderd met negen Kornetten (*z*). De Staaten van Holland, veel moetende draagen in den laft deezer nieuwe werving, beflooten tot het leggen van eenen veertigften Penning, op den verkoop van alle vaste goederen (*a*),

en

(*w*) Bor XXXV. Boek, bl. II [433]. METEREN XIX. Boek, f. 360 verf.

(*x*) Zie Bor XXXV. Boek, bl. 44 [487] enz.

(*y*) Refol. Holl 14 Dec. 1598. bl. 419.

(*z*) Bor XXXVI. Boek, bl. 4, 26 [521, 547].

(*a*) Zie Refol. Holl. 4 Jané 1599. bl. 12.

en, eerlang, ook tot eene hoofdelyke Leening of Schatting van eenen tweehonderdften Penning der bezittingen van allen, die drieduizend guldens en daarboven gegoed waren: welke schatting, ten deezen tyde, over Holland en Westfriesland, omtrent agtmaalhonderdduizend guldens heeft opgebracht (b). Doch aangezien zulke zwaare belastingen, vondt men haast, dat de inkomsten van dit gewest nog niet toereiken konden, tot het voldoen der vereischte uitgaaven, wordende die voor den jaare 1599, op vyf millioenen en agtmaalhonderdduizend guldens, berekend: waar tegen de inkomsten maar vier millioenen en zesmaalhonderduizend guldens stonden te belooopen; zo dat 'er twaalf tonnen schats te kort kwamen (c): om een gedeelte van welken te vinden, de Tafelhouders van Leeninge den Lande, onder anderen, dertigduizend guldens moesten opschieten (d).

1599.
—
en Capitaale Leening gevoerd.

Hollands Staat van inkomsten en lasten.

De Admirant, ondertuschen, bespeurende, dat de Duitche Vorsten gereedichap maakten, om zig te wreken, over 't schenden van hunnen bodem, spaarde geene giten noch andere konstenaaryen, om hen, ware 't mogelyk, onderling, te verdeelen. Zelfs bragt hy te wege, dat de Kardinaat Andreas gezanten zondt, op eene Byeenkomst der Vorsten, die te Keulen gehouden werdt. Hier deedt hy zyn gedrag, in eene wydluftige rede, verschoonen en ophe-

XI.
Mendoza verschoont het schenden van den Duitfchen bodem, en beschuldigt de Staaten.

(b) Zie Resol. Holl. 15 May, 11 Juny 1599. bl. 185, 212.

(c) Resol. Holl. 14, 15 May 1599. bl. 181, 185, 222.

(d) Resol. Holl. 28 Dec. 1598. bl. 437.

1599. hemelen. Eerst klaagde men „ dat Ketters
 „ en begunstigers van weêrspannelingen, 't
 „ oor der Vorsten ingenomen hebbende,
 „ de oogmerken des Konings van Spanje
 „ durfden lasteren: daar deeze niets dan
 „ de gemeene welvaart der Christenheid
 „ zocht. Immers, vervolgde men, was 'er
 „ zo veel niet te doen geweest, toen O-
 „ ranje, in Duitschland, een Leger tegen
 „ zynen wettigen Vorst op de been bragt.
 „ Daarna hadden de weêrspannelingen, dik-
 „ wils, den Duitschen bodem verwoest, en
 „ de Steden ingehouden, zonder dat men
 „ 'er zig ernstelyk tegen verzet hadt. De
 „ Koningen van Spanje, Vader en Zoon,
 „ hadden, midlerwyl, gearbeid tot vrede;
 „ en, schoon een magtig Leger op de been
 „ hebbende, den voorleeden zomer geslees-
 „ ten, in 't afwagten derzelve; hunne mid-
 „ delen spillende, om Frankryk aan vrede
 „ te helpen, en te ontlasten van bezetting.
 „ 't Was waar, dat de soldaat hierom gebrek
 „ hadt moeten lyden, en, uit dien hoofde,
 „ niet zo wel in tugt hadt kunnen gehou-
 „ den worden, als men gewenscht en ge-
 „ poogd hadt. Maar wie, die zo zwaaren
 „ last op den hals hadt als de Admirant,
 „ zou dit beter hebben kunnen maaken?
 „ Ook moest men wel eenig byzonder on-
 „ gemak, ten nutte der gemeene Christen-
 „ heid, verdraagen willen. De Spanjaards
 „ beoogden niet, de ingenomen' Plaatsen
 „ te behouden; maar de naaste Landen te
 „ beveiligen voor de strooperyen der Staat-
 „ schen. Wyders, moest men gedenken aan
 „ de

„ de verbonden, eertyds, met de Huizen, 1599.
 „ van Bourgondie en Oostenryk gemaakt;
 „ ook hoe zeer men gehouden ware, in
 „ Karel, en in Filips, zynen Zoon. De
 „ Vorst van Kleeve was, volgens 't Ver-
 „ drag van Venlo (e), verplicht den weêr-
 „ spannelingen geene schuilplaats, den
 „ vyanden geenen doortogt te gunnen. Hoe
 „ weinig was hy dit naargekomen! Parma
 „ hadt Burik geruimd, de schans over Rees
 „ geslegt, en Kleeve toegelaaten onzydig
 „ te zyn, zo men slegts den Staatschen
 „ Schenkenschans afhandig wilde maaken,
 „ waarvan zy nog meester bleeven: 't welk
 „ Spanje zyne Plaatsen over den Ryn ge-
 „ kost, en hem den langen weg over den
 „ Duitschen bodem noodzaakelyk gemaakt
 „ hadt. Ten hoogsten onredelyk zou ook
 „ de Aartsbisfchop van Keulen handelen, zo
 „ hy den Munsterschen en anderen klaage-
 „ ren te veel gehoors gaf. Hy hadt zyne
 „ welvaart alleen aan Spanje te danken,
 „ welk hem, tegen Truchfes, verdedigd
 „ hadt, hem Nuis en Bon, na de verove-
 „ ring, wedergeevende. Rynberk was al-
 „ leen den weêrspannelingen ontweldigd.
 „ Alle welke redenen men kragtig genoeg
 „ hieldt, om een onvoorzigtig medelyden
 „ te voorkomen, welk, anders, de Vor-
 „ sten beweegen mogt, om zig, tot myding
 „ van kleine ongemakken, veel grooter
 „ op den hals te haalen. Hun alleen, zo
 „ de vrede gestoord werdt, zou de wraak
 „ bo-

(e) Zie V. Deel, bl. 255.

1599. „boven 't hoofd hangen; Spanje, de Aarts-
 „hertog en Mendoza buiten schuld zyn.”
 Op gelyke wyze, spraken de Spaanische
 gezanten aan verscheiden' Duitfche Hoven
 en by den Keizer; overal egter belooven-
 de, dat het Krygsvolk, voor 't einde van
 Grasmaand, vertrekken zou. Zo bevreesd
 was men, voor nieuwe vyanden (f). De
 handelingen te Keulen, te Koblents en el-
 ders, werden, midlerwyl, naar de gewoon-
 te der Duitfchen, gerekt, tot in Gras- en
 Bloeimaand. De Keurvorst van de Palts,
 de Landgraaf van Hesfen en de Hertog van
 Brunswyk, die, den gantschen winter, be-
 zig geweest waren met werven, drongen
 driftigst op het voortzetten van den togt,
 doch raakten oneens over 't Opperveldheer-
 fchap, welk de Landgraaf en Hertog beide
 begeerden, terwyl de Paltsgraaf de binnen-
 landsche Kreitszaaken bestieren zou. Doch
 veele Roomschezinden uit den Westfaal-
 fchen Kreits, binnen welken de oorlog
 meest stondt gevoerd te worden, bragten,
 door 't aanbieden van eenen merkelyken
 onderftand, te wege dat het Veldheerfchap
 den Graave van der Lippe, hunnen Kreits-
 overfte, opgedraagen werdt (g). De Admi-
 rant was, met deeze keuze, zeer in zynen
 fchik, alzo de Graaf, fchoon Proteftantsch,
 briefwifeling met hem hieldt, en heime-
 lyk, zo men meent, door hem gewonnen
 was (h).

Onee-
 nigheid
 der Duit-
 fche
 Vorften.

I e

(f) REYD XVI. Boek, bl. 366. enz. GROTH Hift. Libr. VIII. p. 359.

(g) GROTH Hift. Libr. VIII. p. 362.

(h) REYD XVI. Boek, bl. 365, 374, 375.

De Vereenigde Staaten, zo menige ver-
geeffche bezending naar Duitschland ge-
daan hebbende, hadden nu beslooten, stil
te zitten, en de Duitfchen zig zelve te
laten redden. Nogtans, vernomen heb-
bende, wat 'er, te Keulen en elders, tegen
hen ingebragt ware, gaven ze een verweer-
fchrift in 't licht, behelzende „ dat zy de
„ ingenomen' Plaatfen weder overgeleverd
„ hadden; de Spanjaard, daarentegen, de-
„ zelve ingehouden, en dat hunne billyk-
„ heid, nog onlangs, gebleeken was, in
„ het ruimen van Embden en Emmerik.
„ Hadden ze fomtyds, uit nood, en om den
„ vyand te voorkomen, eene of twee Plaat-
„ fen ingenomen; zy hadden ze vertrouwd
„ aan krygsvolk, dat wel betaald en in goe-
„ de tugt gehouden werdt, en de Plaatfen
„ beveiligde voor de anderszins onvermy-
„ delyke baldaadigheden der Spanjaarden.
„ Waren eenige weinige ftooperen, ge-
„ lyk het altoos gaat, onbekend, en, daar-
„ door, ongeftraft gebleeven; zy hadden
„ geene gantsche Legers in eens anders
„ Land gevoerd, noch, daar, luiden die
„ in Godsdienst van hun verfchilden, de
„ wet gefield. Wegens Schenkenschan, 1599.
„ beloofden ze zorg te draagen, dat die van
„ Gelderland geene middelaars weigeren
„ zouden.” Voorts, haalden ze op alles wat
hunne zaak regtvaardigen, en den Spanjaard
van heerschezugt en gierigheid, hoe zeer be-
wimpeld met den mantel van Godsvrugt,
verdagt maaken kon; waaronder, het zaai-
jen van tweedragt en 't voeren van eenen
open-

De Ver-
eenigde
Staaten
verdedi-
gen zig,
tegen de
Spaan-
fche be-
fchuldi-
gingen.

1599. openbaaren oorlog in Frankryk niet vergeten werdt. 't Slot was eene ernstige vermaaning aan de Ryksvorsten, om de oude Duitfche zugt tot vryheid te betoonen, door het aanneemen van de wapenen tegen den Spanjaard (i). De Staaten zouden gaarne gezien hebben, dat de Vorsten zig met hun in bondgenootfchap begeven hadden. Doch hiertoe was het Ryk nog te verdeeld.

XII.
Vyand-
lyke aan-
slagen.

Legering
der Staat-
fchen.

De Winter was, in de Vereenigde Gewesten, niet zonder kommer, doorgebracht. De vyand hadt heimelyke aanslagen gefmeed op Breda en op Nieuwmegen, die wel, gelukkiglyk, ontdekt, en, in sommige beleiders, geftraft werden; doch de zorgvuldige wagt aan alle kanten noodzaaklyker maakten. In Louwmaand, werd, te Deventer, een Predikant, wandelende in de Kerke, door eenen Roomschezinden Inwooner, uit louteren haat tegen zyne befydenis, met een tweefnydend mes, ver-raaderlyk, doorfteken (k). De krygsbedryven waren, ondertusfchen, van geringen nadruk. Het Staatfche Leger lag in tweeën verdeeld. Het deel onder Maurits hieldt zig te Arnhem, om deeze zyde des Ysfelftrooms te bewaaren: doch de Prins was genoodzaakt geweest, het ftroopen zyns eigen volks op de Veluwe, door een fcherp Plakaat, te beteugelen (l). Tot befcherming der oerzyde, lag het deel onder Graave Willem Lodewyk, te Meppelt.

De

(i) REYD XVI. Boek, bl. 370 enz.

(k) BOR XXXVI. Boek, bl. 9, 10 [527, 528].

(l) Zie BOR XXXVI. Boek, bl. 20 [528].

De Graaf van Bucquoi, Bevelhebber van Emmerik, welk, op het einde van Sprokkelmaand, wederom aan den Spanjaard overgegeven was, werdt, in 't vervolgen eener Staatsche partye, door Graave Lodewyk van Nasfau, onderschept en gevangen genomen. Met het aankomen der Lente, werdt de vyandlyke Ruitery geslaagen, aan verscheiden' oorden: *Paulo Emilio Martinengo* gevangen: ook het gevolg van Graave Fredrik van den Berge, terwyl hy zelf 't gevaar ter naauwer nood ontsnapt was (n). Al vroeger, in Louwmaud, hadt de Ritmeester *Edmond*, een Schot, eenen togt in 't Luxemburgsche en Limburgsche gedaan, en goeden buit en veele aanzienlyke gevangenen bekomen: ook wraak genomen, met moorden en rooven, over eenigen zyner spitsbroederen, die, by Gulik, als sraatschenders, waren opgehangen (o). Nog namen de onzen, wat laater, een Hamburger schip, welk wapenen naar Spanje voerde (p). Nadeelen, gering op zig zelven, doch, by elkanderen komende, genoeg in staat, om 's vyands zaaiken te veragteren.

1599.

Bucquoi
en Martinengo
gevangenen.Hamburger
schip
genomen.

De Kardinaal Andreas, driehonderdduizend Dukaaten van de Koopluiden opgenomen hebbende, hadt de muitery te Antwerpen, te Lier, en te Gend, nu gestild. Doch zy sloeg over naar Rynberk, daar zy, 't gantsche jaar, bleef duuren. Gebrek aan geld, welk hiervan oorzaak was, ver-
traag-

Mendoza
verlaat den
Duitschen
bodem.

(n) REYD XVI. Boek, bl. 375.

(o) BOR XXXVI. Boek. bl. 9 [527].

(p) REYD XVI. Boek, bl. 376.

1599. traagde ook de Spaanfche werving, in I-
 talie en in Duitschland, en veroorzaakte
 een geduurig overloopen tot de Staatfchen,
 die meerder foldy gaven. Om deeze on-
 gemakken te voorkomen, en te gelyk den
 Duitschen eenig genoeg te geeven, be-
 flooten Andreas en de Admirant het Le-
 ger, fterk vyftienduizend man, met den
 aanvang van Grasmaand, wanneer, 't welk
 hier thans iets byzonders was, de beesten
 reeds in 't veld waren, de winterlegeringen
 te doen verlaaten, en, langs de beide oe-
 vers des Ryns, naar den Staatfchen bodem
 te doen trekken. 't Gefchiedde. Doch Em-
 merik, Rees en Gennip aan de Maaze blee-
 ven bezet. De togt hadt omtrent eene maand
 geduurd, toen de Admirant zig, ter we-
 derzyde van den froom, nedersloeg voor
 Schenkens chans, welk hy geraaden hadt,
 aan te tasten. Maar Richardot, bevroeden-
 de, dat Parma, hier, weleer, het hoofd
 hadt geftooten, hadt den Kardinaal Andreas
 bewoogen, tot het onderneemen van eenen
 inval in de Bommelerwaard (*q*). Men geliet
 zig dan alleen, of men 't op Schenkens chans
 gemunt hadt; arbeidende zelfs aan de loop-
 graaven, voor deeze vesting (*r*); om de on-
 zen te zekerer te misleiden.

Hy legert
 zig voor
 Schen-
 ken-
 chans.

XIII.
 Onge-
 rustheid
 van Prin-
 ce Mau-
 rits.

Prins Maurits bevondt zig, thans, in zo
 groote bekommering, dat hy, meent men,
 den tyd, naauwlyks ooit, ongeruster ge-
 fleeten heeft. De zorg des oorlogs kwam

112

(*q*) REYD XVI. Boek, bl. 379. GROTIJ Hist. Libr. VIII.
 p. 363.
 (*r*) BUR XXXVI. Boek, bls 15, 16 [533, 535].

nu genoegzaam eeniglyk op hem aan, wor-
 dende Graave Willem Lodewyk, door de
 Embder onlusten, in Friesland, den Ridder
 Vere, in Engeland, opgehouden. De ande-
 re Legerhoofden onthielden zig in Duitsch-
 land, om 't vuur des krygs daar aan te stoo-
 ken. 's Prinzen Leger was niet boven de
 vierduizend man sterk, zynde de nieu-
 wlings geworven regementen nog niet aange-
 komen. En met deeze geringe magt moest
 hy den overtocht des Ysfels en den Ryn,
 ter linker en ter regter zyde, beneden zo
 wel als boven, bewaaren, zynde het onze-
 ker, werwaards zig de vyand wenden zou.
 In deezen stand der dingen, nam hy het
 Slot te Lobeth en de Kleeffche Plaatsen,
 welken hy, op 't einde des voorleeden jaars,
 te rug gegeven hadt, wederom in, floeg
 zig, op nieuws, neder in de Geldersche
 Waard, en bezette de Betuwe; stellende ba-
 kens op de oevers, en bruggen over de stroom-
 en leggende, om spoediger kondschap te
 kunnen geeven en ontvangen. Voorts, wierp
 hy meer volk in Schenkenschans, en be-
 lemmerde, daar, den stroom, met tweehoof-
 den van paalwerk; also men verspreid hadt,
 dat Mendoza eenige schepen, van Keulen,
 benedenwaards, dagt te voeren (s). 't
 Geschut van Schenkenschans noodzaakte
 den vyand, die ook zeer afgemat werdt,
 door de ruitery van Nieuwmegen, om
 een gedeelte zyns Legers te verplaatsen:
 en toen zou de Prins, zyns oordeels,
 kans

1599.

Hy
 neemt
 eenige
 Kleef-
 sche
 Plaatsen
 in, en

legt meer
 volk in
 Schen-
 ken-
 schans.

(s) REYD XVI. Boek, bl. 379, 380.

1599. kans gehad hebben, om het andere gedeelte te slaan, hadt het hem aan geen volk ontbroken. Mendoza hieldt hem, onder tusfchen, door verfcheiden' looze aanflagen, onzeker. En fchoon hy, uit verfpieders en gevangenen, vernam, dat men 't op Bommel gemunt hadt, durfde hy 'er zig, nogtans, niet volkomenlyk op verlaaten. Hy bleef dan daar hy was, zyn Le-ger egter, dag en nacht, tot den togt, vaardig houdende (t).

La Barlotte valt in de Bommelerwaard. De vyand, door berigten uit het Alpifch gebergte, daar de Ryn zynen oorfprong heeft, verwittigd, dat 'er, deezen winter, weinig sneeuw gevallen was, beloofde zig ook weinig waters in de ftoomen; en hadt, hierom, geoordeeld, dat hem het vermeesteren van Bommel en de Bommelerwaard niet veel werks zou behoeven te kosten, vooral, zo hy zyne magt, by hoopén, derwaards zondt, en Maurits, midlerwyl, voor Schenkens chans ophieldt. La Barlotte en Stanlei dan, zig gevoegd hebbende by Sappena, die, tot nog toe, te Gennip gebleeven was, floegen eerst op weg, den zesden van Bloeimaand, van zins, om de Voornerfchans te verraffen. Doch vindende deeze te wel bewaard, lietenze zig, eenen Staatfchen uitlegger, door 't gefchut, welk zij met zig gelleept hadden verjaagd hebbende, met fchuitjes, bekomen van 's Hertogenbosch, by Rosfem, over de Maaze zetten. Voorts doorliepenze de Bommeler-

(t) GROTIJ Hist. Libr. VIII. p. 364.

lerwaard, na 't verdryven der weinige Staat-
fche Ruiteren, die, langs den dyk, heen en
weder, reeden. Bommel nogtans, schoon
genoegzaam open leggende voor geweld,
hebben zy, of uit onkunde van de gelegen-
heid, of by gebrek van bepaalden last, of
van genoegzaame manfchap, niet aangetast
(u). Op den tweeden dag na deezen inval,
kwam Maurits, in perfoon, binnen Bommel,
daar hy den verschrikten burgeren moed in-
sprak, de begonnen' vestingwerken voort-
dreef, en de Stad en de Hemertsche Waard
van meer bezetting voorzag. De Spaanfchen,
Bommel latende leggen, hadden zig, on-
dertusfchen, gewend naar de andere zyde
van de Waard, daar zy, geholpen van de
bezetting van Emmerik, die nu eerst de
Plaats geruimd hadt, 't Huis te Hedel, en de
fchans Crevecoeur, gelegen op den Bra-
bantfchen bodem, na kleinen tegenftand, be-
magtigden (v).

1599.

Maurits
felt orde
binnen
Bommel.De
Spaan-
fchen be-
magtigen
Hedel en
Creve-
coeur.

Mendoza, opgebroken van voor Schen-
kensfchans, kort na 't vertrek van la Bar-
lotte en de zynen, kwam, op den vyftien-
den van Bloei maand, met het Leger, voor
Bommel (w). Hy deedt zyn volk, dat, uit
's Hertogenbosch, langs eene fchipbrug,
by Crevecoeur, over de Maaze gelegd,
van voorraad voorzien werdt, terftond;
arbeiten om de Stad te naderen. Ook deedt
hy eenen aanval op de buitenwerken der
Stad; doch werdt, met groot verlies, af-
ge-

De Ad-
mirant
komt
voor
Bommel.

(u) REYD XVI. Boek, bl. 384. GROT. Hist. Lib. VIII. p. 266.

(v) BOR XXXVI. Boek, bl. 26 [536].

(w) Refol. Holl. 14, 15 May, 1599. bl. 222.

1599. gellaagen. Daarna besprong Maurits de vyandlyke Loopschansen, daar, van wederzyde, eenige schade geleeden werdt. 't Beleg werdt flauwelyk vervolgd, tot op den dertienden van Zomermaand, wanneer de vyand, met stille trom, opbrak van voor de Stad (x), wykende te rug, tot by Rossem. De Prins, Bommel genoegzaam versterkt hebbende, legerde zig op 't Eiland van Voorne, alwaar hy de schans, te vooren gestigt, merkelyk verbeterde.

verlaat
de Stad.

Maurits
versterkt
Voorne.

De vyand Midlerwyl, hadt Mendoza, door geweld zoekt, te van schieten, zoeken door te dringen, tot vergeefs, in de Tielerwaard. Doch Graaf Ernst van Nasfau, die, op een klein Eilandje in de Waale, post gevat hadt, verhinderde hem te dringen. zulks. Maurits zelf, niet vergenoegd met zig en het zyne te beschermen, wierp eenig volk in de Bommelerwaard, op het Eiland, daar Herwerden legt, verschanste zig aldaar, wederstondt 'er den vyand, die tweeduizend man derwaards gezonden hadt; met hulp van den Heer de la Nouë, die ondertusfchen, met een Regiment van tweeduizend Franschen, aangekomen was; en noodzaakte hem, eindelyk, met zwaar verlies, de wyk te neemen (y). Doch daarna heeft Mendoza, een weinig laager post gevat hebbende, even boven Rossem, de schans S. *Andries* gestigt, die, bestrykende, ter wederzyde, de Waale en de Maaze, bekwaam was, om den weg te

Mendoza
stigt de S.
Andries
schans.

(x) BOR XXXVI. Boek, bl. 31-33, [553-555], REYD XVI. Boek, bl. 316.

(y) GROTH Hist. Libr. VIII. p. 368.

water en te lande, af te snyden. Met deezen arbeid, verliep de Zomer, waarna de Admirant, bezetting in deeze schanse gelaaten hebbende, het Leger deedt aftrekken naar Brabant, daar de soldaaten, zig wyd en zyd verspreidende, tot hunne voorige ongebondenheden, wederkeerden (z). Weinig scheelde het maar, of la Barlotte hadt, omtrent deezen tyd, Woudrichem verrast. Sammelende eene poos met beraadslaan, werd hy, in 't loopen naar de poort, slegts een oogenblik, voorgekomen, door zekeren burger, die, door den toorenwagter, gewekt was, en de Stad in roere bragt (a). De vyand hadt wel vyftienhonderd man by zig: die, gedeeltelyk, in boerengewaad, gedost, en, met korte roers en opsteekers, voorzien waren (b).

1599.

Woudrichem byna verrast.

't Vertrek van 't Spaansche Leger uit de Bommelerwaard gaf Prinse Maurits gelegenheid, om zynen Neef, Graaf Willem, met vyftig vendelen knegten en tien kornetten paarden, af te vaardigen, om Deutichem te herwinnen, 't welk, op den zeventwintigsten van Oogstmaand, twee dagen na dat hy voor de Stad gekomen was, gelukte (c). 't Was reeds diep in den Herfst, toen Prins Maurits, verneemende, dat de Admirant zyn krygsvolk in verscheiden gewesten verdeeld hadt, en in persoon naar

Graaf Willem herwint Deutichem.

De Legers scheiden.

(z) REYD XVI. Boek, bl. 387. BOR XXXVI. Boek, bl. 35 [555].

(a) GROTH Hist. Libr. VIII. p. 369. BOR XXXVI. Boek, bl. 34 [556]. REYD XV. Boek, bl. 387.

(b) Resol. Holl. 21 July, 1599. bl. 271.

(c) BOR XXXVI. Boek, bl. 35 [556].

1599. naar Duitſchland gekeerd was; ook befloot, zyn Leger te doen ſcheiden. Vooraf, deedt hy egter den ſtroom voor S. Andries beſchanſen, om, hierdoor, het uitloopen uit deeze veſting te beletten (d).

XIV; Kort na de aankomſt der Franſche troepen, welker werving, ſchoon Henrik de IV. voorgaf, datze buiten zynen laſt geſchied was, in Spanje, voor eene vredebreuk gehouden werdt, hadden de Vereenigde Staaten den Prins, tegen hunne gewoonte, aangezet, om eenen veldſlag te waagen. Zy oordeelden hunne magt nu zo ſterk als die des vyands, hunne Ruitery beter, hun gantsche Leger ervaarener en gezonder. Ook hadden zy bekwaamer Legerhoofden dan de Spanjaard, en de kennis der Landſtreeke vooruit. Om alle welke

Redenen van Prinſe Maurits hier tegen.

redenen, zy, ernſtelyk, tot eenen veldſlag rieden (e). Doch de Prins en Graaf Willem zagen 't ſtuk anders in. De vyand, meenden zy, lang gebrek geleeden hebbende, zou, uit wanhoop, vinniger vegten; en al verloor hy ſchoon den ſlag, zyne ſchade, ligtelyk, konnen herſtellen: daar 't verlies, vallende aan de Staaten zyde, genoegzaam onherſtelbaar zyn zou. Zy oordeelden 't, derhalve, voorzigtiger, 's vyands Leger te doen ſmelten, dan hem, met zigtbaar gevaar, aan te taſten in zyn voordeel. Zo hy egter den ſlag zocht; men was getrootst, hem 't hoofd te bieden. De meeste Leden

wer-

(d) GROTIJ Hiſt. Libr. VIII. p. 37r.

(e) Reſol. Holl. 15 May, 1599. bl. 182.

werden omgezet, door deeze redenen: doch 1599.
 eenigen, die jeugdig bloed in de aderen,
 of verdriet in de lasten des langduurigen
 oorlogs hadden, bleeven nog al dringen op
 slaan, zo ernstig, dat Maurits 'er toe ge-
 komen zou zyn, waren de Legers, door 't
 gebroken Land, niet te zeer gescheiden ge-
 weest (f).

Doch zo heet als de Staaten geweest wa-
 ren, om den vyand aan te tasten, zo traag
 waren hiertoe gekomen eenige Vorsten in
 Duitschland. 't Raadpleegen zonder einde,
 de tweedagt, die 'er 't gevolg van was,
 hadden een volk, eertyds gaegt voor on-
 verwinnelyk, veragtelyk gemaakt, in de
 oogen der Spanjaarden. De Keizer, de Bis-
 schoppen en andere Roomschegezinde Le-
 den stemden den oorlog af. De Keurvorst
 van de Palts, die 'er voor scheen te yveren,
 wist 'er zig, eerlang, uit te draaijen, ge-
 bruik maakende van het voorbeeld van
 Ments en Trier. De Vorsten van Bruns-
 wyk, Hesen en Brandenburg waren de ee-
 nigsten, die, eindelyk, diep in den Zomer,
 omtrent Rynberk, een Leger byeen trok-
 ken van twaalfduizend knechten en twee-
 duizend paarden, waarover, gelyk wy ge-
 meld hebben, de Graaf van der Lippe het
 opperbevel voerde; hoewel de Graaven
 van Hohenlo en van Solms, in schyn, den
 dienst der Vereenigde Staaten verlaaten heb-
 bende, als Hoofden der Neder-Saxische
 en Rynsche Kreitten, 't voornaam beleid
 der

De Duit-
 sche
 Vorsten
 komen,
 einde-
 lyk, te
 velde,

(f) REYD XVI. Boek, bl. 385.

1599. der zaaken hadden. 't Leger, in 't begin van Hooimaand optrekkende, veroverde, met weinig moeite, de Spaansche schans voor Rynberk; maar de vesting zelve kon men, by mangel van stormgereedschap, niet aantasten. 't Ontbrak den Duitſchen zelfs aan geschut, hebbende zy, alleenlyk, eenige stukken, ter sluik en tegen 't verbod des Keizers, bekomen van de Vereenigde Staaten. Ook kwamen de levensmiddelen schaars by hen om, alzo de nabuurige Landen, gepaaid met goede beloften door de Spanjaards, den toevoer naar 't Leger verhinderden. Rynberk dan, eenigen tyd nauw beslooten geweest zynde, werdt wederom verlaaten, en toen 't beleg geflaagen voor Rees, alwaar men toevoer uit de Vereenigde Gewesten verwachtte. De Kardinaal Andreas hadt het bevel over deeze vesting Graave Herman van den Berge toevertrouwd, die kleine konst behoefde, om eene Plaats te verdedigen, welke, door twistende hoofden, en luije, ongeoeffende knegten, zonder behoorlyk Krygsgereedschap, werdt aangetast. Al in 't begin van 't beleg, floot men een Bestand voor eenige dagen: na 't eindigen van welk, het werk egter traag voortging. De Staatſche delvers, die men nog bekomen hadt, hielden zelve den arbeid draagende, om te meer daggelden te verdienen. Zo slof werdt 'er ook gewaakt, dat de Spanjaard, tot drie reizen toe, versch volk in de Stad bragt. Met het begin van Herfstmaand, werdt zy egter opgeëischt; doch, naar krygsgebruik,

veroveren de schans voor Rynberk,

beleggen Rees doch

te voorbaarig: waarom die van binnen, den 1599.
 trompetter vasthoudende, onverwagt, uit-
 vielen op de belegeraars, tweehonderd der-
 zelveu versloegen en eenige stukken geschuts
 naar binnen sleepten. Al 't welk zo veel
 schriks in 't Leger baarde, dat men 't beleg
 niet opbrak, maar schandelyk verliep, voor-
 raad en schepen agterlatende; die, door
 de Spanjaards en door de Duitschen zel-
 ven, geroofd werden. 't Gantsche heir
 verstrooide, eerlang: zelfs verliep de be-
 zetting uit de schans voor Rynberk, en uit
 Gennip, pas te vooren, ingenomen door
 Hohenlo, na dat het, om Rees te verster-
 ken, door de Spanjaards, verlaaten was.
 Veelen wendden voor, dat men hun geene
 foldy gaf: anderen, dat men hen slegts voor
 drie maanden aangenomen hadt, die nu ver-
 strecken waren. Orfoi en Emmerik waren
 de eenigste Plaatsen, die nog, met weinig
 volk, bezet gehouden werden (g). Maurits
 bragt, in 't midden van Slagtaand, nog
 eenig meerder volk, in Emmerik (h). Dus
 vrugteloos liep deeze Duitsche togt af, van
 welken de Staatschen zig zo veel voordeels
 beloofd hadden.

Wy hebben nu verslag gedaan van de XV.
 meeste krygsbedryven te lande, in dit
 jaar. 't Wordt tyd, dat wy ons keeren,
 tot het gene ter zee is voorgevallen. Uit
 het voorig gedeelte deezer Geschiedenise,
 is ons gebleeken, dat de overleeden*
 Koning
 De Koning van
 Spanje
 verbiedt
 den Staa-
 ten den
 handel i
 zyne
 Ryken.

(g) REYD. XVI. Boek, bl. 388-394. BOR XXXVI. Boek, bl. 35 [557] enz.
 (h) BOR XXXVII. Boek, bl. 38 [561].

1599.

ning van Spanje den Ingezetenen der Vereenigde Gewesten, doorgaans, oogluikende toeliet, op vreemde naamen, handel te dryven in zyne Ryken: welken zy, en byzonderlyk de Hollanders en Zeeuwen, gewoon waren, te voorzien van hunne eigene en van allerlei Noordsche en Oostersche waaren, die Spanje en Portugal niet ontbeeren konden. Voor deeze waaren, bragt men goud en zilver en andere Indische en Spaansche vrugten herwaards te rug, en styfde 's Lands kas, uit de winst van deezen handel. Maar de jonge Koning, Philips de III, bevroedende, dat de Staaten de middelen om hem te beoorloogen, voornaamlyk, trokken uit zyne eigen' Ryken, besloot eenen anderen voet te volgen, en den weërspannigen Nederlander den handel te verbieden: gelyk, na het beslaan van een groot getal van schepen, en na het kwellen en mishandelen van 't bootsvolk, welk, gedeeltelyk, op 's Konings galeien, gesmeeten werdt, op 't einde des voorleeden jaars, geschied was (*i*). In de Nederlanden, kwam ook een Plakaat uit, op den naam der Infante Izabelle, waarby de Vereenigde Staaten werden afgemaald, als afkeerig van de vrede, en deeze afkeerigheid vertoond, als spruitende uit hoogmoed over hunnen voordeelligen Koophandel, die hun, hierom, beide in Bourgondie en in de Nederlanden, strengelyk verboden werdt (*k*). Bystere ont

Gelyk
verbod
geschiedt
in de
Spaan-
sche Ne-
derlan-
den.

(*i*) FOR XXXVI. Boek, bl. 9 [527].

(*k*) FOR XXXVI. Boek, bl. 5 [523].

ontfeltenis baarde dit Plakaat onder de Vereenigde Staaten, die voor verloop des koophandels en voor oproerigheid onder 't bootsvolk vreesden. Zy verlooren egter den moed niet. Maar, bezeffende, dat Filips zwakst was in zyn eigen Ryk, beflooten zy hem ter zee te beoorloogen, 't welk hem zyne eigen' behoefte leeren, en te gelyk het bootsvolk aan weêrwerk helpen zou. Zy verbieden dan, op hunne beurt, by openbaar Plakaat, allen toevoyer naar Spanje, zo van levensmiddelen, als van alle andere koopmanschappen, niet flegts aan hunne eigene onderzaaten; maar aan alle andere volken, dreigende deeze Koopmanschappen, en de ichepen of wagens, waarmede zy vervoerd werden, als vyanden goed, te zullen naar zig nemen (1). De afdrutfels van dit Plakaat werden, alomme, buitens 's Lands, verzonden. In Frankryk, werdt verklaard, dat, wie, binnen zes maanden, op Spanje voer, zulks op zyn eigen gevaar doen zou. In andere Landen, deedt men 'er 't zwygen toe. De Koning van Deenemarke weigerde 't Plakaat af te kondigen, schoon hy 'er, door eene bezending van wege de Staaten, toe verzogt was (2). Midlerwyl, was men vlytig bezig, om eene Vloot in zee te brengen. De kosten, hiertoe vereischt, werden, gedeeltelyk, gevonden, uit een lastgeld van drie guldens van 't last op de groot-

1599.

De Staaten verbieden, insgeelyks, allen toevoyer naar den vyand.

Zy brengen eene Vloot in zee, onder den Admiraal van der Does.

(1) Bon XXXVI. Boek, bl. 8 [52].

(2) Bon XXXIII. Boek, bl. 4-50 [570-577].

1599. groote, twee op de kleine fchepen, en twaalf ftuivers op de fchuiten: een middel, welk, te vooren, dikwils, voorgeflaagen was; doch nu eerst, fchoon niet zonder moeite met fommige Steden (*n*), ingevoerd werdt (*o*). Elk ftondt verbaasd over deeze onderneeming der Staaten, diergelyke Filips de II, meer dan eens, en zo deerlyk, voor elf jaaren, mislukt was. In den voorzomer, hadt men ruim zeventig fchepen in gereedheid gebragt, die, onder 't beleid van Jonkheer *Pieter van der Does*, op den vyfentwintigften van Bloeiimaand, uit de Maaze, in zee ftaken. De Admiraal hadt last, om de Spaanfche Vloot, die in de Corunha werdt toegetakeld, aan te tasten en te vernielen, de Westindifche fchepen te plonderen, en de Spaanfche zeekusten af te loopen. Een gunftige wind voerde de Vloot, op den elfden van Zomermaand, voor de Corunha; doch de Spaanfche fchepen, geweeken tot onder 't gefchut van 't Kasteel, weigerden uit te komen. De Staatfche Vloot werdt, ondertusfchen, uit het Kasteel, uit eene fterkte daarby, en van de fchepen, zo vinnig begroet, met grof gefchut, dat de Admiraal, geenen kans ziende, om de Spanjaards te noodzaaken tot een zeegevegt, te raade werdt, den vyand, aan eenen anderen oord, afbreuk te doen. Voortgezeild, tot voor den mond van de Taag, floegen fommigen voor, Lisbon aan te

Zyn last.

Hy komt voor de Corunha,

zeilt voorby Lisbon,

(*n*) Refol. Holl. 14, 26, 27, 29 Apr. 15, 26 May 1599. bl. 156, 157, 159, 162, 186, 189, 223.

(*o*) REYD XVI. Boek, bl. 382.

te tasten. Doch deeze voorflag werdt van de hand gewezen, also men voor vast hieldt, dat de Spaansche heerschappy, hier, in zo lange vrede, reeds genoeg bevestigd zou zyn. Ook was te wagten, dat de Bevelhebber in zulk eene groote Stad, tegen eene Vloot, die men lang te gemoet gezien hadt, genoeg op zyne hoede zyn zou. Men vervolgde dan den togt, tot aan de Kanarifche Eilanden, tegen over de kust van Marokko, in den Oceaan gelegen, en voorlang behoorende onder 't gebied van Kastilie. Voor 't Kasteel van groot Kanarie, het voornaamste der Eilanden, naderde de Vloot op den zesentwintigsten van Zomermaand. Van der Does deedt, terstond, het Kasteel beschieten. De Eilanders, te paarde en te voet, langs 't strand, geschaard, schooten, van hunnen kant, met pylen en musketten. Ook werdt 'er, van 't Kasteel, vinnig gevuid. De Admiraal beval, desonaangezien, de floepen uit te zetten, viel, onder de eersten, over, en sprong in 't water, toen de droogte hem en de zynen verhinderde, digter te naderen, met de floepen. Onder 't landen, werden veele Vlootelingen gekwetst, door 't schietgeweer der Eilanderen. Van der Does zelf kreeg drie ligte wonden. 't Kasteel nogtans, terstond zynde opgeëischt, werdt, schoon van alles voorzien, in de eerste verbaasdheid, overgegeven, na dat de Eilanders, die de landing hadden willen beletten, naar de Stad *Allagona* gevlugt waren. Voor deeze Stad, sleepte men, eerlang, ook

1599.

valt in
groot
Kanarie,bemaagt
het
Kasteel,

1599.

Vr-
brand
Allegona
en Go-
mera,

komt op
het Ei-

ook 't grof gefchut, waarmede eenige dagen gefleeten werden: binnen welken, de Ingezetenen zig zelve en hunne meeste kostelykheden, in ongenaakbare rotfen of enge paden, verftaken. De Stadt werdt, terftond, ingenomen: nog twee andere Kastelen verlaaten. De meeste Eilanders wisten zo weinig wat vyand zy voorhadden, dat een moor, overlopende, met aanbieding van den Christelyken-Godsdienst te willen verzaaken, zyn leeven meende te behouden. Eenige hoopen der onzen, op buit uitgegaan, werden geflaagen van de Eilanders, die, hunne armoede voorwendende, tot geen vrykopen van leeven en goederen verftaan konden. Men ftak dan den brand in de Stad en Kastelen, welk lot ook *Gomera* trof, dat, verlaaten van zyne Ingezetenen, open gevonden werdt. De Admiraal, bevroedende, dat hy, tot het plonderen der zeekusten, zo veele fchepen niet noodig hadt, zondt de helft zyner Vloote, met den buit, naar huis, die, onder weg, van eenen hevigen storm overvallen, in Herftmaand, nogtans, in behouden haven te rug kwam. Met de overige fchepen, beflot van der Does te zeilen naar Brazil, een ryk gewest in Amerika, onder Portugal fttaande. Hy voer de Eilanden van Kabo Verde en de geheele zeekust van Afrika voorby, zonder iemant te befchadigen; bemagtigde, daarna, eenige Spaanfche Koopvaardysfchepen, en, gekomen aan 't Eiland *S. Thomé*, beflot hy, tot zyn ongeluk, zig aldaar te ververschen. Het
Ei

Eiland staat, insgelyks, onder Portugeesch gebied. De landing geschiedde, schier zonder tegenstand. Ook werdt de Stad *Pavaza* ligtelyk bemagtigd en geplonderd. Doch 't Kasteel, bewaard door *Don Francisco de Menezes*, werdt eerst behoorlyk opgeëischt, na dat 'er 't geschut voor geplant was, en toen, terstond, overgegeven. De Stad werdt, tot spyt der onzen, door de Eilanders zelve, in den brand gesteken. De Nederlanders hadden niet lang op dit Eiland geweest, of zy werden aangetast van eene hevige en besmettelyke ziekte, veroorzaakt, door de onmaatige hitte der Lugtfreeke, door het overvloedig gebruik van ongewoone vrugten, en, waarfchynlyk, ook door het vuurig boeten van geile lusten, daar de natuur van 't gewest en de gewoonte der Eilanders de vreemdelingen toe aandryft. De Admiraal van der Does, zeer zwaarlyvig en vet, overleedt, na twee dagen, niet zo zeer van ziekte, als door overmaat van hitte. Zyne dood baarde groote verflaagenheid onder de zynen. Men begroef het lyk diep onder de aarde, en spoedde zig, om dit doodelyk gewest te verlaten. In volle zee, vervolgde de besmettelykheid van S. Thomé de Vlootelingen, onder welken 'er wel duizend in vyftien dagen tyds stierven. Nogtans zeilde men voort, onder 't bevel van Jonkheer *Gerard Storm van Wena*, die ook op de t'huisreise overleedt, naar de kust van Brazil, daar weinig buit behaald werdt.

1597.

land S.
Thomé;en sterft
aldaar.

De

1599. De aanhoudende ziekte onder 't bootsvolk dreef de Vloot naar huis: die, onder gemaatigder lugtfreek, met eene nieuwe kwaale, de scheurbuik, bezogt werdt, welke ook voor veelen doodelyk geweest is. Hierop volgde een storm, die gevaarlyker was, om dat de schepen gebrek aan volk, en veele zieken hadden. Twee Hopluiden waren 'er slegts in 't leeven gebleeven, en men vondt schepen, die maar zes gezonde mannen t'huis bragten. Eenigen liepen in Engeland in: anderen, gints en herwaards verspreid, zyn, tegen 't einde van den winter, in 't Vaderland te rug gekomen. Een schip is, door gebrek van volk, verlaaten: een ander, voor Sluis, den vyand in handen gevallen (p). Zo ongelukkig een' uitslag hadt deeze groot-sche onderneeming der Staaten, die, mids de zwaare schatten, welken 'er aan besteed waren, den Landen lang lastig gevallen is.

De Spaan-sche Vloot, door storm ver-strooid.

De Koning van Spanje, kennis gekreegen hebbende van den inval der Staatschen in de Kanarische Eilanden, hadt zyne Vloot, uit de Corunha, derwaards, doen zeilen; doch daarna verneemende, dat Kanarie wederom verlaaten was, haar belast, naar Tersera te spoeden, en de Westindische Vloot, van daar, naar Spanje te geleiden. Maar hier gekomen, beliep haar een felle storm, die de schepen verstrooide (q). Men was

(p) BOR XXXVI. *Boek*, bl. 41-44 [565-569]. REYD XVI. *Boek*, bl. 384, 397. GROTH *Hist. Libr.* VIII. p. 372, 377.

(q) REYD XVI. *Boek*, bl. 397. BOR XXXVI. *Boek*, bl. 44 [569].

was, in Engeland en hier te Lande, zeer be- 1599.
kommerd geweest, wegens deeze Vloote: en
de Staaten hadden den Admiraliteiten reeds
last gegeven, om een goed getal Oor-
logschepen, omtrent de Vlaamsche kusten,
te houden, tot hulp van Engeland, of tot
bescherming deezer Landen (r).

De Duinkerkers, sedert eenige jaaren, den
Hollanderen en Zeeuwen veel nadeels gedaan
hebbende, met kaapen (s), werden, ten
deezen tyde, een weinig beteugeld, door
't neemen van vyf hunner schepen, waar-
van 't volk, met de galge, gestraft werdt.
't Welk, voor eene poos, ook stremde het
misnoegen der Koopluiden, die, eenen
geruimen tyd, over de onkunde der Raa-
den ter Admiraliteit, en over de lafheid
der hoofdluiden ter zee, sterk geklaagd,
en de gelegelden, al morrende, betaald had-
den (t).

Men hadt, omtrent deezen tyd, ook ee-
nige Oorlogschepen naar de Hoofden ge-
zonden, om zes Galeien te onderscheppen,
die *Fredrik Spinola*, uit een treflyk geslagt
binnen Genua herkomstig, ten dienste des
Konings van Spanje, herwaards voerde.
De wind diende hem nogtans zo wel, dat
hy, dicht langs de kusten vaarende, behou-
den in Vlaanderen kwam. Maar de haven
van Duinkerken misfende, was hy genood-
zaakt, te Sluis in te loopen: vanwaar hy
de

Vyf
Duinker-
ker Kaa-
pers ge-
nomen.

XVI.
Fredrik
Spinola
voert zes
galeien,
ten dien-
ste van
Spanje,
her-
waards.

(r) Resol. Holl. 26, 27 Aug. 1599. bl. 301, 304, 333.
368.

(s) BOR XXXII. Boek, bl. 38 104 [50, 129].

(t) RVN XVI. Boek, bl. 298.

1599. de Zeeuwfche kusten in geduurige onrust hieldt. Hij tastte zelfs, eerlang, een Staatsch Oorlogfchip aan, dat zig, twee uren lang, dapperlyk tegen hem weerde, en hem, met verlies van maar twintig gekwetften en dooden, tweehonderdenvyfzig man affloeg. Naderhand, werden zyne galeien, in 't gezigt van Vlifingen; van zes Oorlogfchepen, welken zy voor Koopvaarders aangezien en eerst befrongen hadden, geheel reddeloos gefchooten (u). Hy herfteldeze egter wederom, en bragtze, eerlang, op nieuws, in 't vaarwater.

De Aarts- De Aartshertog Albertus, uit Italie, in hertogen 't voorjaar, naar Spanje gereisd zynde, en Albertus zyn Huwelyk te Valence, in Grasmaand, en Iza- voltrokken hebbende, was, van daar, ver- belle zeld van zyne Gemaalinne, wederom, door keeren, uit Spanje, en, voorts, over het Alpifch ge- bergte en Bourgondie, tegen het einde van uit Spanje, in de Oogftmaand, in de Nederlanden, te rug Nederlanden, te rug, en gekeerd. Hy vindt zynen Oom en den Ad- worden, mirant oneenig, elk van hun de voordee- niet zonde- len, in deezen jaare, behaald, zig zelve, der moei- de fchade, by verfcheiden' gelegenheden te, inge- geleeden, elkanderen toefchryvende. Men- huldigd. doza bleef egter in 't bewind: de Kardinaal Andreas verliet deeze Landen; en kwam, in 't volgende jaar, te Rome, daar hy den twaalfden van Slagtmaand overleedt (v). De foldaaten waren nog muiltiek, en riefpen, aan verfcheiden' oorden, te Antwer- pen,

(u) Refol. Holl. 12-23 Oktob. 1599. bl. 461. REYD XVI. Boek, bl. 397. BOR XXXVI. Boek, bl. 39, 40 [563, 565].

(v) BOR XXXVII. Boek, bl. 67 [687].

pen, in de S. Andries fchans, daar men heimelyk beftand genaakt hadt met Graave Ernst van Nasfau, en elders, om betaaling. Middel om hun te voldoen was 'er niet. De Spaanfche Nederlanden waren verarmd: 's Konings fchatkist, door zwaare toerusting- en, door 't houden van fterke bezettingen, in Spanje en in de Eilanden, t'eenemaal uitgeput. De Aartshertogen, verre van deeze ongemakken te herftellen, bragten nieuwe ftof tot misnoegen mede, uit Spanje; Spaanfche Amptenaars, zeden, taal, kleeding, en eene Keizerlyke pragt in hofhouding, die, in een' kostbaaren oorlogstyd, dubbel lastig valt. Den Staaten der byzondere gewesten werden zwaare Beden afgevorderd, onder deksfel, dat zy niet minder doen moesten, om hunne trouw den Vorften te bewyzen, dan de weêrspannelingen deden, om dezelve te beoorlogen. 't Huldigen der Aartshertogen werdt lang verſchooven, dringende Brabant fterk, op het verzenden van 't uitheemſch Krygsvolk, het ſlegten der Kasteelen, en andere dingen, te vooren beloofd, door Albertus. Maar Izabelle verklaarde, dat zulks buiten haare kennis geſchied was, en nam euvel, dat men er op ſtaan durfde. De Walfche gewesten verzogten ook vernietiging van 't Plakaat, waarby de invoer der Hollandſche waaren, die zy niet ontbeeren konden, verbooden was. Doch op dit verzoeken en vorderen volgde luttel. De inhuldiging geſchiedde, eindelyk. De gehuwden werden voor Hertogen, Graa-

1599. ven en Heeren der byzondere Gewesten aangenomen, in het einde van dit, en in 't begin van het volgende jaar (*w*).

XVII. Ten deezen tyde, deedt de Keizer de Staaten wederom aanzoeken tot vrede, aanbiedende, ten dien einde, een gezantschap herwaards te willen afzenden. Doch de Staaten, volhardende by hun voorig besluit, verzogten de gezanten, die reeds op weg waren, onnutten arbeid te spaaren, alzo de redenen, waarom zy geene veilige vrede hoopen konden, te vooren meermaalen gegeven, nog van klem bleeven; ten ware men weigerde te willen zien, 't gene nogtans baarblykelyk was, dat de Spanjaards de Nederlanden, onder den valschen naam der Aartshertogen, beheerschten. 't Gezantschap bleef, derhalve, agter voor eenen tyd (*x*). Daartegen, gaven sommige Duitfche Vorsten den Staaten wederom eenige hoop op hunne hulpe, in geld of in manschap. Zelfs de Keurvorst van de Palts begon wederom te woelen tegen den Spanjaard, zoekende ook andere Vorsten te beweegen, om met hem aan te spannen (*y*). *Karel* ook, *Hertog van Sundermanland*, die Sigismond, Koning van Poolen, onlangs, het Ryk van Zweeden afhandig gemaakt hadt, welk hy, eerst onder verscheiden' naamen, doch, kort hierna, als Koning,

Hertog
Karel,
eerlang
Koning
van
Zweeden,
tragt

(*w*) BOR XXXVI. *Boek, bl. 50 54* [577-580]. REYD XVI. *Boek, bl. 393.*

(*x*) BOR XXXVI. *Boek, bl. 53* [580].

(*y*) BOR XXXVI. *Boek, bl. 66* [595]. GROTH *Hist. Libr.* VIII. *p. 381.*



RUDOLFUS DE TWEEDE

*by der gratien Gods
Rooms Kijzer etc*

ning, beheerschte, zocht met de Staaten in bondgenootschap te treden; doch alzo hy thans hulp behoefde, en, voor het toekomende, onzekere hoop gaf, vondt men geraaden, het antwoord op zyn verzoek uit te stellen. De Koning van Poolen hadt de Staaten ook ernstelyk laten verzoeken, dat zy Hertoge Karel niet ondersteunen zouden (z). De vriendschap der Staaten werdt hem egter aangeboden (a).

1599.
—
naar 't
bondge-
noot-
(schap der
Staaten.

Met Frankryk, bleeven de Staaten nog naauw verbonden. Koning Henrik hadt hun, na 't sluiten der vrede met Spanje, en, in gevolge der heimelyke onderhandelingen met den Heere van Buzanval (b), in meer dan één opzigt, dit jaar, onder de hand, begunstigd. Hy hadt hun toegestaan, tweeduizend knegten, in zyn Ryk, te werven, onder den Heere van la Noue: ook eenige Ruiters, onder Graave Henrik Fredrik (c), die, in den voorzomer dezes jaars, uit Frankryk te rug gekeerd zynde, in Lentemaand des volgenden, zitting in den Raad van Staate en toegang tot de algemeene Staaten kreeg (d). Wyders hadt de Koning zynen onderzaaten den handel op Spanje ook genoegzaam verboden (e): en daarbenevens de Staaten, met tweemaalhonderdduizend kroonen, of vyfmaalhonderd-

Frankryk
onder-
steunt de
Staaten.

(z) Resol. Holl. 9-12 Juny. 1599. bl. 207, 208, 233.

(a) REYD XVI. boek, bl. 404, 406.

(b) Zie VIII. Deel, bl. 499.

(c) Resol. Holl. 16 Febr. — 5 Maart 1599. bl. 136 en hier voor, bl. 36, 50.

(d) BOR XXXVI. Boek, bl. 58 [586].

(e) Zie hier voor, bl. 57.

1599. duizend guldens, ondersteund (*f*); 't welk hun, in hunne tegenwoordige behoefte, zonderling te stade kwam. Ook hielden zy thans eenen gewoonlyken Agent aan 't Fransche Hof, waartoe, voor 't eerst, verkooren werdt *François Aarfens*, Zoon van Kornelis Aarfens, Griffier der algemeene Staaten (*g*).

XVIII. Doch de gunst, die sommige Vorsten den Kommerlyke staat der Vereenigde Gewesten.

Zwaarigheden in 't heffen van den tweehonderdsten Penning.

Vereenigden Gewesten beweezen, verhinderde niet, dat zy zig, thans, in merkelyke bekommering vonden. Het misfen van den handel op Spanje en op 's vyands Nederlanden hadt de inkomsten, hier, merkelyk verminderd. De lasten waren, daarentegen, zo zwaar geweest, dat men nieuwe middelen hadt moeten verzinnen, om dezelve te vervullen. Onder anderen, hief men geld op rente, die, eerlang, de hoofdfom zelve stontd te worden. De Staaten van Holland beslooten ook, de hoofdelyke schatting, voor 't jaar 1600, dubbel te doen heffen, onaangezien men, in dit jaar, veel moeite gehad hadt, om de enkele schatting te innen. Want schoon deeze soort van belasting, waarin elk, naar zyne bezittingen, draagt, om de eenpaarigheid, onder vrye volken, plag gepreezen te worden; maakten, nogtans, de onbekende rykdommen van veelen, de onzekeren van anderen, met naame van de Koopluiden, en de trouwloosheid van sommigen, in het aangeeven hunner middelen, het heffen van deezen last

(*f*) Refol. Holl. 9-12 Juny, 12-23 Off. 1599, bl. 236, 459.
 (*g*) Bok XXXVI. Boek, bl. 57 [584].

last moeilyk. Ook hadt het den gemeenen man gestooten, dat zy, die tweeduizend guldens voor hunnen tweehonderdften penning betalen wilden, van verdere opgave hunner middelen vry verklaard waren; oordeelende men, dat, hiermede, den ryken te veel gunst geschied, en de gemeene evenredigheid verbroken was: hoewel men, hiertegen, kon aanmerken, dat, tot herstelling deezer evenredigheid, zy, die onder de drieduizend guldens gegoed waren, vry bleeven van de schatting. Doch onaangezien deeze zwaarigheden, drong de nood de Staaten van Holland, tot het verdubbelen deezer belasting. Hunne bondgenooten volgden hun voorbeeld traaglyk: de Zeeuwen geheel niet, zig verschoonende, met de schade, onlangs geleeden, en met de kosten, die hun geweest in 't byzonder vorderde. Andere gewesten zогten ook omwegen, middelen van belasting voorflaande, die hen minst, hunne bondgenooten meest stonden te bezwaaren: of de gunst van 't gemeen meer dan 't belang van den Staat ter herte neemende. Ook schroomden sommigen niet, te zeggen, dat anderen de gemeene zaaken wel handhaaven zouden, al bekommerden zy 'er zig niet mede: waartegen die van Holland, somtyds, niet donkerlyk, te verstaan gaven „ dat zy, zo anderen de hand niet beter sloegen aan „ 't vervullen der gemeene behoeften, ligtelyk besluiten zouden, hunne afgelegene bondgenooten te laten dryven; op hunne eigene behoudenis alleen verdragt te

1599.

Misnoegen over 't oneenpaarig draagen der gemeene lasten.

1599. „zyn, en zig in 't bezit der zee te handhaa-
 „ven (g).”: bedreigingen, die nogtans wei-
 nig indruk maakten op Landen, welke zig,
 als een' noodzaakelyken voormuur voor Hol-
 land, aanmerkten.

De Ko-
 ningin
 van En-
 geland
 verklaart
 den Staa-
 ten, dat
 zy de
 vrede
 niet
 langer
 ontbe-
 ren kan.

Behalve deeze oorzaken van bekom-
 mering, was 'er nog eene, door Engeland
 uitgeleverd. Elizabet, dit jaar, uit vrees
 voor de Spaansche Vloote, sterk op 't be-
 taalen haarer agterfallen gedrongen (h),
 en eenig Krygsvolk, uit de Nederlanden,
 opontbouden hebbende, welk nogtans niet
 vertrokken was, scheen, eindelyk, ernstig
 te neigen tot vrede met Spanje. De Graaf
 van Esfex, die, tot hiertoe, meest voor den
 oorlog geyverd hadt, uit Ierland, werwaards
 hy, met een leger, gezonden was, tot be-
 teugeling der wederspannigen, buiten last,
 te rug gekeerd zynde, was vervallen in de
 ongenade der Koninginne, en, op zyne
 t'huiskomst, vastgehouden. De party, die
 voor de vrede neigde, werdt toen de sterk-
 ste ten Hove, en de Koningin, die, deezen
 Zomer, door den Kardinaal Andreas, reeds
 meer dan eens, aangezigt was, om in on-
 derhandeling te treden (i), deedt, einde-
 lyk, toen zy geene reden meer hadt, om
 voor de Spaansche Vloote te vreezen, den
 Staaten rondelyk, verklaren „dat zy, tot
 „bevordering van den Koophandel haarer

„ON-
 (g) GROTIJ Hist. Lib. VIII. p. 367, 380. Zie ook REYD
 XVI. Boek, bl. 382, 404.

(h) Retol. Holl. 18 Febr. 25-27 May, 9-12 Juny, 24 Aug.
 12-23 Oct. 1599. bl. 49, 228, 235, 300, 459.

(i) BOR XXXVI. Boek, bl. 11, 19, 29, 30, 36 [530,
 539, 551, 553, 560].

„ onderzaaten , en om te beter te kunnen
 „ waaken , tegen de inwendige beweegin- 1599.
 „ gen in haar Ryk , de vrede niet langer
 „ ontbeeren kon.” Zy voegde 'er by „ dat
 „ de Staaten , nogtans , den moed niet ver-
 „ liezen ; maar , zo zy haare vriendschap
 „ zогten , de Oostenryksche beide en de
 „ Fransche heerschappy schuwende , hun-
 „ ne vryheid handhaaven , of hun Gemeen-
 „ best , onder een' inlandsch' Prins , Mau-
 „ rits meende zy , bestieren moesten (k).”
 Dit wankelen van het tweede Bondgenoot-
 schap der Vereenigde Gewesten bragt de
 Staaten in merkelyke verlegenheid , die , in
 't volgende jaar , wanneer de onderhande-
 lingen , te Boulogne , begonnen werden , niet
 weinig toenam . Doch eer wy den uitslag
 derzelveu verrekeneu , eischt de orde der ge-
 beurtenissen , dat wy eenige andere dingen
 vooraf laten gaan .

In de Vereenigde Gewesten , werden ge- XIX.
 weldige toerustingeu gemaakt , tegen het Toerustingen
 jaar , waarmede de eeuw stondt te ein- tegen den
 digen . De Staaten wapenden zig sterk te volgen-
 lande , en stelden , op 't einde des jaars den
 goede orde , op het beveiligen der zee (l). veldtocht
 Aan de zyde der Aartshertogen , zat men
 ook niet stil . Elk benaarfigde zig , om ,
 ware 't mogelyk , den dertigjaarigen kryg ,
 op eens , ten einde te brengen . De winter
 was fel , boven maate . Alle stroomen la-
 gen , vast en dik , bezet met ys . Graaf

(k) REYD XVI. Boek, bl. 401, 402, 403, 404. GROTIJ
 Hist. Libr. VIII. p. 379, 380.

(l) Resol. Holl. 22 Nov. — 18 Dec. 1599. bl. 567.

1600. Lodewyk van Nasfau bediende zig van deeze gelegenheid, om Wagtendonk te verrassen. De Plaats, gelegen in 't Overkwartier van Gelderland, was, in 't jaar 1588, door Graave Karel van Mansfeld, na een beleg van twee maanden, ingenomen. Nu was een deel der bezettinge op buit uitgegaan. Het overig deel hieldt zorgelooze wagt. Graaf Lodewyk toog, op den tweentwintigsten van Louwmaand, derwaards, beklom en bemagtigde de Stad ligtelyk. 't Kasteel weerde zig eene poos; doch werdt haast genoodzaakt tot de overgave. Men vondt 'er veel buits, alzo veele huisluiden zig, met hunne beste goederen, derwaards begeven hadden (*m*).

Gevegt, op de Vugter-Heide, tusfchen Breauté en Lekkerbeetje.

Weinige dagen laater, viel 'er, op de Vugter-Heide, by 's Hertogenbosch, een zonderling gevegt voor: daar meer roekeloosheid dan regtschaapen' dapperheid in doorkak. *Breauté*, een jong edelman uit Normandye in Staaten dienst, twintig Ruiters uit de Kornette van Grobbendonk, binnen 's Hertogenbosch leggende, uitgedaagd hebbende tot een lyfgevegt; vervoegde zig, met gelyk getal Franschen, op de gemelde Heide. De vyandyke Ruiters waren zwaarst gewapend. Doch 't volk van Breauté hadt de voordeeligste plaats ingenomen. *Gerard Abrahamszoon*, *Lekkerbeetje* bygenaamd, voerde Grobbendonks volk aan, en werdt, in den eersten aanval, door Breauté, gedood. Voorts, schoot men zo hevig op elkanderen,

(*m*) BOEK XXXVI, Boek, bl. 52 [579],



LODEWYK GUNTHER,

*Grave van Nassau, Casselettenboog
Vanden Dietz.*

ren, dat de helft van de eene en de andere partye, in weinige oogenblikken, geveld werd. Toen sloegen de overige Franschen aan 't vlugten, Breauté alleen latende, die, meer dan eens, van paard gewisfeld, en, eenen tyd lang, te voet gevogten hebbende, zig, eindelyk, gevangen gaf. De onzen willen, dat hy 't leeven bedongen hadt; de anderen, dat, voor 't gevegt, beraamd was, dat de overwonnenen niets dan de dood zouden te wagten hebben. Wat hiervan zy; Breauté, gevangelyk gevoerd naar 's Hertogenbosch, werdt, door eenigen, uit de Stad afgezonden, onder weg, in koelen bloede, met dertig wonden, vermoord. Hy werdt van de zynen meer beklaagd dan gepreezen, oordeelende men in 't gemeen, dat zyne hittige jeugdigheid hem, in een noodeloos gevaar, gebragt hadt. Ook hielt men 't onbetaamlyk, dat hy, van adelyken huize zynde, zig in een lyfgevegt hadt willen waagen, met volk, welk, voor 't grootste deel, door 't verraden van Geertruidenberg, eerloos geworden was. Dit ongelukkig gevegt was, op den vyfden van Sprokkelmaand, voorgevallen (n).

Doch 't leedt niet lang, of de Staatschen ondernamen iet van meerderen nadruk. Ten deezen tyde, waren de bezettingen van Crevecoeur en S. Andries aan 't muiten geslaagen: waaruit Prins Maurits gelegenheid nam, om deeze twee vestingen aan te

Prins
Maurits
verovert
Creve-
coeur.

(n) BOR XXXVII. Boek, bl. 4 [601].

1600.

te tasten. Hy deedt dan, omtrent den twintigsten van Lentemaand, schoon 't nog sterk voor, een deel volks byeen trekken, te Dordrecht, welk hy, van daar, te schepe, de Maaze op voerde, naar Crevecoeur: welke vesting, binnen drie dagen, aan hem opgegeven werdt. De vyandyke Ruitery, afgezonden tot versterking der bezettinge, een weinig te laat gekomen zynde, vondt, te 's Hertogenbosch, daar men zeer bang was voor meer krygsvolk, de poorten geflooten, en werdt, door de onzen, daarna, aangetast en geslaagen (o). Van Crevecoeur, begaf de Prins zig voor S. Andries, welk, opgeëischt, tot geen verdrag verstaan wilde. De vesting werdt toen, met zes schansen, omringd, door welken, en door eenige andere werken, ook Maurits Leger tegen aanvallen van buiten, gedekt werdt. Om de belegerden te verbaazen, dwong hy, midlerwyl, het Huis te Batenburg, door hevig schieten, tot de overgave, op den agtsten van Grasmaand (p). De schans werdt ook fel begroet, uit grof geschut: waartegen die van binnen, ziekelyk zynde en gebrek hebbende aan verscheiden' behoeften, weinig verzet hadden. 't Vyandyk Leger onder Velasko, ondertuschen genaderd, vondt de Staatschen zo wel beveiligd, door ondergelopen' landen en schansen op de toegangen, dat het ontzet hoopeloos was. Tot hiertoe, hadt het hoog water der Rivie-

belegert
de S.
Andries
schans,
en

dwingt
het Huis
te Ba-
tenburg.

(a) BON XXXVII. Boek, bl. 5, 6 [603, 604].

(p) BON XXXVII. Boek, bl. 10 [610].

viere het graaven belet; doch toen de Lente 1600. meest verloopen, en de stroom, binnen zyne gewoone oevers, gekeerd was, begon den de delvers, vooral by donkeren nagt en met afgaande maane, sterker te vorderen (b). En men was nu gekomen tot aan den bedekten weg, wanneer de bezetting, met Prinsse Maurits overeenkwam, dat haar honderdvijfentwintigduizend guldens, zynde een deel der foldye, welke de vyand haar schuldig was, betaald zouden worden: waarna zy, sterk twaalfhonderd man, onder de Staaten dienst nam, wordende, sedert, door den vyand, voor verraaders verklaard en gebannen (r). De Staaten gebooden, by Plakaate, dat niemant deezen knegten het wisselen van partye te verwyten hadt. Ook hebben zy, verbitterd op hunne oude meesters, den Lande, naderhand, treffelyke dienften gedaan (s). 't Koopen van S. Andries, door Prinsse Maurits, werdt vergeleeken, met dat van Geertruidenberg door den Hertoge van Parma. In beide de Plaatsen, hadt wanbetaaling muitery, muitery ontrouw aan zyne partye voortgebragt. De bezetting van S. Andries was egter meer te verschoonen, dan die van Geertruidenberg; also die een beleg van twee maanden doorgestaan, en geene hoop altoos op ontzet hadt; daar 't met deeze gantsch anders geleegen geweest was (t).

De schans
gaat o-
ver, by
verdrag.

De

(q) REYD XVII. Boek, bl. 414.

(r) Retol. Holl. 8 May. 1600. bl. 144.

(s) BOR XXXVII. Boek, bl. 9-15 [608-616]. GROTH Hist. Libr. IX p. 385.

(t) Zie VIII. Deel, bl. 279.

1600. De Staaten, bezeffende, dat 's vyands behoefte meest vervuld werdt uit Vlaanderen; beslooten, terfcond na 't bemagtigen van de schans S. Andries, tot eenen togt derwaards, den merkwaardigften, die, onder Maurits beleid, ondernomen is. De Zeeuwen, die veel schade leeden van de Vlaamfche Kaapers, hadden deeze onderneeming fterkst doorgedrongen (*t*), oordeelende zy, dat men, na 't beveiligen van Holland en van de gewesten over den Ryn, eindelyk ook voor hunne veiligheid behoorde te zorgen: waartoe 't bemagtigen van Duinkerken zeer dienftig gehouden werdt (*u*). In Holland en Zeeland, werden dan een goed getal van burgers bezoldigd, om de Grensplaaten te bezetten: waarna men een Leger verzamelde, by Rammekens, in 't Eiland Walcheren, welk, eerlang, honderdzevenentwintig vendels knegten; doch niet meer dan vyfentwintig kornetten paarden fterk werdt. Elders, vindt men de knegten op twaalfduizend, de ruiters op drieduizend berekend (*v*). Den Prins, van eenige afgevaardigden der algemeene Staaten verzeld, zig, insgelyks, derwaards begeven hebbende; beflout men, den voorraad van monde en oorloge, over zee, het Krygsvolk en vier ftukken gefchuts, over de Honte, naar Oostende, en voorts op 's vyands bodem te
voe-

(*t*) Zie Refol. Holl. 17, 20, 24, 25 Maart 1600. bl. 110, 113, 116, 118.

(*u*) REYN XVII. Boek, bl. 426.

(*v*) La Bataille de Nieuport par F. VERE by Bon Auth. Stukk. IV. Decl, bl. 5.

voeren. Oostende zelf werdt, sedert eenigen tyd, met zeven schansen, beslooten gehouden, door den vyand, die der Saatsche bezetting, hierdoor, het uitloopen en het ophaalen van brandschatting, ten platten lande, dagt te beletten: 't welk egter niet altoos gelukte. 't Ontzet van Oostende was, derhalve, ook een der oogmerken van den Vlaamschen togt. Ernst van Nasfau werdt, op den eenentwintigsten van Zomermaand, met eenige schepen, vooruit gezonden, om de schans Filippine te bemagtigen: 't welk hem gelukte. 't Leger, daarna, aan land gezet zynde, werdt verdeeld in drie hoopen, over welken Graaf George van Solms, Graaf Ernst van Nasfau en de Ridder François Vere, wiens beschryving van deezen togt nog voorhanden, en, hier en daar, door ons, gevolgd is, het gebied voerden. De Ruitery, in zeven hoopen verdeeld, stondt, onder Graave Lodewyk van Nasfau. De Prins zelf liet zyn oog en zorg over alles gaan. De Staaten hadden, midlerwyl, brieven gezonden aan die van Brugge en Gend, met vermaaning, dat zy, gedagtig des voorigen Bondgenootschaps, zig by hen voegen wilden, tot bescherming der gemeene vrijheid. Doch zo weinig vrugt deden deeze Brieven, dat die van Brugge de bezetting des Aartshertogs, tot nog toe geweigerd, nu innamen, en het Staatsche Leger, dat, door Ekelo, Magdeghem en Male, derwaards toog, uit grof geschut, begroetten, zonder 'er egter merke-lyke schade aan te doen. De vyand hadt,

1600.

Filippine
en ande-
re schan-
sen ge-
wonnen.

op

1600. op 't naderen der Staatfchen, verscheiden' schanfen in deezen oord verlaaten, die de Prins, terftond, bezetten deedt. Hierdoor raakte de weg open naar Oostende: werwaards de Graaf van Solms de Afgevaardigden der Staaten geleidde. Hy loeg zig, daarna, de Albertus - schans overmeesterd hebbende, met een derde deel des Legers voor Nieuwpoort. 't Overig heir en Prins Maurits volgden hem eerlang, en men maakte alles gereed, om de Stad aan te tasten. 't Leger hadt, op deezen togt, groot gebrek aan drank gehad, onder anderen doordien wel twintig vaartuigen der Zoetelaaren, die hun, over zee, zouden volgen, door Spinolas galeien, waren aangetast en weggenomen: een ongeluk, dat zy zig zelve wyten moesten, als hebbende, om anderen de winst af te snyden, het geleide der Oorlogfchepen niet willen afwagten (w). Doch na dat, wat laater, de Heer van Warmond, Spinola aangetast, en, met het opfteeken van den wind, merkelyke voordelen op hem behaald hadt, werdt hem de kleine winst, met groote fchade, betaald gezet (x).

Spinolas
Galeien
neemen
eenige
Zoete-
laars.

Albertus
verza-
melt een
Leger,

De Aartshertog, ondertusfchen, al te onzagt gewekt, door den inval van een gantsch Leger, met den Veldheer aan 't hoofd, in het rykste zyner gewesten, verzamelde, in alleryl, een Leger by Antwerpen, de muitelingen te Hamont en elders,
door

(w) BOEK XXXVII. Boek. bl. 37 [648]. enz.

(x) GROTH Hist. Libr. IX. p. 389.

door bidden en belooven, bewoogen heb-
bende, om zig, uit overweeging van 't ge-
meen gevaar, te velde te begeeven. Izabel-
le zelve heeft, zo verzekerd wordt, 't oproe-
rig Krygsvolk te Diest, in persoon, opge-
wekt tot zynen pligt; en, onder 't wyzen op
haare oorsierfelen, betuigd, dat zy liever al-
le zulke tekens der Vorstelyke grootheid wil-
de misfen, dan dulden, dat de soldaat, die
zig behoorlyk kweet, onbetaald bleeve (y).
Zo gehertigd, trekt het heir, welk op tien-
duizend knegten en zestienhonderd paarden
gefchat werdt, met Albertus aan 't hoofd,
op naar Nieuwpoort, met zo groot een
spoed, dat Maurits knegten, verbaasd over
't gerugt van 's vyands aankomst, uit sommi-
ge schansen verliepen, eer zy hem nog ge-
zien hadden: anderen, gelyk Oudenburg en
Snaaskerke, terstond opgaven. Te Snaas-
kerke, hadt de bezetting 't leeven bedongen;
doch werdt, desonaangezien, naderhand, in
koelen bloede, vermoord. Albertus weet
dit schelmstuk den muitelingen, als hadden
deezen hunne trouw jegens den Vorst, met
trouwloosheid tegen den vyand, willen too-
nen (z).

1660.
trekt op
tegen 't
heir van
Prins
Maurits.

In 't heir voor Nieuwpoort, was de ont-
steltenis weinig kleiner. De tyding van 's
vyands aankomst kwam hier, des nagts, na
den eersten van Hooimaand. En veelen heb-
ben gemeend, dat de zaaken der Vereenig-
de Staaten, in langen tyd, zo gevaarlyk
niet

Ontstel-
tenis in
Maurits
Leger.

(y) BOR XXXVII. *Book*, bl. 39 [650].

(z) GROTII *Hist. Libr.* IX. p. 39.

1600. niet geftaan hadden. 't Leger lag nog onbefchanst, en 't was nu te laat, om hieraan de hand te flaan. 't Gewest rondsom was in 's vyands magt, weshalve, van daar, geen toevoer te wagten stondt. Ook niet van Oostende, alzo Albertus bereids tusfchen deeze Stad en Nieuwpoort was aangekomen. Ondertusfchen, wagtte men, onbereid en verspreid, alle uren, overvallen te worden van den vyand, die hier zyne magt byeen hadt, en uit den aart heet naar den ftryd was. Maurits nogtans, wien 't nooit aan moed mangelde, zondt Graaf Ernst, voor dag, met negentien vendels knegten, vier kornetten paarden en twee ftukken gefchuts, naar de brug by Lessinghem, daar Albertus over moest, met last, om hem dien doortogt te betwisten, of, zo dit mislukte, hem zo lang op te houden, tot het Leger behoorlyk gefchaard kon worden. Doch Ernst, hoe zeer hy zig haastte, vondt den vyand reeds aan deeze zyde der brugge, die, bespeurende, hoe weinig volks de Graaf by zig hadt, hem, met al zyne magt, aanviel, en, met verlies van aghonderd man, noodzaakte te wyken. Een gevangen, de tyding deezer nederlaage in 's Prinfsen Leger brengende, werdt, op bevel zyner Doorlugtigheid, doorschooten, op dat hy 't niet na vertellen zou (a).

Graaf Ernst van Nassau wordt geflaagen.

Maurits stelt zig in slagorde.

Dit gevegt hadt den vyand egter lang genoeg opgehouden, om Prinse Maurits gele-

(a) Verhaal van H. WYTS by BOR Auth. Stukk. IV, Deel, bl. 14.

legenheid te geeven, tot het verzamelen en
 schaaren van zyn Leger. Hy voerde het
 zelfs, gelukkiglyk, te rug, over de haven
 van Nieuwpoort, naar den kant van Oost-
 ende, vanwaar de vyand verwacht werdt.
 De Ridder Vere hadt hier het bevel over
 den voortogt, uit zesentwintighonderd En-
 gelschen en agtentwintighonderd Friezen
 en Ernst van Nasfau gebooden over den
 middeltogt en agterhoede. Voor Nieuw-
 poort, waren eenige vendelen gebleeven,
 om der bezettinge het uitvallen te beletten.
 Voorts, hadt de Prins de schepen, die,
 hieromtrent, in grooten getale, lagen, van
 land doen steeken, op dat den zynen de
 gelegenheid tot vlugten benomen mogt zyn.
 In deezen staat, verwachtte men den vyand,
 hebbende de zee ter linker-, de duinen, in-
 genomen door den Ridder Vere, ter reg-
 terzyde, en Nieuwpoort van agteren. De
 Aartshertog, midlerwyl, genaderd met zyn
 Leger, welk, insgelyks, in drie hoopen ver-
 deeld was, sloeg zig neder, in 't gezigt der
 Staatschen, in de duinen, en op 't strand,
 daar hy zyn volk, eenige uren, deedt uit-
 rusten (b). Vast lei hy in beraad, of men den
 Staatschen hadt aan te tasten, of in te sluiten.
 Doch de meesten neigden tot den slag: waar-
 toe de knechten, aangemoedigd, door de pas
 behaalde overwinning, zig ook bereid toon-
 den. De Legerhoofden verzuimden niet,
 hen verder te noopen tot hunnen pligt.
 Mau-

De vyand
 nadert
 hem.

(b) Bataille de Nieup. par F. VERE p. 2.



G. F. Fritsch fecit.

1600. Maurits bleef hiervan, aan onzen kant, ook niet in gebreke; maar, rydende, verzeld van zynen broeder, Graave Henrik Fredrik, het gantsche Leger door, stelde hy elk voor oogen, hoe groot thans het gevaar ware, en hoe eerlyk de dapperheid en de overwinning zyn zouden. Daarop, besluit hy, zelf den slag te beginnen. Twee stukken geschuts, opgesleept tegen de steilte der duinen, worden, omtrent ten twee uren na den middag van den tweeden van Hooimaand, gelost op den vyand, die, met agt stukken, van 't vlakke strand, op de onzen vuurde. Maar de Staatsche Oorlogschepen, afgeweeken naar Oostende, noodzaakten hem, met schieten, hooger op 't strand, en tot in de duinen te wyken. Hier werdt, drie of vier uren lang, hevig gevogten, met ongelyke uitkomst van wederzyde, naar dat de eene of de andere party het voordeel van de plaats hadt weeten te bekomen. De Ridder Vere, zelf vegtende onder de voorsten, en zyn paard verlooren en twee wonden bekomen hebbende, week niet uit den stryd, voor hy dien zynen Broeder, *Horatio*, die, midlerwyl, met verschi volk, genaderd was, hadt aanbevolen (c). Horatio vegt, als wanhoopig, verflaande, met zyn volk, wel agthonderd man, in de delling, tusfchen twee duinen (d). De vyand drong, daarna, zo sterk in op de onzen, dat een deel derzelve aan 't vlug-

(c) Bataille de Nieup. par. F. VERE p. 12.

(d) Verhaal van H. WYTS by BOR Auth. Stukk. IV. Deel, bl. 14.

vlugten raakte. De wanorde, hierdoor veroorzaakt, werd egter spoedig hersteld, 1600. —
 also Maurits, geraaden gevonden hebbende, by hoopen, aan te vallen, geduurig versch volk gereed hadt, om den bezwykenden by te springen. De Ruitery was ook slaags geraakt; niet zonder dat Graaf Lodewyk, die, van pas tien man verzeld, vooruit gereeden was, groot gevaar zyns leevens liep: hoewel hy, door den Ritmeester *Kloet*, nog gelukkiglyk gered werd. *Walraven*, *Baron van Gend*, werd, by deeze gelegenheid, gewond. Laat in den nademiddag, begon de hitte des gevegts een weinig te verflaauwen van wederzyde: wanneer de Prins besloot, zig te bedienen van zyne Ruitery, die minst geleeden hadt, en nergens te kort geschooten was, om een einde van den sryd te maaken. Twee Kornetten, een van Vere en een ander onder *Balen*, werden by 't geschut geplaatst, om den vyand, in een nieuw gevegt, in te wikkelen. Albertus, die ook gaarne een einde van den sryd zag, zendt 'er zyne Ruitery op af, die zo hevig begroet wordt, uit het geschut, dat zy, een en andermaal aan 't wyken gebragt, eindelyk, met groot verlies, op de vlugt gejaagd werd. Toen drongen onze regementen aan op 's vyands voetvolk, welk ook, eerlang, genoodzaakt werd te deinzen. Veel hielp het den onzen, dat zy de zon en wind van agteren, de vyand, daarentegen, dezelve vlak in 't gezigt hadt, zonder dat Maurits hem toeliet, te wisselen van standplaatse, waartoe
 F 2 hy,

1600. hy, dikwyls, zyne uiterfte poogingen aanwendde. Voorts stonden 's vyands stukken in 't gulle zand, daar zy, door hunne zwaarte en 't affchieten, diep inzakten; de onzen, daarentegen, op eenen vloer van planken, waardoor zy wisfer troffen. Ook raakte de brand in 's vyands buskruid, 't welk eene bystere wanorde veroorzaakte. De Aartshertog, nochtans, zo lang hem eenige hoop overfchoot, reedt door zyne slagorde, en, zelfs met ongedekten aangezichte, aan op de onzen; by welke gelegenheid, hy met een' piek in 't oor gekwetst werdt. Doch toen nu alle hoop uit was, besloot hy af te trekken, gelyk, des avonds, ten zeven uuren, geschiedde. Hy was zo dra niet geweeken, of zyn volk floeg, wyd en zyd, zonder orde, aan 't vlugten. Een hoop Hoogduitschen alleen trok in goede orde af. De verftrooide vyanden werden, door de onzen, vervolgd en afgemaakt, of gevangen genomen. De zege was volkomen aan de zyde der Staaten, schoon zy niet zonder bloed verkreegen was. Men rekende het verlies, aan onzen kant, op omtrent duizend man, behalve de agthonderd, die, des morgens, onder Graave Ernst, waren gefneuveld. Van 's vyands zyde, werden er omtrent drieduizend verflaagen: veelen gevangen genomen, en, onder de aanzienlyksten, de Admirant van Arragon, die, terwyl 't gevegt nog hagchelyk stondt, van zyn paard geworpen zynde, den onzen in handen gevallen was. Al 't geschut en eene groote menigte vendels en standdaar-

Nederlaag des Aartshertogs.

Wederzydsch verlies.

Mendoza gevangen.

daarden des vyands werden veroverd: doch 1600.
 eenige gevangenen, daarna, door de onzen, —
 voor en binnen Oostende, uit weêrwraak,
 in koelen bloede, omgebragt (e). De Prins,
 ongeraaden vindende, den vyand langer te
 vervolgen, zonderde eenige uitgelezen' rui-
 ters en knegten af, t'eener verzekering te-
 gen onvoorziene toevallen des krygs, en
 vernagtte toen, in de duinen. Opmerke-
 lyk is, 't gene fommigen, voor waarheid,
 verhaalen, dat Filips Willem, Prins van
 Oranje, geduurende den slag, alle zyne
 paarden gezadeld, en veele bedienden op
 de toegangen hieldt, om de eerste tyding
 te hebben van de uitkomst van eenen srydt,
 waarvan, zo hy meende, zyne behoudenis
 afhing; hebbende den Aartshertog zig laa-
 ten verluiden, dat hy, de overwinning be-
 haalende, Maurits en Henrik Fredrik ge-
 vangen naar Spanje zou voeren: 't welk, zo
 't gebeurd ware, Filips Willem ook voor
 zyne eigene vryheid zou hebben doen vree-
 zen: waarom hy, op zulk eene maare, ter-
 stond de vlugt zou genomen hebben. Ook
 deedt hy, terwyl de sryd duurde, niet dan
 bidden, dat zyne broeders overwinnen mog-
 ten (f).

's Daags na den slag, begaf Prins Mau-
 rits zig naar Oostende, daar de Afgevaar-
 digden der Staaten, den voorgaanden dag,
 in grooten angst, geselecten hebbende, nu,
 meer dan ooit te vooren, door 's Prinzen
 aan-

(e) Brief van J. UITENBOG. by BOR XXXVII. Boek, bl.
 45 (1657).

(f) AUBERY Memoir. p. 230.

1600. aankomst, verkwikt werden. De zege werdt, met vuurige dankzeggingen aan Gode, erkend. Maurits zelf verscheen, met het stokje van la Barlotte, in de Kerke, daar de Predikant *Joannes Uitenbogaard*, op 's Prinzen verzoek, door de Staaten van Holland, naar 't Leger, gezonden (*g*), eene gepaste rede deedt, over een gedeelte des honderdenzes-tienden Psalms (*h*). Over de maaltyd, waartoe ook de gevangen Admirant genodigd was, schoot de Prins uit, dat *deze nu gelegenheid hebben zou, om Holland te zien, waarnaar hy, reeds meer dan vier jaaren, verlangd hadt* (*i*). Ook werdt hy, eerlang, op 't Huis te Woerden, en daarna, in den Haage gevangen gezet. Sommigen melden, dat eenigen van 's Prinzen hovelingen, van deezen tyd af, oneenigheid hebben begonnen te verwekken, tusſchen den Prinse en de aanzienlyksten onder 's Lands Staaten: welke laatsten zy ook by 't gemeen in veragtinge poogden te brengen, verspreidende, datze dapper in 't raadgeeven waren, wanneer zy zelve buiten gevaar bleeven, terwyl zy den Veldheer en 't gantsche Leger, tot hunne byzondere beveiliging, in zo groot een' nood gebragt hadden (*k*). Ook blykt, van elders, dat de Advokaat Oldenbarneveld, die thans wel 't meeste gezag hadt onder de Staaten, en,

Mi-noegen
tusſchen
den Prinse
en de
Staaten.

Olden-
barne-
velds ag-
terdogt.

(*g*) *Zie* Refol. Holl. 13 Juny 1600. bl. 216.

(*h*) *Bor XXXVII. Boek, bl. 39-42 [650-654] REYD. XVII. Boek, bl. 427. enz. GROTH Hist. Libr. IX. p. 390-399.*

(*i*) *Brief van J. UITENBOG. by Bor XXXVII. Boek, bl. 44 [656].*

(*k*) *GROTH Hist. Libr. IX. p. 399.*

nevens andere Gemagtigden, te Oostende 1600.
 geweest was, omtrent deezen tyd, bedugt
 werdt, dat de Prins stondt naar de opper-
 fte magt in 't Land, immers naar meerder
 gezag, dan hy tot nog toe gehad hadt (n).
 Doch wat in hem deeze vrees verwekte;
 vind ik nergens, duidelyk, aangewezen.
 't Blykt wel, dat sommigen, met naame
 Karel Roorda, een Friesch Edelman, al
 sedert eenige jaaren, diergelyke gedagten
 van Graave Willem Lodewyk, en zelfs van
 Prinse Maurits gevoed, en zig, deswege,
 by monde en geschrifte, scherp genoeg
 verklaard hadden (o): waaruit een hevige
 twist tuschen den Stadhouder van Friesland
 en Roorda ontstaan was. Ook vindt men,
 dat Roorda, die zeer gedraagen werdt,
 door de Zevenwolden, in 't jaar 1597, aan
 die van Enkhuizen, waarschuwender wyze,
 geschreeven hadt „dat men op zyne hoe-
 „de zyn moest, tegen de oogmerken van
 „het Huis van Nassau (p).” Doch dat de
 vrees van Oldenbarneveld, van elders, en
 niet uit het schryven van Roorda, ontstaan
 moet zyn, is, hieruit, af te neemen, dat
 de Staaten van Holland Roordas schryven
 zeer euvel opgevat, en zig, deswege, by
 de Staaten van Friesland, ernstelyk, be-
 klaagd hebben, den goeden naam van Prin-
 se Maurits en Graave Willem, te gelyk, uit
 al

(n) Waaragt. Hist. van J. v. OLDENBARN. bl. 407.

(o) Zie BOR XXX. Boek, bl. 23, 24 [701-703]. XXXIII.
 Boek, bl. 39 [279]. REYD. X. Boek, bl. 200, 201. XI. Boek,
 bl. 230.

(p) BOR XXXIV. Boek, bl. 17 [315]. Zie ook AITZEMA
 IV. Deel. bl. 649, 653.

1600. al hun vermogen, verdedigende (q). Midlerwyl, hadt het tegenwoordig misverstand tusfchen den Prins en de Staaten, en tusfchen de gewesten onderling, zelfs in Engeland, gerugt gemaakt: waarom de Koningin hen, door den Heere Karon, gewoonlyken Agent der Staaten aan haar Hof, en door *George Gilpin*, die, van haaren wege, in den Raad van Staate, zat, tot eendragt deedt vermaanen (r).

Maurits breekt op van voor Nieuwpoort.

La Barlotte sneuvelt.

De Aartshertog verloor den moed niet, door zyne nederlaage. Hy deedt, terftond, Oudenburg en de andere fchanfen hieromtrent voorzien van meer bezetting. Ook werdt 'er meer volks binnen Nieuwpoort gebragt. Doch 't weder, fchoon 't midden in den Zomer was, werdt, omtrent deezen tyd, zo regenagtig en onftuimig, dat Maurits, die, vier dagen na den flag, wederom voor Nieuwpoort gekomen was, eerlang, befloot, de Plaats te verlaaten. Hy ondernam toen 't beleg der Izabelle fchanfé by Oostende, alwaar la Barlotte doorfchoen werdt. Doch gelyke zwaarigheden noodzaakten hem, ook hier, de belegering op te breeken: waarna hy, geenen kans ziende, om iet voordeeligs in Vlaanderen te verrigten, tegen het einde van Hooimaand, te Oostende, fcheep ging, en, naar Holland keerde (s). Het overig deel des jaars werdt, van wederzyde, zonder verdere onderneemingen van eenig gevolg doorgebragt: terwyl

(q) Refol. Holl. 26 Maart 1597. bl. 151.

(r) Zie Bor. XXXVII. Boek, bl. 50-53 [663-668].

(s) Bor. XXXVII. Boek, bl. 43 [654] enz.

wyl de onzen zig over eenen gelukkigen veldslag, de vyanden over de behoudenis van Vlaanderen verheugen konden. Een deel onzes Legers bleef eene wyle in Brabant, zonder iets van belang uit te rigten. 1600.

Eenigen tyd te vooren, hadt de Aartshertog de Staaten zyner Nederlanden, te Brussel, beschreeven, om hen, tot het opbrengen van zwaarer Beden, te beweegen. Hy hadt hun, by deeze gelegenheid, verklaard, „ dat hy verlangde naar vrede. Doch dat „ men, zo de vyand hiertoe niet te brengen „ ware, zig in sfaat stellen moest, om den „ kryg, met nadruk, voort te zetten.” De Staaten, eenige penningen hebbende toegestaan, tot voldoening van 't krygsvolk, merkten aan „ dat de Vereenigde Staaten, niet „ zonder reden, de vredehandelingen mistrouwden: alzo de Kasteelen nog onge- „ slegt, de vreemdelingen in 't bezit der „ voornaamste ampten bleeven, en andere „ dingen gedoogd werden, die tegen 's „ Lands voorregten aanliepen. Zelfs werdt „ de Godsdienst nog bedwongen, en de „ Indien geslooten, voor de Nederlanders. „ Zo Koning Filips alle deeze zwaarigheden wegnam, en hun, met bewil- „ liging der Aartshertogen, toeliet, met „ de andere partye, in onderhandeling te „ treden, twyfelden zy niet, of de Ne- „ derlanden zouden zig haast allen begeeven, onder ééne heerschappye.” De Aartshertog hadt, hierop, toegestaan, dat 'er eenigen werden afgezonden aan de Vereenigde Gewesten, om, uit den naam

XXI.

De Ssaaten van 's vyands Nederlanden doen wederom voorstellen van vrede.

1600. zyner Staaten, de gemoeden te ondertasten (t). Gerard van Hoorne, Graaf van Bastigni, Filips Bentink en Henrik Kodt, Pensionaris van Yperen, begaven zig toen naar Bergen op Zoom, alwaar de Gemagtigden der Vereenigde Gewesten zig, na den slag by Nieuwpoort, eenigen tyd, ophielden. Men hieldt hier een gesprek over de hoop tot vrede, die men, wederzyds, schein te wenschen. Doch alzo de onzen, by mondē van den Advokaat Oldenbarneveld, duidelyk te verstaan gaven „ dat 'er geene vrede te „ maaken ware, zo 't uitheemsch Krygs- „ volk niet eerst vertrok, en den Koning „ van Spanje alle gezag over de Neder- „ landen benomen werdt, „ scheidde men, naar gewoonte, vrugteloos (u). 't Gesprek was egter van dit gevolg, dat de Staaten der Aartshertogen, de hoop op vrede verlooren geevende, beslooten, maandelyks, driehonderdentwintigduizend guldens op te brengen, tot de lasten des krygs, welke somme, uit verscheiden' nieuwe belastingen, gevonden werdt (v). Doch 't viel den Nederlandschen Staaten, ten deezen tyde, hard te verduwen, dat Filips hen, in zekere zyne brieven, nog als de zynen aanmerkte, en last gaf, om, uit de boeken der kooplieden, op te spooren, of eenigen hunner ook nog handel dreeven op de Vereenigde

(t) REYD XVII. Boek, bl. 423.

(u) BOR XXXVII. Boek, bl. 43 [655]. GROTH Hist. Libr. IX. p. 401.

(v) BOR XXXVII. Boek, bl. 59-61 [676-679], REYD XVIII. Boek, bl. 410.

nigde Gewesten, of op de Indien: hoe- 1600.
wel men zig, hiertegen, te Antwerpen, ———
zo ernstig verzettede, dat het steeken
bleef (w).

De Duinkerker Kaapers waren 'er, dit na- XXII.
jaar, op uit, om de Hollandfche, en Zeeuw- Wreed-
fche Visfchery in den grond te bederven. heid der
Ook hadt hen het straffen van eenigen der Duin-
hunnen, hier te Lande, dermaate verbit- kerker
terd, dat zy, wreeder dan ooit te vooren, Kaapers
leefden, met de visfchers, die hun in handen geftraft.
vielen (x), en die, voor een groot deel,
Doopsgezind zynde, ongeoorlofd hielden,
geweld met geweld te keeren. Sommigen
van deezen hebbenze, in de fchepen, vast-
genageld, en dezelve, daarna, in den grond
geboord, of verbrand. Zo ftout en magtig
warenze, eindelyk, geworden, dat zy de
Oorlogfchepen, die den visfchery tot ge-
leide dienden, durfden aantasten, en fom-
tyds veroverden. Doch toen, daarna, eene
grootte Vloot op hen afkwam, zyn 'er, we-
derom, eenige Kaapers genomen, die hunne
wreedheden, gelyk te vooren, met de galge,
hebben moeten boeten (y).

Sedert dat de vyand zig hadt begonnen De Staa-
te bedienen van galeien, was men, hier te ten van
Lande, ook bedagt geweest, om 'er eene Holland
of meer te doen timmeren. Te Dordrecht, doen
was, eindelyk, eene groote galei volbouwd: twee ga-
leien
waarby, eerlang, nog eene of meer kleinen bouwen.
ge-

(w) GROTH Hist. Libr. IX. p. 402.

(x) Refol. Holl. 31 Aug. 1600. bl. 284, 374.

(y) BOEK XXXVII. Boek, bl. 46 [659]. REYD XVII. Boek,
bl. 435. GROTH Hist. Libr. IX. p. 402.

1600. gevoegd werden. (z) Men bemandeze, eerst, met bezoldigde roeijers. Naderhand, werden 'er misdaadigen op gebannen. 't Land hadt veel dienst van deeze galeien, by stille zee; wanneer de grootste alleen verscheiden' vyandyke schepen durfde aantasten, en dezelve somtyds, merkelyke schade toebragt. Zelfs ondernamen de roeijers, van weinige sloepen gevolgd, op eenen donkeren nacht, de groote galei de Schelde op, en, tuschen de vyandyke schansen door, tot voor Antwerpen te voeren: vanwaar zy een schip, dat drie laagen geschuts ophadt, en zeven kleineren, te rug slepten (a), terwyl de Trompetters 't bekende deuntje, *Wilhelmus van Nassouwe*, bliezen; waarby zig eenige burgers, der Staatse zaake toegedaan, niet zonder gevoeligheid, de voorige dagen te binnen bragten (b).

XXIII. De Aartshertog Albertus hadt, terstond na zyne te rugkomst uit Spanje, de Koningin van Engeland, door brieven, aangespoord, om den Vredehandel te beginnen. De Vereenigde Staaten hadden haar, daarentegen, van denzelven zoeken af te schrikken. Noël de Karon, hun gewoonlyke Agent in Engeland, deedt 'er, insgelyks, zyn best toe (c). In Grasmaand dezes jaars, met de Koninginne, in een gemeenzaam

ge-
(z) Refol. Holl. 5 Apr. 26 Mey, 17 Juny, 21 Aug. 1 Sept. 7, 30 Dec. 1600. bl. 121, 185, 215, 280, 288, 442, 472, 491.

(a) Refol. Holl. 1, 15 Dec. 1600. bl. 432, 481.

(b) REYD XVII. Boek, bl. 435. BOEK XXXVII. Boek, bl. 50 [664, 665].

(c) BOEK XXXVII. Boek, bl. 16, 17 [617, 618, 619].

Dienst
der zel-
ven.

Vrede-
handeling
tuschen
Engeland
en de
Aartsher-
togen.

gesprek geraakt zynde, verhaalde zy hem, 1600.
 „ hoe zeer zy aangezigt werdt van Alber-
 „ tus, om haare gezanten te zenden naar
 „ Boulogne.” Zy voegde 'er by „ dat de
 „ Aartshertog zig vleide, dat de verpande
 „ Steden, of hem overgeleverd, of, ten
 „ minste, door haar, bewaard zouden wor-
 „ den. Ook verlangde hy naar 't openen
 „ der vaart op Engeland, voor zyne onder-
 „ zaaten: doch wenschte, te gelyk, dat den
 „ Ingezetenen der Vereenigde Gewesten be-
 „ let mogt worden, op Spanje, onder En-
 „ gelsche naamen, te handelen.” De Ko-
 ningin verklaarde, wyders, met algemeene
 woorden, dat zy niets besluiten zou, sry-
 dig met de vriendschap, die zy den Staaten
 beloofd hadt. Karon, haar ziende in een'
 goeden luim, verstoutte zig, haar te vraa-
 gen, of zy beslooten hadt, gezanten naar
 Boulogne te zenden, of niet? Doch zy was
 te wel op haar hoede, om hem, hierop,
 regtstreeks, te antwoorden. *Hola!* zeide zy,
ik moet my, deswege, eerst nog beraaden.
Verzeeker gy slegts den Staaten, dat zy op
my, als op een' rots, vertrouwen mogen.
 In 't weggaan, beet zy hem deeze spreuk
 der schriftuure toe, in 't Latyn: *Modicæ*
fidei, quare dubitasti, Kleingeloofige,
waarom hebt gy getwyfeld (d)? Nog-
 tans, besloot zy, eerlang, tot het afvaar-
 digen van een gezantschap naar Boulogne,
 daar drie of vier maanden gesleeten wer-
 den,

Gesprek
 deswege
 van Ka-
 ron met
 de Ko-
 ninginne.

(d) Brief van N. DE KARON by BOR XXXVII. Boek, bl. 17,
 18 [619, 620].

1660. den, zonder dat de Engelschen en Nederlanders, die uit den naam des Konings van Spanje spraken, schoon zy door de Aarts-hertogen waren afgezonden, eens in eigenlyke onderhandeling hadden kunnen treden. Men scheidde, derhalve, vrugteloos: 't welk, openlyk, geweeten werdt aan een geschil over den rang, dien de Engelschen den anderen niet afstaan wilden. Doch men hadt al ras ontdekt, dat de Aartshertogen alleenlyk een Bestand zогten, daar de Engelschen niet toe verstaan konden. De handeling werdt, sedert, met brieven, slepende gehouden, tot na het overlyden der Koninginne. (e). De Vereenigde Staaten verheugden zig grootelyks, dat de Byeenkomst te Boulogne vrugteloos gescheiden was.

Men
scheidt
vrugte-
loos.

XXIV. De Duitfche gezanten, *Herman, Graaf van Manderfcheid*, en Karel Nutzel, in 't voorleeden jaar, afgeweezen, waren, deson-aangezien, in Bloei maand deezes jaars, in Holland gekomen (f), voorgeevende, dat zy niet van vrede, maar van andere zaaken te handelen hadden. Men verleende hun dan gehoor, ter algemeene Staatsvergaderinge, daar zy de inruiming der Duitfche Plaatsen, en vergoeding der geleeden' schade vorderden, met zulk eene agtbaarheid, als haddenze de Vereenigde Gewesten nog, gelyk van ouds, gehouden voor onderhoorigen des Duitfchen Ryks. Voorts konden zy niet

Handel
der Duit-
fche ge-
zanten
in den
laage.

na-

(e) GROTII HIST. LIBR. IX. p. 386.

(f) RESOL. MULL. 7-13 AUG. 1660. bl. 271.

nalaaten aan te merken „ dat zy van de Vre- 1600.
 „ dehandeling zwygen zouden ; maar niet ,
 „ dat de Staaten , zonder arg vermoeden te
 „ geeven , niet konden weigeren in gesprek
 „ te treden.” Ook verklaardenze „ dat zy
 „ de lasten , onder dekfel van oorlog , op de
 „ koopwaren gelegd , niet langer dagten te
 „ draagen.” De Staaten gaven , op deeze
 redenen , het gewoone antwoord. Men be-
 gon toen ook een Bestand voor te slaan , welk
 de Staaten , zagtelyk , van de hand weezen.
 Maar alzo de vyand Rees verlaaten hadt ,
 vondt men geraaden ook Emmerik te ruimen :
 gelyk , in Zomermaand , geschiedde (g).
 Doch Schenkenschans of 's Graavenwaard ,
 waarop het gestigt was , beweerden de Staa-
 ten tot den Gelderschen bodem te behooren.
 De Duitfche gezanten begaven zig , vanhier ,
 naar Brabant , daar zy de herlevering van
 Rynberk vorderden ; doch niets dan goede
 beloften opdeeden (h).

Met Groningen en Friesland , waren de xxv.
 geschillen over 't draagen der gemeene las- Hevige
 ten , in 't voorjaar , tot zulk eene hoogte ge- twist met
 reezen , dat zy , niet dan by wege van daa- de Stad
 delykheid , scheenen te kunnen beslegt wor- Gronin-
 den. De Stad Groningen hadt zig , noch gen.
 in opzigt der geschillen met de Ommelan-
 den , noch in het opbrengen haarer agter-
 stallen in de gemeene lasten , tot hiertoe ,
 willen schikken , naar de uitspraak der alge-
 meene Staaten van den jaare 1597 , schoon
 men

(g) Refol. Holl. 8 20 May 1600. bl. 182.
 (h) BOR XXXVII. Boek , bl. 31-37 [639-648].

1600. men hielt, dat zy zig, daartoe, in den jaare 1594, en sedert, duidelyk verbonden hadt. Zelfs was de jongste uitspraak nader verklaard en bevestigd, in 't voorleeden jaar 1599 (i). Doch men toonde zig even onwillig, om 'er in te berusten. De Regenten, die ballingen geweest waren onder de Spaansche overheersching, zouden de Burgery nu niet gaarne, meer dan toen gefchied was, bezwaard hebben. De Burgery hielt het voor een groot ongelyk, dat de huizen nu zouden belast worden, daar zy te vooren vry plagten te zyn. Ook kon zy niet dulden, dat haar voorregten benomen werden, die haar, tot benadeeling der Ommelanden, te vooren, vergund waren. Men dreef, daarbenevens, dat de Stad, in 't jaar 1594, de behoudenis haarer voorregten, uitdrukkelyk, bedongen hadt: waartegen, van der Staaten zyde, werdt aangemerkt, dat, onder deeze voorregten, nimmer zulken begrepen waren, die Parma der Stad, met flinksche oogmerken, verleend hadt. De tweedragt duurde, tot in de Lente deezes jaars, wanneer de algemeene Staaten een besluit namen, diergelyk men, zeldzaam, onder vrye volken, zag ter uitvoeringe brengen. Graaf Willem Lodewyk kreeg last, om de jongste uitspraak der Staaten, met geweld, te doen gelden: ten welken einde, hy zig te bedienen hadt van de bezetting van Groningen, en van eenig ander Krygsvolk, welk hem, daar-

Graaf
Willem
Lodewyk
brengt
Krygs-
volk in
Gronin-

(i) Bon XXXVI. *Boek, bl. 27* [548] enz.

daarenboven werdt toegezonden. Zo ras dit volk in de Stad was, deedt Graaf Willem de burgery ontwapenen, dat, zonder anderen tegenstand dan met woorden, geschiedde, hebbende de knechten last van Graave Willem, om zig aan geene woorden te slooren; maar stil hun werk te doen. Doch de Wethouders en Hoofdluiden der Burgerye behielden hun geweer. De Stad en de Ommelanden gefchat zynde, om ten minste vierhonderdduizend guldens, wegens agterstallen, te voldoen; kreegen de Krygsknechten bevel, om burgers en huisluiden, tot het opbrengen van hun aandeel in deeze somme, te noodzaaken: waarover alomme bittere klagten vielen. De Ommelanden kwamen egter eerst aan de hand, en bleeven hierom van inlegering vry. Doch de Stad hielt zig lang hard, en verwierp alle voorlagen tot belasting der gemeente, beweerende de Regenten, dat zy niets moesten overgeeven dan gedwongen, op dat zy, by verandering van tyden, alles te ligter mogten kunnen herstellen. Midlerwyl, was 'er bevel uit den Haage gekomen, om een Kasteel te Groningen op te werpen; 't welk, in 't begin van Bloei maand, met zeshonderd man, begonnen werdt. Hierdoor wilden de algemeene Staaten de voorneemens van sommige Spaanschgezinden, die 't oog op nieuws naar den vyand mogten hebben, verhinderen, en de Stad, daarbenevens, met zwakker bezetting, dan 'er nu in lag, onder bedwang houden. De hardsten der

1600.
—
gen en
ontwa-
pent de
burgery.

Men vor-
dert de
agterstal-
len, met
geweld.

De alge-
meene
Staaten
doen een
Kasteel
stigten in
de Stad.

1600. Regenten, de Burgemeester *Joachim Alting*,
 de Syndicus of Pensionaris *Houfelin* en *Joost*
 van *Kleeve* werden naar den Haage ontbood-
 den: daar zy zeer klaagden, over het
 opwerpen van 't Kasteel, tegen de be-
 lofte, by 't overgaan der Stad, in 't jaar
 1594, gedaan; vertoonende, voorts,
 „ dat niets meer streedt met de vryheid,
 „ om welke de wapenen waren aangeno-
 „ men, dan het stigten van Kasteelen, welk
 „ nimmer, in vrye Steden, geleeden was,
 „ vooral niet, te Groningen, daar menze,
 „ een en andermaal, afgeworpen hadt.” Zy
 voegden 'er by „ dat zy zig, niet dan met
 „ redenen, nooit door geweld, verzet had-
 „ den tegen de uitspraak der Staaten; dat
 „ zy zig, voortaan, aan dezelve onderwer-
 „ pen wilden, alleenlyk verzoekende, dat
 „ men de Stad verschoonde van dit uiterste
 „ bewys der slaavernye, nergens in gebruik,
 „ dan daar men met geweld regeerde: daar
 „ de Staaten, veeleer, door zagtheid, de
 „ toegenegenheid der Burgeren behoorden
 „ te winnen: gelyk ongetwyfeld te wagten
 „ was, als men 't Kasteel agter wege liet.”
 De Staaten, nogtans, lieten zig niet bewe-
 gen, door deeze redenen: maar weezen
 hiertegen aan „ dat Groninger, voor twin-
 „ tig jaaren, door eenige Spaanschgezinde
 „ wargeesten, van 't gemeen Verbond af-
 „ gescheurd zynde, onder dekfel van zo-
 „ genaamde voorregten der Stad boven de
 „ Ommelanden; federt, geweldiglyk, over
 „ de Ommelanden, geheerscht, en ter be-
 „ 100-

Ant-
 woord
 der Staa-
 ten.

„ looninge van zulk een' dienst, in Spanje, 1600
 „ verscheiden' schandelyke en harde Privi-
 „ legien verkreegen hadt, die men nu, na
 „ de hereeniging, nog wilde doen gelden.
 „ Dat men, trotsfelyk dryvende, dat der
 „ Staaten uitspraak niet sryden mogt met
 „ de Privilegien, waardoor men deeze
 „ Spaansche gunsten verstondt; de Regts-
 „ oefening, door voorwendfels van oproer,
 „ gehinderd, de schatting en de verpagting
 „ der gemeene middelen belet, de verpon-
 „ ding op de huizen platuit geweigerd hadt.
 „ Dat men zig vergeefs beriep, op het
 „ verdrag van den jaare 1594, welk, zo
 „ dikwils, door de Stad, overtreden was.
 „ Dat de Staaten genoodzaakt waren, zig
 „ van de Stad te verzekeren, tot voorko-
 „ ming van zulk eene dwinglandy, als 'er
 „ voorheen geoeffend was. Dat zy noch
 „ wil noch magt hadden, om het Kasteel
 „ te gebruiken, tot iemants onderdrukking,
 „ maar dat zy 't alleen tot beteugeling der
 „ kwaaden en tot bescherming der goeden
 „ zouden doen dienen." Men ging dan
 „ voort, met de opregting van 't Kasteel,
 „ waartoe die van Friesland wakker de hand
 „ leenden. Midlerwyl, zat de Regeering te
 „ Groningen wel agt weeken bedryveloos. De
 „ Kamer der Staaten van 't gewest was ook
 „ geslooten. De Burgery deedt eene bezen-
 „ ding naar den Haage, die, uit haaren naam,
 „ onderwerping aanbodt, en gyzelaars uif
 „ de aanzienlykste Ingezetenen, voor de naar-
 „ koming van 't gene men hun opleggen zou,

1600. ————— mids maar 't Kasteel agterbleeve. Maar 't baatte even weinig. Op den naam der Staaten van Stad en Lande, werdt ook eenige afflag verzogt van de geëischte agterstallen. Doch de algemeene Staaten weigerden den afgezondenen gehoor, voor zy vier tonnen schats hadden opgebracht: die, door middel van 't Krygsvolk, eerlang, werden ingevorderd (*k*). Voorts, werdt de Regeering der Stad veranderd, en vreedzaamer of rekkelyker mannen, in de plaats der voorige onverzettelyken, gekooren: waarna het gewest, eindelyk, in rust raakte. De belastingen werden 'er, federt, gebragt op den zelfden voet, als in Holland (*l*).

De rust in Groningen wordt, eindelyk, hersteld.

Twist in Friesland door Graave Willem en de Staaten der byzondere gewesten bygelegd.

De geschillen over den Impost op het Hoornvee en de Weilanden, die de Steden van Friesland doordryven wilden, doch waartoe die van Oostergo en Westergo niet verstaan konden; hadden dit gewest, federt eenigen tyd, ook jammerlyk verdeeld. De tweedragt werdt gevoed, door zulken, die, de hoogste ampten van Regeeringe voor zig zelve zoekende, anderen, in 't verkrygen derzelven, dwarsboomden, waartoe men zig bediende van de oneenigheid over den Impost. Zo ver liep, het eindelyk, dat een deel der Staaten, te Leeuwaarden, een ander deel, te Franeker, vergaderende, de Regeering en geldmiddelen van 't gewest deerlyk van een scheurde. Graaf Willem, om deezen twist te flissen, bediende zig, eerst, van 't gezag des Hof van Friesland,

te-

(*k*) BOR XXXVII. Boek, bl. 7 [605] enz.

(*l*) REYD XVII. Boek, bl. 414. enz. GROT. Hist. Lib. IX. p. 385.

tegen de Leden, die zig afgezonderd hadden. En toen men dit weigerde te erkennen, nam hy zyne toevlugt tot de wapenen, zonder zig te flooren, aan 't gene hem naarging, dat hy, de wetten met voeten tredende, zig dagt meester te maaken van de Regeeringe. Eindelyk, kwamen de Staa- ten der andere gewesten tusschen beide (m), door welker bemiddeling, de geschillen, in der minne, bygelegd, en de zaaken, in de voorige rust en eendragt, hersteld werden (n).

1600.

De Aartshertogen en de Vereenigde Staa- ten scheenen zig, na den slag by Nieuw- poort, voornaamlyk, bezig te houden, met toebereidfels tegen het volgende jaar, 't welk gewigtige en wel belegde aanslagen dreigde. Philips Willem, Prins van Oranje, nam het bevel aan over driehonderd ruiters, die nieuwlings geworven waren. De muitelin- gen te Diest werden met vyfhonderddui- zend Dukaaten te vrede gesteld. In Spanje, werdt ook volk verzameld. En Albertus liet zig verluiden, dat hy twee Legers, een in Vlaanderen, en een aan den Rynkant, op de been dagt te brengen. Maurits, daar- entegen, besteedde zyne voornaamste zorg aan het versterken en beveiligen van Oost- ende, waaraan den Staaten veel gelegen was. Eenigen waren van verstand, dat zulks best geschieden kon, door zig, omtrent deeze Stad, wederom neder te slaan met een

XXVI.
Krygs-
toerustin-
gen, ter
weder-
zyde.

(m) Resol. Holl. 3, 9 Sept. en verv. 1600. bl. 298, 302, 305.

(n) REYD XVII. Boek, bl. 418. GROTH Hist. Libr. IX. p. 386.

1600. een Leger; doch alzo men 't gevaar hiervan, onlangs, leevendig ondervonden hadt, werdt beslooten, door de eene of de andere belegering, den vyand uit Vlaanderen te trekken, en Oostende, op deeze wyze, te beveiligen.

Aanflagen des vyands. 1601.

't Slot Krakou bemagtigd door Kloet.

De Winter en 't volgende voorjaar werden, voorts, met eenige looze aanflagen, en met het bespieden van elkanders oogmerken gesleeten (o). Den vyfden van Louwmaand, werdt, te Geertruidenberg, ter dood gebracht *François de Provence*, die, door Grobbendonk en de Jezuiten, bewoogen, om deeze Stad, door verraad, den Aarts-hertoge in handen te stellen, op vermoeden, gevat was (p). Op Vlisfingen, broeide, by den vyand, ook een looze aanflag, op 't ontdekken van welken, de verraader de handen aan zig zelve geslaagen hadt (q). De Staatsche Ruitery overmeesterde, daarentegen, by verassing, het Slot *Krapoel*, in 't Land van Limburg (r). Wat laater, in Sprokkelmaand, werdt de Ritmeester Kloet, met driehonderd paarden en eenig voetvolk, afgezonden, om het sterke Slot Krakou, in 't Graaffchap Meurs, te overweldigen. Doch gekomen omtrent Wagtendonk, overviel hem de bezetting van Straalen, die wel dertig man van zyn volk gevangen nam, eer hy zig in slagorde stellen kon. 't Gelukte hem egter, daarna, langs

(o) REYD XVIII. Boek, bl. 440, 443.

(p) FOR XXXVII. Boek, bl. 68 [698].

(q) REYD XVIII. Boek, bl. 444.

(r) METEREN XXIII. Boek, f. 434.

langs eenen omweg, zynen vyand te onderscheppen en te verilaan. Toen rukte hy naar Krakou, daar men verzuimd hadt, de graft op te byten, en bemagtigde het Slot, zonder moeite (s). 1601.

Men bragt, dit voorjaar, ook meer Oorlogsfchepen in zee, dan naar gewoonte. De vyandyke Vrybuiters waren zo stout geworden, dat zy hunne gevangenen, omtrent Scheveningen, aan land, durfden zetten, om daar 't losgeld te ontvangen. Doch eenigen van deezen werden, daarna, van gewapende Visfchers pinken, aangetast en opgebracht, en moesten hunne stoutheid, met de gewoonlyke straffe, boeten. Om de haven van Duinkerken onbruikbaar te maaken, deedt men 'er, omtrent deezen tyd, eenige fchepen met steen in zinken. Doch de inwooners haktenze, by laag water, geduurig, aan stukken, waarna alles, met de ebbe, wederom in zee dreef (t). Eenige Hollandsche Koopvaardysfchepen, onder 't geleide van een Oorlogsfchip, naar Engeland willende, vervielen onder de vyandyke galeien, die de meesten veroverden, na dat zy, niet zonder schade, eene wyle tyds, flaags geweest waren met het Oorlogsfchip, welk, eindelyk, door den brand, vernield was (u).

De muitery onder het vyandyk Krygs-
volk duurde nog, aan verscheiden' oorden. Mui-
De Waalen, die in de schansen rondsom Spaansch
Krygs-
Oost-
volk,

(s) REYD XVIII. Boek, bl. 442.

(t) GROTH Hist. Libr. X. p. 406.

(u) MATEREN XXIII. Boek, f. 437 versf.

1601.

Oostende lagen, hadden hunne Oversten durven aanvallen, kwetsen en doodslaan. En men zag meer in hen over 't hoofd, om dat zy, door de Staatfchen, werden aangezogt, om van partye te wifelen. Men bewoog hen egter, om zig te laten verplaatfen, naar Wynoksbergen (v). De bezetting van Hamont was in het Steedje en het Kasteel van Weerd gelegd, vanwaar zy de Landen van Luik en van Gulik, fchandelyk, afliep, zonder dat men, te Brusfel, eenige agt floeg op de klagten, die, deswege, gedaan werden. Het voeden des oorlogs, op kosten van onzydige nabuuren, werd, fchoon men 't der miterye toefchreef, reeds, federt lang, voor winst gerekend. De bezettingen van Rynberk en Gelder kwelden, op gelyke wyze, de Ingezetenen des Lands van Kleeve, die, daarenboven, den Staatfchen dezelfde brandfchattingen betaalen moesten, welken zy den anderen hadden opgebragt, zynde het den onzen om 't even, of de nabuuren den vyand, vrywilliglyk, of uit mistrouwen op eigen' kragten, onderfteunden (w).

Prins
Maurits
trekt te
velde,

't Voorjaar nu ver genoeg verlopen zynde, om een Leger in 't veld te brengen, beslooten de Staaten, geftyfd met nieuwe manschap uit Engeland, met penningen uit Frankryk, en met de inkomsten eener nieuwe belastinge op de fchoorftenen in Holland (x); hunne magt, onder 't beleid van
Prin-

(v) MEYEREN XXXIII. Boek, f. 478.

(w) MEYER. XXXII. Boek, f. 434. GROF. Hist. Libr. X, p. 496.

(x) Zie BOEK XXXVII. Boek, bl. 64 [683].

Prinse Maurits, te zenden naar den Rynkant, waaromtrent, de kryg begonnen was, met het inneemen van Krakou. De Prins dan, de benden vooruit gezonden hebbende, begeeft zig, onder voorwendfel van het Bruilofsfeest van Graave Lodewyk, die met de Weduwe des Graaven van Broek trouwen zou, by te wonen, naar Arnhem; en, van daar, in alleryl, met ruim honderd vendelen knegten en dertig kornetten paarden, naar Rynberk. Hier binnen bevonden zig toen omtrent drieduizend man, onder *Don Hieronimo Lopez*. Men hadt 'er genoegzaamen voorraad van geschut en mondbehoefsten. Terwyl Maurits zig verschanste, wierpen die van binnen eenige nieuwe werken op, buiten de graft der Vestinge: eene wyze van verdediging, die, sedert het beleg van Bommel, in gebruik kwam. De Waard, voor Rynberk, verlaaten van den vyand, werdt, door Maurits, bezet en versterkt. Voorts slaat hy zyn Leger, aan drie oorden, neder om de Stad. De eerste uitval der belegerden werdt gekeerd, door de Franschen, onder den *Heere van Châillon*, die hier eene wonde kreeg. Verscheiden' uitvallen deden de belegerden daarna; doch zy werden, gemeenlyk, met schade, te rug gedreeven. In deezen stand der zaken, kreeg men, in 't Leger, de tyding van 't beleg van Oostende, werwaards de Ridder Vere, wien 't bevel over de Vesting opgedraagen was, met twintig vendelen Engelschen, werdt afgezonden: 't welk het beleg van Rynberk eene poos vertraagde.

1601.

belegert
Rynberk.

1601. De Aartshertog hadt den Graave van den Berge wel gelast, het ontzet der Stede te bevorderen; doch deeze hadt dit werk laaten steeken, 't zy dat hy het Staatfche Leger te wel beschanst oordeelde, om het, met hoop van goeden uitflag, aan te tasten; 't zy dat Albertus beter vondt, Maurits voor Rynberk op te houden, tot hy zig van Oostende meester gemaakt zou hebben. De Prins, midlerwyl, den arbeid voor Rynberk voortzettende, bemagtigde, eerlang, de buitenwerken, door list en geweld. Daarna, bragt hy de galeryen over de graft, omtrent de Kasfelpoorte: en deedt nu den wal ondergraaven, toen de belegerden, hiervoor bedugt, de Stad opgaven, by verdrag, op den dertigften van Hooimaand. De belegering was, op den tienden van Zomermaand. aangevangen (y). De Opgezetenen van Overysfel trokken het meeste voordeel uit het inneemen van Rynberk; alzo zy, zo lang deeze Plaats in 's vyands magt was, genoodzaakt geweest waren, hem brandfchatting te betaalen: 't welk zy nu, terstond, weigerden (z).

De Stad
geeft zig
over.

Meurs
gewon-
nen.

Voor dat Prins Maurits optrok, met het Leger, nam hy zyne Stad Meurs in. Zy werdt, ten deezen tyde, bezet gehouden door den Hertog van Kleeve, die, na dat de vyand daaruit getrokken was, zig van de Plaats verzekerd hadt, onder voorwendsel, dat het Graaffschap, na 't uitsterven

(y) METBREN XXIII *Boek*, f. 438. *versf.* 439. REYD XVIII. *Boek*, bl. 446.

(z) GROTH *Hist. Libr. X.* p. 407, 408.

der erfgenaamen, aan hem, als Leenheer, 1601.
 vervallen was. Doch Maurits beweerde, dat
 de Vorst, verzuimd hebbende Meurs te be-
 fchermen tegen vyandyke aanvallen, zyn regt,
 als Leenheer, verbeurd hadt. Immers hy ver-
 dreef de Kleeffche Haaneveeren, en maakte
 zig meester van de Stad, op den zevenden
 van Oogstmaand (a).

De Vlaamingen, eenen geruimen tyd aan- XXVII.
 gehouden hebbende by den Aartshertoge, De Aarts-
 om het beleg van Oostende ernstiger door hertog
 te zetten; hadden hem, hiertoe, eindelyk, belegert
 door de aanbieding van eenen merkelyken Oostende.
 onderftand, overgehaald. Zyne magt was,
 onlangs, verfterkt geworden, door eenige
 Italiaanen en Spanjaards, onder *Trivulzio*
 en *Braccamonte*. Ook diende de tyd van 't
 fukkelen des vyands voor Rynberk te wor-
 den waargenomen. En fchoon de gelegen-
 heid en fterkte van Oostende veelen 't be-
 leg hadt doen ontraaden; Albertus was eg-
 ter van verftand, dat het nu of nooit moest
 ondernomen worden. Hy ondernam het
 dan, na een langwylig beraad. Doch alzo
 het, langer dan drie jaaren, uitgehouden
 werdt, eer de Plaats overging, kostte het
 hem zo veel gelds en volks, dat hy, na dit
 beleg, niets van gewigt meer onderneemen
 kon, en een veeljaarig Bestand noodig hadt,
 om eenigszins op zyn verhaal te komen. Op
 den vyfden van Hooimaand, floeg Fredrik
 van den Berge zig ter regter- en daarna *Jero-*
nimo

(a) METEREN XXIII. Boek, f. 439 vers. GROTH Hist.
 Libr. X. p. 408.



ALBERTUS,

*by der gratien Gods Aerts Hertog
van Oostvryk, Hertog van Bourgonye,
Archebischof Limburg, Luxemburg etc
Graue van Vlaenderen, Hongrenne, Kays de*

1601. *nimo de Monroi* ter linker zyde der Vestinge neder. Digt onder de Stad, in 't eerst; doch, eerlang, gedwongen door 't grof geschut, wat verder. *Karel van der Noot*, toen binnen Oostende 't gebied voerende, deedt, terstond, eenen gelukkigen uitval, waarin *Monroi* omkwam. Kort hierna, kreeg Vere het bewind, die, met zyne Engelschen, van voor Rynberk, in de Stad gekomen, terstond viel aan 't vermeerderen, en sterker bezetten der buitenwerken. De belegeraars spaarden ook geenen vlyt, om de Stad te naderen, leggende eenen dyk, door 't verdronken land: eene nieuwe uitvinding, waarvan den vyand de eer toekomt. Ook wisten zy de oude haven onbruikbaar te maaken; doch de belegerden maakten, door 't doorsteeken van eenen dyk, haast eene nieuwe, door welke, de Stad van versch volk en allerlei voorraad rykelyk voorzien werdt. Uitheemsche Grooten, en, onder deezen, de Hertog van Holstein en de Graaf van Nordhumberland begaven zig naar Oostende, om een beleg te beschouwen, waarin, van wederzyde, allerlei krygskonsten gebruikt werden. Toen de vyand bespeurde, dat de toevoer niet belet kon worden, viel hy aan 't schieten op de voornaamste buitenwerken, in 't verdedigen van een van welken, de Heer van Châtillon, Kleinzoon van den beroemden Admiraal van Coligni, gefneuveld is. Van 's vyands zyde, lieten hier, weinige dagen laater, de Kolonellen *Catrice* en *Braccamonte* het leven. De Stad werdt ook met gloeiende kogels

gels en vuurballen beschooten : waartegen, 1601.
 de Ingezetenen zig met opgeworpen' hoopen
 aarde verzeckerden. Ook stak men, eer-
 lang, den zeedyk door, waardoor, 's vyands
 werken, met den vloed, hoog onder water
 liepen. De zee, dus ingelaaten, stelde de
 Stad als op een Eiland, en beschadigde
 haar ook somtyds; doch 't meeste geweld
 der golven werdt, door allerlei vonden, af-
 geweerd op den vyand. Vier maanden wer-
 den geseeten, in gelukkige uitvallen, en in
 't vrugteloos beschietsen en beformen der
 buitenwerken: waarna de belegeraars den
 tyd doorbragten, in 't uitvinden en te werk
 stellen van veelerlei middelen, om den
 weeken grond te stevigen, schansen te maa-
 ken, wegen te leggen en vaarten te graa-
 ven: een arbeid van langen nasleep, en waar-
 toe een taai geduld vereischt werdt. Doch
 Albertus en Izabelle zelve kwamen, somtyds,
 in 't Leger, om de soldaaten, door hunne
 tegenwoordigheid, aan te moedigen (b). In
 Oogstmaand, werdt, door de wakkerheid van
 Hopman *Bartholomeus van Buuren*, den vy-
 and eene landing op het Eiland van Willem-
 stad belet (c).

De Vereenigde Staaten, nu geene gele-
 genheid ziende, om in Vlaanderen te val-
 len, bragten, na 't inneemen van Rynberk,
 den gantschen Zomer en een goed deel van
 den Herfst door, zonder iets verder te on-
 derneemen. Oostende alleen nam hunne

Maurits
 slaat het
 beleg
 voor
 's Her-
 rogen-
 bosch.

Zorg

(b) METER. XXIII. Boek, f. 440 enz. REYD XVIII. Boek,
 bl. 447 enz.

(c) Resol. Holl. II Aug. 1601. bl. 298.

1691.

zorg in. En schoon zy, 't beleg aan 't slee-
pen ziende, nog weinig vrees hadden, voor
't verlies der Vestinge, beslooten zy egter,
om kosten te spaaren, door het belegeren
van de eene of de andere Stad, den vyand,
ware 't mogelyk, van daar te trekken. Men
wierp dan 't oog op 's Hertogenbosch, waar-
binnen flegts twee vendelen knegten en twee
kornetten paarden lagen, onder Anthonis
Grobendonk. De Prins kwam, op den
eersten van Slagtmaand, voor deeze Stad,
zig, aan twee zyden van dezelve, neder-
flaande. Doch alzo zyn magt te klein was,
om haar, van alle kanten, te besluiten,
kon hy niet beletten, dat 'er, tot tweemaal-
en toe, versch volk binnen gebragt werdt,
door Graave Fredrik van den Berge. Mau-
rits dreef, desonaangezien, den arbeid aan
de loopgraaven vlytig voort, de Stad, mid-
lerwyl, beschietende met gloeiende kogels,
waartegen de Inwooners zig beschermden,
met zand op de zolders te leggen, de kogels
in pannen of ketels te vangen, en allerlei
bluschgereedschap gereed te houden. Ook
moedigde hen sterk de belofte der Aarts-
hertogen, dat alle schade, uit de gemeene
middelen, vergoed zou worden. De bele-
geraars waren nu tot aan de graft gena-
derd, wanneer een schieyk opgekomen
vorst den Prins deedt vreezen voor Hol-
land, dat, by deeze gelegenheid, groot
gevaar liep van 't volk des Graaven van
den Berge. En deeze vrees drong hem,
Hy breekt
wederom
op. tot zyn leedwezen, om het beleg van 's
Hertogenbosch op te breeken: gelyk nog
voor

voor 't einde van Slagtmaand geschiedde. 1601.
 't Meeste legertuig, alzo de stroomen dicht
 lagen, werdt, op wagens, naar Heusden
 gezonden: de rest verbrand (c). Voorts,
 werdt de Winter, met geringe togten, door-
 gebragt. De Staatfchen liepen den Rynkant,
 tegen over Keulen, af, voorgeevende te vor-
 deren, 't gene men der onlangs overleeden
 Graavinne van Meurs nog schuldig was. De
 Aartshertoglyken stroomten, in het gedeel-
 te van Brabant, welk, tot den Vereenigden
 Staat behoorende, brandschatting geweigerd
 hadt (d).

De toerusting eener aanzienlyke Vloote XXVIII.
 in Spanje, die, ten deele, tot onderfteu-
 ning der wederspannigen in Ierland, ge-
 schikt was, hadt de Koningin van Enge-
 land, dit jaar, bewoogen, om den Staaten
 eenen onderstand van vyfduizend man toe
 te staan; mids menze, in Vlaanderen, en
 tot ontzet van Oostende, gebruikte. Som-
 migen willen, dat de Agent Karon, een
 Vlaaming van geboorte, haar dit in 't hoofd
 gebragt hadt (e); doch 't is waarschyly-
 ker, dat zy heimelyk getragt heeft naar
 Oostende, en dat ook hierom bewerkt
 werdt, dat het bevel over deeze Vesting,
 en over de nieuwe en oude Engelsche Re-
 gementen, die, binnen dezelve, stonden
 gebruikt te worden, aan den Ridder Vere,
 werdt opgedraagen. De aanbieding der Ko-
 ninginne was hier egter dankelyk aangenomen.

(c) METELEN XXIII. Boek, f. 441 vers.

(d) METELEN XXIII. Boek, f. 440.

(e) REYD XVIII. Boek, bl. 445.

1601. men. Te meer, om dat 'er, in 't voorjaar, iet in Engeland gebeurd was, waaruit vermoed werdt, dat men haar van deezen Staat zocht te vervreemden. De Graaf van Esfex, uit zyne hegtenis geflaakt zynde, hadt zig, federt, in gevaarlyke aanlagen, tegen de perfoon en Regeeringe der Koninginne, laaten inwikkelen, en was, hierop, gevat, veroordeeld en onthalsd (*f*). Hy hadt zig altoos zo groot een' vriend getoond van deezen Staat, dat men vermoedde, dat de Agent Karon niet onkundig van zyne oogmerken zyn moest. Nogtans betuigde hy, dat hy 'er deezen nimmer iet van ontdekt hadt (*g*). Men vreesde, hier, dat zyn dood de party, die voor de vrede yverde, te veel ingang zou doen krygen by de Koninginne: waarom men zeer in zynen fchik was met de aanbieding van nieuwen onderftand. Hierop volgde, in 't najaar, de togt van *Don Jan de Aquila* naar Ierland, met vyfduizend Spanjaards, die, binnen Kingsfale, gelegd waren. Maar Montjoje, Onderkoning van Ierland, belegerde hem, hier, eerlang, en noodzaakte hem, in 't volgende voorjaar, tot de overgave, by verdrag, volgens welk, hy, met al zyn volk, in Engelfche fchepen, naar Spanje, te rug gevoerd werdt (*h*). Deeze onderneeming bragt ook veel toe, om het gemoed der Koninginne van de vrede met Spanje afkeerig te maaken.

Inval in
Ierland.

Met

(*f*) RAPIN *Tom. VI. p. 475-486.*

(*g*) REYD *XVIII. Boek, bl. 442.*

(*h*) METEREN *XXIII. Boek, f. 443.*

Met het naderen des Winters, was het beleg van Oostende, voor de eene en de andere partye, moeilyker en gevaarlyker geworden. De natte grond en 't vogtig weder veroorzaakten ziekten, die de Engelfchen meest troffen, waarom veelen hunner, met verlof van Vere, naar huis keerden: waardoor de bezetting, eerlang, van zeventuizend man op drieduizend versmolt. De Aartshertog, hiervan verwittigd, besluit eenen nieuwen storm te doen, op de voornaamste buitenwerken. Vere krygt van dit voorneemen kennis uit eenen gevangen, en maakt hierop, enkel uit zig zelve, en buiten weten der mindere Oversten, bestand voor eenige dagen met den vyand, ja geeft en ontvangt gyzelaars, op hoop van overgave. Doch alzo, hieruit, beroerte rees, onder de bezettingen, met naame onder die van de S. Andries schans, bedugt, dat zy den vyand, meest op hen verbitterd, mogten worden overgeleverd; wordt Vere genoodzaakt, de ontvangen gyzelaars te rug te zenden, en den Hopluiden te ontdekken, dat hy, met deezen handel, niets voorhadt, dan tyd te winnen, tot op de aankomst van nieuwen onderstand. Toen vondt men eenpaarig geraaden, de voornaamste hoofden van 't beleg, van nieuws, in de Stad te lokken. Met deezen, werdt langzaam gehandeld van het overgeeven der Stad, op zo ongewoone en onredelyke voorwaarden, dat men verzekerd was, dat zy niet smaaken zouden. Midlertwyl, voert een gelukkige voorwind vyf

1601.

XXIX.
Vervolg
van het
beleg
van Oost-
ende.

Looze
handel
van Vere.

1601. vendelen knegten , uit Zeeland , in de Stad. — Waerop Vere den afgezondenen des Aartshertogs verklaart „ dat de nood hem tot „ handelen gedrongen hadt ; doch dat hy , „ daarmede , nu onderftand bekomen heb- „ bende , behoudens eer en eed , niet ver- „ der voortgaan kon. ” Albertus was gevoelig getroffen van deezen hoon , alzo 't gerugt der overgave van Oostende zig reeds door de nabuurige Ryken verfpread hadt , en gantsch Vlaanderen famengelooopen was , om dit fchouwfpel te zien. De Vereenigde Staaten zelven hebben 't bedryf van Vere , dat in zig zelf niet al te eerlyk , en meer gevaarlyk dan noodzaakelyk gehouden werdt , niet dan met moeite , door de vingeren gezien (*i*). 't Luidde , zeker , vreemd , dat een Bevelhebber , op eigen gezag , in handeling tradt met den vyand : en fchoon men geene reden hadt , om van Vere iet args te vermoeden , kon het den Staaten nogtans niet vergeren zyn , wat 'er , uit den bedekten handel der Engelsche Bevelhebberen ten tyde van Leicester , gefprogten ware. De Aartshertog , geweldig verbit- terd op Vere , donderde , daarna , zo hevig en langduurig op een gedeelte der Stad en op de oude haven , dat hy , eindelyk , oordeelende , reeds genoegzaame breuken gefchooten te hebben , op den negenden van — 1602. Louwmaand des jaars 1602 , bevel gaf , om storm te loopen. Vere , gewaarfchuwddoor eenen overlooper , hadt zig in ftaat gefield , om den vyand te keer te gaan. Onder

Oostende
wordt he-
vig be-
stormd.

(*i*) METELEN XXIII. Boek, f. 444, 445.

der anderen, opende hy twee sluizen : waar- door niet slegts 's vyands buskruid bedorven ; maar ook een deel der bestormeren in zee gedreeven werdt. De vyand werdt, eindelijk, afgeslaagen, met verlies van agthon- derd man, om welken op te zoeken en te begraven, hem een stilstand van vier uren gegund werdt. De belegerden telden slegts veertig dooden : doch veele gekwetsten ; en onder deezen Horatio Vere ; broeder des bevelhebbers. Onder de lyken der Span- jaarden, werdt ook eene Vrouw gevonden, die, haare kunne ontveinzende, in mans gewaad, den kryg gevolgd hadt. De on- gelukkige uitflag van deezen storm deedt sommigen raaden, tot het opbreeken van 't beleg : waarnaar Albertus egter niet luis- teren wilde. Men viel dan wederom aan 't arbeiden, om zig, tegen het water, te verzekeren, en aan 't opwerpen eener nieu- we beukerye ; bedienende den Aartshertog zig, ten deezen einde, van de vermaardste * krygsbouwmeesters, uit alle hoeken des

Pompejo Targo stelde eene sterkte toe op schepen, die egter te zwak bevonden werdt, om 't slingeren der zee te wederstaan ; en te zwaar, om, door 't zand, gedraagen te worden. Zyne vlotten, gemaakt om met den vloed te ryzen, werden, meer dan eens, door 't grof geschut der belegerden, vernield. De Vereenigde Staaten, zig nu genoegzaam verzekerd houdende, dat het beleg lang zou duuren, beslooten, de be- zetting, om de vier of zes maanden, te verwisfelen. Hierdoor, raakte de Ridder

* *Ingh-
nicurs.*

1602. Vere ontslaagen van 't bevel over Oostende. Hy werdt, door *Fredrik van Dorp*, opgevolgd. Tegen den arbeid der belegeraaren, die, dit gantsche jaar, by mangel van betaaling, flauwlyk voortging, verzekerden die van binnen zig, door het herstellen en vermeerderen hunner beschadigde vestingwerken. 't Werk ging hier vlytiger voort, also de Staaten zorg droegen, dat de penningen, voor de arbeiders, dag aan dag, gereed waren. Dus werdt het jaar gesleeten voor Oostende, zonder dat 'er iets van belang meer voorviel. De onderftand der Vlaamingen kon de kosten van 't beleg, op verre na, niet goedmaaken. De Walfche Gewesten hielden zig agterlyk, voorwendende, dat 'er op de vrede met Frankryk geen ftaat te maaken was. Brabant, gekweld met muitende bezettingen, verfchoonde zig ook, zo veel mogelyk, van den last des belegs, welk, hierom, te traager voortging (*k*).

Aardbeeving.

Op den tweeden van Louwmaand deezes jaars, des middags, omtrent twaalf uuren, hadt men, door gantsch Holland, eene aardbeeving gevoeld (*l*), die, nogtans, geene fchade deedt.

Aanflag op Breda.

In 't voorjaar, ondernam Graaf *Fredrik van den Berge Breda* te verrasfen; doch, door onkunde, by nagt, afgedwaald van den weg derwaards, werdt hy van den naderenden dag overvallen, en ontdekt (*m*). *Adolf van den Berge*, zyn Broeder, werdt,

KORT

(*k*) METELEN XXIII. *Boek*, f. 445, 446.

(*l*) Resol. Holl. 2 *January* 1602. *bl.* 14.

(*m*) GROTH *Hist. Libr.* XI. p. 419.

kort hierna, door Maurits Ruitery, onderschept en gevangen genomen (*n*). 1602.

In de Vereenigde Gewesten, werdt de Lente dezes jaars, met werven, doorgebracht. De Raad van Staate hadt, in 't voorleeden najaar, met goedvinden van den Prinse en van Graave Willem, tot de krygskosten van deezen jaare, vierhonderdeenentagtigduizend ponden van veertig grooten ter maand, van alle de Gewesten gevorderd: waarin het aandeel van Holland 277746 ponden 13 schellingen beliep: behalve nog verscheiden' groote sommen, tot vervalling van byzondere lasten (*o*). De Staaten verstonen, dat men, een aanzienlyk Leger op de been gebragt hebbende, door Brabant, in Vlaanderen dringen, en 't beleg van Oostende opslaan moest. Hier toe rieden ook de Koning van Frankryk en de Koningin van Engeland. Doch Maurits oordeelde nog, gelyk te vooren, dat men stout onderneemingen behoorde te schuwen. In Zomermaand, hadt men agttien duizend knegten en vyfduizend paarden byeen. Doch eer 't Leger optrok, hadden de Vereenigde Staaten brieven afgevaardigd aan de Staaten der Aartshertogen, waarby zy dezelve wederom nodigden, tot hun bondgenootschap: hoewel 'er niemant was, die herts of wils genoeg hadt, om zig by hen te voegen. Maurits, zyn Leger, by Nieuwmegen, over de Maaze gezet hebbende, voert het, door 't Land van XXX.
Werving
in de
Vereenigde
Gewesten.

(*n*) METELEN XXIII. *Boek, f. 446 vers.*
(*o*) Refol. Holl. 22-31 *Oktoob. 1601. bl. 393.*

1692. van Luik , in vyftien dagen , tot aan S. Truijen , daar hy zig nedersloeg. De vyand en legert zig te S. Truijen. lag , niet verre van hier , te Tienen , om hem den weg naar Brabant te betwisten. Want Albertus hadt zo dra geen berigt gekreegen van de wervingen der Staaten , of hy deedt een groot deel zyner krygsmagt , die , eerlang , met agtduizend Italiaanen en Spanjaarden , onder *Ambrosio Spinola* , Broeder van Fredrik , vermeerderd werd , byeen trekken (p). 't Bevel over dit heir hadt hy gegeven aan den Admirant van Arragon , die , in den slag by Nieuwpoort , gevangen geweest zynde , op den negenentwintigften van Bloeiimaand , tegen alle de gevangenen van deezen Staat , in de Indien , in Spanje , in Portugal , en in de Nederlanden , uitgewisfeld en los gelaaten was ; volgens een schriftelyk verding , door Filips zelve bekragtigd. Terwyl hy in den Haage zat , hadt hy de gemoeden der aanzienlykste luiden zoeken te polsen , nopens derzelve gencigdheid tot vrede. Zelfs hadt hy , ten dien einde , eenige voorflagen gedaan aan den Advokaat Oldenbarneveld en den Griffier Aarsens , die hem , te gelyk , op bevel der Staaten , waren komen spreekken. Hy vorderde „ erkentenis „ en hulde der Aartshertogen , die , in de „ Vereenigde Gewesten , vryheid van Gods „ dienst toestaan en al 't voorleeden ever „ geven zouden : ook bezorgen , dat Filips „ de Vrede bekragtigde. ” Doch de Staaten merkten aan , dat eene vrede , op zulken voet

(p) MEYEREN XXIV. Boek, f. 452, 453.

voet, noch eerlyk, noch zeker, noch Christelyk zyn zou (q). 1602.

't Leger te Tienen was maar dertienduizend knechten en vierduizend paarden sterk, en dus zwakker dan dat van Prins Maurits, die den vyand, te vergeefs, zocht uit te lokken tot eenen veldslag. Mendoza, bewust, zo 't schynt, van zyne eigene zwakheid, hieldt zig binnen zyn voordeel. Maurits bespeurde haast, dat de kosten, gehangen aan de toerusting deezes jaars, byna vrugteloos gespild waren. Langs enge wegen, en tusfchen de vyandyke Steden door, dieper in Brabant te trekken was ongeraaden, vooral, daar 't hem nu aan levensmiddelen begon te ontbreeken, zynde den oogst nog niet ryp, en uit Luikerland weinig, uit Brabant niets te bekomen. De Prins besluit, derhalve, te rug te keeren naar de Maaze. Doch op dat hy niet schynen zou, den veldtocht, vrugteloos, te hebben geëindigd; slaat hy, van 't Kasteel van Helmont zig verzekerd hebbende, op den agttienden van Hooimaand, 't beleg voor de Stad Graave. Mendoza, eerst met den Aartshertoge hebbende geraadpleegd, volgt hem, eindelyk, derwaards, en slaat zig, beneden de Stad en 's Prinsens Leger, dat reeds verschanst lag, neder. Zyn voorneemen was, een groot deel volk in de Stad te brengen: waartoe hy zig van eenen donkeren nacht dagt te bedienen. Doch de wakkerheid van Maurits

't Leger te Tienen weigert eenen veldslag, dien Maurits aanbiedt.

Maurits belegert Graave;

(q) Bor XXXVII. Boek, bl. 53-58, [668-674]. REYD XVIII. Boek, N. 445.

1602. knegten en eenige toevallen verhinderden de uitvoering van deezen aanflag. De Admirant brak, kort hierna, op, met stille trom, wykende naar Venlo. Weinig laater, verliet hy de Nederlanden, en keerde naar Spanje, daar hy van den Koning en de grooten, met kleine gunst, bejegend werdt. De belegerden, onder beleid van *Don Antonio Gonzales*, deden, van tyd tot tyd, gelukkige uitvallen: waar door zy 's Prinzen volk geweldiglyk afmatteden. Twee maanden verliepen 'er, eer men zo na gekomen was, dat Gonzales geraaden vondt, de Stad, by eerlyk verdrag, op te geeven: gelyk, op den negentienden van Herfstmaand, geschiedde. Maurits deedt zig, in deeze Stad, zynde eene Heerlykheid van Prinse Willem, zynen Vader, plegtiglyk inhuldigen: waarna hy, 't Hoogduitsch paardevolk hebbende afgedankt, zyne overige benden de winterlegeringen betrekken liet (r).

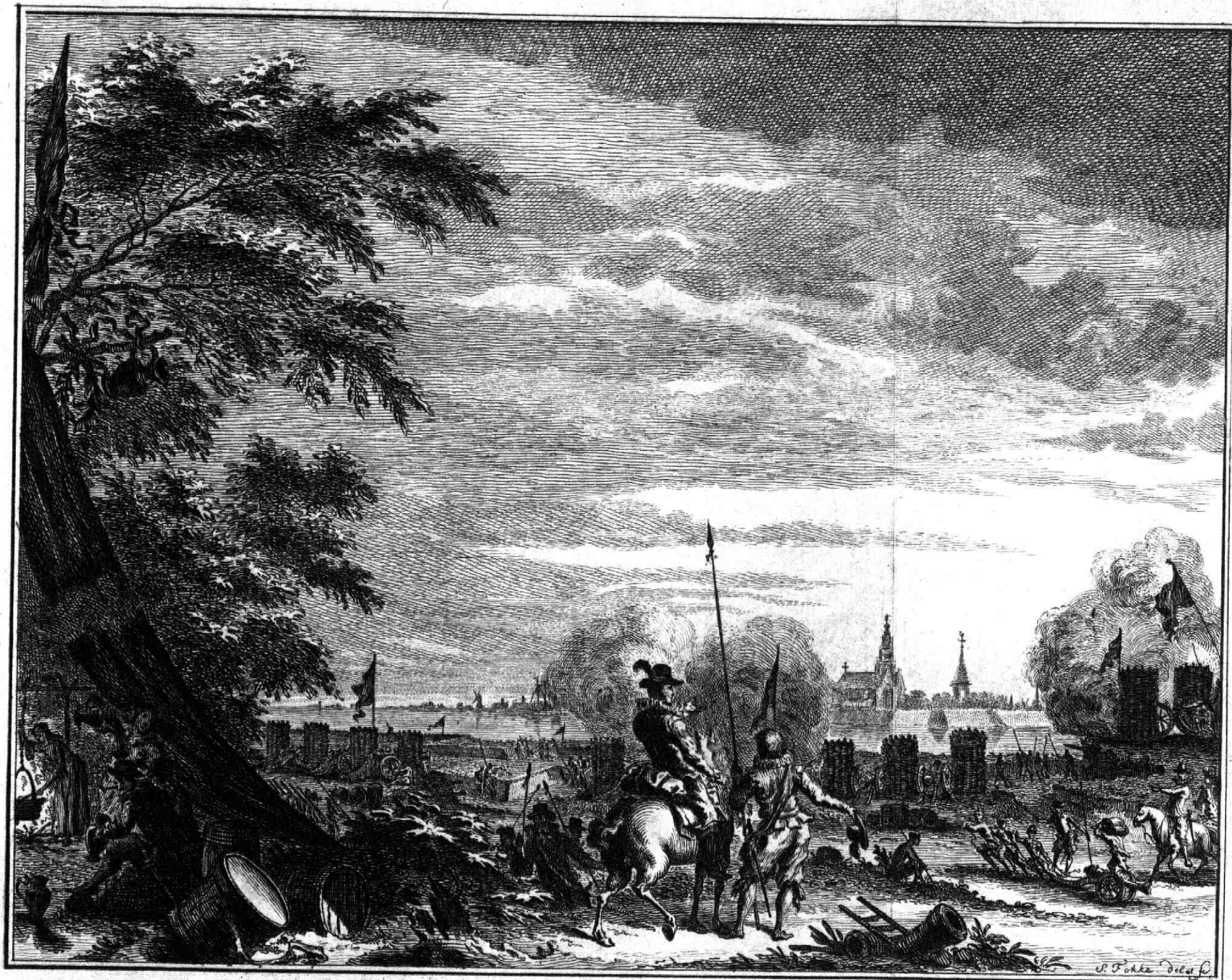
dat zig
aan hem
over-
geeft.

XXXI.
Stoute
muitery
van 't
vyandlyk
Krygs-
volk.

De muitery onder 't vyandlyk krygs-
volk was wederom zo verre toegenomen,
dat een hoop ruiters, met bewilliging der
bezetting, zig geworpen hadt in 't Kasteel
van Hoogstraaten, by Breda; werwaards
haast zo geweldig eene menigte samenvloei-
de, dat men te raade werdt, een hoofd te
kiezen, wetten te maaken, en eene regeer-
ring in te stellen: waarna het rooven, ten
platten lande, met orde, zynen gang ging.
De Aartshertog, zig ten hoogste gehoond
agtende door zulk eene stoutheid, verza-
melde zo veel gelds, als hy bekomen kon,

en

(r) METEREN XXIV. Boek, f. 453 versf. 454, 455.



GRAAVE belegerd, door Prinse MAURITS, in 't jaar 1602.

Is. Teysser sculpsit.

en bewoog daarmede de knechten, die zig nog stil gehouden hadden, om de muitelingen vyandlyk aan te tasten. Hierop neemen deezen hunnen toevlugt tot de Vereenigde Staaten, die hen voorzagen van krygs- en mondbehoefden. De tyding van 't overgaan van Graave en de vrees voor Maurits Leger verhinderden toen den Aartshertoge, in 't beteugelen der muitelingen, tegen welken, hy, alleenlyk, een scherp Plakaat uitgaf, hun beveelende, binnen zekeren bestemden dag, tot hunnen pligt te keeren, op verbeurte van lyf en goed. Doch deeze woorden woogen zo weinig by de muitelingen, dat zy 't Plakaat des Aartshertogs, in openbaaren druk, wederleggen durfden, niet zonder den Vorst zyne pragtige hofhouding te verwyten, terwyl hy 't Leger honger liet lyden. Ook werdt, in deeze wederlegging, gedreeven „ dat men 't hun „ niet kwalyk neemen moest, dat zy, ver- „ vallen in den hoogsten nood, de Landen „ aanspraken, voor 't gene de Vorst hun „ schuldig was:” waarby zy voegen „ dat „ zy, ten deele door hunne wapenen, ten „ deele door hunne armoede, voor de straf- „ fen van 't Plakaat beveiligd zouden zyn.” 't Plakaat was, derhalve, vrugteloos. Zelfs arbeidde de Paufelyke Gezant, *Oktavio Fran- gipani*, te vergeefs, om de muitelingen te verzoenen met den Aartshertoge (s): die, midlerwyl, gelyk Maurits, zyne overige benden, in de winterlegeringen, gelegd hebbende, met deeze inwendige kwaale,

tot

(s) METELEN XXIV. Boek, f. 455, 456, 457, 458.

1602.

tot in 't volgende jaar, bleef worstelen, eer hy zig van scherper geneesmiddelen bedienen durfde. By 't scheiden der legeren, werden agt kornetten vyandlyke Ruiters, omtrent Maastricht, óvervallen door de onzen, die 'er eenen merkelyken buit van paarden by wonnen (t).

Graaf
Lode-
wyk valt
in 't Lu-
xem-
burgsche.

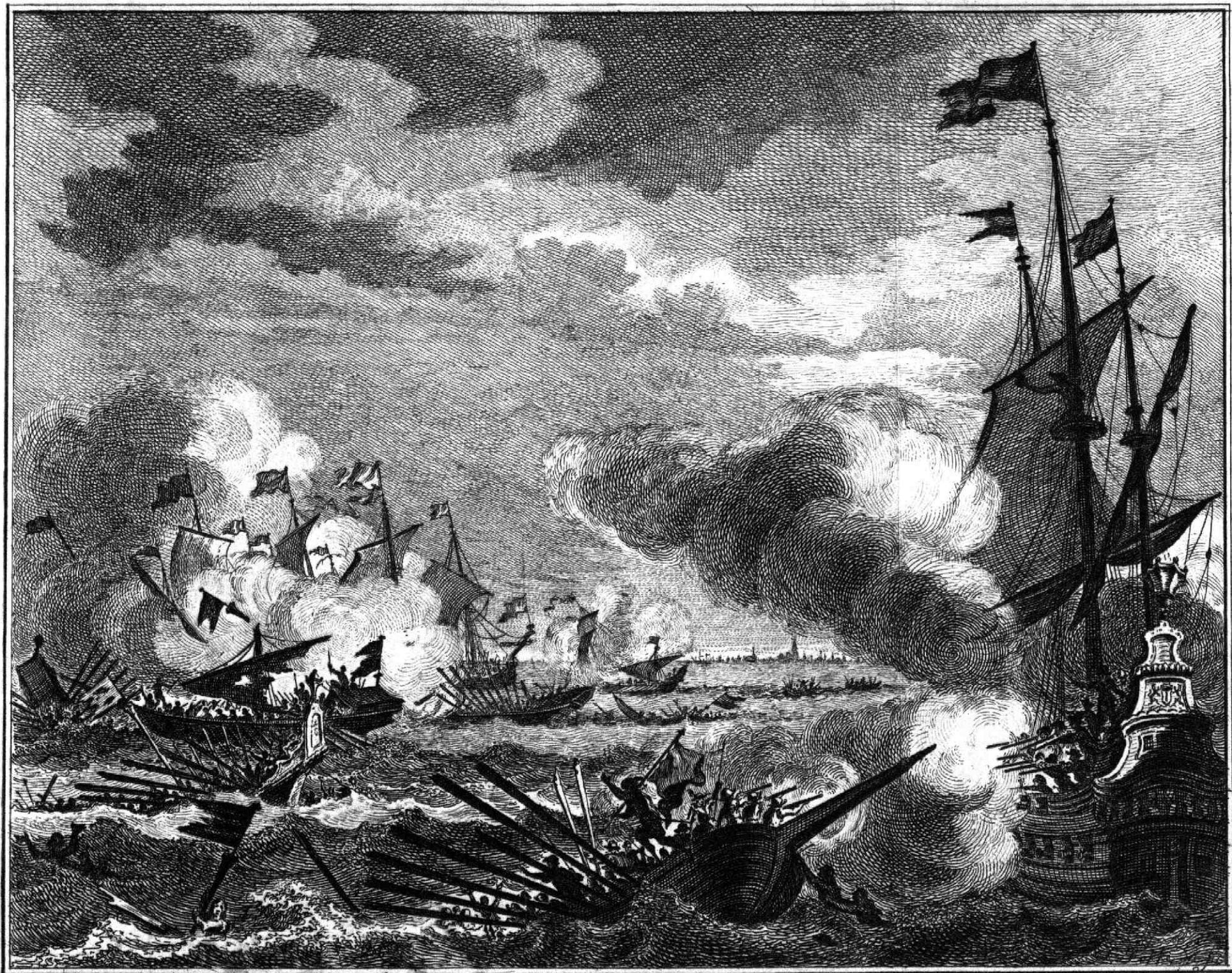
Graaf Lodewyk van Nasfau deedt, aan 't hoofd van drie-endertig kornetten paarden en twaalfhonderd knechten, met het naderen des winters, eenen inval in 't Luxemburgsche, daar men brandschatting geweigerd hadt. Hy bemagtigde S. Vit, en besteedde eene gantsche maand, aan 't plonderen en verbranden van eene menigte van dorpen (u).

Zes ga-
leien van
Fredrik
Spinola,
gedeelte-
lyk over-
zeild,
door de
Staatliche
Oorlogs-
schepen.

Zodanig was byna de loop der Krygsbedryven te lande in dit jaar. Doch te water, behaalden de Staaten merkelyk voordeelen op den vyand. Men wist, deezen Zomer, hier en in Engeland, dat Filips wederom eene Vloot gereed maakte, die, of herwaards, of naar Engeland, of naar Ierland scheen geschikt te zyn. Ook hadt men verstaan, dat Fredrik Spinola, op nieuws, agt galeien uit Spanje naar de Nederlanden stondt te voeren. De Koningin van Engeland hadt, hierop, den vyand eenige schepen te gemoet gezonden: die twee galeien, te S. Ubes in Portugal, vernielden en eene ryke Portugeefche Karaak veroverden. In Wynmaand daarna, nam Spinola, met de overige zes galeien, de reis aan naar Vlaan-

(t) METELEN XXIV. Boek, f. 458.

(u) METELEN XXIV. Boek, f. 459.



Zes galeien overzeidt en in den grond geschooten, door de Staatschen, in't jaar 1602.

15. H. H. V. v. d. Walt.

Vlaanderen. De Engelsche en Staatfche Oorlogfchepen verzuimden niet, op hem te pafen in de Hoofden. De eerften zagen hem eerst, en gaven 'er hunnen bondgenooten een fein van. De galeien zогten, digt langs de Engelsche kust, den vyanden te ontroei- 1602.
 jen. Doch de Staatfchen fchooten 'er, van de kust en uit de Hoofden, zo hevig op in, dat twee galcien geheel doornageld werden van kogels: welken zy, daarna, niet verre van Grevelingen, tot twee of drie reizen toe, met hunne zwaare fchepen, overzeild en aan fpaanderen geftooten hebben. Eene galei bleef, door onkunde der ftuurluiden, voor Calais: nog twee zyn, zwaar befchadigd, op de Vlaamfche banken, vervallen, en te Nieuwpoort binnen geraakt. De laafte, die Fredrik zelf' ophadt, tot op de Zeeuwfche ftoomen afgedreeven, is, met groot gevaar, te rug, en te Duinkerken ingelooopen. Spinola zогt, daarna, zyne fchade te boeten, met het plonderen van Walcheren. Doch Albertus, ongeraaden vindende de bezette Steden te ontblooten, weigerde hem volk. Ook hinderde het opkomend winterweder hem, in zynen toeleg (v).

In Oostfriesland, ftonden de zaaken, tot hiertoe, nog zeer verward, onaangezien de Vereenigde Staaten, omtrent deezen tyd, wederom nieuwe poogingen deden, omze, op eenen goeden voet, te herftellen. Na de dood van Graave Edzard (w), fcheen zyn Zoon

XXXII.
 Oostfrie-
 fche en
 Embder
 onlusten.

(v) METEREN XXIV. Boek, f. 45^b 459.

(w) Zie hier voor, bl. 23.

1602.

Zoon en Opvolger, Enno, eene andere wyze van regeeren te willen volgen. Hy gaf voor, dat hy zig gaarne met die van Embden verzoenen wilde, zo zy flegts den eerften stap daartoe, en hem eene bezending deden. 't Gefchiedde. Doch toen fcheen 't blad wederom omgekeerd. Graaf Enno bejegende de Embder afgevaardigden met zo veele trotsheid, dat de Stad geraaden vondt, zig wederom te keeren tot de Vereenigde Staaten. Graaf Willem Lodewyk wierp zeshonderd man in de Voorftad van Embden, en bragt, hierdoor, te wege, dat Graaf Enno fprak van eenen Landdag uit te fchryven, en van de gemeene bezwaarniffen der Stad en des Landfchaps, op den zelve, te hooren en af te doen. Doch hy veranderde terftond, op de tyding, dat zyne zaaken, ten Keizerlyken Hove, op eenen goeden voet ftonden. De Vereenigde Staaten vonden, hierop, geraaden, in Bloecimaand des jaars 1599, eenige Gemagtigden naar Embden te zenden, tot bemiddeling der gefchillen; onder welken ook was George Gilpin, zitting hebbende in den Raad van Staate, wegens Engeland (x). De Graaf toonde kleinen zin in dit gezantschap. De gantfche Zomer verliep met handelen. Einde-lyk, befchreef Enno eenen Landdag, binnen Embden: en verdroeg zig hier, eerst met den Adel, die de minfte bezwaarniffen hadt; toen met de Stad Embden, byna op den voet van het Delfzylfche Verdrag. Doch

(x) REYD XVI. Boek, bl. 376. BOP XXXVI. Boek, bl. 47, 1537.

de kleine Steden Norden en Aurik, en de Dorpen, die de meeste en gegrondste klagen hadden, werden met woorden gepaaid. Hierop, geschiedde de inhuldiging des Graaven, in Wyn- en Slagtmaand (y). Doch 't leedt niet lang, of Enno maakte zig verdagt van flinkfchen handel met de Aartshertogen, ten nadeele van Embden. Zyn Broeder Christoffel was, openlyk, in dienst getreden van Albertus: zyn jonger broeder, Jan, hadt den Roomschen Godsdienst omhelsd: en Enno hadt hem, daarna, zyne Dogter ter vrouwe gegeven; met welke hy, ontflag van den Paus, wegens 't namaagschap, bekomen hebbende, getrouwd was. De Graaf nam verscheiden' Krygshoofden aan, die versch uit den dienst der Aartshertogen kwamen, en verboodt den Raaden van Embden, heimelyk, alle onderhandeling met de Vereenigde Staaten. Zelfs zocht hy, in den aanvang des jaars 1601, den Raad der Stad te veranderen, en ook in andere opzigten, een volstrekker gebied te oefenen, binnen Embden, dan hem, by 't verdrag, toegestaan was (z). Norden werdt, in den Zomer deezes jaars 1602, met krygsvolk, gedwongen, tot het opbrengen eener merkelyke geldboete, om dat de Stad, behoorende tot den lyftogt der Graavinne Weduwe, den Graaf, tot hiertoe, niet hadt willen inhuldigen. Eenige aanzienlyke Burgers van Embden werden, om 't weigeren van 's Graaven schatting, ten Lande uitgeban-

1602.

(y) REYD XVI. Boek, bl. 400.

(z) REYD XVI. Boek, bl. 442.

1502. bannen. De Stad hadt zig, derhalve, op
 ————— nieuws, gekeerd, tot de Vereenigde Staa-
 De Staa- ten, die haar vier vendels Friefche knegten
 ten zen- toefchikten, en den Eemsftroom bezet hiel-
 den volk den, met eenige fchepen. Graaf Enno ver-
 naar fchanfte zig, daarentegen, naby de Stad,
 Embden. aan verfeiden' oorden. Doch na 't over-
 gaan der Stad Graave, vaardigden de Staa-
 ten *Warner du Bois*, met twaalf vendelen,
 af naar Ooftfriesland, die Graave Enno, voor
 't einde van Slagtmaand, alle zyne fchan-
 fen ontweldigde. De Graaf, hierop naar
 Duitschland verreisd, vervulde alle Hoven,
 met klagten over het geweld en de heersch-
 zugt der Vereenigde Staaten: die niet ver-
 zuimden zig fchriftelyk te verdedigen (a).
 Enno, zig eenen geruimen tyd opgehouden
 hebbende ten Keizerlyken Hove, befpeurde,
 eindelyk, dat daar alleenlyk woorden en
 bedreigingen aan die van Embden te beko-
 men waren; welken weinig golden, tegen 't
 Krygsvolk der Vereenigde Staaten. Hy be-
 gaf zig dan, in de Lente des volgenden jaars,
 in perfoon, naar den Haage. De Embders,
 hadden hier ook hunne gemagtigden. De
 Staaten hoorden de wederzydfche klagten,
 en deden 'er eene uitspraak op, by welke
 Embden merkelyk bevoorregt en meer be-
 veiligd werdt, dan te vooren. De voornaam-
 fte punten kwamen hierop uit: „ 't Verdrag
 „ van Delfzyl zou, voortaan, onderhou-
 „ den worden, zo ver het, met de tegen-
 „ woordige uitspraak, overeenkwam. Al 't
 „ voorledene zou vergeven en vergeten
 „ zyn

Zy doen
 uitspraak
 tusfchen
 Graave
 Enno en
 de Stad
 Embden.

(a) METEREN XXIIV. *boek, f. 460 verf.*

„ zyn. De wederzydfche gevangenen zou- 1602.
 „ den geflaakt worden. De nieuwe fchat-
 „ tingen zouden afgefchaft, en tot het op-
 „ ftellen van anderen, op eenen gemeenen
 „ Landdag, gehandeld worden. De Graaf
 „ zou het Regt hebben, om den Landdag
 „ te befchryven; doch deedt hy 't niet, de
 „ Stenden zouden zelven vergaderen, en
 „ over 's Lands zaaken raadpleegen mogen.
 „ Oorlog verklaaren en krygsvolk aannee-
 „ men zou, niet dan met bewilliging der
 „ Stenden, mogen gefchieden. De Graaf
 „ zou flegts zo veel volks in dienst houden,
 „ als, tot befcherming zyner Kasteelen, ver-
 „ eischt werdt: de Stad niet boven zeven-
 „ honderd man. Ook zou zy zig, met ves-
 „ tingwerken, naar welgevallen, mogen
 „ fterken; doch op haare eigen' kosten. 't
 „ Krygsvolk zou, door 't Land over de Eems,
 „ worden betaald. 't Regtsgebied der Stad
 „ zou zig, tot den omtrek der werken toe,
 „ uitftrekken. De jaarlykfche Wethouder-
 „ fchap zou, door den Raad gekooren, door
 „ den Graave bevestigd worden.” Enno en
 „ de Embder gemagtigden bewilligden in dee-
 „ ze punten. Doch de Graaf, naar zyn Graaf-
 „ fchap te rug gekeerd zynde, weigerde de-
 „ zelve te bekräftigen: waarom zy ook niet
 „ door den Raad van Embden en door de Sten-
 „ den van Oostfriesland bevestigd werden: 't
 „ welk anders weinig werks zou hebben ge-
 „ kost. Enno gaf voor, dat der Staaten uit-
 „ fpraak ftreedt met die des Keizers, en dat
 „ het uitheemfchen niet vryfondt, verlof te
 „ geeven, tot het fterken eener Stad, over
 „ wel-

1602. welke den Keizer en 't Ryk de oppermagt
toekwam. Keizer Rudolf zelf beschuldigde
hierover de Staaten, door Karel Nutzel en
Zy ver- *Maximiliaan Cochi*, ten deezen einde, her-
antwoord- waards gezonden. Zy antwoordden, zedig-
de zig, lyk „ dat Graaf Enno vrywillig tot hen ge-
deswe- „ komen was, en zig hunner uitspraak, on-
ge, by „ gedwongen, onderworpen hadt. Dat men
den Kei- „ 't immers niemant kwalyk plag te nee-
zer. „ men, dat hy zig benaarftigde, om de ge-
„ schillen zyner nabuuren te bemiddelen.
„ Dat zy van 't Delfzylfche Verdrag, welk
„ ook den Keizer behaagd had, zo weinig
„ als mogelyk was, waren afgeweken. Dat
„ zy Krygsvolk in Embden gelegd hadden,
„ niet om den Keizer te verongelyken; maar
„ om den Spanjaard te voorkomen, die, tot
„ afbreuk zelfs van het Duitsche Ryk, eer-
„ tyds verscheiden' Steden van het zelve,
„ en nog onlangs Kameryk ingenomen hadt:
„ Dat Ennos verstandhouding met Koning
„ Filips en met de Spaansche Overften hun
„ met reden verdagt was.” Met deeze woor-
den, die van geschenken verzeld waren, wer-
den 's Keizers gezanten afgevaardigd. Doch
in Embden bleef de haat en de argwaan duu-
ren, tusfchen Graave Enno en de Stad (*b*).
De Staatfche bezetting strekte tot beveiliging
der Stedelingen, op welken de Graaf eenen
duurzaamen wrok behieldt. Wy zullen, hier-
na, nog meer dan eens, gelegenheid heb-
ben, om de gevolgen der onderlinge bitter-
heid op haalen.

(*b*) METEREN XXV. *Book, f. 470. verf. GROTH Hist. Libr.*
II. p. 429.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VIER-ENDERTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

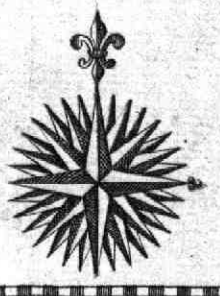
- I. Oudste handel op Oostindie. De Hollanders en Zeeuwen beginnen dit gewest te bevaaren. Zy zeilen rondsom den aardkloot. II. Hunne gevaarlyke togten, om, door 't Noorden, eenen weg naar Indie te vinden. III. Filips de III. zoekt den onzen den handel op Indie te beletten. Zy verbinden zig met eenige Indische Mogendheden. Heemskerks togt. IV. Opregting eener algemeene Oostindische Maatschappye. Inhoud van derzelver eerste Oktroi. V. Beginfels der vaart op Westindie. VI. Dood van Elizabeth, Koninginne van Engeland. Gezantschap aan haaren Opvolger, Jakob den I. VII. Wagtendonk verlooren en herwonnen. Joost de Moor verslaat Fredrik Spinola. De vyandyke muitelingen, in Hoogstraaten, door Prinsje Maurits, ontzet. VIII. 's Hertogenbosch wederom vergeefs belegerd. Maurits verslaat Della Bella. Verdrag met de muiters van Hoogstraaten. IX. Vervolg van 't Beleg van Oostende. Ambrosio Spinola krygt 'er 't bevel over. X. De Vaart op Spanje wederom geopend. Maurits
- IX. DEEL. I ver-

verover't verscheiden' schansen in Vlaanderen. De muiters van Hoogstraaten verzoenen zig met den Aartshertoge. Maurits wint Sluis. XI. Oostende gaat, eindelyk, over, by verdrag. XII. Vrede tuschen Spanje en Engeland. Wat, in dezelve, den Vereenigden Gewesten aanging. XIII. De Staaten weigeren Koning Jakob de vrye vaart naar Antwerpen. XIV. Schriften en bedenkingen, den Vredehandel betreffende. Historie van Everhard van Reyd. Antwoord aan de Keizerschen. XV. Prins Maurits belegert Antwerpen vrugtelooos. Wouw gewonnen. XVI. Hautain onder'scheept eenige schepen met Spaansch Krygsvolk. Spinola verover't Oldenzeel en Lingen. XVII. Aanslagen des Aartshertogs op Bergen op Zoom. Spinola versterkt Roerood. XVIII. Maurits trekt op. Een deel zyns Leger's wykt. Hy trekt af. Wagtendonk en Krakou verlooren. XIX. Aanslag op Gelder. Voordeel behaald op de Duinkerkers. XX. Verrigtingen der Maatschappye in Indie. XXI. De Staaten besluiten, verweerderwyze, te oorloogen. Onlusten in Frankryk. XXII. Twist tuschen den Hertog en de Stad van Brunswyk. XXIII. Buspoeder-verraad in Engeland. Geschil tuschen den Paus en den Staat van Venetie. XXIV. Bredevoort verlooren. Graaf Henrik herwint het. Aanslag op Sluis. XXV. Spinola komt te veld. Justiniani zoekt, te vergeefs, in de Beruwe te dringen. Maurits beschanst de Waal en Yssel. XXVI. Spinola verover't Grol en Rynberk. XXVII. Aanslag van Graave Henrik op Venlo. Muitery in 's vyands Leger. XXVIII. Lochem herwonnen.

Prins



NIEUWE KAART
Van het Oostelykste Deel der Weereld,
zeeende tot Aanwyzing van de
SCHEEPSTOGTEN der NEDERLANDEREN
Naar OOSTINDIË
Nagens de laatste Ontdekkingen:
Te AMSTERDAM by IS. TIRION 1755.



Prins Maurits belegert Grol. Verlaat het.

XXIX. *Zeetogten van den Admiraal Hautain. Ysfelyke daad van Reinier Klaassoon.*

XXX. *Dood van den Graave van Hohenlo en van Graave Jan van Nassau den ouden.*

Filips Willem, Prins van Oranje, trouwt.

XXXI. *Schade in Texel. Graaf Henrik ver-rast Erkelens. 't Kasteel te Groningen ge-slegt.*

XXXII. *Ontwerp tot het opregten eener Westindische Maatschappye.*

De Staaten der Vereenigde Gewesten, bespeurende, dat de aanwas des Koophandels en der Zeevaart hen, meer dan iet anders, in staat stelde, om de kosten van den lastigen en langduurigen oorlog goed te maaken, hadden, in de Lente deezes jaars, beslooten, eene algemeene Oostindische Maatschappye van Koophandel op te regten, die, allengskens, zo veel aanzien gekreegen heeft, dat het der moeite wel waardig zal zyn, haare opkomst en voortgang, hier, omstandiglyk, te boek te stellen.

1602.

I.
Verhaal
van de
opkomst
der alge-
meene
Oostindi-
sche
Maa-
schap-
pye, hier
te Lande.

Het gedeelte van Azie, welk zig meest oostwaards strekt, heeft, hierom, en om het van Amerika, welk, in 't gemeen, *West-indie* genoemd wordt, te onderscheiden, naar de Rivier de *Indus*, die dit gewest, westwaards, bepaalt, den naam van *Oost-indie* gekreegen. Veelerlei vrugten en gewassen levert dit ruim gewest uit, waarom het, reeds in overoude tyden, door handeldryvende volken, plag bezogt te worden. Een

Oudste
handel
op Oost-
Indie.

1602.

der Egiptifche Koningen uit de ftamme der Ptolemeën, den Nyl met de Roode Zee, door eene gegraaven' vaart, vereenigd hebbende, maakte, hierdoor, den handel op Indie gemaklyker (a). Doch deeze vaart werdt, door den tyd, onbruikbaar. De handel op Indie bleef nogtans gevestigd in Egipte. Alexandrie was de voornaamfte Marktplaats der Indifche waaren: welken, van daar, te fchepe, naar Italie en verder westwaards, vervoerd werden (b). Na dat de Saraceenen meester geworden waren van Egipte, vervolgden de Soudaanen van dit gewest den handel op Indie, die hun, jaarlyks, merkelyke voordeelen aanbragt. Onder anderen, ontvingen zy veelerlei Speeryen, vooral Peper, Gengber, Wierook en Kaneel, van *Malabaar* en *Kambaai*, die, te fchepe, te *Aden*, aan de Roode Zee, en van daar, op kameelen, te lande, in negen dagen, naar *Chus* aan den Nylftroom, gebragt werden. Hier werdenze wederom gefcheept, en den ftroom af naar Babilon in Egipte gevoerd. Omtrent Wynmaand nu, wanneer de Nyl verre over zyne oevers vloeit, bragt menze, door eene gegraaven' vaart, die dan vol waters raakte, nog tweehonderd mylen verder, naar Alexandrie. Vanwaar, zy, te fchepe, naar Venetie kwamen, en voorts, door de Koopluiden van allerlei Landaart, ook Nederlandfchen, die zig hier

(a) STRABO *Libr.* XVI. p. 781 [1128]. XVII. p. 798, 804. 815, [1149, 1156, 1170].

(b) PLINIUS *Libr.* VI. *Cap.* 23, 29. GROTH *Hift. Libr.* XV. p. 492.

hier hadden nedergezet (c), alomme, met 1602.
 naame naar de Nederlanden, vervoerd werden. De Venetiaanen, nogtans, de zwaare Egiptifche tollē, die omtrent een derde deel van de waarde der speceryen beliepen, myden willende, haalden, in de veertiende eeuwē of eerder, de fynste en kostbaarste speceryen, als Kubebe of Staartpeper, Spica Nardi, Nagelen, Nooten-muskaaten en Foelie, niet van Alexandrie, maar van Aleppo, of eenige andere haven aan de Middellandsche zee, onder 't gebied der Tartaren of Turken, die thans ook Perfiē beheerschten. Van *Ormus* en *Kis*, gelegen in de Perfische Golf, plagten, al van ouds, Indifche waaren, te water, langs de Tigris, en voorts, te lande, naar Antiochie of eenige andere haven daaromtrent, gevoerd te worden; die dan, van daar, in Italie kwamen. In laater' tyd, werden de waaren, te Bagdad, aan de Tigris, ontscheept, en van daar, naar 't schynt, te lande vervoerd. De vrugt der Indifche waaren, op deeze wyze aangebragt, beliep egter veel meer, dan of menze van Alexandrie haalde: doch hier waren de tollē wederom veel zwaarer: 't welk de reden was, waarom men niet dan fyne speceryen, die de vrugt beter veelen konden, van Bagdad naar den zeekant, en voorts naar Europa voerde. Doch wanneer 't eens gebeurde, dat men Kaneel en Gengber, van Bagdad aangebragt, naar Italie afscheepte, bevondt men

(c) Zie III. Deel, bl. 251 Aant. (8).

1602. men deeze speceryen veel beter, dan die, over Alexandrie, uit Indie kwamen: 't welk met de Gengber wel twintig ten honderd scheelde. Men nam, hierom, in overleg, om sterker op de Turksche wingewesten te handelen, in verwagting, dat de aanvoer der grover speceryen, die, aldaar, tot nog toe, weinig geweest was, 't welk de pryzen hoog gehouden hadt, spoedig en sterk toeneemen zou. Zelfs vondt men 'er, die lust genoeg toonden, om zelve, over Bagdad, naar Indie te trekken, tot het doen hunner inkoop. De Tartaren stonden den westerfchen handelaaren, die naar Indie wilden, den vryen doortogt toe. Doch de Soudaanen van Egipte, meer gezet op het behouden van den Indifchen handel, gedoogden niet, dat iemant uit het westen, door hun Land, naar Indie tooge (d). Of, evenwel, de handel over Bagdad, in de veertiende eeuw, sterker gedreeven werdt, is my niet klaarlyk gebleeken. Doch de Indifche waaren, met naame de speceryen, kwamen, nog tot omtrent het einde der vyftiende eeuw, alleen over Venetie, in de Nederlanden (e).

De Portugeezen worden 'er meester van.

In den aanvang dier eeuw, hadden de Portugeezen zig eerst begonnen uit te leggen, op het ontdekken van nieuwe Landen, zuidwaards van hun afgelegen. Doch 't liep aan, tot in 't jaar 1474, eer zy de Kabo Verdifche of Zoute Eilanden vonden: waar-

na

(d) MARIN. SANUT. Secret. Fidel. Cruc. Libr. 1. P. 1. Cap. 1. p. 22. Libr. III. P. XIV. Cap. XII. p. 260.

(e) REIGERSB. III. Deel, bl. 350.

na zy hunnen handel, langs de Westkust ^{1602.} van Afrika, tot aan Kongo, voortzetterden.

Vasko de Gama zeilde, niet voor 't jaar 1498, om de Kaap de goede Hoop, naar Indie. Hy landde te *Kalikut*, aan de kust van Malabaar, van waar, men wist, dat de Indische waaren, naar Bagdad en Aden, plagten gevoerd te worden. Hy vestigde hier den handel der Portugeezen, onaangezien de tegenkanting der Arabieren, die daar nog de grootste Koopluiden waren. De Koningen van Portugal zonden, sedert, langs deezen zelfden weg, aanzienlyke Vlooten naar Indie, en maakten zig van den meesten Indischen handel, van veele kusten en aanzienlyke Eilanden zelven, binnen weinige jaaren, meester (*f*). De speceryhandel der Molukische Eilanden bracht hun 't meeste gewin aan: waarom *Karel de V. Ferdinand Magellanes*, langs eenen nieuwen weg, door de Zuidzee en de Straat, die naar hem den naam heeft, in den jaare 1520, ook derwaards zondt. Doch hier uit rees eene merkelyke twist, tusfchen Spanje en Portugal; die van zelf eindigde, na dat Portugal en de Portugeefche bezittingen in Indie *Filips den II.* in handen gevallen waren. Ondertusfchen, waren de Portugeezen zo dra geene meesters geworden van de vaart op Indie, of men kreeg geene Indische waaren meer over Venetie. Alles, met naame de speceryen kwamen, met Portugeefche fchepen, herwaards; doch

(f) MEETEREN XXIV. Boek, f. 448. vers.

1602. doch moesten wel tweemaal zo veel gelden, als te vooren (g).

De Hollanders en Zeeuwen begonnen op Oostindie te vaaren.

De Hollanders en Zeeuwen haalden, door den tyd, de Indifche waaren zelve uit Portugal. Doch toen hun, in den jaare 1584, de vaart derwaards belet werdt, begonden zy zig toe te leggen op afgelegener reizen. Sommigen voeren op Archangel: anderen op de Kabo Verdifche Eilanden, vanwaar zout gehaald werdt: ook, wat laater, fterker dan te vooren, op Italie, en, onder Franfche vlaggen, op verfcheiden havens onder het Turksch gebied (h). Doch om de vaart op Oostindie werdt eerst ernftig gedagt, na dat de Engelschen, in den jaare 1586, reeds eenen voordeeligen togt derwaards gedaan hadden, en na dat de vaart op Spanje en Portugal geweldiglyk begon belet te worden (i). *Kornelis en Fredrik Houtman*, Zoonen van *Pieter Korneliszoon Houtman*, Brouwer te Gouda, hadden zig, in 't jaar 1593, naar Lisbon begeven, en, van daar, de noodige onderrigtingen, omtrent den Indifchen handel, medegebragt. *Kornelis* begaf zig, in 't volgende jaar, naar Amfterdam, daar hy eenige Koopluiden bewoog, tot het uitrusten van vier fchepen (k), die, onder zyn beleid, in Grasmaand des jaars 1595, uit Texel, in zee liepen (l). *Houtman* hieldt den zelfden koers, dien de

Por-

(g) REIGERSB. II. Deel, bl. 350.

(h) Zie METEREN XIX. Boek, f. 371 vers.

(i) BOR XXXV. Boek, bl. 17 [334].

(k) BOR XXXV. Boek, bl. 19, 20 [336, 337].

(l) Refol. Holl. na 29 Maart, 1595. bl. 103.

Portugeezen volgden, zeilende voorby de Kaap de goede Hoop. Hy deedt verscheiden⁷ kusten en Eilanden aan, daar Portugeefche Volkplantingen waren, of daar de Portugeezen zig, ten minste, met bewilliging der Indische Regeeringe, hadden nedergezet: onder anderen ook *Bantam*, op het Eiland *Java*, alwaar hy, door 't beleid der Portugeezen, in openbaaren oorlog raakte met de Ingezetenen. 't Zelfde lot wedervoer hem, ook aan andere oorden. Hy slaagde, derhalve, byna overal, ongelukkiglyk, en kwam, na veel sukkelens, in Oogstmaand des jaars 1597, met drie schepen, in 't Vaderland terug (m). De Koopluiden, die deeze eerste reis bekostigd hadden, waren *Hendrik Hudde*, *Reinier Pauw*, *Pieter Dirkszoon Haselaar*, *Jan Janszoon Karel de Oude*, *Jan Poppen*, *Hendrik Buik*, *Dirk van Os*, *Siewert Sem* en *Arend ten Grootenhuis*. Zy noemden hunne Maatschappy de *Kompagnie van Verre* (n). De slegte uitflag hunner eerste onderneeminge benam hen egter den moed niet. *Gerard Bikker*, sedert, in hunne Maatschappy ontvangen hebbende, vereenigden zy zig, met eene andere, bestaande uit *Vincent van Bronkhorst*, *Simon Janszoon Fortuin*, *Govert Dirkszoon*, *Kornelis van Kampen*, *Jakob Thomaszoon*, *Ellert Simonszoon Jonkhein* en *Jan Hermanszoon*, allen ook Amsterdamsche Koopluiden (o). En dee-

(m) C. HOUTMAN Reize na Oostind. bl. 1, 5, 33, 41, 44, 52, 55, 88, 93, 100.

(n) BOEK XXV. Boek, bl. 20 [337] XXXII. Boek, bl. 15 [21].

(o) Oostind. Voyag. I. l. bl. 2.

1602. deze vereenigde Maatschappy bragt, in 't jaar 1598, agt schepen in zee, die, onder 't beleid van *Jakob Korneliszoon van Nek*, de reis naar Indie deeden. De Vloot was, gelijk de voorige reize, door 's Lands Staaten, voorzien van geschut (p). Vier van deze schepen kwamen, binnen vyftien maanden, behouden te rug, medebrengeude, onder anderen, vierhonderd last Peper, en honderd last Nagelen, die zy, te Bantam, gelaaden hadden. Ook bragten zy Prinse Maurits eenige geschenken mede van den Koning van Bantam. De andere schepen bezogten *Amboina*, *Banda* en *Ternate*, en kwamen, in 't jaar 1600, in 't Vaderland wederom (q). De togt was zo wel geslaagd, dat van Nek, ten tweede maale, in Zomermaand des jaars 1600, met zes schepen, uitgezonden werd. Hy vondt den Koning van Ternate misnoegd op de Portugeezen, tuschen welken en de onzen, in Zomermaand des volgenden jaars, een kleine scheepsfryd voorviel. Voorts deedt hy eenen voordeeligen inkoop van Peper te *Patane*, alwaar hyeene Logie liet opslaan, met verlof der Koninginne (r).

Zy zellen rondsom den Aardkloot.

Midlerwyl, hadden eenige Zeenuwsche en Rotterdamsehe Koopluiden, met naame *Balthazar Moucheron*, *Adriaan Henrikszoon ten*

(p) Resol. Holl. 5 Sep. 1597. bl. 428. 16 Jan. 7 Febr. 1598. bl. 31, 47.

(q) JACOB VAN NECK Schipv. op Oostind. bl. 7, 8, 17, 19, 27, 42. BOR XXXVI. Boek, bl. 38 [361]. METELEN XXII. Boek, f. 417.

(r) Tweede Schipv. van J. VAN NECK agt. O. v. NOORTS Reize bl. 70 enz.

ten Haaf, N. Langeberke, Jan van der Veeke, Pieter van der Hagen (s) en anderen ook eene Maatschappy opgeregt, en verscheiden' togten naar Indie bekostigd (t), eerst in den jaare 1598, met vier schepen, onder Jaques Mahu, die, door de Straat van Magellaan, naar de Molukken zeilde (u); en, daarna, nog meer dan eens, onder Steven van der Hagen, Jakob Willekens, Joris van Spilbergen, Laurens Bikker en anderen. Doch de reis door de Straat van Magellaan was ook, wat laater in 't jaar 1598, door Olivier van Noord van Utrecht, vaa- rende voor eenige Koopluiden van Amsterdam en elders ondernomen. Hy bezogt de Dieven Eilanden en Manilla, alwaar hy met de Portugeezen slaags raakte, en de overwinning behaalde. Voorts keerde hy, over Borneo en Java, langs de Kaap de goede Hoop, te rug (v). De Staaten van Holland hadden hem ook voorzien van geschut en krygsbehoeften (w). De handel op Indie gaf zo merkelyke voordeelen, dat de lust tot den zelveu, van tyd tot tyd, aanwies. Doch alzo de onzen, alomme, zeer gedwarboomd werden, door de Portugeezen, die somtyds te wege bragten, dat de Indische Vorsten de Hollandsche bevelhebbers vyand-

(s) Resol. Holl. 23 Dec. 1597. bl. 603.

(t) METEREN XIX. Boek f. 371.

(u) Voyage van vyf schepen agt. de Reize van J. VAN NECK bl. 61. Oostind. Voyag. I. Deel. Inl. bl. 2.

(v) OLIVIER VAN NOORTS Schipv. bl. 3, 10, 31, 38, 40, 47, 49, 54, 56. GROTH Hist. Libr. X. p. 415. METEREN XXII. Boek, f. 437.

(w) Zie Resol. Holl. 24 Juny 1598. bl. 205.

1602. vyandyk bejegenden, en aan 't leeven kwamen (x); besloot men, de schepen te voorzien van bestelbrieven op den naam van Prinsse Maurits, waarby zy last kreegen, om, tegen elk, die hunnen handel bekommerde, geweld te gebruiken.

II. De Zeeuwen hadden, al voor de Amsterdammers, de vaart naar Indie zoeken te openen, en, in 't jaar 1594, twee schepen uitgerust, die den weg derwaards op te spooren hadden, door het Noorden en langs Waaigats. Doch eer zy vertrokken, hadt 'er de Admiraliteit te Amsterdam, bewoogen door den Predikant *Petrus Plancius*, een derde schip bygevoegd. Plancius was bedreeven in de Landbeschryving en Sterrekunde, en gaf eenige redenen, waaruit men hoop schiep, om, zelfs agter Nova Zembla om, naar China te kunnen zeilen. *Jan Huigen van Linschooten*, een Haarlemmer, die lang onder de Portugeezen in Indie verkeerd hadt, begaf zig op deezen togt. Men zeilde door de Straat Nasfau, ontdekte verscheiden' Eilanden in 't Noorden, en keerde, tegen den Herfst, te rug (y). Linschooten deedt, in den Haage, zulk een verslag van deeze reize, dat de algemeene Staaten, aangezet door den Advokaat Oldenbarneveld, eenige gunstige voorwaarden aanboden, zo byzondere Koopluiden den zelfden togt, nog eens, in 't volgende jaar, onderneemen wil-

(x) Zie METEREN XXVI. Boek, f. 495 versf.

(y) Eerste sloopstogt, Noordam, bl. 1-4. BOEK XXXI. Boek, bl. 69-74 [867-873].

wilden (z). 't Geschiedde. Doch de sche-
pen, wederom aan de Straat Nasfau en 't
Staaten-Eiland gekomen, werden, door de
felle koude en 't gevaar van 't ys, genood-
zaakt te rug te keeren (a). In het jaar 1596,
ondernam men deezen togt, voor de derde
reize, hebbende de algemeene Staaten vyf-
entwintigduizend guldens beloofd, aan die,
benoorden om, naar China zou gezeild zyn
(b). Te Amsterdam, werden twee schepen
uitgerust, onder bevel van *Jakob Henriks-
zoon Heemskerk* en *Jan Korneliszoon Ryp*.
Zy zeilden tot boven Nova Zembla, op meer
dan tagtig graaden hoogte, alwaar zy een
uitgestrekt Land ontdekten, welk sommigen
voor Groenland hielden, hoewel men, na-
derhand, geoordeeld heeft, dat Groenland
meer zuidwaards legt. Zy gaven het vreemd
en onbewoond gewest den naam van *Spits-
bergen* (c). Heemskerk, beweerende, dat
men, eerlang, eene ruime zee ontdekken
zou, hieldt zig omtrent het noorden op. Ryp
keerde wat naar 't zuiden, om daar, oost-
waards, den begeerden doortogt te zoeken.
Doch hy werdt, eerlang, door storm, ag-
teruit, op de Rusfiche kust gesmeeten. 't
Schip van Heemskerk was, midlerwyl, zo
vast bezet geraakt in 't ys, dat men zig ge-
noodzaakt zag, het zelve te verlaten, en
op Nova Zembla, in eene opgeslaagen' hut-
te,

(z) Zie Refol. Holl. 1 *Mey*, 7, 10, 12, 16 *Juny* 1595.
bl. 168, 201, 205, 207, 211, 223.

(a) *Boek XXXII. Boek*, bl. 16 [23]. enz. Tweede scheeps-
togt, Noordom, bl. 4-9.

(b) Refol. Holl. 12 *Maart*, 11 *April* 1596. bl. 86, 139.

(c) *GROTH Hist. Libr. V. p.* 270.

1602. te, te overwinteren. Hier zag het scheepsvolk, in tweeëntagtig dagen, de zon niet, en sleet den tyd, in de selfte koude: ook, zo lang de zon boven de kimmen was, in groot gevaar van de beeren. Eenigen bezweeken onder den last deezer rampen. Ontrent het midden van Zomermaand des jaars 1597, begaven zy zig, met twee open' schuiten, van Nova Zembla, in zee. Op deeze hagchelyke reize, liepenze nog groot gevaar van 't ys. Zy hielden 't egter dicht aan de kust van Nova Zembla, op welks uitersten hoek, zy, hier en daar, eenige Rusfische Vischers aantrossen. Eindelyk, staken zy over naar Lapland, en landden, gelukkiglyk, te Kola; daar zy Jan Korneliszoon Ryp vonden, met wiens schip, zy, in 't begin van Wynmaand, naar huis keerden. Behalve Heemskerk, waren 'er elf man in 't leeven gebleeven, van vyftien of zestien, die op Nova Zembla overwinterd hadden (*d*). De gevaarlykheid van den togt om 't Noorden naar China en Indie heeft onze Landsluiden, sedert, sterk van den zelve afgeschrikt; hoewel de hoop om, langs deezen weg, doch westwaards af, de reis naar 't Oosten te bekorten, by hunne nabuuren, de Engelschen, nog niet geheel schynt verstorven te zyn. De vaart naar Indie geschiedde, gemeenlyk, langs den gewoonlyken weg, voorby de Kaap de goede Hoop.

De

(*d*) Derde Scheepstogt, Noordom, *bl.* 10-40. *Boek* XXXIV. *Boek*, *bl.* 32-37 [337-344. MEIEREN XIX. *Boek*, *f.* 358 *verf.*

De Koning van Spanje zag den aanwas des Indifchen handels in Holland en Zee-land, met groot ongenoegen. Hy hadt, reeds in 't voorleeden jaar 1601, aan *Don Andreas Hurtado de Mendoza*, die eene Vloot in Indie geboodt, en, onlangs, den Malabaarfchen zeefchuimer *Kunala* overwonnen hadt, last gegeven, om den onzen den handel te beletten, en zelfs zulke Indifche Mogendheden, die onzen handel begunftigden, vyandlyk te bejegenen. In gevolge nu van deezen last, zeilde Hurtado, in den aanvang deezes jaars, naar Bantam, daar de onzen, met verlof der Regeeringe, hunnen meesten handel deden. Doch hier trof hy vyf Hollandfche fchepen aan, onder *Wolfert Hermanszoon*, die hem, eenige dagen agtereen, zo veel werks gaven, met geduurige fchutgevegten, dat hy, twee fchepen verlooren hebbende, de wyk nam. Hy zeilde toen naar Amboina, daar hy alle plaatsfen, die met de onzen gehandeld hadden, deerlyk verwoestte, de fpeceryboomen, alomme, verdelgende en uitrooijende. Maar *Wolfert Hermanszoon*, met groote blydfchap, ingehaald, te Bantam, begaf zig, eerlang, naar Banda, daar de beste Nooten-muskaaten wafen, en floot, aldaar, een Verbond met de Eilanders, by welk hy het Eiland beloofde te befchermen tegen de Portugeezen, mids zy hunne fpeceryen alleen aan de onzen verhandel- den. Voorts, verbondt men zig, elkanderen, ter zaake van den Godsdienst, niet lastig te zullen vallen, en elkanders over-

1602.

III.
Poogingen van
Filips
den III.
om den
onzen
den han-
del in
Indie te
beletten.

Verbon-
den met
Indifche
Mogend-
heden.

loo-

1602. loopers niet te zullen aanhouden (e). Diergelyke Verbonden zyn ook met andere Indische Koningen en Volken geflooten, omtrent deezen tyd. De Koning van Ternate, een der Moluksche Eilanden, is, door van Nek, tot bondgenootschap bewoogen (f). Spilbergen heeft een Verbond gemaakt, met *Fimala*, Koning van *Kandi*, op 't Eiland Ceilon, daar de beste Kaneel valt (g). De Koningin van Patane, op de kust van Cochinchina, heeft zig, ook door van Nek, in 't bondgenootschap der Vereenigde Gewesten, laten brengen (h): gelyk wy reeds te kennen gegeven hebben. Men handelde, gemeenlyk, met deeze volken, in de Portugeefche spraake, die zy, door hunne verkeerung met de Portugeezen, geleerd hadden.

Verschillen met den Koning van Achem, op Sumatra. Doch met den Koning van *Achem*, op 't Eiland Sumatra, daar veel Peper groeit, hadt men, tot hiertoe, nog geen verbond kunnen sluiten. Hy was 't, die, in 't jaar 1599, verscheiden' Hollanders, en onder deezen, Kornelis Houtman, op aanhiting der Portugeezen, om 't leeven gebragt hadt. Naderhand hadt hy, zig gelaatende hiervan berouw te hebben, de Hollanders nog eens misleid; den koop der speceryen, met hen gemaakt, buiten reden, verbreekende, 't welk *Paulus van Kaarden*, die 't bevel voerde

(e) METEREN XXV. Boek, f. 474 vers. GROTH Hist. Libr. XI. p. 426.

(f) Tweede Schipv. van J. VAN NECK agt. O. v. NOORT'S Reize bl. 64 enz.

(g) J. VAN SPILBERGENS Eerste Reize, bl. 27 enz.

(h) Tweede Schipv. van J. VAN NECK, bl. 71.

de over de Hollandfche fchepen, bewoogen hadt, om eenige Arabifche Vaartuigen, kort na 't uitzeilen der haven van Achem, te veroveren. Hieruit hadden de Portugeezen gelegenheid genomen, om de onzen als eenen hoop woefte zeeſchuimers verdagt te maaken, by den Koning van Achem. Doch twee Zeeuwfche fchepen, onder *Gerard de Rooi* en *Laurens Bikker*, te Achem geland, bewoogen hem, wat laater, om een gezantſchap, met hen, herwaards, te zenden, en met zekerheid te verſtaan, dat zy geene ſamengerotte roovers, maar een volk waren, vermaard om hunne trouwe en rykdommen, en met niemant in oorlog, dan met Spanje. De Koning liet zig deezen voorſlag gevallen. Op de te rug reize, by 't Eiland S. Helena, veroverden de Zeeuwen eene ryke Portugeefche Karaak, met paarlen en andere koſtbaare waaren gelaaden. 't Volk van dit ſchip werd aan de kuſt van Brazil aan land gezet. 't Hoofd der Achemfche gezanten overleedt in Zeeland; daarmen, ter zynere eere, een grafteken ſtigte. De overigen hadden gehoor by Prinſe Maurits in 't Leger voor Graave: op welke Stad, men hen twee ſtukken geſchut deedt loſen. Voorts, zagen zy het Leger en de wyze van belegeren, met de uiterſte verbaasdheid. Men floot, eerlang, een Verbond van Vriendſchap en Koophandel met hen. Ook bezorgde men den Arabieren vergoeding voor de ſchade, die van Kaarden hun, by Achem, aangedaan hadt. In

1608.

die een gezantſchap herwaards zendt.

1602. 't volgende jaar, keerden de gezanten te rug
 ——— (i): vervullende, sedert, de Indische ge-
 westen met den roem der Vereenigde Neder-
 landeren: 't welk veele andere volken ge-
 negen maakte, om zig met hen te verbind-
 en. Jakob Heemskerk, dezelfde, die op
 Nova Zembla overwinterd hadt, daarna,
 met twee schepen, gezeild naar Malakka,
 vindt zo veel ingang by den Koning van
 Jora, dat deeze, gebeeten op de Portugee-
 zen, hem eene ryke Portugeefche Karaak
 aanwees, welke hy, in de zeeëngte tusfchen
 Sumatra en Malakka, veroverde. Zy kwam
 van Makao, in China, van welke Stad de
 Portugeezen bezitters waren, en alwaar zy,
 onlangs, eenige Hollanders hadden opge-
 hangen. Heemskerk schonk, nogtans, het
 fcheepsvolk het leeven (k). De Karaak
 werdt herwaards gevoerd, en goede prys
 verklaard: onaangezien de tegenkating ee-
 niger Portugeefche Koopluiden, die zig in
 Holland hadden nedergezet. Deezen berie-
 pen zig op de oude vriendschap der Portu-
 geezen en Hollanderen, al voor vier eeu-
 wen, in de togten naar 't Heilige Land, ten
 tyde van Graave Willem den eerften (l)
 aangevangen: en op de voorregten, toege-
 ftaan aan die van hunnen Landaart, wel-
 ken zig, na 't bemagtigen van Portugal,
 door Filips den II, in Holland of Zeeland,
 wilden komen nederflaan: gelyk veelen, uit
 haat tegen de Spanjaards, en om van de
 Spaan-

(i) METEREN XXIV. *Boek*, f. 449-451.(k) METEREN XXV. *Boek*, f. 475. XXVI. *Boek*, f. 495.(l) Zie II. *Deel*, bl. 343.

Spaanfche Inquifitie niet voor Jooden of Mahometaanen verklaard te worden, gedaan hadden (m). De Staaten oordeelden, nogtans, dat de Portugeezen, die zig, onder 't Spaanfch gebied, in Indie onthielden, met reden, voor vyanden, en derzelve goederen, voor goeden prys, gehouden werden; 't welk zy, ook by openbaare Plakaate, verklaard hebben (n). Doch of de goederen, Italiaanen toebehoorende, en gevonden op de genomen' fchepen, ook verbeurd waren, was twyfelagtiger. 't Gefchil hierover werdt, by verdrag, afgedaan (o).

1602.

Dusdanig omtrent was de ftaat des Indifchen handels, zo lang dezelve nog door byzondere maatfchappyen gedreeven werdt. Doch men ontdekte haast merkelyke ongemakken, in deezen byzonderen handel (p). Sommige fchepen, komende aan de beste handelplaatfen in Indie, konden geene vrugt krygen, om dat anderen hummer Landsluiden hun te gaauw geweest waren, en de goederen, voor hunne aankomst, weggekogt hadden. De pryzen werden, in Indie, hoog opgejaagd; hier, daarentegen, fomtyds, laag gedrukt: wanneer verfcheiden Maatfchappyen, tevens, koopen of verkopen wilden. Men begreep ook, eerlang, dat 'er meer magts, dan byzondere Koopluiden hadden, vereischt werdt, om den han-

IV.
Gelegenheid tot de opregting der algemeene Oostindifche Maatfchappye.

(m) Refol. Holl. 15-26 *Okto.* 1602. *bl.* 300.

(n) Refol. Holl. 18 *Febr.* — 20 *Maa.*, 12 *Sept.* 1603 *bl.* 43, 232, 23 *Aug.* 1604. *bl.* 217.

(o) Zie *Groot Hist. Libr. XI. p.* 427, 428.

(p) Zie Refol. Holl. 30 *Aug.* 1599. *bl.* 331,

1602. handel in Indie te vestigen, en tegen den Spanjaard te beschermen. Alle deeze en andere redenen hadden de Staaten der Vereenigde Nederlanden doen besluiten, om alle de byzondere Oostindische Maatschappyen tot eene algemeene te vereenigen, die, eenentwintig jaaren agtereen, alleen vryheid hebben zou, om, beoosten de Kaap de goede Hoop en door de Straat van Magellaan, te vaaren. 't Oktroi voor deeze nieuwe Maatschappye was, op den twintigsten van Lentemaand deezes jaars, getekend, en verder van deezem inhoud: „ De „ Kamer van Amsterdam zou de helft hebben in de gantsche Maatschappy: de Kamer van Zeeland een vierde, de Kamers „ op de Maaze, dat is te Delft en te Rotterdam, en in 't Noorderkwartier, dat is, „ te Hoorn en te Enkhuizen, ieder een zestiende. Alle de Kamers zouden bestierd worden, door de toenmaals dienende Bewindhebbers, die nogtans uitsterven zouden, te Amsterdam, op twintig, in Zeeland, op twaalf, en in ieder der andere vier Kamers, op zeven Persoonen. Tot vervulling eener opengevallen' Bewindhebbers Plaats, zouden de overige Bewindhebbers een drietal benoemen, waaruit de Staaten van 't Gewest de verkiezing zouden doen. Zy moesten, ten minste, voor duizend ponden Vlaams, aandeel hebben in de Maatschappye, uitgenomen te Hoorn en te Enkhuizen, daar zy met vyfhonderd ponden volstaan konden. De algemeene Vergadering de-

„ zer

Inhoud
van der-
zelve
eerste
Oktroi.

„ zer Kameren zou uit zeventien bewind-
 „ hebbers bestaan, agt wegens Amsterdam,
 „ vier wegens Zeeland, twee van de Maa-
 „ ze, en twee uit het Noorderkwartier,
 „ zullende den zeventienden daarby, beur-
 „ telings, gevoegd worden, door de Ka-
 „ mers in Zeeland, op de Maaze en in 't
 „ Noorderkwartier: welke Vergadering zes
 „ jaaren te Amsterdam, en twee jaaren in
 „ Zeeland zou gehouden worden. De sche-
 „ pen zouden altoos moeten t'huis komen
 „ ter plaatse, daar zy uitgevaaren waren.
 „ Alle de Ingezetenen deezer Landen kree-
 „ gen regt, om, binnen zekeren tyd, deel
 „ in deeze Maatschappy te neemen. En
 „ zulke Gewesten of Steden, die 'er vyftig-
 „ duizend guldens of meer aandeels in had-
 „ den, mogten eenen Agent stellen, om
 „ hunne belangen gade te slaan. De Maat-
 „ schappy mogt verbonden maaken met de
 „ Indifche Mogendheden, op den naam van
 „ de algemeene Staaten der Vereenigde Ne-
 „ derlanden, *of van de hooge Overheden der-*
 „ *zelve*, Sterkten bouwen en Bevelhebbers
 „ en krygsvolk aanneemen, mids zy den
 „ Staaten *of hooge Overheid* en der Maat-
 „ schappye eed deden. Men zou geene
 „ fchepen, gefchut, noch ander Krygsge-
 „ reedschap van de Maatschappy, ten dien-
 „ ste van den Lande, gebruiken, dan met
 „ derzelver bewilliging. Van de pryzen,
 „ die de Maatschappy op den vyand ver-
 „ overde, zou de Admiraliteit haare ge-
 „ rechtigheid genieten. De Bewindhebbers
 „ zouden, in hunne perfoonen noch goe-

1598. „ deren, mogen bekommerd worden, om
 „ de schulden der Maatschappye. De ge-
 „ neraals der t'huiskomende Vlooten moes-
 „ ten den Staaten verslag doen van den
 „ staat van Indie. Tot eene erkenenis
 „ van dit Oktroi, zou de Maatschappye den
 „ Landen voldoen vyfentwintigduizend gul-
 „ dens eens, die de Staaten inleiden, in de
 „ uitreeding der eerste tien jaaren, op ge-
 „ lyk gevaar, als de andere deelgenooten
 „ (q).” De hoofdsom, die in deeze Maat-
 „ schappye werdt ingelegd, wordt van de
 „ meesten op omtrent zesenzestig tonnen schats
 „ berekend. Doch sommigen melden, dat zy,
 „ negentig jaaren na deezen tyd, met eene
 „ kleine vermindering, op vierenzestighonderd-
 „ veertigduizenttweehonderd guldens gebragt
 „ werdt. Van de vereeniging der byzondere
 „ Maatschappyen werdt, terstond, berigt ge-
 „ zonden aan derzelver schepen in Indie, die
 „ er, in Lentemaand des volgenden jaars,
 „ eerst kennis van kreegen (r). Ondertus-
 „ schen, hadt de vereenigde Maatschappye,
 „ nog in dit jaar, eene Vloot van veertien
 „ schepen in zee gebragt, over welke *Wy-*
 „ *brand van Warwyk*, als Admiraal, geboodt
 „ (s): waarop, tegen 't einde des jaars 1603,
 „ gevolgd zyn dertien schepen, onder 't
 „ beleid van *Steven van der Hagen*. De
 „ uitrusting deezer twee Vlooten hadt meer
 „ dan twee-entwintig tonnen schats ge-
 „ kost

Eerste
 uitrustin-
 gen der
 algeme-
 ne Maat-
 schap-
 pye.

(q) Resol. Holl. 20 Maart 1602. bl. 106. Groot-Plakaath. I. Deel, kol. 529.

(r) JORIS VAN SPILBERGENS eerste Reize, bl. 50.

(s) Oostind. Voyag. I. Deel, Int. bl. 8.

kost (t). Wy zullen, in 't vervolg, verflag doen van haare verrigtingen in Indie, en ook, van tyd tot tyd, van den verderen voortgang der algemeene Oostindifche Maatschappye.

1602.

Midlerwyl, hadden de Hollanders en Zeeuwen de vaart naar Westindie ook aangevangen. *Christoffel Kolumbus* hadt dit gewest, welk den ouden, zo 't schynt, geheel onbekend geweest was, eerst ontdekt, in den jaare 1492, met schepen van Ferdinand, Koning van Spanje: hoewel het, sedert, naar *Amerikus Vesputius*, den naam van *Amerika* gekreegen heeft. Men wil, dat de Nederlanders de eerste gelegenheid tot deeze ontdekking gegeven hebben, naardien *Betercour*, een Fransch Nederlander, agtenzestig jaaren voor den Scheepstogt van Kolumbus, de Vlaamsche Eilanden gevonden, en, dezelve, sedert, aan de Spanjaards verkogt hebbende, hun den weg tot het onderneemen van verdere reizen westwaards geopend hadt (u). De Spanjaards, de Westindifche togten, van tyd tot tyd, voortzettende, ontdekten eerst Florida, daarna nieuw Spanje, Peru en Mexiko. Zy maakten zig, eerlang, meester van een uitgestrekt gewest, welk overvloed van gouden zilvermynen uitleverde. Ondertusfchen hadt Paus Alexander de VI. de ontdekte en bemagtigde Landen in beide de Indiën, reeds, tusfchen Spanje en Portugal, verdeeld,

V.
Beginfels
der vaart
op West-
indie.

(t) Tweede Voyage van S. VAN DER HAGEN, agt. SPILBERGENS Reize. bl. 63. METELEN XXV. Boek, f. 474. vers.

(u) THUANUS Libr. 1. p. 7.

1602. deeld, en 't geene gelegen was bewesten eene lyn, getoogen' van de noord- tot aan de zuidpool, omtrent driehonderdenveertig mylen, boven de Kabo Verdifche Eilanden, aan Spanje, 't geene beoosten deeze zelfde lyn lag aan Portugal toegewezen: doch na dat Portugal, onder de heerschappy van Filips den II, geraakt was, heeft deeze zig Heer van beide deeze gewesten begonnen te noemen. In Holland, kreeg men de eerste gedagten op de vaart naar Westindie, in den jaare 1581, wanneer een Engelschman, *Butz* genaamd, die reeds vyf reizen derwaards gedaan hadt, den Staaten aanbodt, eenen togt te willen doen voor hunne rekening, mids men vier Oorlogschepen onder zyn bevel stelde. Doch men zag toen nog te groote zwaarigheid in zynen voorflag. Nogtans verklaarden de Staaten, wel te mogen lyden, dat de Westindifche vaart, door byzondere Koopluiden hier te Lande, ondernomen werdt (v). Doch 't liep aan, tot in 't jaar 1597, eer Gerard Bikker van Amsterdam, en *Jan Korneliszoon Leyen*, van Enkhuizen, elk eene afzonderlyke Maatschappy liebbende opgereg, de vaart naar Westindie zogten te openen (w): hoewel my geene aantekeningen voorgekomen zyn van den uitslag hunner onderneemingen. De Hollanders en Zeeuwen, die, naderhand, door de Straat van Magellaan, den aardkloot rond

(v) Zie Refol. Holl. 10, 14 Juny, 7, 22 July 1581. bl. 266, 386, 418, 376.

(w) Refol. Holl. 3 Sept. 23 Dec. 1597. bl. 388, 603.

rond zeilden, gelyk Olivier van Noord en anderen gedaan hebben, deeden ook de kust van Chili aan, en dreeven 'er eenigen handel (x). Doch daar verliep nog eenige tyd, eer de vaart op Westindie zo sterk werdt voortgezet, dat men ook van het opregten eener Westindifche Maatschappye begon te spreken. Tot dien tyd toe, verschuiven wy het verder verflag van deezzen handel.

De Lente des jaars 1603 was voor een gedeelte verloopen, toen men, hier, tyding kreeg van de dood van Elizabet, Koninginne van Engeland, die, op den derden van Grasmaand, was voorgevallen (y). Zy hadt, eer zy overleedt, Jakob, Koning van Schotland, haaren naaften bloedverwant, benoemd tot haaren opvolger (z). Ook werdt hy, terftond, voor Koning uitgeroepen. Hy begaf zig, daarna, naar Engeland; en werdt 'er, eerlang, nevens zyne Gemaalin, gekroond, waarover, in Holland, de klokken geluid en vreugdevuuren ontsteken werden (a). In 't volgende jaar, nam hy den naam aan van *Jakob den eersten, Koning van Grootbritanje*: alzo zyn oogmerk was, Engeland en Schotland, onder deezzen naam, tot één Ryk, te doen verklaaren: 't welk hem egter mislukte (b).

De Vereenigde Staaten, wel voorziende, Gezant- dat schap der

(x) Zie O. v. NOORTS Schipv. bl. 19.

(y) Refol. Holl. 7 April 1603. bl. 115.

(z) RAPIN Tom. VI. p. 492.

(a) Refol. Holl. 1 Aug. 1603. bl. 189.

(b) RAPIN Tom. VII. p. 33, 35, 55.

1603. dat deeze verandering geschapen stondt, merkelyken invloed te hebben op den staat hunner zaaken, verzuimden niet, de gunst des nieuwen Konings te zoeken; tot welke zy zig, reeds eenige jaaren herwaards, zelfs zonder de afgunst der overleeden' Koninginne te ontzien, den weg gebaad hadden (c). Zy wenschten hem, terstond, geluk met zyne komst tot de kroon, in eenen beleefden brief, en, naderhand, door een plegtig gezantschap: welk, door Graave Henrik Fredrik, Walraven, Heer van Brederode, den Advokaat Oldenbarneveld, en Jakob Valke, Rentmeester van Zeeland, bekleed werd. De gezanten kwamen te Londen, slegts agt dagen na den Koning, die hun gehoor verleende, op den zeventwintigsten van Bloemaand. 't Voornaamste hunner aanspraake strekte, om hem op te zetten tegen den Spanjaard, en te beweegen, tot ondersteuning der Vereenigde gewesten, 't welk, als een werk van Godvrugtigheid, regtvaardigheid en voorzigtigheid, geroemd werd. Ook verzogten ze, ten besluite, 's Konings toestemming, om elf schepen, met verlof van Elizabeth, ge-laaden met krygs- en mondbehoeften, tot ontzet van Oostende, uit Engeland, te mogen voeren. De Koning gaf hun vriendelyk, doch algemeen bescheid, zig verontschuldigende, op zyne versche komst tot de Kroon (d). Hy liet egter niet na, te doen

(c) Zie VIII, Deel, bl. 293, 400.

(d) MEIEREN X.V. Boek, f. 465, 466.

doen zien, dat hy tot vrede geneigd was: waartoe zyn traage aart en zyn lust tot Letteroefeningen hem sterk deden overflaan. Ook tradt hy, kort hier na, met gezanten van Spanje en van de Aartshertogen, in openlyke vredehandeling. De Staatsche gezanten deden hun best, om deeze handeling, welke zy niet beletten konden, ten minste, sleepende te houden. Zy vertoonden den Koning, dat 'er flegts weinige jaaren meer behoeften te verloopen, wanneer Spanje hun de vrede, te gelyk met hunne vryheid, zou afftaan. Oldenbarneveld bragt zelfs eenen brief te voorschyn, in welken gemeld werdt, dat Keizer Rudolf dit heimelyk oogmerk van Filips den Hertoge van Brunswyk, Schryver des Briefs, in vertrouwen, bekend gemaakt hadt. Eindelyk, drongen zy ook op het regt, dat zy op 's Konings hulpe hadden, uit kragte der verbindtenissen, met wylen de Koninginne maakt. De *Markgraaf de Rosni*, Franche gezant in Engeland, ondersteunde hun verzoek, en sloot, eerlang, een Verbond tuschen Frankryk en Engeland, waarin ook de Staaten belang hadden. Men verbondt zig, by het zelve „ zyn best te zullen doen, „ om Filips en de Aartshertogen te bewee- „ gen tot het staaken van den kryg in de Ne- „ derlanden, of ten minsten, om de Staa- „ ten te houden voor onderzaaten der twee „ Ryken, of des Duitfchen Ryks, onder „ zulke voorwaarden, die hen, voortaan, „ beveiligen konden tegen onderdrukkin- „ gen, en den twee Koningen geen' arg- „ waan

1603. „ waan gaven. Doch zo hunne poogingen
 „ vrugteloos mogten uitvallen, zouden zy
 „ een bekwaam aantal volks op de been
 „ brengen, tot ondersteuning der Staaten:
 „ welk, in Engeland, geworven; doch,
 „ door Frankryk, betaald zou worden,
 „ twee derden voor rekening van Koning
 „ Henrik zelf, en het overig derde, in
 „ afkorting van 't geene hy der Kroone van
 „ Engeland schuldig was.” Voorts, werdt
 beraamd, op wat voet de Koningen elkan-
 deren ondersteunen zouden, zo de Span-
 jaards een' van beide of beide te gelyk mog-
 ten willen beoorloogen. 't Verbond, waar-
 van wy spreekten, was, den dertigsten van
 Hooimaand, te Hamptoncourt, getekend (e),
 en bewyst, welk belang de twee Koningen
 stelden, in de behoudenis der Vereenigde
 Gewesten. De Staaten, hoopende, dat de
 gewoone onderftand van Frankryk, in gevolge
 deeze overeenkomst, met een derde zou ver-
 meerderd worden, lieten zig dezelve gevallen.
 De Vredehandeling tusfchen Filips en Jakob
 werdt, midlerwyl, voortgezet in Engeland.
 Doch 't liep aan, tot diep in 't volgende jaar,
 eer zy haar beflag kreeg. *Rudolf Winwood*,
 Gezant van Koning Jakob in den Haage,
 vraagde de Staaten, of zy in 't Verdrag, waar-
 over in Engeland gehandeld werdt, begeerden
 begreepen te zyn: doch zy weigerden dit,
 heufchelyk (f).

Graaf

(e) *Voiez DU MONT Corps Dipl. Tom. V. P. II. p. 30.*(f) *GRÖTU Hist. Libr. XII. p. 433, 434, 435.*

Graaf Henrik van den Berge hadt, op den 1603.
 vyfden van Lentemaand, het Kasteel van
 Wagtendonk, door middel van eenig Krygs-
 volk, verborgen in een vaartuig met ftroo,
 weeten te verrasfen; doch de bezetting der
 Stad, versterkt met eenige Staatsche Ruitery,
 herwon het, binnen zes dagen (g).

Weinige weeken hierna, overviel Grob-
 bendonk, in de Brabantsche Kempen, vyf
 kornetten Staatsche Paarden, die, met ver-
 lies van zeventig ruiters, op de vlugt gejaagd
 werden (h).

Doch deeze kleine schade werdt rykelyk
 geboet, door het voordeel, welk de onzen
 federt, behaalden, op Fredrik Spinola.
 Decz', eenen inval in Waleheren voorheb-
 bende, loopt, op den zesentwingften van
 Bloeimaand, met agt galeien, uit de haven
 van Sluis, voor welke, drie Staatsche Oor-
 logsfchepen en twee galeien, onder bevel
 van Joost de Moor, op hunne gewoonlyke
 wagt, lagen. Spinola, de zon en wind me-
 dehebbende, klampte de Staatsche fchepen
 aan boord, in de Wielingen. 't Zeeuwfch
 bootsvolk deedt hier den meesten dienst,
 alzo 'er zeer weinige foldaaten op de fchepen
 waren. Zy weerden zig zo wakker, dat de
 vyandyke galeien, eindelyk, de wyk namen,
 naar de haven van Sluis. De Spaanschen lie-
 ten, in dit gevegt, meer dan honderd dooden,
 en, onder deezen, Spinola zelv', die, een
 der Staatsche fchepen van agteren aanval-
 len-

VII.
 't Kasteel
 van Wag-
 tendonk
 verloe-
 ren en
 herwon-
 nen.
 Staatsche
 Ruitery
 geslaa-
 gen.

Fredrik
 Spinola,
 met agt
 galeien,
 geslaa-
 gen, door
 de
 Zeeuw-
 fche Oor-
 logsfche-
 pen, on-
 der Joost
 de Moor.

(g) METEEREN XXIV. Boek, f. 463 versf.

(h) METEEREN XXV. Boek, f. 467 versf.

1603] lende, met meer dan eene wonde, was afge-
 maakt. Van onzen kant, was weinig voiks
 gefneuveld: doch de Moor gevaarlyk ge-
 kwetst. Nogtans genas hy, naderhand, ge-
 lukkiglyk (i).

Graaf
 Fredrik
 van den
 Berge be-
 legert de
 muitelin-
 gen, bin-
 nen
 Hoog-
 fraaten.

Maurits
 trekt op,
 om hen
 te ont-
 zetten,

De Aartshertog, versterking van troe-
 pen, onder Ambrosio Spinola, uit Spanje
 en Italie, bekomen hebbende, deedt, in
 Hooimaand, Graaf Fredrik van den Berge,
 met zeventuizend knechten en drieduizend
 paarden, optrekken tegen de muitelingen,
 te Hoogstraaten, die, kort te vooren, Ju-
 doigne ingenomen, en 't Land van Namen
 afgeloopen hadden. Prins Maurits hadt hun
 reeds gewaarschuwd van de toebereidsels,
 die tegen hen gemaakt werden; en hun zy-
 nen en der Staaten bystand toegezeid, mids
 zy, van hunnen kant, beloofden, tegen den
 vyand te zullen dienen: 't welk zy, onder
 beding van met hunne gevangenen, naar
 goedvinden, te mogen handelen, hadden
 aangenomen. Fredrik lag reeds voor 't
 Kasteel van Hoogstraaten, welk door agt-
 honderd man beschermd werdt, toen Mau-
 rits tienduizend knechten en drieduizend
 paarden, te Geertruidenberg, byeen bragt.
 In deeze Stad, raakten de Fransche en En-
 gelsche hulpstroepen handgemeen, 't welk
 sommigen 't leeven kostte. Zy lieten zig
 egter, eerlang, stillen door Prinse Maurits,
 die, zig vereenigd hebbende met de overi-
 ge muitelingen, sterk ruim vyftienhonderd
 rui-

(i) METEREN XXV. Boek, bl. 467 versf. GROTH Hist. Libr.
 XII. p. 438.



JOOS DE MOOR,
Vice Admiraal van Zeeland.

A. Scheeman del. naar de Orig. Schildery by den Raadheer Cam te Middelburg.

J. Koubraken fecit.

Is. TIRION excud. 1760.

ruiters en knegten, naar Hoogstraaten, op weg floeg. Hy deedt zyn best, om den Graaf van den Berge uit te lokken tot eenen veldslag. Doch deez' hieldt zig binnen zyn voordeel. Zelfs wrogt de vrees, dat Maurits hem den toevoer af mogt snyden, zo sterk op hem, dat hy, eenen donkeren nacht waarneemende, opbrak met zyn Leger, wykende naar Heerentals. De bezetting van 't Kasteel, met den dag, 's vyands aftogt gewaar geworden zynde, viel hem in zyne agterhoede. Maurits zelf volgde hem, met zyn Leger, op de hielen; doch werdt, in zyne vaart, belet, door een beekje en een' ondergelopen' sstraat, hem in den weg gelegen. Nogtans, vooruit gerukt met de ruitery, vond hy den vyand op de heide in slagorde staan. Hy hieldt toen ongeraaden, slag te leveren, by gebrek van voetvolk en geschut, welk langzaam volgde. Ook werdt hy, daarin, door het onstuimig weder, gehinderd (k).

1603.

't welk hem gelukt.

De Prins, sedert, die van Hoogstraaten aan weêrwerk willende helpen, en onverzoenlyk maaken met de Aartshertogen, ondernam het beleg van 's Hertogenbosch, welk, in 't voorleeden jaar, vrugteloos opgebroken was. Hy wist, dat 'er geene bezetting noch bevelhebber binnen, en dat de burgery oneenig was. Ook hadden de Staaten, immers die van Holland (l), het aan hem gelaaten, of hy dit beleg onder-

VIII.

't Beleg van 's Hertogenbosch wordt hervat; doch zonder vrugt.

(k) MURENEN XXV. Boek, f. 468, 469. GROTH Hist. Libr. XII. p. 439, 440.

(l) Resol. Holl. 14 Aug. 1603. bl. 197.

1603. neemen wilde, of het Leger doen scheiden. Hy sloeg zig dan, op den negentien- den van Oogstmaand, neder, te Vugt. Die van Hoogstraaten legerden zig te Vlymen, op den weg naar Heusden. Drie dagen laater, lag Graaf Fredrik reeds te Dalem, om 't ontzet te bevorderen. En zeker, de Prins hadt thans minder beoogd de Stad te bemagtigen, dan den vyand in Brabant op te houden, en, hierdoor, Oostende te be- waaren. Ook werdt de arbeid voor 's Hertogenbôsch flauwlyk voortgezet. De Graaf van den Berge, eindelyk, te raade gewor- den, om den weg van Vugt naar Vlymen in te neemen, en daar door de gemeen- schap tusfchen Maurits Leger en die van Hoogstraaten af te snyden, drong den Prins, die van dit voorneemen geene kennis kreeg, voor het in 't werk gesteld ware, om, met eenen uitgelezen hoop, derwaards te ruk- ken. 't Gelukte hem, den *Markgraaf della Bella*, die zig, aan 't hoofd van tweedui- zend man, reeds hadt begonnen te ver- fchanfen, volkomenlyk, te verslaan. Van honderdenvyftig gevangenen, deedt 'er Maurits twaalf, by lotinge, ter galge ver- wyzen, aan eenen van welken hy egter het leeven schonk. De overigen werden opgehangen. Doch dit geschiedde, om wraak te neemen, over het ophangen van twaalf zieke foldaaten, die, in een fchip, voor Oostende, aan den grond geraakt zyn- de, den vyand in handen gevallen waren. De Aartshertog Albertus, daarna zelf bin- nen 's Hertogenbosch gekomen, om kennis te

Maurits
verslaat
tweedui-
zend man
onder
della
Bella

Albertus
doet ee-

te neemen van den staat des belegs, deedt, 1603.
 eerlang, eenen aanval op een nieuw werk, door Maurits, opgeworpen, niet verre van de plaatse des jongften gevegts. Doch de Prins, drie stukken gefchuts, uit het Le-ger, derwaards, hebbende doen voeren, dreef daarmede den vyand op de vlugt. Sedert, wist Albertus, looslyk, drieduizend man binnen 's Hertogenbosch te brengen: daar de burgery zeer over morde. Doch men stigte, eerlang, eene schans dicht by de Stad, die den dienst van een Kasteel deedt, schoon zy 'er den naam niet van voerde; en de ingezetenen in rust hieldt. De naderende winter; die de moerasfige wegen omtrent 's Hertogenbosch reeds onder water gezet hadt, noodzaakte de beide Legers, in 't begin van Slagtmaand, op te breeken, en de winterkwartieren te betrekken (m): De muitelingen van Hoogstraaten, te groot van getal, om zig hier allen te onthouden, werden, door Prins Maurits, gelegd in zyne Stad Graave, mids zy beloofden, den ingezetenen geenen den minsten overlant aan te doen. 't Verdrag op 't verdeelen van den buit, te voeren, met hen gemaakt, werdt nu bevestigd. Voorts verbonden ze zig, by eede, den Duitschen bodem, zo min als dien der Vereenigde Gewesten, te zullen beschadigen. Zo lang ze niet wederom verzoend waren met de Aarts-hertogen, beloofden ze, den Staaten ge-

nen ver-
geef-
schen
aanval op
Maurits
werken.

De Mui-
telingen
van
Hoog-
straaten
zweeren
den Staa-
ten, en
worden
te Graa-
ve, in
bezigting
gelegd.

(m) METELEN XXV. Boek, f. 469, 470. GROTH Hist. Libr. XII. p. 440, 441.

1603. trouwelyk te zullen dienen, mids hun Leger afgezonderd, en zy van stormen en graaven verschoond bleeven. Verzoend zynde, zouden ze Graave ruimen, en zig wederom naar Hoogstraaten begeeven (*n*).

IX.
Vervolg
van 't be-
leg van
Oostende.

Spinola
krygt 'er
't bevel
over.

Zodanig was de uitslag der wederzydsche Krygsbedryven deezes jaars; behalve voor Oostende: welks beleg, in 't midden der Lente, met nieuwe hevigheid, voortgezet was. De vyand ondernam de Stad, van alle kanten tevens, te bestormen. En naardien de bezetting te zwak was, om zo veel gewelds behoorlyk af te weeren, kon zy niet beletten, dat hy zig van drie buitenwerken meester maakte. De poogingen, die zy, eenige dagen daarna, deedt, om 'er hem wederom uit te slaan, vielen vrugteloos uit. Wat later, werdt het bevel over de belegerde Vesting opgedraagen aan Karel van der Noot. En, in 't begin van Hooimaand, vertrouwde de Aartshertog het beleg aan Ambrosio Spinola, op de verzekering, door hem gedaan, dat hy 'er een gelukkig einde van maaken zou. Schrandere was deeze Italiaan, in veelerlei vonden, schoon een nieuweling in den Krygsdienst: en zo gezien by Filips, dien hy een goed deel zyner penningen geschooten hadt, dat hem ook 't opperbewind over de geldmiddelen werdt opgedraagen. Hy herstelde ze, eerlang, ook op zulken goeden voet, dat het overloopen en de muitery des Krygsvolks, grootendeels, voorgekomen werdt. Voor Oost-

(*n*) METEREN XXV. Boek, f. 470.

Oostende, bragt hy 't puik der * krygs-
 bouwmeesteren uit alle gewesten; die hun- 1603.
 nen vlyt spitten, op het toetsellen van
 vloten, welken grof geschut draagen en
 over 't verdronken Land voeren konden: om
 welken te vernielen, de belegerden zig van
 gloeiende kogels en ander vuurwerk bedien-
 den. Voorts, hadden de belegeraars ook
 eenen dyk opgeworpen, die den toevoer
 van krygs- en mondbehoefden naar de Stad
 geweldig belemmerde; met welken arbeid,
 wederom, het gantsche jaar verliep; zonder
 dat de belegerden tot de overgave genood-
 zaakt werden (b).

In Spanje, begon men nu, laat genoeg,
 te zien, dat het streng verbod van den han-
 del derwaards, in de Vereenigde Gewesten,
 verkeerde werking gedaan, en de vaart op
 de Indien aangemoedigd hadt. Filips be-
 floot, hierom, in sprokkelmaand, de vaart
 wederom te openen, voor de Hollanders
 en Zeeuwen, mids zy, zo wel als andere
 volken, hem dertig ten honderd betaal-
 den van 't gene uit Spanje te rug gevoerd
 werdt. 't Plakaat, hierop gemaakt, werdt,
 in Grasmaand, door de Aartshertogen, af-
 gekondigd. Het deedt geene vrugt altoos,
 in Holland en in Zeeland. Niemand ver-
 koos, onder zo zwaare belastingen, op
 Spanje te vaaren. In Frankryk, bragt
 het een verbod van handel op Spanje te
 wege. Filips was, derhalve, genoodzaakt,
 zyn Plakaat wederom in te trekken, op het
 ein-

X.
 De Vaart
 op Span-
 je wordt
 weder-
 om ge-
 opend,
 doch ont-
 der harde
 voor-
 waarden
 en voor
 korten
 tyd.

(e) GROTH Hist. Lib. XII. p. 443.

1603. einde des volgenden jaars: wanneer den ingezetenen der Vereenigde Gewesten de vaart op Spanje, op nieuws, op verbeurte van lyf en goed, verboden werdt (p). De Aartshertogen hadden ook een Plakaat uitgegeven: waarby zy allen, die, voorheen, ten Lande uit geweeken, en nu onder den vyand gezeten waren, vergunden, veilig wederom te keeren, met belofte, dat men hen herstellen zou, in 't bezit hunner aangeflaagen' goederen, welken zy egter niet zouden mogen vervreemden. Doch weinigen hebben zig verlaaten op deeze beloften (q), die men meende te strekken, om eenige voornaame Onroomschen in 't net te krygen.

Maurits valt in Kadzand.

De Vereenigde Staaten maakten zig, tegen 't einde des jaars, gereed, tot den veldtogt des volgenden, dien zy nu, in Vlaanderen, dagten te openen, om, ware 't mogelijk, Oostende, welks verdediging hun, maandelyks, honderdduizend gulden kostte (r), te ontzetten. 't Leger werdt verzameld, te Willemstad, vanwaar het, in eene ontelbaare menigte van kleine vaartuigen, op den vyfentwintigsten van Grasmaand des jaars 1604, door het zwarte gat, naar Kadzand, werdt overgevoerd. De Raad van Staate hadt geoordeeld, dat men, terstond, het Sluifche gat of Zwin hadt behooren te kiezen, wanneer 'er schoone kans geweest zou zyn, tot het verrasfen van Sluis, toen

(p) METELEN XXV. Boek, f. 473 vers. XXVI. Boek, f. 487.

(q) GROTH Hist. Libr. XII. p. 445.

(r) METELEN XXV. Boek, f. 474.

toen ontbloom van bezetting. Doch Maurits, 't zy hy de gelegenheid van wind en ſtroom niet gunſtig genoeg oordeelde, 't zy om andere redenen, hadt dit ſtuk anders ingezien. De overzydfche oever van 't Zwin werdt, federt, ſterk bezet door Spinola, zo dat het Staatsch Krygsvolk niet van Kadzand naar Sluis kon overgezet worden. Maurits, derhalve, Sluis latende leggen, trekt over de vaart, die agter Kadzand omloopt, bemagtigt aldaar eenige ſchanſen; en Yzedyke, na een beleg van zeven dagen. Aardenburg, verlaaten van zyne bezetting, werdt, door den Prins, ingenomen en ſterk gemaakt. Ook leide hy eenig volk in 't Kasteel van Middelburg. Hierna, beſloot hy Sluis te belegeren, en zig, ten dien einde, eerst te verzekeren van twee vaarten, die derwaard loopen, en de *Zoute* en *Zoete* genaamd zyn. Velasako, verſchanst op den weg naar deeze vaarten, zocht Maurits te ſtuiten; doch werdt geſlaagen; en liet 'er agthonderd man, van welken driehonderd gevangen werden. Het Staatsche Leger, gevoerd over de twee vaarten, dreef den vyand uit verſcheiden ſchanſen, gelegen ten westen van 't Sluiſche gat: waarna de Prins zig, tuſſchen 't ſtrand en de Stad, op drie plaatſen, nedersloeg. Doch eer de Stad beſlooten kon worden, was 'er, tot drie reizen toe, volk ingebracht. Eenige wagens met mondbehoefſten, aangevoerd door *Pompejo Juſtiniani*, vielen, daarentegen, den onzen in handen. Ook liepen, daarna, wel vyftig roeijers van Spi-

1604.

Hy be-
magtigt
Yzedy-
ke en an-
dere
ſchanſen.
Hy bezet
Aarden-
burg en
Middel-
burg en
belegert
Sluis.

1694. noia, uit de Stad, over tot Maurits, uit welken hy berigt kreeg, dat de leeftogt, onder die van binnen, schaars omkwam, en, mids het versterken der bezettinge, dagelijks minderde: 't welk hem besluiten deedt, de Plaats, door uithongering, te dwingen. Nogtans, maakte hy allerlei toebereidsels, als of hy haar met geweld wilde aantasten, houdende zelfs eenen Vast- en bededag, door 't gantsche leger; 't welk zyne gewoonte was, wanneer 'er gevaarlyke aanslagen op handen waren. Midlerwyl, deedt hy de toegangen naauw besluiten, en Vlaanderen afloopen door de ruiterye, weigerende ook, eenige overloopers meer te ontvangen: al het welke de Stad in merkelyke benaauwdheid bragt (s).

De Munitelingen van Hoogstraaten verzoenen zig met den Aartshertoge.

De Aartshertog was wel bedagt, om haar te ontzetten; doch 't ontbrak hem aan volk; en dit was de oorzaak, dat hy te ligter besloot tot een Verdrag met de munitelingen van Hoogstraaten, die, in Bloemaand, met hem verzoend werden. Zy hadden zig, terstond na dat zy in Graave gelegd waren, bezig gehouden, met stroopen ten platten lande, en, in den aanvang des jaars, Eindhoven in Brabant, en Erkelens in Gelderland geplonderd: zelfs op den Duitschen bodem, in Westfaalen en Paderborn, gestroopt, vermoord, en ander geweld bedreeven: waarover de Keizer, by de Vereenigde Staaten, die nu de munitelingen bescherm-

(s) METELEN XXV. Boek, f. 475. vers. 476. GROTH Hist. Libr. III. p. 447, 448.

fchermden, zwaare klagten gedaan hadt (t). Sedert, hadt de woeste hoop zig wederom naar Brabant begeven, en hieldt zig nu, grootendeels, in Luikerland op, met plonderen; vorderende, van de landen der Aartshertogen, meer niet dan brandfchatting, hoe zeer Maurits foldaaten hen ook drongen, om, volgens hunne belofte, den vyand zwaarer fchade toe te brengen. Deeze befcheidenheid verwierf hun hunnen zoen by den Aartshertoge, die hun, ten onderpand van 't gene hy hun toegelegd hadt, de Stad Roermonde te bewaaren gaf. De Vereenigde Staaten waren zeer bekommerd geweest, dat zy, by deeze gelegenheid, den vyand de Stad Graave zouden hebben geleverd. Doch eerlykheid, of vrees voor nieuw ongenoegen met hunnen ouden Heer, in welk geval, zy der Staaten byftand wederom behoeven zouden, bewoog hen, om de Stad den Nasfaufchen wederom te geven. De Sloten Kerpen en Hoogftraaten werden hun, daarentegen, door de onzen, ingeruimd: en zy gaven ze den Aartshertoge over (u).

Albertus, zyne manfchap, door het trefpen van deezen zoen, vermeerderd ziende, ontboodt tweeduizend man van de geweezen' muitelingen naar Vlaanderen, en gaf toen Spinola last, om 't ontzet van Sluis te onderneemen. Hy deedt het ongaarne, oordeelende dienftiger, Ooftende, met meer geweld,

Spinola, Sluis zoekende te ontzetten, wordt door Maurits geflaagen.

(t) METEREN XXV. Boek, f. 475. verf.
(u) METEREN XXV. Boek, bl. 477 verf. 478. GROTH Hist. Libr. XIII. p. 449, 450.

1604. weld, aan te tasten. Eerst liet hy batteriyen
 ————— opwerpen, omtrent de Moerkerker water-
 ring. Doch Maurits, daartegen andere bat-
 teryen gestigt hebbende, noodzaakte hem,
 de wyk van daar te neemen. Daarna, viel
 hy aan op de Legerplaats van Graave Wil-
 lem Lodewyk, alwaar hy, insgelyks, met
 merkelyk verlies, werdt afgeslaagen. Van
 hier, te rug getrokken, bemagtigde hy de
 schansen Katharina en Filips, zoekende,
 daarna, over te raaken op Kadzand; doch
 de oever deezes Eilands werdt zo wel bezet
 gehouden, dat zyne Spanjaards, die, onder
 een hagelbui van kogelen, zогten op te
 klauteren tegen den dyk, onverrigter zaa-
 ke, te rug moesten. Onder de gesneuvelden
 van naame aan 's vyands zyde, vondt men
 den Markgraaf van Renti. Ook herkende
 men veele gewezen' muitelingen van
 Hoogstraaten onder de dooden; die hier,
 wederom, het eerste blyk hunner nieuwe
 vyandykheden tegen de Staatschen gege-
 ven hadden. Sluis, midlerwyl, door hongers-
 nood, tot op 't uiterste gebragt zynde, en
 geene hoop altoos hebbende op ontzet, gaf
 zig, op den twintigsten van Oogstmaand,
 over by verdrag, welk 's daags te vooren
 getekend was (v). Drieduizend krygskneg-
 ten, die 't lyf, sedert eenigen tyd, by ver-
 rotte krenge en ander onguur voedsel,
 hadden moeten houden, trokken, geheel
 verzwakt, ter Stad uit. Eenigen bezwee-
 ken onder weg. Zeventig stukken geschuts
 en

Sluis
 geeft zig
 over.

(v) Resol. Holl. 21 Aug. 1604. Bl. 207.

en tien galeien vielen hier Prinse Maurits in handen. De Slaaven, omtrent veertienhonderd sterk, verkreegen hunne vryheid, wordende de Turken en Mooren onder dezelveu, om gunst en veiligen handel, by deeze afgelegene volken, te winnen, naar hun Vaderland, te rug gezonden. *Aurelio Spinola*, neef van *Ambrosio*, binnen Sluis bevel gevoerd hebbende, werdt, tegen het Staatschepsvolk, welk de Aartshertog gevangen hadt, vrygelaaten. Kadzand, Sluis en Yzendyke werden, sedert, met nieuwe werken versterkt. De Staaten der Vereenigde Gewesten droegen de Landvoogdy van 't bemagtigd gedeelte van Vlaanderen aan Graave Henrik Fredrik op, wordende Karel van der Noot aangesteld, tot zynen Stedehouder (w). Voor Sluis, was krank geworden, en, niet lang daarna, overleeden, Graaf Lodewyk van Nasfau; Zoon van Graave Jan van Nasfau den Ouden, die, in den bloei zynen jeugd, treffelyke blyken van beleid en kloekmoedigheid gegeeven hadt (x). In Bloei maand te vooren, was, aan 's vyands zyde, gestorven, de oude Graaf Pieter Ernst van Mansfeld, die, zyn' meesten leeftyd in den Oorlog gesleeten hebbende, desonaangezien, den ouderdom van meer dan zesentagtig jaaren bereikt hadt (y).

't Verlies van Sluis smertte den vyand: doch 't werdt, eerlang, geboet, door het

1604.

Graaf
Henrik
Fredrik
wordt
Land-
voogd
van 't
Staatsch
Vlaandere-
ren.
Dood
van Graave
Lode-
wyk en
van Graave
Pieter
Ernst van
Mans-
feld.

XI.
Oostende
gaat over
be-

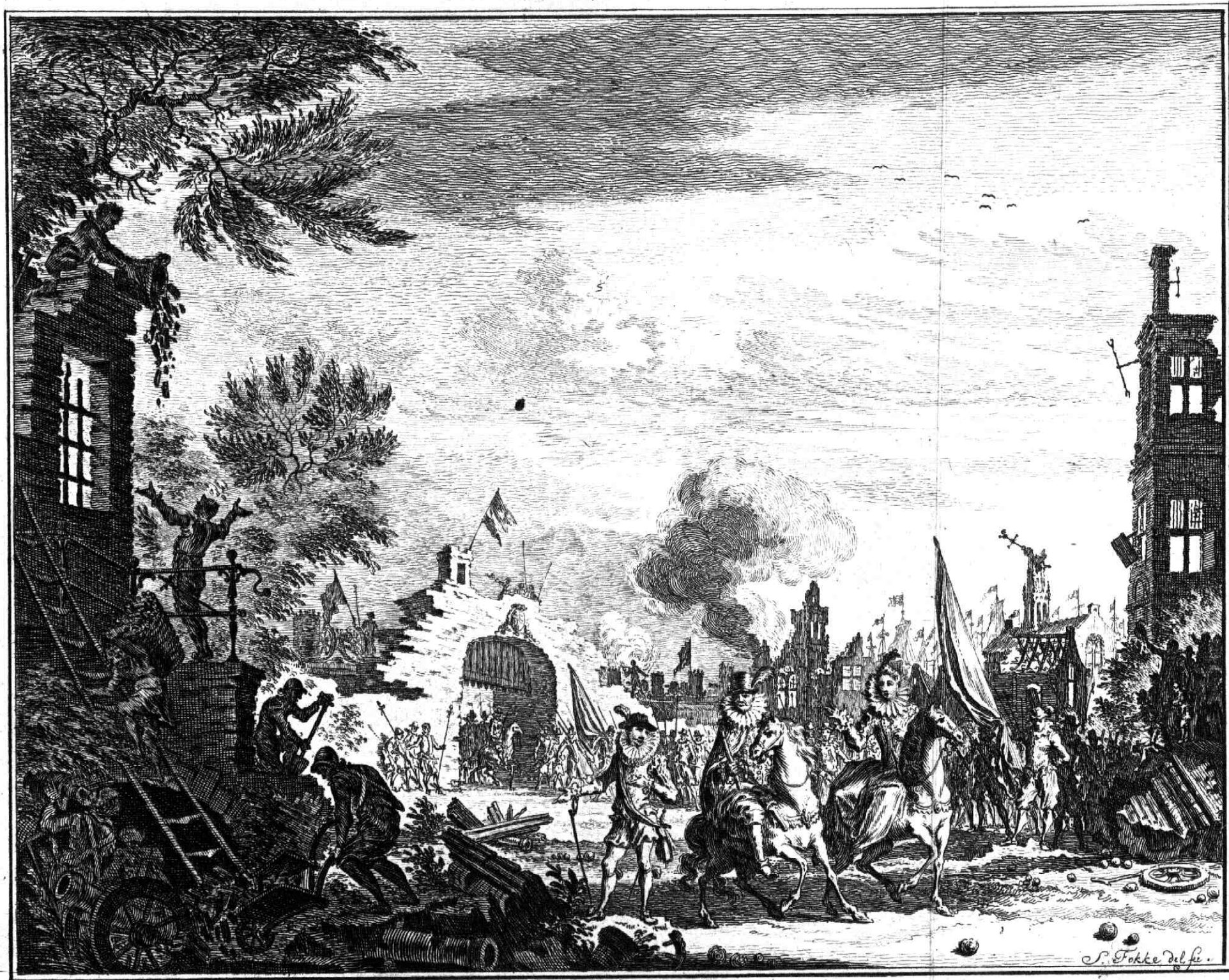
(w) METELEN XXV. Boek, f. 476, 477.

(x) METELEN XXV. Boek, f. 477.

(y) METELEN XXVI. Boek, f. 486.

1604.
 —————
 by ver-
 drag.

bemagtigen van Oostende, welk, tot in 't vierde jaar belegerd geweest zynde, eindelijk, bezweek. Na van der Noot, waren 'er verscheiden bevelhebbers geweest binnen de vesting, die 'er, voor 't meeste gedeelte, hun leeven gelaaten hadden. In Zomermaand deezes jaars, was het gebied, over de bezetting opgedraagen aan *Daniel de Her- taing, Heere van Marquette*. Eene zwaare brug, op koperen wielen, van welke het één gedeelte, samengesteld van dikke kabels, gefchikt was, om nedergelaaten te worden over zekere halve maan, die in het water *de Geule* lag, was nu reddeloos gefchooten, door de belegerden; wanneer de belegeraars, de Stad van de westzyde aanvallende, het eene werk, na het andere, innamen. Ook hieldt men, ter wederzyde aan, met het delven van mynen tegen elkanderen, en raakte, fomtyds, onverhoeds, handgemeen, onder de aarde. Eindelyk, bestormden de Hoogduitschen het bolwerk, den *Zandhil* genaamd, en bemagtigden 't, met merkelyk verlies. Van hier, baandenze zig eenen weg onder de aarde, naar de oude Stad. De belegerden hadden, midlerwyl, naar maate dat zy van hunne buitenwerken beroofd werden, nieuwe werken, binnenwaards, opgeworpen, en, laatstelyk, een om de oude Stad, welk zy *nieuw Troje* noemden, als hadden zy rekening gemaakt, om, door middel van het zelve, 't beleg der Stad, gelyk dat van Troje, tien jaaren te doen duuren. Doch dit nieuwe werk was te los, en werdt, met hoog water, merkelyk be-
 scha



OOSTENDE, na de overgave aan de Aartshertogen Albertus en Izabella, in 't jaar 1604.

In Tintin. 1604.

schadigd. In deezen stand der dingen, be-
 flooten de Vereenigde Staaten en Prins
 Maurits tot het opgeeven der Stad; die
 hun, zo lang zy van zo veele schansen om-
 ringd bleef, van geenen dienst zyn kon,
 en die zy, niet dan met zwaare kosten, nog
 eenigen korten tyd, zagen te houden. 't Be-
 leg op te slaan hielden zy ondoenlyk, alzo
 hun, derwaards willende, Damme en Blan-
 kenburg in den weg leggen zouden: behal-
 ve dat het vyandlyk Leger vast begraven
 lag, en gehartigd was ten fryde. Mar-
 quette kreeg dan last, om zig, ten eerlyk-
 ste, te verdraagen met den vyand: gelyk,
 op den tweeden van Herfstmaand, geschied-
 de. Hy bedong den vryen uittogt voor zig
 en de bezetting, met hun geweer en vier
 stukken geschuts. De meeste andere stuk-
 ken waren, te vooren reeds, weggescheept.
 De knegten, die, ten getalle van driedui-
 zend, naar Sluis trokken, werden, door
 den Prins, niet als verwonnelingen, maar
 als overwinnaars, ontvangen. Albertus en
 Izabelle kwamen, eerlang, binnen de Stad,
 die de Aartshertog rekende vyftigduizend
 man gekost te hebben. Zy vonden dezel-
 ve, grootendeels, te bestaan, uit een ledig
 erf; aan den eenen kant, beworpen met
 heuvelen en zandhoopen, aan den anderen,
 uitgehoold tot hellende en kromme kuilen,
 en overblyffels van werken, zo verward en
 wanschiklyk, dat men, naauwlyks, zien
 kon, welken tot beschadiging, en welken
 tot verdediging der stad gediend hadden.
 De huizen der oude Stad alleen stonden nog
 over-

1604 overeinde. De ingezetenen, die 't overgaan der Stad hadden afgewagt, begaven zig allen naar Sluis, en daar verliep een geruime tyd, eer eenigen zig in Oostende wilden nederzetten. 't Verlies der Staatschen, in de langduurige verdediging deezer vestinge, wordt op nog meer dan vyftigduizend man gerekend (z).

XII.
Vrede,
tuschen
Spanje
en Engeland
geflooten.

De gezanten des Konings van Spanje en der Aartshertogen dreeven, midlerlwyf, de Vredehandeling wakker voort, in Engeland. Zelfs zogten zy Koning Jakob te bewegen, tot een Verbond van onderlinge bescherming, waardoor hy 't bondgenootschap met de vereenigde Gewesten, geheelyk, zou hebben moeten verlaaten. Doch hiernaar hadt hy geene ooren. Meer luisterde hy naar een Verbond van Vrede (a). Eenigen zyner Raaden vertoonden wel „ dat „ Engeland, van ouds, naauw verbonden „ was geweest met eenigen der Vereenigde Gewesten; dat Jakoba, Graavin van „ Holland en Zeeland, een' Engelsch' Heer „ tot haaren Egtgenoot gehad hadt (b); dat „ deeze oude vriendschap, op het belang „ des onderlingen Koophandels, gevestigd „ was, en dat, zonder dezelve, de zee, „ dobr geen van beide de volken, veilig „ gebruikt kon worden. Dat men, daar „ entegen, de Spanjaards niet noodig, en, „ by den oorlog tegen hen, winst behaald „ hadt,

(z) METEREN. XXV. Boek, f. 478, 479, 480. GROTIJ. Hist. Libr. XIII. p. 451, 452.

(a) Resol. Holl. 15 Juny. 1604. bl. 155.

(b) Zie III. Deel, bl. 456.

„ hadt. Dat men, de Vereenigde Gewes- 1684.
 „ ten verlegen latende, te dugten hadt,
 „ dat zy, of door Spanje overheerd wor-
 „ den zouden, of zig werpen, in de armen
 „ van Frankryk; 't welk, een van beide ge-
 „ beurende, verderfelyk zyn zou voor Groot-
 „ Britanje; welk van Spanje in Godsdienst
 „ verschilde, en de Franfchen van ouds
 „ tot zyne vyanden plag te hebben; zynde
 „ het bekend, dat hy meester van Enge-
 „ land was, die zig meester van de zee wist
 „ te maaken: waartoe het overheeren der
 „ Vereenigde Gewesten, of aan Spanje,
 „ of aan Frankryk, fchoone gelegenheid
 „ geeven zou.” Doch deeze redenen hegt-
 „ ten niet op 't gemoed des Konings. Hy be-
 „ greep, dat hy, pas tot de kroon gekomen,
 „ rust behoefde, en zynen onderzaaten gele-
 „ genheid geeven moest, om hunnen Koop-
 „ handel uit te breiden. Ook kon hy zig, zyns
 „ oordeels, verdraagen met Spanje en de
 „ Aartshertogen, zonder de Vereenigde Ge-
 „ westen te benadeelen, mids hy zig onzydig
 „ hieldt, en hen zig zelve reddden liet; waar-
 „ toe zy, door den bystand zyner voorzaate,
 „ op de been geholpen zynde, nu genoeg in
 „ staat waren (c). Immers, zulke redenen gaf
 „ Koning Jakob openlyk; doch wy zullen,
 „ hierna, gelegenheid hebben, om te toonen,
 „ dat 'er nog anderen waren, die hem deden
 „ neigen tot vrede met Spanje. De gezan-
 „ ten van Filips en van de Aartshertogen be-
 „ werkten, eindelyk, een Verdrag, welk,
 „ op

(c) METEREN XXV. *Boek, f. 481, 482.*

1604.

op den agtentwintigsten van Oogstmaand, getekend werdt. De zeevaart werdt, by het zelve, vrygesteld, gelyk voor den oorlog. Van de vaart op de Indien, van welke Jakob niet uitgeflooten wilde zyn, en die Philips niet begeerde toe te staan, werdt geen woord ge-rept. Omtrent den Godsdienst, werdt, by eenige geheime punten, na 't sluiten van 't Verdrag (d), beraamd, dat de Engelschen in Spanje niet zouden aangesproken worden wegens misdaaden, buiten Spanje begaan; dat men hen niet dwingen zou ter Kerke te gaan; doch 't Sakrament, op sraat ontmoetende, zouden zy, daarvoor, met geboogen' knieën, eerbiedigheid bewyzen moeten, ten ware zy verkoozen, uit den weg te gaan. Zo eenige Schippers of Bootsgezellen, in Spanje, misdeeden tegen de Inquisitie, zouden hunne eigen' goederen, deswege, alleen worden aangetast. Doch by 't Verdrag, werdt slegts in 't algemeen beloofd „ dat men de Engelschen, om ge-
 „ loofszaaken, in Spanje, niet moeijen zou,
 „ mids zy zig onthielden van ergernis te
 „ geeven.” Verscheiden' andere punten behelsde dit Verdrag, met welken wy ons niet ophouden; doch 't geene, omtrent de Vereenigde Gewesten, beraamd werdt, verdient, wat naauwkeuriger, ontvouwd te worden.

Wat 'er
 by 't
 Verdrag,
 beraamd

In het derde punt van 't Verdrag, beloofde men „ elkanders vyanden of wederspannelingen, van hoedanig eene soort ook,
 „ gee-

(d) METEREN XXV. Boek, f. 483 versf. XXX. Boek, f. 578 versf.

„ geenerlei hulp te zullen bewyzen , te ge- 1604.
 „ lyk afftand doende van alle de Verbon-
 „ den , ten nadeele van elkanderen , ge- werdt,
 „ maakt.” Door dit punt , fcheen het Ver- ten op-
 „ bond , in 't voorleeden jaar , met Frankryk zigte der
 „ geflooten (e) , vernietigd te worden : hoe- Veree-
 „ wel fommigen het tegendeel beweerd heb- nigde
 „ ben (f). In het zesde , negende en twaalf- Gewes-
 „ de , verbondt Koning Jakob zig „ niet te ten.
 „ zullen gedoogen , dat zyne bezetting in
 „ Holland en Zeeland den Vereenigden
 „ Staaten eenigen byftand beweeze , of ,
 „ met krygsbehoeften , onderfteunde. Ook
 „ zou hy verbieden , dat eenige Holland-
 „ fche of Zeeuwfche fchepen , Perfoonen
 „ of Goederen , naar Spanje , of eenige
 „ Spaanfche waaren , naar Holland of Zee-
 „ land , gevoerd werden , door zyne on-
 „ derzaaten : die ook , op hunnen naam ,
 „ voor Hollandfche of Zeeuwfche reke-
 „ ning , in Spanje , niet zouden mogen
 „ handelen.” Ten opzigte van Vlifingen
 „ en Rammekens , Briele en andere Sterkten ,
 „ in Holland en Zeeland , alwaar thans En-
 „ gelfche bezetting lag , verklaarde Koning
 „ Jakob , in her vyfde punt „ by de verdra-
 „ gen , met Koninginne Elizabet gemaakt ,
 „ verbonden te zyn , om dezelve niemant
 „ dan den Vereenigden Staaten over te le-
 „ veren. Nogtans beloofde hy , den Staa-
 „ ten behoorlyken tyd te zullen ftellen , om
 „ zig , op billyke voorwaarden , met de
 „ Aarts-

(e) Zie hier voor, bl. 155.

(f) DANIEL TOWN. K. p. 367.

1604.

„ Aartshertogen te bevredigen : of zo zy
 „ zulks weigerden , zou hy zig ontflaagen
 „ rekenen van alle verbindtenissen aan hun ,
 „ en met de gemelde Plaatsen handelen , zo
 „ als hy zou vinden te behooren , en de
 „ Aartshertogen zelven redelyk zouden oor-
 „ deelen.” Eindelyk , werdt , in het Slot
 van 't Verdrag , verklaard „ dat de Aarts-
 „ hertogen altoos gaarne hooren zouden de
 „ voorflagten tot bevrediging , welken de
 „ Vereenigde Staaten hun , door bemid-
 „ deling des Konings van Engeland , zou-
 „ den gelieven te doen.” Voorts , werdt
 het Verdrag , op den negenentwintigsten van
 Oogstmaand , in Engeland (*g*) , op den
 vyftienden van Zomermaand des volgenden
 jaars in Spanje (*h*) , en , omtrent den zelf-
 den tyd , door de Aartshertogen (*i*) , bekrag-
 tigd.

Sommigen verhaalen , dat 'er , ten opzig-
 te der Vereenigde Staaten , in beraamd was ,
 „ dat de zaaken des Konings van Groot-
 „ Britanje aldaar , in den zelfden staat , bly-
 „ ven zouden , als zy , ten tyde zyner voor-
 „ zaate , geweest waren , zonder dat hy
 „ verpligt zou zyn , zyne onderzaaten uit
 „ der Staaten dienst te rug te roepen , of
 „ hun te verbieden , op nieuws , dienst on-
 „ der dezelve te neemen.” 't Welk , in
 den eersten opslag , schynt te sryden , met
 het gene wy , uit het oorspronklyk Ver-
 drag , hebben aangehaald. Ook zyn 'er ,
 die

(*g*) Act. Publ. Angl. Tom. VII. P. II. p. 117.

(*h*) Act. Publ. Angl. Tom. VII. P. II. p. 134.

(*i*) METEREN XXVI. Boek, f. 496 vers.

die oordeelen, dat het Verdrag, zo ver het den Vereenigden Staaten raakt, by een heimelyk punt, dus veranderd is (*k*). Doch alzo men van zulk een heimelyk punt nergens blyk vindt, oordeel ik liever, dat het Verdrag zelf, door hen, die 't, op de laafte wyze, voordraagen, ten deele, in te algemeene woorden, vervat, en ten deele ook kwalyk begreepen is. 't Gedrag, welk Koning Jacob, in 't vervolg, gehouden heeft, schoon het niet flipt met het gelooten Verdrag overeenkwam, zal ons, vertrouw ik, in deeze gedagten bevestigen.

De Vereenigde Staaten zagen zig, door het treffen deezer Vrede, beroofd van eenen tweeden magtigen Bondgenoot, van wien zy zig zelfs den heimelyken onderftand bezwaarlyk belooven konden, dien zy van Frankryk, na 't fluiten der Vrede van Vervins, genooten hadden. Zy waren 'er zo misnoegd over op Koning Jacob, dat zy hem, kort hierna, de vrye vaart naar Antwerpen weigerden; die hem nu, in gevolge der Vrede, zou opengestaan hebben. Men hielt zig, hier, aan 't Plakaat, te vooren uitgegeven, waarby beraamd was, dat men geene goederen, voorby 's Lands Sterkten, de Schielde op, zou laten voeren, zonder dat dezelve onderzocht en verbodemd waren. Ook was men bedugt, dat de Aartshertogen zig, t'eenigen tyde, by beflag of anderszins, van de Engelfche fchepen bedienen mogten, om de onzen te

1664

XIII.
De Straaten weigeren Koning Jacob de vrye vaart naar Antwerpen.

(*k*) RAPIN Tom. VII. p. 38.

1604. ————— beschadigen (1) Voorts, vonden de Staaten, in vervolg van tyd, dienftig, hun misnoegen te ontveinzen, zedende den Koning van Groot-Britanje, hunnen gewoonlyken Agent, Noël de Karon, toe, met den titel van *Ambassadeur*: in welke hoedanigheid, hy, onaan gezien de tegenkating des Spaanschen Gezants, door zyne Majesteit, erkend werdt (m).

XIV. De zwaare kosten des oorlogs, die, in
 Inhoud van eenige schriften en bedenkingen, strekkende tot vrede, in de Nederlanden. het langduurig beleg van Oostende, merkelyk vermeerderd waren, bragten, in de Aartshertoglyke Nederlanden, wederom gedagten van vrede voort, welken men, deezen winter, door verscheiden' gedrukte schriften, zo daar, als in de Vereenigde Gewesten, zegt te zaaijen onder 't gemeen. In eenigen van deeze schriften, werdt ver-
 „ toond „, dat de onderlinge afgunst der Ste-
 „ den zo groot was, dat de Vereenigde Ge-
 „ westen geschaapen stonden, deezen of ge-
 „ nen uitheemschen Vorst ten prooije te
 „ worden, zo zy zig niet begaven onder de
 „ Regeering der Aartshertogen: die, van
 „ hunnen kant, belooven moesten, dat de
 „ Landen nooit aan Spanje vervallen zou-
 „ den: voorts, 't vertrek van 't uitheemsch
 „ krygsvolk en vryheid van Godsdienst
 „ inwilligen: ook, dat de gewigtigste zaa-
 „ ken, in eene Vergadering der algemeene
 „ Staaten, zouden afgedaan, en de voor-
 „ naame ampten aan inboorlingen opge-
 „ draa-

(1) METEREN XXVI. *Boek, f. 436 vers.*

(m) METEREN XXV. *Boek, f. 433.*

„ draagen worden.” Voorwaarden, op welken men zig, in vroeger' tyd, gaarne, zelfs met Spanje, zou hebben willen verdraagen (n). Anderen rieden, daarentegen, „ dat de Nederlanden zig behoorden af te „ scheiden van den Huize van Oostenryk, „ alzo de Aartshertogen slegts eenen yde- „ len naam van *Heeren* hadden, en geheel- „ lyk afhingen van Spanje, dat, door lang- „ duurigen oorlog uitgeput, zyne eenige „ hoop stelde op de schatten der Indien, „ welken nu ook naar de Vereenigde Ge- „ westen begonden af te vloeijen. Dat zy „ zig liever allen behoorden te begeeven „ onder Frankryk, welk gelegen was, tot „ hunne bescherming, hun hunne voor- „ regten zou laten genieten, en, volgens „ de Salifche wet, voor altoos, verzekeren „ van wettige Vorsten.” En alzo deze raad meest den Aartshertoglyken Nederlanden betrof, daar alles Roomsch was, werdt deeze gezindheid, byzonderlyk, vermaand, „ haaren Godsdienst, onder Frankryk, vry „ te komen oefenen, alzo dezelve uitge- „ rooid zou worden, zo de Vereenigde „ Staaten overwinnaars bleeven, gelyk, „ onder het zwak gebied der Aartshertogen, beroerd door twintig muiteryen, „ te dugten was.” Wederom vindt men „ er, die dreeven, „ dat men, om een einde „ van den oorlog te maaken, den Vereenigden Gewesten de vryheid behoorde te verkoopen: 't welk men niet oneerlyk „ hieldt,

(n) Zie VII. Deel, bl. 46, 310.

1604. „ hieldt, voor de Huizen van Bourgondie en
 „ Oostenryk, die toch, by koop, aan eenen
 „ nigen der Nederlanden geraakt waren.”
 Door alle welke redenen, de gemoeden eenigszins
 voorbereid werden, tot de Vredehandeling, die,
 twee jaaren laater, aangevangen werd. Ondertusfchen,
 ontbrak het, in de Vereenigde Gewesten, ook niet aan
 fchriften, die den Landzaaten de Vrede, ernstelyk,
 ontrieden (o). Er was hier, tot nog toe, niemant,
 uitgenomen eenige weinigen, die aan 't roer der
 Regeeringe zaten, en de geheimfte raadslagen
 hielpen beleiden, die niet alle hoop op dezelve
 verwierp. In welke gedagten, elk versterkt
 werd, doot de *Historie der Nederlandfche Oorlogen*
 van *Everhard van Reyd*, die, omtrent deezen
 tyd, in 't licht gegeven, strekte, om beide
 Roomschegezinden en Hervormden, te waarfchuwen,
 tegen de trouwloosheid en listigheid der Spanjaarden
 en Oostenrykfchen (p).
 De algemeene Staaten zelven, in 't volgende
 voorjaar, door den Keizerlyken Gemagtigde,
 Maximiliaan Cochy, wederom verzogt, om
 vrygeleide voor eenige aanzienlyke Duitfche
 Gezanten, die van vrede zouden komen
 handelen, antwoorden, eerst op 't einde van
 Bloeiendaan „ dat zy nimmer eene waare en
 behoudenis „ van hun Gemeenebest en van hunnen
 Godsdiens, „ zouden afflaan; doch dat
 „ dee-

Schriften
 tegen de
 Vrede,

waartoe
 ook be-
 hoorde
 de *Histo-
 rie* van
*Everhard
 van Reyd*.

Antwoord
 der Staa-
 ten aan
 de Kei-
 zerfchen,
 die we-
 deren
 van vre-
 de wilden
 handelen.

1605.

(o) Zie METELEN XXVI. Boek, f. 487. verf. 494.
 (p) GROTH Hist. Libr. XIV. p. 458.

„ deze; van Spanje, noch van de Aarts-
 „ hertogen, die door Spanje bestierd wer- 1605.
 „ den, te verkrygen was. Dat hun nog
 „ heugde, welke nadeelen hun de voor-
 „ gaande Vredehandelingen hadden toege-
 „ bragt, zonder dat de Keizer en 't Ryk
 „ hen daarvoor hadden kunnen hoeden.
 „ Dat zy niet gezind waren, hunne vry-
 „ heid, die, by Koningen en Vorsten, reeds
 „ voor wettig erkend was, op te offeren
 „ aan eenen schyn van vrede. Dat zy zig
 „ dikwils genegen getoond hadden, om,
 „ met de andere Nederlanden, in onder-
 „ handeling te treden; doch dat men,
 „ hoe klein een gezag de Aartshertog
 „ over dezelve hadt, bespeuren kon, aan
 „ 't bewind over den kryg, welk, uit
 „ Spanje, aan Spinola, eenen vreemde-
 „ ling, was opgedraagen.” En naarde-
 „ maal, van 's Keizers wege, ook wederom
 „ vergoeding der geleeden' schade en herle-
 „ vering der bezette Plaatsen gevorderd was,
 „ schroomden de Staaten niet, te zeggen,
 „ dat zy, omtrent het eerste, allen redelyk
 „ genoeg geeven zouden; doch tot het
 „ laatste, nog niet gezind waren: aller-
 „ minst nu, daar Spinola zig bereidde, tot
 „ eenen togt naar den Rynkant. 't Bewaa-
 „ ren der ingenomen' Plaatsen strekte ook,
 „ zeiden ze, tot heil van Duitschland, dat
 „ zig herinneren mogt, wat het, voor dee-
 „ zen, van Mendozas volk geleeden
 „ hadt (q).”

In

(q) METEREN XXVI. Boek, f. 494.

1605. In deezen staat der gemoeden, rustte

XV.
 Toebe-
 reidfels
 tot den
 volgen-
 den veid-
 togt.

men zig, hier te Lande, geduurende den winter en 't voorjaar, vlytiglyk toe; ten oorloge. De Koning van Frankryk zondt den Staaten eenige manschap toe, met vermaaning, dat zy, voor den vyand, in 't veld moesten tragten te zyn. De Vereenigde Gewesten waren ook tamelyk gereed, met het opbrengen van penningen: 't welk, daarentegen, in de Aartsheitoglyke Nederlanden, traaglyk toeging. In Duitschland en in Engeland, werdt, voor de eene en de andere partye, geworven: in Engeland, agt vendels van tweehonderd koppen ieder, voor de Staaten (r). De Lente verliep voor een gedeelte; zonder dat 'er, van wederzyde, ict ondernomen werdt. De vyand limeedde, alleenlyk, twee heimelyke aanslagen, op Rynberk en op Bergen op Zoom, die beide vrugteloos uitvielen (s). Doch in 't midden van Bloecimaand, toog Prins Maurits te velde, van zins om Antwerpen, gehouden voor de rykste Stad van Nederland, schoon zy nu van haaren voornaamsten handel ontbloot was, te belegeren. Zyn voorneemen was, de Schelde te storten over 't Land om de Stad, zig meester te maaken van den Vlaamschen oever der Riviere, en de Stad, met weinig volk, in te sluiten. Doch terwyl de Schepen gereed gemaakt werden, om 't Krygsvolk over te voeren, ontstondt 'er een algemeen

Aanfla-
 gen op
 Rynberk
 en Ber-
 gen op
 Zoom.
 Maurits
 onder-
 neemt
 het beleg
 van Ant-
 werpen,
 vergeefs.

ge-

(r) Resol. Holl. 7 Juny. 1605. 34. 128.
 (s) METEKEN XXVI. *boek*, f. 496.

gerugt, dat het Antwerpen gelden zou, 't 1605.
welk in de Stad verscheidenlyk opgenomen
werdt, naar dat men voor de tegenwoordige
Regeering ingenomen was, of naar de
voorige vryheid haakte. Straks steigerde
ook de prys der eetwaaren: en sommigen
maakten gereedschap, om te vlugten. Maar
Spinola herstelde de verschrikte gemoeden
haast, door het versterken der bezettinge,
met eenige ruitery. Ook leide hy driedui-
zend man in het Land van Waas, om het
oog te houden op Maurits beweegingen. De
Prins, ten bestemden dage, met een volkom-
men Leger, opgetrokken van Bergen op
Zoom, hadt Graave Ernst van Nasfau ge-
last, te gelyk, met de Vloot en tagtig ven-
delen knegten, de Schelde op te zeilen naar
Antwerpen, en den dyk aan den Vlaam-
schen oever in te neemen. Doch de Graaf,
schoon de vyandlyke schansen aan de
Schelde, die wakker op hem vuurden, ge-
lukkiglyk voorby geraakt, werdt, door te-
genwind, naar den Brabantfchen kant der
Riviere gedreeven. Hy waagde, nogtans, Graaf
vierhonderd man, aan de overzyde, aan Ernst van
land te zetten: die, door den vyand, lig- Nasfau
telyk, verflaagen, en ten deele gevangen geslaa-
genomen werden. Graaf Ernst, aan de Bra- gen.
bantfche zyde te rug gekeerd, verwittigde
Prinse Maurits van 't mislukken zynere on-
derneeminge, die nu niet te hervatten was,
zynde den vyand, alomme, te wel op zyne
hoede. De toeleg op Antwerpen verdween,
derhalve, in rook, en by de geweldige
Krygskosten deezer jaars werdt meer niet

1695. gewonnen dan het Kasteel van Wouw, welk vyf dagen belegerd geweest zynde, aan Prinsse Maurits overging. Midlerwyl, hadt Spinola eene brug gelegd over de Schelde, om langs dezelve, de onzen, werwaards zy zig ook wenden mogten, te ligter te kunnen bykomen (t).

Legering in Vlaanderen. Maurits, zyne gedagten trekkende van Antwerpen, scheepte zyne benden over de Schelde, en sloeg zig, in 't Dorp Watervliet, by Yzedyke, neder. Spinola volgde hem, zig legerende te Bockhoute, tusichen Watervliet en Sas van Gend. In deezen staat lagen de beide Legers, eenen geruimen tyd, te loeren op elkanderen, zonder dat 'er iets van belang voorviel. Doch Maurits benden, gelegerd in eenen wateragtigen grond, flecten, dagelyks, door verloop en ziekten. Hy bleef zig egter ophouden in Vlaanderen (u), tot dat de bewegingen des vyands, in Overysfel, hem derwaards riepen.

XVI. De Koning van Spanje zendt eenig Krygsvolk, te schepe, naar de Nederlanden: De flegte spoed der Staatfche zaaken te lande werdt, omtrent deezen tyd, vergoed, door eenig voordeel, ter zee behaald. Onder de lasten des krygs, voor den Koning van Spanje, was, van den aanvang der be-roerten af, geen der minsten geweest, dat hy zyne beste troepen, uit Spanje en Italie, met zwaare kosten, te lande, herwaards zenden moest: 't weik veel tyds spilde, binnen welken, het Krygsvolk geenen dienst deelt. Maar Spinola hadt het voeren van Krygs-

(t) METELEN XXVI. Boek, f. 400. versf. 500.

(u) METELEN XXVI. Boek, f. 500. XXVII. Boek, f. 503.

Krygsvolk over zee in gebruik gebragt: dat, sedert het fluiten der Vrede met Groot-Britanje, nog veiliger dan te vooren, geschieden kon. De Kolonel, *Don Pedro Sarmiento*, hadt nu twaalfhonderd geoeffende soldaaten verzameld, die, te Lisbon, in agt groote en eenige kleine Hoogduitsche en Engelsche Koopvaardyschepen gingen, onder 't bevel van *Pedro Cubiera*, die last hadt; zo hy Vlaanderen niet bereiken kon, af te houden van de Fransche Kust, en Engeland in te loopen; alwaar hy, door behulp des Spaanschen Gezants, die eenige Engelsche Hovelingen op zyne hand hadt weeten te krygen, veilig zou konnen verblyven. De Vereenigde Staaten, kennis van het inscheepen deezer benden gekreegen hebbende, zonden den Luitenant-Admiraal van Zeeland, *Willem de Zoete*, gezeld *Hautain*, naar 't Kanaal, om het Spaansch Krygsvolk te onderscheppen, en die hy gevangen kreeg, zonder genade, in zee te werpen. Hy kruiste, met een deel zyner Vloote, langs de Vlaamsche, met een ander deel, langs de Engelsche kust, alle schepen, die hem tegen kwamen, preijende. Omtrent Douvres, ontmoette hem de vyand, die zig, in 't eerst, weerde met musketten; doch ligtelyk overmand werdt. Sommigen ontkwamen 't, met zwemmen: anderen werden, door de Engelschen, met booten, gebergd. Een vyandlyk schip, aan den grond geraakt, werdt, door twee Zeeuwische, geënterd en bemagtigd: 't volk, welk men 'er op vondt, rug aan rug gebou-

1605.

welk,
door den
Luitenant-
Admiraal
Hautain,
onderscheept en
verwonnen
wordt.

1605.

De Engelschen
fchieten
op de
Staat-
fche
fchepen.

den en in zee gefineeten. Des anderen daags, werden de overige fchepen vermeesterd. De foldaaten, die men toen in handen kreeg, werden, inſgelyks, verdrinken. De Engelschen hadden, ondertuſſchen, alzo de onzen de vyandlykheden te digt aan hunne kusten bragten, op hunne oude vrienden, ten dienſte hunner pas verzoende vyanden, uit Douvres, begonnen te vuuren. Ook klaagden zy, naderhand, by de Staaten, over 't ſchenden van hunnen bodem. Doch deezen vertoonden, daartegen „ dat de Duinkerkers, voor eenigen „ tyd, de Hollandſche Koopvaarders, tot „ op de Engelsche ſtroomen, ongeftraft, „ vervolgd hadden, en dat de Engelschen „ zelve de Spaanſche ſchepen, door de onzen veroverd, binnen hunne havens geſleept, en den Spaanſchen gezant, by voorraad, toegewezen hadden: weshalve zy oordeelden, dat hun het naderen der Engelsche kusten, waartoe zy, door de hitte des gevegts, gedrongen geweest waren, behoorde ten goede gehouden te worden.” Wyders, hadt de vyand, in dit gevegt, welk, op den tweeden en derden van Zomermaand, voorgevallen was, byna de helft van zyn volk verlooren. De overigen bleeven in Engeland, daar zy, aan 't ſtrand, onder opgeſlaagen' hutten, overwinteren moeſten. Doch veelen beleefden 't voorjaar niet; maar ſtierven, door koude en ongemak, of aan hunne wonden. De Overſte Cubiera zelf liet hier 't leeven: zo dat 'er van dit wakker krygsvolk maar weini-

nigen te regt kwamen : die , ter fluk , en terwyl de Staatfche fchepen , door tegenwind , werden verftrooid , naar Vlaanderen overgevoerd werden (v). 1605.

Midlerwyl , waren , uit Italie , langs den gewoonen weg te lande , zes kloeke Regimenten aangekomen. Filips , aangezet door Spinola , die , onlangs , in Spanje geweest was ; om een spoedig einde van den kryg te maaken , hadt beflooten , hem in ftaat te ftellen , om twee Legers in 't veld te brengen : een , tot befcherming van de Aartshertoglyke Nederlanden , en een , tot het doen van eenen togt in Overyfel en Friesland , waaruit hy zig , met reden , groote voordelen beloofde (w). Ook diende hem 't krygsgeluk in den beginne ; fchoon het , daarna , niet aan zyne verwagting beantwoord heett.

Toerusting
van
Spanje.

De vyandyke Veldheer dan , zyne magt met de nieuwe Spaanfche troepen en eenig versch geworven volk in Engeland en Duitschland , verfterkt hebbende , zendt , in Hooimaand , terwyl de twee Legers nog in Vlaanderen lagen , den Graaf van Bucquoi , met eenen genoegzaamen hoop volks , by Keulen , over den Ryn , alwaar hy , Keizerswaard ingenomen hebbende , ter wederzyde van den ftroom , eene fchans opwerpt , om zig van den overtogt te verzekeren. Maurits , hiervan tyding bekomen hebbende , oordeelde gereedelyk , dat de vyand ,

Bucquoi
trekt o-
ver den
Ryn ,

verfterkt
Keizers-
waard ,

(v) METEREN XXVI. *Foak*. f. 500. 501.

(w) GROTH *Hift. Libr.* XIV. f. 459. 462.

1605. vyand, voorhebbende eenen togt over den
 — Ryn te doen, Rynberk niet agter de rug
 zou laten. Des vaardigt hy zynen Broe-
 der, Graaf Henrik Fredrik, en Graaf Ernst
 van Nassau, met vierduizend Knegten en
 tweeduizend Ruiters, derwaards af: die
 Rynberk versterkt. Rynberk, terstond, met uitgestrekte bui-
 tenwerken, doen versterken De Friesche
 en Overysfelsche Steden, bedugt voor den
 naderenden vyand, hielden ernstig aan om
 onderstand van volk en krygsbehoefden.
 Ook werden vyf vendelen knegten naar
 Lingen gezonden. Spinola, Graaf Fredrik
 van den Berge, met zesduizend knegten en
 vyfaonderd paarden, in Vlaanderen laa-
 tende, vervoegde zig, eerlang, in persoon,
 by 't Leger onder Bucquoi, en besloot ter-
 stond tot het beleg van Lingen, de voor-
 naamste vesting in deezen oord. Hy maak-
 te geene zwaarigheid, om Grol, Rynberk,
 en andere Steden van kleiner' naam agter
 de rug te laten, alzo hy eenen tyd van 't
 jaar waarnam, waarin de gewassen nog op
 't veld stonden, en hy daarenboven toevoer
 uit Westfaalen te gemoet zag. Doch om
 zynen toeleg bedekt te houden, en Maurits
 te versterken in den waan, dat hy 't op
 Rynberk gemunt hadt, liet hy, te Keizers-
 waard, een Zomer-leger afsteeken voor zes-
 duizend man: en rukte zelf, met negendui-
 zend knegten en tweeduizend paarden, in
 drie hoopen, naar Lingen. Op weg, hieldt
 hy eene strenge krygstugt, zo dat de onzy-
 dige nabuuren over geenen merkelyken o-
 verlast te klaagen hadden. Ook zondt hy
 Fi-

Rynberk
 versterkt.

Spinola
 trekt naar
 Lingen.

Filips van Croi, Graaf van Zolre, aan de naaste Duitſche Steden, om derzelve gunst te winnen, en doortogt zonder iemants benadeeling, en leevensmiddelen voor geld te verzoeken. Op den vierden dag na zynen optogt, kwam hy, over de ſtroomen de Roer en de Lippe, voor het Steedje Oldenzeel in Overyſel, welk hy, op drie plaatſen, zonder zyn volk te ontzien, deedt aanvallen en in eenen nacht overmeesterde, op den zevenden van Oogſtmaand (x). Den volgenden dag, zondt hy de Ruitery vooruit om Lingen te berennen, volgende zelf, ten naasten dage, met het overige Leger. De Stad, die, maar onlangs, en nog niet volkomen, verſterkt was, werdt, aan vier oorden, benaderd. Niet meer dan zeshonderd man lag 'er binnen, onder bevel van *Maarten Kobbe*, een' oud' en bloohtig' Overſte. Negen dagen, hadt het beleg geduurd, en de Waalen waren nu tot onder een der Bolwerken genaderd, toen Kobbe, Krygsraad belegd hebbende, elk geneigd vóndt tot de overgave, die, nog op den zelfden dag, den agttienden van Oogſtmaand, geſchiedde. Prins Maurits hadt, op 't gerugt van den togt des vyands over den Ryn, de beſcherming van Vlaanderen den Heere van der Noot aanbevolen, en zig, in alleryl, met vyfentwintig vendelen voetvolks, begeven naar Deventer. Hier ontving hy nog tien vendels uit de bezettingen aan den Rynkant en agt vendels nieuw

1605

Hy verovert Oldenzeel.

Beleg en overgave van Lingen.

(x) METREYEN XXVII. Boek, f. 504.

1605. nieuw geworven' Engelschen. En hy stondt nu vaardig om 't ontzet van Lingen te onderneemen, toen hem de tyding van 't overgaan der Stede gebragt werdt. Kobbe en andere Oversten zaten, om 't schielyk opgeeven van Lingen, eenen geruimen tyd, in hegtenis. Doch raakten eindelyk, met verlies van hunne ampten, vry (y).

Spinola hieldt zig, na 't bemagtigen van Lingen, op, met het voltrekken der Vestingwerken aldaar, even of hy, voor een spoedig beleg, gevreesd hadt. Doch veelen merkten dit aan, als een' mislag, meenende dat hy, den loop zyner overwinningen vervolgende, de naaste vestingen, Koeverden en de Bourtange, ja zelfs Groningen en Embden, ligtelyk, zou hebben kunnen bemagtigen. Zyn toeven te Lingen gaf Prinse Maurits overvloedige gelegenheid, om de omgelegen' Plaatsen, met bezetting en nieuwe werken, te sterken (z).

XVII.
Aanflagen des
Aartshertogs, op
Bergen
op Zoom
mislukt.

Midlerwyl, hadt de Aartshertog eenen heimelyken aanflag gesmeed, om Bergen op Zoom te verrassen: van welken 't beleid aan *Hericourt*, Bevelhebber van Hulst, en aan *du Terrail*, eenen Franschen balling, opgedraagen werdt. Zy hadden vyftienhonderd knechten en driehonderd paarden onder zig, en trokken, des nagts na den eenentwintigsten van Oogstmaand, by laag water, over 't verdronken Land; geraakten door de haven der Stad, en bemagtigden twee

(y) METEREN XXVII. *Boek, f. 503 vers. 504, 511 vers.*

GROTIJ *Hist. Libr. XIV p. 463 & seqq.*

(z) METEREN XXVII. *Boek, f. 504.*

twee werken, die de haven en de naaste Poort beschermden. Men meent, dat de Stad gewonnen geweest zou zyn, haddenze zig toen, langs de haven, verder naar binnen begeven. Doch zy keerden zig naar de Waterpoort, die zy, te vergeefs, door middel van *petarden*, zогten te doen open springen. Midlerwyl, was de dag aangebroken, het water aan 't wasfen, en de gantsche bezetting in de wapenen geraakt. De vyand, wreezende overvallen te worden, besloot, derhalve, te rug te trekken, en verliet de ingenomen' werken, met verlies van omtrent dertig man, die, in 't wyken, met steenen en musketten, gedood werden. De onderneeming werd egter, eene maand daarna, nog eens hervat. Doch die van binnen hadden 'er nu kondschap van, en waren op hunne hoede. De vyand, schoon hy dit merkte, bleef by zyn opzet. De Stad werdt, des nagts na den twintigsten van Herfstmaand, by regenagtig weder, aan vyf oorden, aangetast. De Bevelhebber, Paulus Bax, de burgery gesteken hebbende onder de soldaaten, hadt de wallen, rondsom, bezet, en sloeg den vyand wakkerlyk af. Aan de Steenbergfche Poorte, hadt men stroo en pektoortfen ontfteken, om 't bedryf der aanvalleren, te beter, gade te slaan. Hier hadden ze twee poorten en de valbrug doen springen, en roerden de trom en staken de trompet, reeds binnen de wallen. Eene poort maar stuitte hen nog: die de burgers, met wagens en balken, bebolwerkt hadden, terwyl zy den vyand,

1605. vyand, nu zo na gekomen, met musketten en brandende pekreepen, vinnig te keer gingen, onder 't sijnalen „ dat hunne O-
 „ verften hen op de vleeschbank bragten,
 „ en dat de Lieve Vrouw van Hal en Scher-
 „ penheuvel te ver van daar was, om hen
 „ te verlossen.” Elk kweet zig, overmoeid in de Stad: Wethouders en Kerkendienaars niet uitgezonderd. Ook de Roomschegezinde Ingezetenen, en vrouwen zelve, onder welken, men 'er vondt, die haare kinderen uit de wiege namen, om in dezelve steenen te draagen naar de wallen: ook bragten veelen den mannen kogels, pekreepen en ander tuig aan. De weekherrigften lagen, op de knieën, langs de straat, met de oogen en handen hemelwaards, biddende om bystand. Met den dag, werd de vyand genoodzaakt te wyken, niet zonder verlies. In de Stad, werdt maar één man gemist. Ook waren 'er weinigen gekwetst, doordien zy, meest, van de hoogte, gefreedden hadden (a).

Toeleg
op Graave.

In Oogstmaand, nam Grobbendonk ook voor, Graave, by nacht, te beklimmen: doch verstaande, dat zyn toeleg ontdekt was, schroomde hy dien in 't werk te stellen (b).

Spinola
legert zig
by Roer-
oord,
welk hy
versterkt.

Spinola, met het begin van den Herfst, Lingen versterkt, en, nevens Oldenzeel, behoorlyk bezet hebbende, en geenen kans ziende, om Rynberk te bemagtigen, befloot, eindelyk, zig, by Roeroord, neder

ts

(a) METEREN XXVII. *Inck*, f. 504 versf. 505e
 (b) METEREN XXVII. *Boek*, f. 504 versf.

te slaan: en alzo de Duitfchers begeerd hadden, dat de fchans, te Keizerswaard, geflegt werdt, deedt hy hier, onder 't gebied van Meurs, ter wederzyde des Rynfrooms, eene nieuwe fchans fligten. Ten zelfden tyde, werdt zyn Leger verfterkt met eenige nieuwe manfchap, uit Italie en uit Engeland aangekomen: waarom hy te raade werdt, Bucquoi, met eenig volk, af te zenden, om Wagtendonk te bemagtigen (c).

Midlerwyl, floeg Maurits, Spinola gevolgd zynde, zig, beneden hem, onder Wezel, neder: en ziende 's vyands krygsmagt, gedeeltelyk, in Vlaanderen opgehouden, gedeeltelyk, gelegerd voor Wagtendonk, befluit hy, op het gedeelte, welk, onder Spinola, aan de Roer lag, aan te vallen. De vyandyke Ruitery en eenig voetvolk was in 't Dorp Mulheim gelegd. Dit dagt hy eerst in te fluiten, en daarna het overig deel des Legers te slaan. Doch 't ongeluk wilde, dat de Staatsche Ruitery, onder Graave Hendrik Fredrik, zig niet genoeg fpoedde naar Mulheim, maar eenigen tyd toefde naar 't voetvolk. Hierdoor kreeg de vyand, die anders onverhoeds overvallen geweest zou zyn, gelegenheid, om famen te trekken, en zig in flagorde te ftellen. 't Gezigt hiervan, den onzen onverwagts voorgekomen, bragt 'er zulk een' fchrik onder, dat zy fchandelyk, aan 't vlugten floegen, zonder van iemant vervolgd

1605.

XVIII.
Maurits
trekt op
tegen
Spinola.

Een deel
van 's
Prinfsen
Leger
vat den
fchrik en

(c) GROTH Hist. Libr. XIV. p. 468.

1605. volgt te worden, zig ter naauwer nood, door 't zien van Prinsse Maurits, die hen van verre gevolgd was, tot staan latende brengen. Hopman Marcelis Bax, gezonden om 't Huis te Broek, tegen over Mulheim, in te neemen, was, midlerwyl, in gevegt geraakt met de vyandlyke Ruitery, en stondt op 't punt om te wyken, toen hy, door Graave Henrik Fredrik en weinige anderen, die stand gehouden hadden, ondersteund werdt. 't Gevegt werdt toen, met nieuwe hevigheid, hervat. Doch 's vyands Paardenvolk versterkt geworden zynde, door eenige kornetten onder Louis de Velasko, sloeg de schrik andermaal onder de Staatfchen, die, met losfen toom, aan 't vlugten sloegen. Maurits, staande aan de andere zyde van de Roer, zegt hen, door schelden, door dreigen, door bidden, tot staan te beweegen. 't Mogt niet helpen. Henrik Fredrik, met eenige weinigen, nevens Bax, stand houdende, liep groot gevaar, om gedood of gevangen te worden. Maurits, nu niet meer aan de overwinning, maar aan de behoudenis zyns Legers denkende, zendt eenige Regementen voetvolk over den stroom, die, met de spietsen vooruit, en, digt ineen geflootten, 's vyands ruitery te keer gaan. Horatio Vere was de eerste, die de Roer doorwaadde. Hem volgde de Fransche Kolonel *Omarville*, die hier 't leeven liet. De vyand was nu aan 't wyken, toen Spinola, aan verscheiden' oorden tevens, de trom doende roeren, Maurits in den waan bragt, dat de

staat aan
't vlug-
ten.

Krygslist
van
Spinola.

de ganfche magt van 's vyands voetvolk in beweeging en naby was. Hy dan, zig niet meer durvende verlaaten op zyne ruiterye, deedt, hierop, den aftogt blaazen, die, in goede orde, gefchiedde. Van 's vyands kant, was de Overfte Trivultio gefneuveld. Voorts was 't verlies, ter wederzyde, omtrent even groot; doch de fchande aan de onze. Spinola leerde, uit het gevaar, welk hy hier gelooopen hadt, zyne troepen, naderhand, digter by elkander te legeren. De ongelukkige aanval, van welken wy fpreeken, was gefchied, op den negenden van Wynmaand (*d*). Op den agt-entwintigften, maakte Bucquoi zig, by verdrag, meester van Wagtendonk, zynde hy toen, op den twintigften dag van 't beleg, gevorderd tot aan de bolwerken. Wat laater (*r*), overmeesterde hy het Slot Krakou, in 't Graaffchap Meurs, met geringe moeite (*e*).

1605.

Maurits
trekt af.Wagten-
donk en
Krakou
verlooc-
ren.

Prins Maurits hadt, ondertusfchen, eenen aanflag gefmeed om Gelder te verrasfen. Hy lag, met zyn Leger, flegts vier mylen van de Stad, werwaards hy, des nagts na den twee-entwintigften van Wynmaand, met de ruitery en een gedeelte van 't voetvolk, optrok. Doch de petarden, van welken hy zig bediende, om den weg naar de poort te openen, dedden flegte werking, en waarfchuwden die van binnen, welken,

XIX.
Maurits
aanflag
op Gel-
der
mislukt.

(*d*) METEREN XXVII. Boek, f. 505 vers. 506. GROTH
Hift. Libr. XIV. p. 469.

(*e*) METEREN XXVII. Boek, f. 506.

(*r*) Op den agtften van Sigtmaand.

1695. op de been geraakt, vinnig schooten op de bespringers, onder welken *Filips*, Zoon van den beroemden *Filips van Mornai*, Heere van *Plesfis*, een jongeling van groote hoop, het leeven verloor. De onderneeming liep, hiermede, vrugteloos af (f).

De Le-
gers
scheiden.

In Vlaanderen, was niets byzonders voor-gevallen. Alleenlyk hadt Graaf Fredrik van den Berge, dicht onder Sluis, ter plaatse, daar de Zoete en de Zoute in de haven loopen, eene schans doen opwerpen; die de Stad, meer of min, benauwde (g). Tegen 't einde van den Herfst, viel 'er zo veel regens, dat Spinola de eerste besloot, zyn Leger de winterkwartieren te doen betrekken: hebbende hy, in deezen veldtogt, door het beschermen van Antwerpen, het bemagtigen van Lingen en Wagtendonk, en het overbrengen des krygs op den Staatfchen bodem, groote eer ingelegd. Maurits volgde zyn voorbeeld. De Staatfche Ruitery, de schande, by Mulheim behaald, willende uitwisfchen, overviel, in 't aftrekken, een Kornet van Grobendonk, welk, grootendeels, gevangen genomen werdt (h),

Voor-
deel op
de Duin-
kerkers
behaald.

Meer viel 'er, dit jaar, niet voor, te lande. Doch te water, behaalden de onzen, in Wintermaand, eenig voordeel op de Duinkerkers. Een Rotterdammer Scheepshopman, *Lambert Henrikszoon*, en by 't gemeen *Mooi Lambert* genaamd, tastte den Ad-

(f) METEREN XXVII. Boek, f. 506.

(g) METEREN XXVII. Boek, f. 506 vers.

(h) METEREN XXVI. Boek, f. 506. vers.

Admiraal van Duinkerken, *Adriaan Dirks- zoon*, aan, enterde zyn schip en veroverde het eerlang, geholpen door den Onder-Admiraal van 't Noorderkwartier, *Jan Gerbrandszoon*. Zestig gevangenen werden opgehangen. Eenigen ontvlooden, terwyl zy ter straffe gevoerd werden, zonder dat iemand hen tegen hieldt; alzo het aanhoudend ophangen der Duinkerkeren, eindelyk, medelyden begon te verwekken in de gemeente (i).

De Admiraal Steven van der Hagen, die, op 't einde des jaars 1693, naar Oostindie, onderzeil gegaan was, veroverde, in Sprokkelmaand deezes jaars, het Kasteel van Amboina, welk zesendertig stukken geschuts voerde, op de Portugeezen. Hy liet 'er Fredrik Houtman als Bevelhebber, en zeilde, van daar, naar Tidor, een der Moluksche Eilanden, welks Kasteel, in Bloei- maand daaraan, stormenderhand, veroverd werdt (k). Met de verovering van dit Kasteel, verlooren de Portugeezen, 't gene zy, te vooren, in de Molukken bezaten, en de Nagelhandel viel der Maatschappye in handen. Men stont nu, beide met de Koningen van Tidor en van Ternate, in verbond. Ook hadt van der Hagen, voor dat hy naar de Molukken zeilde, een Verbond gemaakt tegen de Portugeezen, met den Samoryn, die langs de kust van Malabaar geboodt; en, by eenen Brief, aan Prins Maurits gericht,

XX.
Verrig-
tingen
derMaat-
schappye
in Indie.

(i) METEREN XXVII. Boek, f. 506. versf.

(k) S. VAN DER HAGEN Reize, bl. 92, 94, 96.

1695.

rigt, den Vereenigden Staaten het ftigten van eene fterkte onder zyn gebied toefstond. Van alle deeze voordeelen kreeg men hier te Lande tyding, in Bloei maand des volgenden jaars. Doch te vooren, hadt men reeds vernomen, dat de Overfte *Sebald de Weerd*, die naar Ceilon gezeild was, door de trouwloosheid of agterdocht des Konings van Kandi, moorddaadiglyk, omgebracht was (l), zonder dat zyne Landsluiden, vreezende voor 't verlies des handels, zynen dood durfden wreken (m). Maar onaangezien diergelyke rampen, waren de voordeelen uit den Indifchen handel en uit den buit, die op de Portugeezen behaald werdt, zo groot, dat de Maatschappy, in Bloei maand deezes jaars, wederom eene Vloot van elf fchepen naar Indie zondt, die meer dan negentien tonnen fchats gekost hadt. *Kornelis Maatelief de Jonge*, een der Bewindhebber, hadt 'er 't bevel over (n). Wy zullen, hierna, van zyn wedervaaren verflag doen.

XXI.
Spinola
verstrekt
den Kon-
ning, op
nieuws,
geld en
geloof.
1606.

Spinola, volgens jaarlyksche gewoonte, na 't eindigen van den veldtocht, in Louw maand, naar Spanje verreisd zynde, om penningen, tot voldoening zyner twee legeren, te vorderen, vondt 's Konings fchatkist ledig tot op den bodem. En schoon hy weigerde 't bewind te behouden, zo men hem

(l) SPILBERGENS Reize, bl. 54.

(m) METEREN XXVI. Boek, f. 495 vers. XXVIII. Heek, f. 516 vers. 517, 518.

(n) Reize van C. MATELIEF DE JONGE, bl. I. METEREN XXVI. Boek, f. 495. vers.

hem onvoorzien liete van geld; terwyl hy, 1606.
aan den anderen kant, den Koning van de zee-
ge verzekerde, zo men hem betaalde; zag
hy zig, eindelyk, genoodzaakt, 't verzwakt
geloof des Konings te flutten, door zyne ei-
gene middelen en die zyner vrienden (o).
Doch hoe gevaarlyk zulks voor hem geweest
zy, zal ons 't gevolg deezer geschiedenisfe,
haast, leeren.

De Vereenigde Staaten, in 't voorleeden
jaar, ondervonden hebbende, dat de last
des krygs hen boven maate gedrukt hadt, en
luttel te vrede over den uitflag des jongsten
veldtogts, beslooten, in dit jaar, te lande,
alleenlyk verweerder wyze, te oorloogen,
en hunne grenzen te beschermen (p). Ook
verhinderden de binnenlandfche kryg tegen
den Hertoge van Bouillon en de onlusten in
't Hertogdom Brunswyk, tegenwoordig,
de wervingen in Frankryk en in Duitsch-
land. De Hertog van Bouillon hadt Ko-
ning Henrik, al sedert eenigen tyd, ver-
moeden gegeven, dat hy eenen opstand in
den zin hadt, en was, ten Hove ontboo-
den zynde, geweeken naar Duitschland.
De Keurvorst van de Palts, zyn Zwager,
want beide hadden ze eene Zuster van Prin-
se Maurits ter Vrouwe, bevlytigde zig, fe-
dert, om hem met den Koning te verzoen-
nen. Doch vergeefs. De Prinse Weduwe
van Oranje schein hierin beter te zullen
slaagen. De Koning beloofde den Hertoge

De Staa-
ten be-
sluiten
verwee-
render
wyze te
oorloo-
gen.

Onlusten
in Frank-
ryk.

(o) METEREN XXVII. Boek, f. 511 versf. GROTH III. Libr. XV. p. 476.

(p) METEREN XXVII. Boek, f. 512.

1606.

zyne gunst, mids deeze hem zyne Stad Sedan, ten onderpand zyner trouwe, in handen stelde. Bouillon boodt aan, de Stad te willen geeven in de bescherming des Franschen Ryks, en de bezetting aan het zelve te laten zweeren, als hy maar 't bezit der Stad behouden mogt. Midlerwyl, stelde hy zig in staat, om eenen oorlog uit te harden, indien men hem, onverhoeds, overvallen wilde. De Koning nam dit zo euvel, dat hy, een groot Leger op de been gebragt hebbende, in de Lente deezes jaars, naar Sedan op weg, en zig aan de Maaze nederfloeg. In dit uiterste, vondt men eger middel, om den Hertog met den Koning te bevredigen. De eerste stondt toe, dat de Koning, vier jaaren lang, eenen Bevelhebber stelde binnen Sedan: waarna de Stad te rug zou gegeven worden aan den Hertoge, op wiens voorgaand gedrag, men geen onderzoek zou mogen doen: doch droeg hy zig, na deezen, ontrouw, dan zouden de Ingezetenen van Sedan eenen anderen Prins mogen kiezen. De Hertog werdt, na 't sluiten van dit Verdrag, hersteld in de blaakende gunste des Konings, die hem, na verloop van eene maand, wederom in 't bezit stelde van 't Kasteel van Sedan. De Vereenigde Staaten verheugden zig over 't byleggen van eenen twist, die, voor eenen Heer, vermaagschapt met den huize van Nassau, nadeelig zou hebben kunnen uitvallen. De Aartshertogen zelve zagen 't niet ongaarne, alzo zy, niet zon-

zonder reden, bedugt waren geweest, dat 1606.
de toerusting des Konings van Frankryk, —
min op Bouillon, dan op hen, gemunt wa-
ren (g).

De onlusten tusfchen de Stad en den Her-
tog van Brunswyk waren ook, sedert eeni-
gen tyd, begonnen. De Stad, steunende
op het Hanze-Verbond, waartoe zy be-
hoorde, hadt zig, naar 't oordeel des Her-
togs, wat te halfterrig gehandhaafd, in
voorregten, die zynen voorzaaten ten dee-
le afgekogt, ten deele afgedrongen waren.
De Hertog, jong van jaaren, en vol hoops
om zig te herftellen, in het gezag, welk
zyne voorzaaten, door vadzigheid, ver-
looren hadden, hadden, in 't voorleeden jaar,
voorgeevende bedugt te zyn, voor Spino-
las togt over den Ryn, eenig volk byeen
getrokken: voorts, behendiglyk, eenige
soldaaten binnen Brunswyk gezonden, en
den buitenften wal ingenomen. Doch de
Brunswykers, haast bespeurende, waar 't
op aangelegd ware, overvielen de knekten
en dreevenze naar buiten. Hierop was de
belegering der Stad gevolgd, die egter,
fchoon onderfteund door den Koning van
Deenemarke, tegen den winter, moest op-
gebroken worden. De Hertog zocht toen
de Vereenigde Staaten aan, om eenige
manschap. Ook begeerde hy, dat zy hem
Graaf Ernst van Nassau, tot Veldoverfte in
deezen kryg, afftonden. De Staaten, in-
zien-

XXII.
Twist
tusfchen
den Her-
tog en de
Stad
Brunswyk.

(g) METELEN XXVII. Boek, f. 514. GROTH Hist. Libr.
XV. p. 447.

1606. ziende, aan den eenen kant, hoe vreemd het fchynen moest, dat zy, die zelve voor hunne vryheid ftreeden, de vryheid van anderen zouden helpen verdrukken, en aan den anderen, hoe veel hun aan de vriendschap des Hertogs van Brunswyk en des Konings van Deenemarke gelegen ware, stonden, eenen geruimen tyd, in beraad, eer zy iet wisten te besluiten. Eindelyk, vonden zy deezen middelweg. Zy stelden Graaf Ernst op vrye voeten, hem keur geevende, om zig aan den dienst des Hertogs van Brunswyk te verbinden, of niet. Hy verkoos het eerste (r), en begaf zig, nevens eenige Staatfche Oversten, die, op hun verzoek, voor zekeren tyd, van hunnen eed ontslaagen waren, naar Duitschland. In 't begin der Lente deezes jaars, werd Brunswyk, andermaal, belegerd. Doch het doorbreken van eenen dam, gemaakt om de Stad onder water te zetten, noodzaakte den Hertog, andermaal, het beleg te staaken. Ook moest hy, na 't byeen-trekken der Hanze-troepen, den oorlog zelve laten vaaren: welke ook, eerlang, zynen partyen te lastig viel: waarom zy beide zig, gereedelyk, onderwierpen aan 't gezag des Keizers, die hun beval, de wapenen neder te leggen, en hunne geschillen, by wege van Regte, te doen beslifen (s).

Doch deeze Fransche en Duitfche onlusten

(r) Resol. Holl. 28 January 1606. bl. 10.

(s) Resol. Holl. 11 April 1606. bl. 113. METEREN XXVII. *Beek*, f. 512 *verf.* 513. GROTH *Hist. Lib.* XV. p. 478.

ten verhinderden de wervingen, in deeze twee gewesten, niet alleen voor de Vereenigde Staaten; maar ook voor dezelve vyanden, die, daarenboven, door byzondere redenen, belet werden, in Engeland en in Italie, volk te ligten. 1606.

In Engeland, was, in Slagtmaand des voorleeden jaars, ontdekt eene gruwelyke famenzweering, gesmeed door eenige Roomschegezinden, niet zonder kennis van de voornaamste Jezuiten. De vloekverwanten waren geheeten op den Koning en 't Parlement, om dat zy de vrye oefening van den Roomschen Godsdienst niet hadden kunnen verkrygen, en hadden eenen dag beraamd, om de Zaal van 't Parlement, terwyl 'er de Koning, zyn Zoon, en de voornaamste grooten des Ryks vergaderd zouden zyn, in de lugt te doen vliegen, door middel van eenige tonnen met buskruid, gelegd in een' kelder onder de zaale. Doch een der medepligtigen zondt eenen zyner vrienden een briefje toe, hem verzoekende, dien dag, niet naar 't Parlement te gaan, *alzo daar, schreef hy, een schrikkelyke slag geschieden zou, zonder dat men zou weeten van waar het kwaad kwame; terwyl al 't gevaar over zou zyn, in zo korten tyd, als 'er vereischt werdt, om dit briefje te verbranden.* De Koning was de eerste, die, uit dit schryven besloot, dat men 't Parlement door buskruid, dagt te doen springen. 't Gruwelftuk werdt geheellyk ontdekt, en in eenige vloekverwanten gestraft.

XXIII.
Buspoeder
verraad,
in Engeland.

Men

1606. Men hielt den Paus en den Koning van Spanje verdagt, dat zy de hand in 't verraad gehad hadden (*t*); doch hiervan is egter niets, klaarlyk, gebleeken. Filips deedt den Koning, door zynen gezant, geluk wenschen, over 't ontdekken der famenzweeringe, en Jakob verklaarde, openlyk, dat hy van de onschuld der uitheemsche Mogendheden overtuigd was. Doch hy vergde, sedert, zynen onderdaanen eenen nieuwen eed af, waarby zy „hem voor wet-
 „tigen Koning van Groot-Britanje erken-
 „nende, te gelyk verklaarden, dat hy,
 „door den Paus noch de Roomsche Kerke,
 „ontroond kon worden, en dat zy deezen
 „eed in geenen anderen zin verstonden,
 „dan de woorden luidden, zonder dat zy,
 „immer, van denzelfen zouden zoeken
 „ontslaagen te worden:” byzonderheden, welken de stellingen van eenige Jezuiten, die, ten deezen tyde, veel gerugts maakten, regtdraads te keer gingen. Veele Roomschegezinden weigerden deezen eed af te leggen: en aan deezen werdt verbooden, zig in uitheemschen dienst te begeeven: 't welk de oorzaak was van de stemming der Spaansche wervingen in Engeland (*u*).

Geschied-
 ruschen
 den Paus
 en den
 Staat van
 Venetie.

Uit Italie, kon, ten deezen tyde, ook geen Krygsvolk herwaards komen, 't welk door den twist, tuschen Paus *Paulus den V*, en de Venetiaanen, veroorzaakt werdt. De Raad

(*t*) Zie Resol. Holl. 1 Decemb. 1605. bl. 323.

(*u*) RAPIN Tom. VII. p. 40-52. GROTIJ Hist. Libr. XIV. p. 474. Libr. XV. p. 479.

Raad van Venetie, de magt der Geestelykheid, onder hun gebied, beteugelen willende, hadt, op het voorbeeld van andere Mogendheden, bevolen, dat niemant eenige Kerken zou hebben te stigten, noch eenige giften aan Godshuizen te doen, buiten bewilliging des Raads. Ook hadden ze eenige Geestelyken, beschuldigd van snoode misdaden, in hegtenis doen neemen. De Paus, zig dit bedryf tot hoon rekenende, deedt de Stad Venetie in den ban. Doch de meeste Geestelyken bleeven, op bevel des Raads, de Kerkelyke dienften waarneemen. De Jezuiten alleen, die 't weigerden, werden uit den Staat van Venetie gebannen. 't Geschil aangaande de magt der weereldlyke Regteren, over de Geestelykheid, en wegens de verpligting, om onredelyke Pauselyke bevelen te gehoorzaamen, werdt lang, in openbaare Schriften, betwist, tusschen den Pauselyken ahang en dien der Venetiaan. Men verwagte, in den beginne, dat 'er een openbaare oorlog uit broeijen zou. De Koning van Spanje, geneigd om, in zulk een geval, 't gezag van den Paus te handhaaven, hieldt zyne troepen in Italie. De Vereenigde Gewesten, daarentegen, booden den Venetiaan hunne hulp aan, ter zee: waarvoor zy, beleefdelyk, bedankt werden, oordeelende den Raad van Venetie, voorzigtiglyk, te moeten myden alles, wat de inwendige rust en de oefening der voorouderlyke kerkzedes, eenigszins, zou konnen

be-

1606. beroeren. Ondertusfchen , heeft de aanbieding der Vereenigde Staaten den eerften grond gelegd van de vriendschap tusfchen de twee magtigfte Gemeenebesten des Aardkloots (y).

XXIV.
Du Terrail ver-
rast Breê-
voort.

Terwyl dit buitens Lands voorviel , kwamen de Legers in de Nederlanden traaglyk te velde. Spinola hadt zig , nog in Spanjè zynde , laten verluiden , dat hy , gelyk voor deezen den Ryn , nu de Waal en den Ysfel dagt over te trekken , om tot in 't hert der Vereenigde Gewesten door te dringen. En hy fcheen 'er zig , in der daad , toe te bereiden ; 't welk hem , laater dan naar gewoonte , in 't veld deedt verfchynen. Midlerwyl , fneedde du Terrail wederom eenige looze aanslagen. Twaalfhonderd knechten geligt hebbende uit de bezetting van Oldenzeel , rukt hy , Grol voorby , langs eenen grooten omweg , naar Breêvoort , dat , by verrasfing , ingenomen werdt , op den Vastenavond , terwyl de foldaaten en inwooners zig , in flemptmaalen , verlustigden. De meesten weeken naar 't Kasteel , welk , gelegen in zyne byzondere werken , nu door 't breeken der brugge , van de Stad afgefcheiden was. De Ruitery uit Overysfel en eenig voetvolk , terftond hierna , op weg geflaagen , verfterkte de bezetting op 't Kasteel , die 't beleg der Stad , zonder uitffel , begon. Velasko , leggende binnen Roeroord , zondt den

(y) METEREN XXVIII. Boek, f. 518 verf. 519. GROTE Hist. Libr. XV. p. 479.

den zynen, die te Breëvoort lagen, ook eenigen onderftand. Doch Graaf Henrik Fredrik, met al 't voetvolk, welk hy byeen brengen kon, en met de Ruitery, die, Graaf Ernst van Nasfau naar Brunswyk begeleid hebbende, nu, met buit, uit het Stigt Paderborn, te rug keerde, getoogen voor Breëvoort, hernam de Stad, in weinige dagen, by verdrag van den tweeëntwintigften van Lentemaand, volgens welk, du Terrail en de zynen, onbeschadigd, uittrekken mogten, mids den buit en de gevangenen, die reeds naar Oldenzeel vervoerd waren, terug leverende (w).

1606.

Graaf
Henrik
Fredrik
doet hem
de plaats
wederom
ruimen.

De ongelukkige uitflag deezer onderneeminge benam du Terrail den moed niet, tot diergelyken. Vernomen hebbende, dat men, aan de Oostzyde van Sluis, buiten de Stad, geene wagt hieldt, zynde de waghuisen aldaar afgebrand, en nog geene anderen opgereggt, toog hy, in Zomermaand, met twaalfhonderd man, over 't verdrongen Land van Kadzand, derwaards, en kwam 'er zonder ontdekt te worden. Graaf Fredrik van den Berge hadt aangenomen, hem, met een sterker getal andere troepen, uit Damme, te volgen, en, na 't bemagtigen der Stad, 't beleg te slaan voor 't Kasteel. Karel van der Noot, Bevelhebber van Sluis, hadt de lugt gekreegen van eenigen aanslag des vyands, en de Bevelhebbers der naaste vestingen gewaarschuwde. Doch nooit was hem in den zin geschooten

Aanslag
van du
Terrail
op Sluis,
mislukt.

(w) METEREN XXVII. Boek, f. 513 vers. 514.

1606.

ten, dat iemand zou hebben durven onderneemen, de Stad Sluis, omringd van zo veele schansen en wagthuizen, te bespringen. De onderneeming schieen, in 't eerst, te zullen gelukken. Twee valbruggen en ééne poort los gesprongen zynde, door middel van petarden, kreeg de binnenste poort, door den slag, zulk een gat, dat 'er twee man tevens door konden. 't Was nu geen werk, den wal, die geringe hoogte hadt, te beklimmen. Van binnen, was alles zorgeloos: de Bevelhebber te bedde gegaan. Ook de andere Oversten. Maar deeze ongewoone siltte verschrikte, allereerst, den ingekomen vyand, bedugt, dat men op zyne linnen lag, om hem te overvallen. Hier floeg nog toe, dat een gedeelte der vyandyke soldaaten, gelast om, aan eenen anderen oord der Stad, ter bestemder uure, een' loozen wapenkreet aan te heffen, des in gebreeke gebleeven was, doordien, het groot uurwerk der Stad by geval overwonden zynde, de klok, dien nacht, niet geslaagen hadt. De bespringers, gevat van den schrik, draalden nu in te dringen, door de gemaakte opening, wanneer eenige bezettingen, gewekt door den slag der petarden, half naakt, half gewapend, de binnenste poort kwamen bezetten, schietende zo fel op de vyandyke pieken, die men, by mislag, in plaats van musketten, vooraan gezet hadt, dat zy te rug weeken. Dit wyken vermeerderde den schrik in de anderen, die, in groote verbaasdheid, op de brug

brug stonden, en elkanderen, al deinzende verdrongen. Van der Noot, nu ook by der hand, deedt, dwars over de brug, 't geschut losfen; en veroorzaakte eene ysfelyke slagting onder de dicht opeen gepakte menigte Vyfhonderd omtrent zyn 'er gefneuveld, by deeze gelegenheid. Ook werden 'er, in 't wederkeeren, nog veelen geveld: doordien de bezettingen der naaste schansen, van alle kanten uitgevallen, den vyand in den staart sloegen. Te Sluis, werdt, kort hierna, tot beveiliging tegen diergelyk gevaar, eene halve maan voor de poort gelegd (x).

Na 't mislukken van deeze twee heimelyke aanslagen, trok Spinola, diep in den Zomer, te velde, om den kryg, openlyker, voort te zetten. Den oorlog in Italie, ter oorzaake van de duurte der graanen, zynde uitgesteld, waren de Spaansche regimenten, van daar, aangekomen in de Nederlanden. Ook hadt Spinola een goed getal Brunswyksche troepen en eenige Oostfriesche Ruitery in zynen dienst genomen: gelyk; daarentegen, na 't afdanken des Franschen Legers, eenige knegten in den dienst der Vereenigde Staaten waren overgegaan. De Oostfriesche Ruitery, onder *Jan, Graave van Rietbergen*, werdt, door de onze, onderschept, en leedt eenige schade. Ook plonderde de Staatfche Ruitery de landen om Mechelen, die brandschatting weigerden.

XXV.
Spinola
trekt te
velde.

(*) METEREN XXVII, Boek, f. 515. GROTH Hist. Libr. XV. p. 482.

1606. den. Zelfs viel haar een gedeelte van de penningen in handen, die den Markgraave Spinola waren toegezonden. Deeze, ondertusfchen, verdeelde zyne magt in twee hoo- pen, ftellende tienduizend knekten, twaalf- honderd paarden en twaalf ftukken gefchuts onder den Graave van Bucquoi, dien hy belast, in de Betuwe te rukken. Zelf be- houdt hy onder zig elfduizend knekten, tweeduizend paarden en flegts agt ftukken gefchuts, hebbende 't oog gewend naar Friesland, of naar de Veluwe: waarlangs hy naar Utrecht dagt te trekken. En zo hem zyn voorneemen gelukt, en de twee Legers, langs de Betuwe en Veluwe, famengetrok- ken waren; 't hert der Vereenigde Gewesten was bemagtigd, en de grenzen en fterkfte Plaatsen van allen toevoer verfteken geweest. Maar Spinola, zynen weg neemende over de grenzen van Twente, leedt veel, door den geduurigen regen, die de wegen glibberig maakte, en ziekte veroorzaakte in 't Leger. De togt ging, derhalve, langzaam voort, en de moerassen, nu dieper dan naar gewoonte, slooten hem, eerlang, den weg naar Friesland. Ook was de Yffel zo hoog gezwollen, dat hy nergens doorwaad kon worden (y).

Maurits verfterkt de Grens- plaatfen. Prins Maurits, onder dit fukkelen, tyd gewonnen hebbende, hadt zig, aan deezen ftroom, nedergeslaagen, met een Leger van tienduizend knekten en vyfentwintighon- derd

(y) METEREN XXVIII. Boek, f. 520. GROTIJ HIL. Libr. XV. p. 483.

derd paarden, en Deventer, Zutfen en Doesburg, met bezetting en werken, versterkt. Spinola, naar alle kanten uitziende, om zynen vyand eenig voordeel te ontjaagen, en wagtende op beter weder, zondt eenig volk uit, om Lochem te overmeesteren. 't Is een zwakke Stad, in 't Graaffchap Zutfen; doch niet ongelegen voor hun, die in deezen oord oorlog voeren. Maurits, meenende, dat men 't op Deventer gemunt hadt, was derwaards getrokken. Zyn afzyn was oorzaak, dat Lochem, maar eenen dag belegerd geweest zynde, zig, by verdrag, overgaf op den drieentwintigften van Hooimaand (z).

1606.

Lochem
verlooren.

Omtrent deezen zelfden tyd, belast Bucquoi Pompejo Justiniani, met vierduizend knechten, vyfhonderd paarden en twee stukken geschuts, door te breeken in de Betuwe. Deez', met het kriecken van den dag, gekomen te Spaardorp of Spaldorp, aan de linkerzyde der Waale, op den Kleefschen bodem, zet zyne rapste gasten in schuiten, die gelyk afsteeken en gelyk landen moesten, aan den regter' oever van den stroom. De zorg voor deezen oord was, door Prinsse Maurits, toevertrouwd aan *Warnar du Bois*, die, te post, van 's vyands toeleg verwittigd, uit Nieuwmegen, getrokken was, en den Waalkant sterk bezet hadt. De schippers, verschrikt door dit gezigt, gelieten zig, als of zy, door den sterken stroom, agterwaards gedree-

Justiniani
zoekt, te
vergeefs,
in de Be-
tuwe te
breeken

veh

(z) METEREM XXVIII. *Luca, f. 520 ver.*

1606. — ven werden, en keerden te rug met de schuitjes. Justiniani ondernam, naderhand, nog eens zyn volk over de Waale te voeren. Doch de Staatsche troepen, van alle kanten samen-gevloeid, en de Oorlogschepen, van Schenkenſchans afgezakt zynde, hebben 't hem belet. Prins Maurits, zig ziende gedreigd, van verſcheiden' kanten, en door talryke Legers; droeg, federt, zorg, dat de gantsche Waalkant, van Schenkenſchans af tot het einde der Bommelerwaard toe, en de geheele oever des Yselftrooms, van Arnhem tot aan Hattem, met ligt opgeworpen' werken, beſchanst werdt. Ook hielt hy uitleggers op de stroomen, die, heen en weder vaarende, kennis namen van 's vyands aanslagen, en dezelve hielpen ver'ydelen (a).

Maurits
beſchanst
de Waal
en den
Ysfel.

Spinola
zoekt
Zwol in
te nee-
men: 't
welk
mislukt.

De Markgraaf, beſpeurende, dat zyn voorneemen, om door de Betuwe en Veluwe te booren, byna onuitvoerlyk gemaakt was, beſluit, hierna, Zwol in te neemen, zendende, derwaards, over den Vegtſtroom, den Graaf van Zolre; terwyl hy, om Maurits te misleiden, den Ysfel, naar den kant van Zutſen, peilen doet, als wilde hy, over deezen stroom, iet beſtaan. Doch de aanhoudende regen belette ook den ſpoed van deezen togt. *Warmelo*, die binnen Zwol geboodt, kreeg 'er zo dra geene kennis van, of hy boodt den Graave van Zolre, arbeidende om over de Vegt te komen, met be-

(a) METELEN XXIII *Boek, f. 520 vers.* GROTH *Hist. Libr. XV, p. 483.*

behulp van twee Oorlogfchepen, manlyk het 1606.
hoofd, en noodzaakte hem, eerlang, te rug
te keeren (b).

Toen eerst gaf Spinola de hoop op van XXVI.
over de froomen te geraaken, waarom hy lly bele-
zyne gedagten op belegeringen gaan liet. gert
Op den derden van Oogstmaand, rukt hy Grol.
zelf voor Grol (c), en geeft Bucquoi bevel
om Nieuwmegen aan te tasten, min op hoop
van de Stad te winnen, dan om de Staat-
fchen af te trekken van 't befchermen des
Yffelstrooms: hoewel Bucquoi, voor 't ver-
lies zyner agtbaarheid bedugt, onder voor-
wendfel van bekwaamer middel te zoeken
om over de Waal te komen, fammelde, met
het onderneemen van 't gene hem gelast
was. Binnen Grol, gebodt een jong Heer,
van Dorth genaamd. De bezetting was der-
tienhonderd man fterk, en toonde, in 't
eerst, herts genoeg, om eenen uitval te
doen; doch behielp zig, daarna, alleenlyk
met fchieten; waaraan Spinola zig weinig
kreunde. De buitenwerken werden ver-
laaten, zonder eenen storm af te wagten.
De Italiaanen, daarna de graft gevuld heb-
bende, kreegen den voet onder 't bolwerk.
Toen gaan de Ingezetenen van Dorth aan,
om 't uiterfte niet af te wagten, noch ee-
nen vyand te vertoornen, die, zyne fol-
daaten niet fpaarende, hen nog veel min-
der ontzien zou. De jonge Bevelhebber laat
zig beweegen, cnaangezien hem, binnen
twee

(b) METELEN XXVIII. Boek, f. 521.

(c) Refol. Holl. 12 Aug. 1606. bl. 207.

1606. twee dagen, ontzet beloofd was, waartoe
 ———— Maurits zig, inderdaad, gereed maakte. De
 De Stad Stad werdt, den veertienden van Oogstmaand,
 geeft zig opgegeven by verdrag, volgens welk, onder
 over. anderen, de Ingezetenen, die wilden, vrye-
 lyk vertrekken mogten (d). Opmerkelyk is
 't egter, dat de meeste Ingezetenen, in Grol
 en in de andere Steden, die, te vooren, op
 gelyke voorwaarde, overgegaan waren, ge-
 bleeven zyn: als ware het hun om 't even
 geweest, welken Godsdienst zy oefenden,
 en onder welk eene regeering zy leef-
 den (e).

Spinola De Markgraaf verliet, na 't veroveren
 slaat het van Grol, het laage land, en, hooger op
 beleg getrokken, floeg een deel zyns Legers zig,
 voor den tweeëntwintigften van Oogstmaand, ne-
 Rynberk. der voor Rynberk, dat, onlangs, door Graa-
 ve Ernst van Nassau, met nieuwe werken
 merkelyk versterkt was. Bucquoi, die 't
 eerst voor de Plaats kwam, hadt, onder weg,
 een Staatsch Oorlogschip veroverd, en ee-
 nige anderen verbrand. Doch eer hy de
 Stad t'eenemaal besluiten kon, hadt 'er
 Graaf Henrik Fredrik veertien vendelen
 knegten en eenige paarden binnen gebragt:
 waardoor de bezetting meer dan driedui-
 zend knegten en omtrent tweehonderd
 paarden sterk was. Hy keerde te rug
 naar 't Leger zyns broeders, welk by Does-
 burg lag; doch eenige Fransche Grooten,
 onder welken *Soubise*, Broeder des Her-
 togs

(d) METERN XXVIII. Boek, f. 521.

(e) GROTH Hist. Libr. XV. f. 485.

togs van Rohan, was, lieten zig, vrywilliglyk, besluiten binnen Rynberk, om de konst van belegeren en verdedigen, by ondervinding, te leeren. Eenige dagen hierna, kwam Spinola zelf voor de Plaats, neemende, voor zyn deel van 't beleg, het aantasten eeniger werken, die aan de overzyde der Riviere waren opgeworpen. Uit deeze werken, deedt de Staatfche Ruitery den eerften uitval, in welken Spinola byna gevangen werdt. De tweede geschiedde op het Leger onder Bucquoi, in welken de *Baron de Fleches*, een der Fransche Edelen, zig te diep onder de vyanden begeven hebbende, gevat werdt. De Staatfche Kolonel Edmond sneuvelde, wat laater, door het fchieten van Spinola; waarna, de fchans over den stroom, in welke hy geboodt, uit fchrik, verlaaten werdt. De werken der Stad zelve werden, ondertusfchen door fchieten, ondermynen en beftormen, vinnig aangetast, en wakkerlyk verdedigd (*f*).

Maurits hadt, in deeze gelegenheid, den Staaten gevraagd, wat hem te doen stondt: en zy hadden alles aan hem gelaaten, zelfs ook slag te leveren, indien hy 't geraaden oordeelde. Hy deedt dan, op 't ontvangen van dit antwoord, om den zynen moed te geeven, en den vyand te verbaazen, wakere toerusting maaken, zig alleszins gelaatende; als had hy voorgedad, 't beleg op

Maurits maakt beweging, als of hy Rynberk wilde ontzetten.

(*f*) METELEN. XXVIII. *Boek, f. 521. GROTH. Hist. Libr. XV. p. 485.*

1606. op te slaan. Doch hy had, by zig zelve, beslooten, den vyand, het gansche jaar, op te houden voor Rynberk, en zelf noch slag te zoeken, noch eenige belegering te onderneemen. Hy was, met reden, bedugt, dat, wanneer hy den Yssel verliet, Spinola derwaards keeren zou, en op nieuws over de stroomen tragten te komen. Hy vondt dan goed, zig by Wezel neder te slaan, neemende, om den soldaat aan werk te helpen, by verdrag, de schansen in, die de vyand, omtrent de samenvloeiing van de Lippe en den Ryn, begonnen hadt. Ook noodzaakte hy Spinola, om zyn Leger, welk tot nog toe open gelegen hadt, te beschansen. De belegerden deden, midlerwyl, verscheiden' uitvallen, in welken de Franschen geduurig blyken van ongemeene dapperheid gaven. Doch de moed begon te slaauwen, toen men de hoop op ontzet verloren gaf. Ook kreeg men gebrek aan buskruid. De vyand hadt nu eenige werken bemagtigd, en de overigen waren te zwak, om langen tegenstand te bieden, waarom de Bevelhebber *Uitenhove* tot de overgave besloot, die op den tweeden van Wrynmaand geschiedde. 't Beleg hadt den vyand omtrent vyfhonderd man, den onzen weinig minder gekost. 't Verlies van Rynberk ging den Vereenigden Staaten zeer ter herte. Zy zagen, van hoe weinig dienst de sterkste plaatzen waren, als men ze, met geweld, begon aan te tasten. Ook hadt men, in 't gemeen, grooter verwagting gehad van het

Rynberk
gaat

het Leger, welk dit jaar op de been gebragt was (g). 1606.

's Daags voor 't overgaan van Rynberk, hadt Graaf Henrik Fredrik ondernomen, Venlo, by nacht te verrassen. Hy hadt reeds eene Poort, door middel van een petard, doen springen; doch werdt gestuit voor eene tweede; en door de Ingezetenen en soldaaten, in grooten getale samengevloeid, te rug gedreeven (h). Een toeleg, om eenige Steden in Vlaanderen, door middel van zwemmers en schepen uit Zeeland, te overrompelen, liep ook, omtrent deezen tyd, vrugteloos af (i).

De Markgraaf Spinola, zig diep in schulden gesteken hebbende, ten dienste des Konings van Spanje, hadt, al sedert eenigen tyd, gebrek gehad aan geld en aan geloove. Uit Spanje kwam, door 't agterblyven der Westindische Vloote, geen onderstand. Eenige kooplieden, diep ingewikkeld met Spinola, hadden moeten breeken: 't welk anderen afschrikt hadt van hem hunne penningen of geloof te vertrouwen. Tot nog toe, hadt hy den morrenden soldaat, met eenig geld op rekening, gepaaid; doch hiertoe was nu geen kans meer. De geduurige togten en belegeringen, en de strenge krygstugt, die de Veldheer onderhield, hadden het Krygsvolk

XXVII.
Aanflag
van Hen-
rik Fre-
drik op
Venlo,
gemist.

Muitery
in 's
vyands
Leger.

(g) Resol. Holl. 31 Octob. — 8 Nov. 1606. bl. 250.
METEREN XXVIII. Boek, f. 522. GROTH Hist. Libr. XV,
p. 487.

(h) METEREN XXVIII. Boek, f. 522.

(i) METEREN XXVIII. Boek, f. 513 vers.

1606.

volk in toom gehouden. Doch toen de Markgraaf, na 't veroveren van Rynberk, besloot, dit jaargetyde, geen nieuw beleg te onderneemen, deedt de ledigheid het morren tot muiten uitbersten. Veelen liepen tot Maurits; anderen naar elders over. Geheele hoopen doorstreefden het platte land, koozen zig hoofden, en vingden eenen opstand aan, die geene weêrgade gehad hadt, onder Spinolas bewind. De Veldheer veroordeelde, in 't eerst, de schuldigen tot ballingschap: doch 't getal grooter geworden zynde dan hy verwagt hadt, liet hy hun vleiende beloften doen; die thans, zo wel als zyne bedreigingen, in den wind geslaagen werden. Zeshonderd man omtrent, meest ruiters, trokken, in Wynmaand, wederom naar Hoogstraaten, dat egter nu geene sterkte hadt; zynde de Aartshertogen en de Vereenigde Staaten, onlangs, overeen gekomen, om deeze Plaats en 't Kasteel te Wouw te slegten, en, in 't bezit der byzondere Heeren, onzydig, te laten. De muitelingen, by gerugte, vernomen hebbende, dat de Aartshertog zig tegen hen toerustte, trokken naar Breda (*k*), verzoekende onderstand van den Bevelhebber, Justinus van Nassau, die hun eenige levensmiddelen toefchikte, en hulp beloofde, zo men hun overvallen mogt. Kommerlyk zag Spinola deezen handel in. En vreezende, dat de muitery verder voortslaan mogt, besloot hy, zyne trouw-

Zeshon-
derd
muite-
lingen
trekken
naar
Hoog-
straaten.

Justinus
van Nas-
sau geeft
en be-
looft hun
onder-
stand.

(*k*) Resol. Holl. 23 Octob. 1606. bl. 254.

trouwste regementen in de naaste Steden te leggen, en de overigen te verspreiden over den Keulischen bodem, daar hy zig egter bescheidener gedroeg dan Mendoza, eertyds, gedaan hadt: alleenlyk, eenig geld neemende van eenige Steden, om haar gebied te myden, en zig binnen de paalen van eerlykheid houdende, zo lang hem de nood niet drong (l).

De Vereenigde Staaten, 's vyands Le-ger gescheiden ziende, schiepen hoop, op het herwinnen der Plaatsen, die, dit jaar, verlooren waren; niet waanende, dat Spinola middel vinden zou, om zyne misnoegde troepen, op nieuws, te velde te brengen. Men draalde zelfs eenigen tyd, met het aantasten van Steden. Graaf Ernst van Nassau rukte eerst op den vierentwintigsten van Wynmaand voor Lochem, en overmeesterde de Stad, binnen vyf dagen (m). Ten zelfden tyde, floeg Prins Maurits zig voor Grol neder. Graaf Henrik van den Berge gebodt, binnen deeze vesting, over zeshonderd knegten, en zyn eigen kornet paarden. Ook was hy, rykelyk, voorzien van geschut. Doch de zwaare regen verhinderde den voortgang van 't beleg, en veroorzaakten eenige ziekten, in 's Prinsens Leger. Hier kreeg men ook, eerlang, berigt, dat Spinola zyne veritrooide benden byeen trok, van zins, om 't beleg voor Grol op te slaan. Hy hadt zyne Oversten,

1606.

XXVIII.
Graaf
Ernst van
Nassau
herneemt
Lochem.

Prins
Maurits
belegert
Grol.

(l) METEKEN XXVIII. Boek, f. 522. versf. GROTH Hist. Libr. v. p. 488

(m) METEKEN XXVIII. Boek, f. 522. versf.

1606.

en, door deezen, het krygsvolk weeten te beweegen, om hem deezen korten dienst te doen. Maurits verdubbelde, derhalve, den arbeid voor Grol, en begon zyn Leger te beschanfen; doch te spade: zynde den vyand nu in aantogt. Spinola hadt zeventuizend knechten en twaalfhonderd paarden byeen gekreegen, en was van zins, schoon Maurits Leger zeer veel sterker was, eenen slag te waagen: 't zy hy zig verliete op de dapperheid der zynen, of zig verzekerd hieldt, dat de Prins den slag schuwen zou. Hy trok, in goede orde, op, en, uit verspieters, verstaan hebbende, waar Maurits Leger zwakst was, vertoont hy zig, door lange en moerasige wegen, derwaards, getrokken, in volkomen slagorde. Doch Maurits, schoon de Staaten hem tot slaan gemagtigd hadden, en 't volk, met naame de Franschen, daarop, sterk aanstonden, hieldt zyne troepen in veiligheid, binnen de Legerstede; voor reden geevende, dat zyn volk ziekelyk was, en ligt verschrikken zou (*n*).

Hy ver-
laat de
Stad.

Hy brak zelfs, kort hierna, op van voor Grol: en toen betrokken de beide Legers de winterkwartieren. De Vereenigde Staaten dankten een Hoogduitsch Regiment af, welk, dit jaar, geworven was: alzo het meerder soldy trok dan de andere benden, en hierom een lastig voorbeeld gaf (*o*).

XXIX.
Zeetogt

Dusdanig een uitflag hadden, dit jaar, de

(*n*) Resol. Holl. 5-21 Decemb. 1606. bl. 319.

(*o*) METEREN XXVIII, Boek, f. 522 versf. 523. GROTIJ
Hist. Liter. XV. p. 485.

de krygsbedryven te lande; laat ons nu zien, 1606.
 wat 'er, ter zee voorviel. In den aanvang ———
 des jaars, hadden de Vereenigde Staaten van den
 eene Vloot van vierentwintig fchepen naar Luite-
 Spanje gezonden, onder den Luitenant-Ad- nant-
 miraal, Willem Hautain, met last om zig Admiraal
 te wreken, over het neemen van eenige Hautain.
 Koopvaardyschepen, door *Don Louis de*
Fasciardo, die 't fcheepsvolk over boord ge-
 worpen, opgehangen en verbrand hadt.
 Ten deezen einde, moest Hautain de West-
 indifche Vloot zoeken te onderscheppen,
 en den Portugeefchen fchepen, die naar
 Ooftindie zeilreede lagen, het uitloopen
 beletten. De Oostindifche Maatschappy
 hadt den Staat eene goede fomme verftrekt,
 tot bereiking van dit laatstgemelde einde,
 waardoor zy in ftaat gefield zou worden,
 om haaren handel veiliger en voordeeliger
 te dryven. Hautain, belet door wind en Zyne
 weder, hadt eene lange reis; doch nam, verrijg-
 op dezelve, verfcheiden' vyandyke fche- ting.
 pen. Ook hielt hy de Portugeefche Vloot
 zo lang op, dat men, aan haar vertrek wan-
 hoopende, de laading aan land bragt. Om-
 trent de Westindifche fchepen, flaagde hy
 zo wel niet. Een der zelve, aan een der
 zynen vastgeraakt, was, te gelyk met het
 zelve, verbrand. Drie vergingen, door on-
 weder, en vier anderen waren te rug ge-
 keerd naar de Havana, om betere gelegen-
 heid tot uitloopen af te wagten. Midler-
 wyl. kreeg Hautain gebrek aan leevens-
 middelen, wordende de voorraadschepen
 die hem van hier werden toegezonden, door
 te-

1666. tegenwinden, opgehouden, waarom hy, eerder dan men verwacht hadt, in 't begin van den Zomer, weder t'huis kwam. Doch tegen 't einde van denzelfven, in Herfstmaand (p), stak hy andermaal in zee, met vierentwintig schepen, van welken 'er, naderhand, zes, door storm, van de Vloote zyn afgeraakt. Hy hadt wederom last om op de t'huiskomende West- en Oostindische schepen te passen. Doch niet verre van Kaap S. Vincent, komt Fasciardo, met agt zwaare schepen, Gallioenen genaamd, voor wind, op hem afzetten, zo onverwagt, dat een derzelfven, reeds met den Onder-Admiraal van Zeeland, *Reinier Klaaszoen*, in een scherp gevegt geraakt was, eer men wist, dat men den vyand zo na voor zig hadt. 't Gezigt van dit gevegt en van de geweldige groote Gallioenen bragt zo groot een' schrik onder de onzen, dat zy zig buiten schoots hielden, en, met het vallen van den nacht, te rug weeken. Maar Reinier Klaaszoen, man van weêrgaloozen moed, schoon van de zynen verlaaten, hieldt den vyand, twee geheele dagen, bezig. Hy hadt nu zyn meeste volk verlooren, zyne masten waren over boord geraakt, zyn schip, van alle kanten, lek geschooten, toen hy, geene hoop altoos hebbende op ontzet, een schrikkelyk stuk voorlaat, 't welk, dagt hy, den Vaderlande, in dit uiterste, ten dienst strekken zou. En op zynen

Ysfelyke
daad van
Reinier
Klaas-
zoen.

(p) METELEN XXVIII. Boek, f. 522 versf. 523. versf. GROENE Hilt. Libr. XV. p. 486.

nen voorflag, word 'er, eenpaariglyk, toe beslooten. Hy en de zynen, God op de knieën om vergiffenis gebeden hebbende van 't gene zy bestonden, steeken den brand in hun eigen buskruid: waarop het schip, met zestig menschen, in de lugt vliegt, Twee van deezen werden, half verbrand, gevischt van de Spanjaards, verbaasd over de wreedheid en styfzinnigheid, die in 't gelaat en in de woorden van deeze zieltoogenden uitgebeeld was. De Staatsche schepen, hierentusfchen, herwaards en derwaards zwervende op zee; hadden de Oostindische schepen gelegenheid, om te Lisbon, de Westindische, om te S. Lucar binnen loopen. Doch van de eersten waren 'er vier, door storm, ten deele gezonken, ten deele zwaar beschadigd. De Westindische Vloot hadt, daarentegen, eene voorspoedige reis gehad, en den Koning en byzonderen Persoonen eenen schat t'huis gebragt, die zo veel als de inkomsten van twee jaaren beliep. Maar de Vereenigde Staaten hadden, met deeze laatste uitrusting, verlooren' kosten gedaan (q). In Indie, gingen, daarentegen, de zaaken der Maatschappy voorspoediger. De tydingen, die men van daar kreeg, en van welken wy, te vooren, reeds verslag gedaan hebben, beurden de gemoeden, verflauwd door den ongelukkigen uitslag der jongste togten, niet weinig op. Maatelief hadt, dee-

(q) METELEN XXVIII. Boek, f. 524. GROTIJ HIR. *Libr.* XV. p. 490.

1606. ————— deezen Zomer, ook eenige voordeelen in Malakka behaald (*r*): van welken en van zyne verdere verrigtingen wy, hierna, gewaagen zullen.

XXX.
Dood
van den
Graave
van Ho-
henlo,

en van
Graave
Jan van
Nasfau
den Ouden.

't Jaar 1606 is door aanzienlyke lyken vermaard geweest. De Graaf Filips van Hohenlo overleedt den vyfden van Lente- maand te Ysfelstein (*s*). Hy was een moedig krygsman geweest; doch het mangelde hem, dikwils, aan beleid. Toen Maurits jong was, hadt men hem 't bevel over de Legers van den Staat toevertrouwd. Naderhand, ziende dat men hem misfen kon, gaf hy zig over aan brasfen en drinken, en ftierf allengskens; doch hard, voor eenen man van oorlog (*t*). Jan van Nasfau de oude, Broeder van Willem, Prinse van Oranje, ftierf ook, afgeleefd, op den agtften van Wynnaand. Hy hadt de zaaken zyns Broeders en der Vereenigde Gewesten, al vroeg, met geld en raad, gestyfd. Daarna, was hy Stadhouder van Gelderland en voornaame voortzetter geweest van 't Utrechtsch Verbond. Eindelyk, te rug gekeerd in Duitschland, hadt hy verscheiden zyner Zoonen in der Staaten dienst doen treden: twee van welken, Filips en Lodewyk, het leeven daarby hadden ingeschooten: twee anderen, Willem, Stadhouder van Friesland, en Ernst, omtrent deezen tyd gehuwd met de Dogter des Hertogs van Brunswyk, waren nog in 't leeven.

(*r*) Schipvaart van C. MATELIEF. *bl.* 7. *enz.*

(*s*) METEREN XXVII. *boek*, *f.* 51A. *versf.*

(*t*) GROTH *Hift.* *Libr.* XV. *p.* 496.



PHILIPS

*Grave van Hohenlo,
Vry-Heer van Langenberg,
Luitenant-generaal over Holland,
Zeeland en Bommelweere.*

ven. Zyn jongste Zoon, *Jan* genoemd, is ook, eenigen tyd, in dienst deezer Landen geweest. Wyders, werdt ook een Huwelyk geslooten, tusfchen Filips Willem, Prins van Oranje, en de Prinfesse van Bourbon, Dogter des Prinzen van Condé. De Prins werdt, door dit Huwelyk, vermaagschapt met Koning Henrik den IV., die hem, hierna, in 't vry en onbekommerd bezit stelde van de Stad en 't Prinsdom Oranje (u).

1685.

Huwelyk van
Filips
Willem,
Prins van
Oranje.

De winter en 't volgend voorjaar, hebbende, mid's de flappe koude, hevige stormwinden; en daardoor, op den dertigften van Louwmaand, merkelyke schade in Texel voortgebracht, werdt, volgens gewoonte, onder anderen, geselecten, met verscheiden' aanlagen van wederzyde. De vyand bemagtigde eene schans by de Bommelerwaard, en stak 'er den brand in. De jongste Graaf van den Broek, die in der Staaten dienst was, werdt ook, terwyl hy naar zyns Vaders huis reedt, door eene vyandlyke party overvallen, en, doordien hy zig te weer stelde, gedood. Zyn' Vader hadt een diergelyk lot, door bevel van Mendoza, getroffen. Graaf Henrik Fredrik, daarentegen, uitgetoogen om Spinolas knegten, op den Limburgschen bodem, te overvallen, en verneemende, daarna, dat zy binnen de Steden geweeken waren, maakte zig, by verrassing, meester van Erkelens, de poort door een petard hebbende doen open. (u)

XXXI.
Zwaare
schade in
Texel.
1607.

De jonge
Graaf
van de
Broek
stouvelt.

Henrik
Fredrik
verraast
Erkelens.

(u) METELEN XXVIII. Boek, f. 524 vers. GROTIJ Hist. Libr. XV. p. 496.

1607. gen. Hy kreeg hier Graaf Henrik van den
 Aanflag op Aardenburg. Berge gevangen, die 'er, kort te vooren,
 binnen gekomen was (y). Graaf Fredrik,
 Henriks Broeder, als wilde hy zig wree-
 ken, over 't ongeluk, deezzen overgekomen,
 nam voor, Aardenburg, door heimelyk
 verftand met eenigen uit de bezetting, te
 verrafen. Doch de aanflag werdt, even
 by tyds, ontdekt, en de verraaders ge-
 straft (y).

't Kasteel te Groningen, geflegt. Omtrent deezzen tyd, beflooten de alge-
 meene Staaten het Kasteel, in 't jaar 1600,
 te Groningen gefligt, op ernftig aanhouden
 van Burgemeesteren en Raad der Stad (x),
 wederom te doen flegten. De tyd en eene
 ftrenge Regeering hadden de gemoeden, daar,
 eindelyk, tot rust gebragt: waarom men wan-
 voeglyk oordeelde, een bewys van overheer-
 fching te laaten onder een volk, dat gelyke
 vryheid met de overige Vereenigde Gewesten
 genoot. Ook ftondt Groningen nu onder 't
 bewind van Magiftraaten, op wier trouwe
 voor 't Gemenebest en den Hervormden
 Godsdienst de Staaten ten volle gerust kon-
 den zyn. 't Kasteel werdt dan, tot groo-
 te blydfchap der Ingezetenen, in 't laatst
 van Louwmaand, ten gronde toe, afgebro-
 ken (y).

XXXII. De Engelschen, omtrent deezzen tyd, ee-
 Ontwerp. ne Maatfchappy van koopluiden hebbende
 op-

(y) METEREN XXVIII. Boek, f. 525. verf.

(y) METEREN XXVIII. Boek, f. 526.

(x) Refol. Holl. 5-21 Decemb. 1606. bl. 335.

(y) METEREN XXVIII. Boek, f. 525. verf. GROTH Hist;
 Libr. XVI. p. 504.

opgeregt, om in Amerika te handelen, hadden eenige ſchepen gezonden naar Gujane en naar Virginie, welk laafte gewest zy meenden eerst ontdekt te hebben; wanneer zy 't deezen naam, zo veel betekenende als *Maagden - Land*, ter eere van Elizabet, die toen over hen regeerde, gegeven hadden. Doch hunne eerſte onderneemingen ſlaagden ongelukkiglyk. Zy gaven nogtans den Ingezetenen der Vereenigde Geweſten, met naame den Hollanderen en Zeeuwen, ſterke gelegenheid om te denken aan de opregting eener nieuwe Weſtindifche Maatſchappy, in deeze Landen. Eenige ryke Koopluiden hadden een Ontwerp opgeſteld, volgens welk, deeze Maatſchappy, voor zesendertig jaaren Oktrooi verkreegen hebbende, door de algemeene Staaten, met twee tonnen ſchats, jaarlyks, zes jaaren lang, onderſteund worden zou, en voorts beſtierd, omtrent op dezelfde wyze, als de Ooſtindifche Maatſchappy beſtierd werdt (z). Ernſtelyk werdt dit Ontwerp voorgeſtaan van veelen, dryvende „ dat men, „ den oorlog naar Amerika overvoerende, „ den Spanjaard aantasten zou, daar hy „ zwakſt was, en van waar hy, nogtans, „ zyne meeste inkomsten kreeg. Dat een „ groot deel van Amerika, zig ſtrekkende „ naar beide de poolen, nog onbekend „ was. Dat een ander deel, van 't Eiland „ Trinidad tot aan de middellyn, onbe- „ heerd lag. Dat de Spaanſche bezettingen,

1607.
—
tot het
opregten
eener
Weſtindifche
Maatſchappye.

Redenen
voor en
tegen het
zelve.

(z) Reſol. Holl. 27 Juny — 3 July 1606. bl. 174.

1607.

„ in het overig gedeelte, ver van een la-
 „ gen, en ligtelyk te bemagtigen zouden
 „ zyn. Dat de Landzaaten in Amerika,
 „ verbitterd op de Spanjaarden, geheele
 „ Legers zouden uitleveren, die men, met
 „ voordeel, zou kunnen aanvoeren tegen
 „ den vyand. Dat men zelfs het mensch-
 „ dom dienst kon doen, met het voort-
 „ planten des waaren Christelyken geloofs,
 „ onder zulke woeste volken.” Maar an-
 „ deren bragten hiertegen in „ dat de oorlog,
 „ met naame ter zee, aan menigvuldige
 „ zwaarigheden onderhevig was; waarvan
 „ de togt van Van der Does een tastbaar
 „ voorbeeld uitleverde. Dat de Spanjaard,
 „ schoon, tot hiertoe, schier altoos, on-
 „ gelukkig ter zee, geschaapen stondt,
 „ meer ervaarenis in zeekrygen te beko-
 „ men, gelyk de onzen, door den tyd,
 „ bedreevener geworden waren in den oor-
 „ log te lande; waarop zy, in 't eerst, wei-
 „ nig roem draagen konden. Dat het te
 „ groot een werk was voor veertig sche-
 „ pen zulk eene ongemeten' zee te bezet-
 „ ten, alwaar havens en reeden gesloo-
 „ ten waren, en de toevoer, ja het water
 „ zelf, in korten tyd, ontbreeken zou. Dat
 „ wel niet alle Plaatsen bezet waren door
 „ de Spanjaards, maar alle zulken, ten
 „ minste, daar winst te doen, en wat te
 „ haalen was, of daar men bekwaamst kon
 „ landen. Dat men, geland zynde, nog
 „ een Leger zou moeten hebben, om de
 „ Spaansche regementen te verdryven: 't
 „ welk, indien 't al, van hier, kon worden
 „ over-

„ overgevoerd, het uitrusten eener tweede 1607.
 „ Vloote vorderen zou, om Spanje te be-
 „ fluiten, op dat van daar, geen nieuwe
 „ onderftand kwame: al het welke zo
 „ zwaare kosten zou vereifchen, dat de
 „ middelen der Koopluiden niet alleen;
 „ maar de middelen van den gantschen
 „ Staat, daartoe te kort fchieten zouden.
 „ Dat men, te vergeefs, bouwde op 't
 „ bondgenootfchap der Amerikanen, die
 „ van geene trouw wisten, en tegen wel-
 „ ken zelve, men zig, door fterkten, zou
 „ moeten verzekeren. Dat alle vreemde-
 „ lingen by hen gehaat waren, en sommi-
 „ gen zig met menfchenvleesch verzadigd-
 „ den. Dat de Ingezetenen van Azie veel
 „ befchaafder waren, en dat men, nog-
 „ tans, ook daar, de vriendschap hadt moe-
 „ ten verwifelen in eene foort van dwing-
 „ landy; door veelerlei trouwloosheden en
 „ verraaderyen geperst zynde; waaruit,
 „ ligtelyk, af te neemen was, wat van de
 „ verbonden met de wildfte volken des
 „ aardbodems te wagten zou zyn." Op
 „ deeze wyze, fpraken toen van de vaart op
 „ Westindie zulken, die de Vredehandeling
 „ onlangs wederom op het tapyt gebragt,
 „ zogten te vorderen, met naamè de Advokaat
 „ Oldenbarneveld, die, ligtelyk, voor-
 „ zag, dat het opregten eener Westindifche
 „ Maatschappye den oorlog moest doen du-
 „ ren; waartoe anderen, meer dan hy, ge-
 „ neigd waren: 't welk deezen fterk deedt
 „ dringen op de uitvoering van het gemaakt
 „ ontwerp. Doch 't behoefde den voorftan-

1607. deren der Vredehandelingē niet veele moeite
 't Blyft stecken. te kosten, om 't werk te doen haperen. De
 naaryver der Steden, die, elk om 't zeerst,
 de uitrusting zогten naar zig te trekken, was
 zo groot, dat men ligtelyk eene spaak in 't
 wiel kreeg. Ook verklaarden eenigen zig
 vierkant tegen een Oktrooi, waarby het haalen
 van Zout uit Amerika bepaald zou worden
 (a); schoon deeze handel, door 't neemen
 van verscheiden' s'chepen, en door de laage
 pryzen van 't Zout, nu genoegzaam geheel
 vervallen was (b). De opregting der West-
 indische Maatschappij bleef dan, nog eenige
 jaaren, agter.

De draad der geschiedenisfe leidt ons nu,
 van zelve, tot het verhaal der Vredehan-
 delingē, van welke wy gewaagd hebben;
 die, in haar beloop en uitkomst, naauw-
 lyks wedergade gehad heeft, onder de han-
 delingen, in welken onze Staat immer is
 ingewikkeld geweest. Doch deeze stof is
 te gewigtig en te uitgebreid, om, binnen
 de enge perken van dit Boek, beslooten te
 worden.

(a) Resol. Holl. 5-21 Dec. 1606. bl. 331. 6 Maart 17 Ju-
 ly 1607. bl. 67; 216. METELEN XXVIII. Boek, f. 526 vers.
 527. 528. GROTH Hist. Libr. XVI. p. 505 & seqq.
 (b) VELIUS Hoorn, bl. 529.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF-ENDERTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- I. *Filips de III. neigt tot vrede. De Aarts-her-
togen insgelyks. II. Opening der handelinge,
van den kant der Aartshertogen. Antwoord
der Staaten. III. Drie verschillende meenin-
gen op 't stuk der Vrede, hier te Lande. IV.
Men is 't eens, om de vryheid van den Staat
vooraf te bedingen. Oldenbarneveld beweegt
Maurits, om in 't openen der handeligen te
bewilligen. V. Pieter Jan Neyen komt in
Holland. Zyn voorslag. Wapenschorsing voor
agt maanden gestooten. VI. De algemeene
Staaten geeven 'er kennis van aan de byzon-
deren. Bededag. VII. Heemskerks zeetogt.
Hy wordt, voor Gibraltar, doorschooten. Zy-
ne Vloot behaalt de zege. VIII. Neyen dringt
op het opontbieden der Vloote. Raadpleegin-
gen deswege. Aankomst van een Fransch ge-
zantschap. IX. Inzigten van Henrik den
IV. op de Vredehandeling. Zyn gesprek met
der Staaten Gezant, François Aarsens. X.
Onderzoek, of hy gestaan hebbe naar de heer-
schappy over de Vereenigde Gewesten. Be-
kwam.*

kwaamheid van zynen Gezant Jeannin. Last der Fransche gezanten. XI. Zy worden gehoord en beantwoord. Nadere verklaring der Wapenschorsinge. XII. Neyen zoekt den Griffier Aarsens om te koopen. Deez' ontdekt het. XIII. De Staaten verzoeken de Koningen van Groot-Britanje en Deenemarke en eenige Duitfche Vorsten om goeden raad. Zy handelen met Jakob den I. Jeannins beherdigheid. XIV. De bekragtiging der Wapenschorsinge, door Filips, voldoet niet. Men belooft eene betere. De Vloot wordt t'huis ontbooden. XV. Gewoel voor en tegen de handeling. Ongenoegen tusfchen Prinfe Maurits en Oldenbarneveld. Nadere bekragtiging overgebracht. Waarom 's Graavenhaage tot handelplaats verkooren werd. XVI. Wapenschorsinge verlengd. Besluit op de hoedanigheden der vyandlyke gezanten. XVII. Deensche en Duitfche gezanten in den Haage. De Keizer begeert, dat men hem, voor de handeling, kenne. XVIII. Een vyandlyk geleide geslaagen. de Aartshertogen danken eenig volk af. De Beemster wordt droog gemaakt. XIX. Warwyks en Maateliefs verrigtingen in Oostindie. XX. Opschudding te Embden. XXI. Henrik de IV. bevredigt den Paus met de Venetiaanen. XXII. Verbond tusfchen Frankryk en de Staaten. Handeling met Engeland. Verschillen over den Lakenhandel en Vifchery. Voorflag der Duitfche Vorsten. XXIII. De vyandlyke gezanten komen in den Haage. Krygen gehoor. XXIV. Men begint de onderhandeling over eene Vrede. Vryheid

heid der Vereenigde Gewesten erkend. Twist over de Vaart op de Indien. XXV. Nuttigheid des Indischen handels. XXVI. Eenige redenen tegen de Vaart op de Indien. XXVII. Besluit der algemeene Staaten op dit stuk. Zy zoeken een einde van de handeling te maaken. Nieuwe hevigheden over de Indische vaart. XXVIII. Punten der Spaanschen. Hunne inzigten op 't stuk van den Godsdienst. XXIX. Punten der Staaten. Richardots ernst. XXX. Verbond tuschen Groot-Britanje en de Staaten. XXXI. Handel over eenige byzondere punten. Staats-Brabant begeert stem in Staat. XXXII. Vreemde tydingen ontrusten de Staaten. XXXIII. Spaansche Huwelykshandeling in Frankryk XXXIV. En in Engeland. Verdere spraak van Huwelyken. XXXV. De Spaanschen eischen afstand van de Indische Vaart en vryheid voor de Roomschen, in de Vereenigde Gewesten. De Vredehandeling wordt afgebroken.

De veldtogten der twee laatst verloopen' jaaren waren zo gelukkig uitgevallen voor den vyand, dat men, naar 't zig uiterlyk liet aanzien, niets minder dan eene Vredehandeling te wagten hadt, toen de weg daartoe, van de zyde der Aarts-hertogen, onverhoeds, geopend werdt. De kosten van den kryg, die nu, ten minste, driehonderdduizend Kroonen ter maand beliepen, vielen den Koning van Spanje, al sedert eenige jaaren, zo lastig, dat hy ze

1607.

I.
Rede-
nen, die
den Ko-
ning van
Spanje
neigen
tot vrede;

1657. niet langer zag goed te maaken. Ook hadt de Markgraaf Spinola, die hem, tot hiertoe, met geheel zyn vermogen, ondersteund hadt, nu al zyn geloof verlooren. Zyne jongste poogingen, om, over de stroomen, tot in 't hert der Vereenigde Gewesten, door te dringen, waren, door de wakkerheid van Prinse Maurits, gedeeltelyk, verydeld; en hy hadt meer niet kunnen doen, dan eenige sterke Plaatsen overmeesteren, die bezwaarlyk te houden zouden zyn, als de Staaten, ondersteund door Frankryk, eens wederom besluiten mogten, tot eenen aanvallenden kryg, die hun, te voeren, zo wel gelukt was. Hy voorzag ook, dat hy, by mangel van geld, zynen toeleg, om dieper in 't Land te dringen, niet zou kunnen voltrekken, en in plaats van den roem, tot hiertoe, verworven, niet dan schande te wagten hadt: waarvoor hem, zelfs de zwaare schulden, in welken hy zig gesteken hadt, bereids deden vreezen: hebbende hy, in de twee naast verlopen' jaaren, zo getuigd wordt, wel veertien millioenen gespild (a). Hierom drong hy Filips sterk tot het openen eener Vredehandeling, waartoe de Staaten, dagt hy, nu ligter dan voorheen, zouden besluiten. Eenige Spaansche Grooten, met naame de *Hertog van Lerma*, vertoonden hem ook „ dat „ men, na eenen veertigjaarigen kryg, den „ vyand steeds zag aanwasfen in kragten; „ dat hy, van tyd tot tyd, groote voor-
 „ dee-

Spinola
raadt 'er
toe.

Ook ee-
nige
Spaan-
sche
grooten.

(a) Hoofts Brieven N. 3. bl. 3.

„ deelen behaalde ter zee , en zig , met 1607.
 „ heimelyke en openbaare bondgenoot-
 „ schappen , hadt weeten te sterken ; dat
 „ men , hierom , eindelyk , de wapenen
 „ behoorde neder te leggen , en zig met
 „ den vyand verdraagen , tot dat 'er gele-
 „ genheid kwame , om hem , met meerder
 „ voordeel , te beoorloogen." By deezen De Portu-
 raad , kwamen de klagten der Portugeezen , tugeezen
 die den Koning , dagelyks , voorhielden , smeeken
 „ dat hunne schepen , door de Staatschen , 'er om.
 „ genomen , hunne volkplantingen in Oost-
 „ indie overmeesterd , hun koophandel en
 „ scheepvaart gestremd en bedorven wer-
 „ den. Dat het , hierom , eens tyd werdt,
 „ een einde te maaken van deezen schade-
 „ lyken kryg , die , by gebrek van pen-
 „ ningen , door het muiten van 't Krygs-
 „ volk , met schande , zou moeten gestaakt
 „ worden , zo men geen eerlyk verdrag
 „ floote , met den vyand." Min kragtige
 redenen dan deezen zouden in staat geweest
 zyn , om den jongen Vorst , die gezet was
 op zyne wellusten , en onbedreeven in den
 oorlog , naar vrede te doen haaken. En
 nog kwamen 'er anderen by. De geschillen
 tusfchen den Paus en den Staat van Vene-
 tie , in welken hy zig gesteken hadt , dreig-
 den hem met eenen kryg in Italie , dien hy
 onmogelyk zou konnen voeren , zo lang hy
 met den Nederlandschen belemmerd bleef.
 Voorts was hem ter ooren gekomen (b) ,
 dat

(b) Voyez Negot. de JEANNIN Tom. I. p. 367. Edit. de 1695. in 12.

1607.

dat de Koning van Frankryk toeleg maakte, om de Vereenigde Gewesten, onder zekere voorwaarden, te hegten aan zyne heerſchappy, 't welk hy hieldt meer te zullen ſtrekken tot afbreuk zyner grootheid, dan of hy den Staaten de vryheid verleende met de vrede. Men wil, dat het gerugt hiervan, met hoe veel of hoe weinig grond, zal hierna onderzocht worden, voorbedagtelyk, verſpreid was, door zulken, die 't voornaam beleid der zaaken hadden, hier te Lande, om Spanje, ſterker, te neigen tot vrede. Nog werdt 'er gemompeld, dat de Mooren, met Staatſche ſchepen, naar Spanje zouden overſtoeken, om zig van Granada en andere gewesten, eertyds, door hen bezeten, wederom meester te maaken. Filips dan, bewoogen door zo veel zekers en onzekers, hadt zyne ſtem gegeven tot het openen der Vredehandeling. De Aartshertogen neigden 'er van zelve toe. Albertus, van jongs op, geſchikt tot den Kerkelyken ſtaat, kinderloos, en reeds merkelyk bejaard, verkoor het gerust bezit van 't gene hy hadt, boven de onzekere hoop op meerder, die de oorlog geeft. Ook vielen hem en zyner Gemalinne hard de zugten en traanen der Landzaaten, die, door 't geduurig muiten des Krygsvolks, door de toeneemende laſten, en door 't verloop van neering en handel, tot groote behoefte gebragt waren (c). Zy be-

Ook neigen 'er de Aartshertogen toe.

(c) GROTIJ *Hiſt. Lib. XV. p. 500, 501.*

beslooten dan ligtelyk, tot het aanvangen der Vredehandeling. 1607

Walraven van Wittenhorst, Heer van Horst en Drosfaard van den Lande van Kessel, was, reeds in Bloei maand des jaars 1606, in den Haage geweest, om de gemoeden te ondertasten. Doch alzo Prins Maurits toen in 't Leger was, kon hy weinig uitregten. In Winter maand, kwam hy, verzeld van Meester *Joan Gevaarts*, Geheimschryver van Turnhout, wederom herwaards. Beide woonden zy op eenen bodem, die brandfchatting betaalde, waarom hun het gaan en keeren gemakkelyker viel. Zy vervoegden zig toen by eenige voornaame Leden van den Staat, met name, by Prins Maurits, Graave Willem Lodewyk, en den Advokaat Oldenbarneveld (*d*), en vertoon den daar last van de Aartshertogen, in Bloei maand gegeven, en nader bevestigd, voor weinige dagen, waarby bleek „ hoe „ genegen hunne Hoogheden waren, om „ de Vredehandeling, zo dikwils afgebro- „ ken, wederom te hervatten, wenschen- „ de zy, alleenlyk, dat de Vereenigde „ Staaten, wien niet onbekend was, dat „ de Aartshertogen niets vorderden, dan „ 't gene hun met regt toekwam, voorsloe- „ gen, wat zy, tot hunne verzekering, „ noodig oordeelden, en stellende het aai- „ derzelve keur, of men, heimelyk of o- „ penlyk, over vrede of over bestand, in „ onderhandeling treden zou.” Doch al-

II.
Eerste
opening
tot de
Vrede-
hande-
ling van
de zyde
der
Aarts-
herto-
gen.

20

(*d*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 3.*

1607. en den gezuiverden Godsdienst verdryven zou. Zyn woord en beloften waren, dagten ze, niet te vertrouwen, en 's Lands eenige veiligheid gelegen in den oorlog. Doch onder hen, die naauwer kennis hadden van den staat der dingen, vondt men 'er; die wel voorzagen, dat de Aartshertogen en de Koning van Spanje zelf meer afftaan zouden willen dan voorheen, en dat men, veelligt, door bemiddeling van Frankryk en Engeland, ook veiliger voorwaarden zou konnen bedingen: maar zy hielden, desonaangezien, den oorlog, voor als nog, heilzaamer voor den Staat dan de vrede; zo om dat de Landen, tot hiertoe, niet kwalyk gevaaren waren, by den oorlog en gefchaapen fcheenen, den vyand, in beide de Indien, merkelyke afbreuk te zullen doen; als, om dat hy, vrede gemaakt hebbende, altoos, op zyne luimen leggen zou, om den Staaten eenen kans af te zien, en onverhoeds op 't lyf te komen: zynde het, naar reden, te wagten, dat Filips nimmer zou vergeeten, wat regt hy, certyds, op de Vereenigde Gewesten gehad hadt. Zy waren, daarenboven, bedugt, dat de gewesten, die, geduurende den oorlog, uit vreeze voor den gemeenen vyand, vereenigd gebleeven waren, na 't fluiten van de vrede, in twist en verdeeldheid vervallen mogten; waaronder de vyand, ongetwyfeld, fterk roeijen zou, om 'er zyn voordeel mede te doen. Prins Maurits neigde tot deeze gedagten: de Krygsoverften en 't volk van oorlog in 't gemeen, niet dan nadeel verwag-

Anderen
zyn voor
den oor-
log; al
kon men
fchoon
vrede
hebben.

tende van 't afleggen der wapenen, vielen hem gereedelyk toe. Ook was 't Land vervuld met luïden, die hun bestaan vonden uit het gene tot het voeren van den kryg te water en te lande gemaakt en geleverd moest worden: waarom zy, meer dan anderen, afkeerig waren van de vrede. Veele Koopluiden in Holland en Zeeland waren zelfs bedugt, dat de Handel, met de vrede, te rug keeren mogt naar Antwerpen, vanwaar hy, gedeeltelyk, herwaards geweeken was (g). De party, die den oorlog dreef, was, derhalve, nog sterk, in deeze twee gewesten. Doch men vondt 'er ook, hier en elders, die eene vrede, met behoudenis van de vryheid, wenschelyk en noodig hielden voor den Staat; en dagten, dat men zig van de tegenwoordige gelegenheid bedienen moest, om zulk eene vrede te verkrygen. De Advokaat van Holland, Joan van Oldenbarneveld, was volkomenlyk in dit gevoelen. Hy wist, dat Holland alleen, in de laatste negen jaaren, onaangezien men de Imposten op de gemeene middelen geweldiglyk hadt verhoogd, wel zesentwintig millioenen guldens agteruit gegaan was; dat dit gewest zulke zwaare lasten niet lang zou draagen kunnen, en daarom reden hadt, naar vrede te verlangen (h). De meeste Steden neigden tot zyne meening. En onder de andere gewesten, waren 'er, die, 't vuur thans nader voor

1607.

Anderen
zyn voor
eene re-
delyke
vrede.

(g) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 124.

(h) Remoult. van J. v. OLDENBARNEVELD in zyn Leeven bl. 157.

1607.

de scheenen hebbende dan Holland of Zeeland, sterk genoeg, indien niet te sterk, naar vrede haakten. 't Gemeen, in deeze gewesten, die meest met de wapenen tot de Vereeniging gebragt waren, helde, als meest Roomschegezind, nog, meer of min, naar de Spaansche zyde (*i*), waarom zy grooter gevaar liepen van, door heimelyke of openlyke aanslagen, overweldigd te worden. De Wethouders der Steden in dezelve, de Hervormde Leer belydende, wisten, dat hun gezag uithebben zou, zo dra de vyand tot hunnent meester werdt, waarom zy zig, door de Vrede, dagten te vestigen in 't bewind. En 't was, veclair, eene strek van Staatskunde geweest, om hen tot Vrede te neigen, dat de Bondgenooten hen, eenigen tyd herwaards, van behoorlyken onderstand verfteken gelaaten hadden (*k*). De meeste Leden der algemeene Staatsvergaderinge waren, derhalve, van gedagten, dat men de opening tot eene billyke Vrede niet van de hand wyzen moest: en welke voorwaarden men, vooral, hadt te bedingen, leedt geen verskil.

IV. Sedert dat wylen de Prins van Oranje den Staaten van Holland en Zeeland, ten tyde der Vredehandeling te Breda, in den jaare 1575, vermaand hadt, geene Vrede te sluiten, die met Gods eer en 's Lands voorregten en veiligheid streedt (*l*), hadt men,

(*i*) *Poiez Negotiat. de JEANNON Tom. II. p. 20, 30, 481.*
Tom. III. p. 143.

(*k*) *Vide GROTII Hist. Libr. XV. p. 501.*

(*l*) *VII. Deel, W. 23.*

men, in alle de volgende Vredehandelingen, deeze punten in 't oog gehouden. In 't eerst, begreep men egter, dat 'er aan voldaan zou geweest zyn, wanneer men zig met behoudenis van den Godsdienst en voorregten, op goede verzekering, wederom begeben hadt, onder de gehoorzaamheid des Konings van Spanje. Wy hebben, te vooren, gezien, dat men zig, op deezen voet, te Breda (*m*), en te Keulen (*n*), met den Koning van Spanje, zou hebben willen verdraagen. Doch na 't afzweeren van deezen Koning, in den jaare 1581, veranderde men van gedagten. Men begon zig, sedert, aan te merken als een vry volk, en werdt, in deeze meening, bevestigd, toen uitheemsche Mogendheden, met naame Frankryk en Engeland, niet schroomden, gezantschappen van hier te ontvangen, en herwaards te zenden, en plegtige verbonden te sluiten met de Staaten. Men begreep, gevolgelyk, dat men geene eerlyke vrede maaken kon, dan waarby de Staaten voor vry en onafhankelyk erkend werden. Vryheid van Godsdienst en behoudenis van voorregten waren, dagt men, geene punten, die men van Spanje of van de Aartshertogen te bedingen hadt. De Staaten, de oppermagt in zig zelve hebbende, konden hunnen onderzaaten vryheid van Godsdienst en allerlei voorregten genieten laaten, zonder daartoe iemants verlot te

1607.

van den Staat behoort te bedingen.

(*m*) VII. Deel, bl. 6.

(*n*) VII. Deel, bl. 310.

1607.

behoeven. De erkentenis hunner vryheid en onafhankelykheid was dan het voornaame punt, welk zy, in alle de Vredehandelingen, na de Keulſche, in 't oog gehad hadden. Zy gaven 't, in 't eerst, hunnen partyen, bedektelyk, te verſtaan; doch verklaarden 't, allengskens, met duidelyke woorden (ø); en deeze hunne verklaring was oorzaak, dat alle de voorige Vredehandelingen, vrugteloos, waren afgelopen. De Koning van Spanje en de Aartshertogen lieten zig, bezwaarlyk, en niet dan door den uiterſten nood, beweegen, tot zulk eene erkentenis. Tegenwoordig, was het punt van de vryheid en onafhankelykheid der Vereenigde Geweſten ook het voornaamſte, welk men, by de Vredehandeling, dagt te bedingen. Zelfs was men 't eens, om de onderhandelingen niet aan te vangen, voor dat men dit punt verworven hadt. Men hadt het, hierom, vreemd gevonden, dat de Aartshertogen van hun regt op de Landen gewaagd hadden, en Wittenhorſt zulk een ruſtig antwoord gegeven, als wy, hierboven, te boek geſteld hebben.

Oldenbarneveld be-
weegt
Prins
Maurits
om in het
openen
der han-

Oldenbarneveld, die meest voor de Vrede yverde, begreep nogtans, dat hy den Prins, bezwaarlyk, tot deezen ſtap zou kunnen doen beſluiten. Hy vondt, hierom, geraaden, hem eerst tot het hooren van den vyand over te haalen, en allengskens verder in te wikkelen. Hy verſtoonde hem dan,

„ dat

(ø) VIII. Deel, bl. 207, 396, 413, 430. IX. Deel, bl. 11, 66, 130.

„ dat het aanvangen eener handeling, die, 1607.
 „ door den vyand, voorgeslaagen werdt, —————
 „ niet te verwerpen was, alzo het den Koning delinge
 „ ning van Engeland, die den kryg, federt te bewil-
 „ eenigen tyd, flegts aangezien hadt, op ligen.
 „ wekken zou, om den Staaten kragtiger
 „ te ondersteunen. Ook zou de Koning
 „ van Frankryk, die, gelyk niet donker-
 „ lyk bleek, grooter uitzigt hadt dan op
 „ een bloot bondgenootschap met de Staa-
 „ ten, tot het toebrengen van daadelyke
 „ hulpe bewoogen worden, wanneer hy
 „ zag, dat hun de weg tot vrede open stont:
 „ rekenende het beide deeze Mogendhe-
 „ den van hun belang, dat het vermogen
 „ van Spanje geknakt werdt, door den Ne-
 „ derlandfchen oorlog. Doch hy was 't
 „ eens met den Prinse, dat men zig in gee-
 „ ne handeling inlaaten moest, zonder de
 „ erkentenis van de vryheid en onafhang-
 „ kelykheid der Landen vooruit te bedin-
 „ gen." Maurits, 't zy hy zig verbeeldde,
 dat men dit laafte niet ligtelyk verwerven
 zou; of dagt, dat zig, onder 't handelen,
 van zelve, eenige zwaarigheden zouden op-
 doen, waardoor de handeling zou afgebro-
 ken worden; of dat het hem te haatelyk
 scheen, zig, terstond en openlyk, tegen ee-
 ne Vredehandeling, op billyke voorwaarden,
 te verzetten, liet zig overhaalen, door den
 Advokaat (p).

Met Wittenhorst was, laaftelyk, van V.
 Brus- Pater Jan
 Neyen

(p) GROTH Hist. Libr. XVI. f. 509. Negotiat. de JEAN-
 NIN Tom. III. p. 106.

1607. Brusfel herwaards vertrokken, Pater *Jan*

komt
her-
waards.
Wie hy
was.

Neyen, Overfte der Minderbroederen van zyn gewest. Zyn Vader, Maarten Neyen, was van Zeeuwsche afkomst geweest, en hadt, weleer, de zyde des Prinzen van Oranje gevolgd: gelyk ons, uit het voorig gedeelte deezer geschiedenisfe (*q*), gebleeken is. De Zoon was wel ter taale, niet onbedreeven in Staatszaaken, en, in Spanje en te Brusfel, nu en dan, in gewigtige gelegenheden gebruikt. Men hielt deezen man bekwaamer dan Wittenhorst, om den handel te vervolgen; waartoe hy, eerlang, volmagt kreeg. In 't eerst, hielt hy zig, eenigen tyd, in stilte, te Ryswyk op, ondertastende, midlerwyl, aan welke zwaarigheden, de Vredehandeling meest stont te haperen. Daarna, voor Prinse Maurits gebragt, verstont hy, dat 'er geene hoop altoos was, om in handeling te treden, zo de Aartshertogen de Vereenigde Nederlanden niet vooraf, met ronde woorden, voor vrye volken verklaarden. Hierop, begaf hy zig naar Brusfel; doch keerde, binnen weinige dagen, te rug, en, gehoor verworven hebbende ter algemeene Staatsvergaderinge, leverde hy brieven over van de Aartshertogen, gedagtekend den dertienden van Lentemaand, en behelzende „ dat zy, „ oorloogens moede, gezind waren, met „ de algemeene Staaten der Vereenigde „ Nederlanden, in * *hoedanigheid en als* „ *dezelyven houdende, voor vrye Landen, Pro-*

De Aarts-
hertogen
bieden
aan, met
de Staa-
ten, als
met vrye
volken,
te willen
hande-
len.
* *Quali-*
te.

„ *vin-*

„vincien en Staaten, waarop zy niet en § ei- 1607.
 „schen, in onderhandeling te treden, o-
 „ver eene eeuwige Vrede, of over een § preten-
 „Bestand van twaaf, vyftien of twintig deren.
 „jaaren, ter keure van de Staaten, op re-
 „delyke voorwaarden, en op deeze, on-
 „der anderen, dat elk zou blyven bezitten,
 „'t gene hy tegenwoordig bezat, ten wa-
 „re men, wederzyds, te raade werdt, ee-
 „nige Steden of Landfchappen te verwis-
 „felen. Voorts wilden zy Nederlanders
 „magtigen, tot de handeling, en verzog-
 „ten, dat de Staaten een gelyk getal wil-
 „den benoemen, en plaats en tyd tot de
 „byeenkomsten kiezen. 't Zou, eindelyk
 „dagten ze, tot betere bevordering der han-
 „delinge dienen, en hun niet onaangenaam
 „zyn, zo de Staaten, van nu af, konden
 „bewilligen, in eenen stilland van wa-
 „penen, te water en te lande, in Spanje
 „en hier, voor den tyd van agt maanden.
 „Doch omtrent de voornaame handeling,
 „behoefden zy zig niet te verklaaren, voor
 „den eerften van Herfstmaand (r).” De
 inhoud deezer Brieven gaf geen klein
 genoegen aan de algemeene Staaten.
 Men vondt 'er eene verklaring in, die
 voor eene volkomen' erkentenis van de
 vryheid en onafhankelykheid der veree-
 nigde Gewesten genomen werdt, schoon-
 ze vervat was, in zulke bewoordingen,
 die niet vry waren van dubbelzinnig-
 heid.

(r) Refol. Holl. Maart 1607. Bl. 77 enz. METEREN
 XXVIII. Boek, f. 532 versf.

1607. heid. Zeker, te handelen met de Staaten, *als dezelve houdende* voor vrye volken, kon,

Aanmer-
kingen
op deeze
uitbie-
ding.
* *preten-
deren.*

of voor eene regelregte erkentenis van der-
zelve vryheid genomen worden, of flegts
betekenen, dat men hen, geduurende de
handeling, als vryen zou aanmerken. *Niets*

*te * eifchen* op de Vereenigde Gewesten was
ook geene duidelyke erkentenis, dat men
hiertoe geen regt hadt; maar kon uitgelegd
worden van 't gene men daadelyk deedt,
zonder dat het bepaalde, wat men, t'eenig-
gen tyde, zou kunnen en mogen doen.
Doch de Staaten fchynen ongeraaden ge-
vonden te hebben, over de uitdrukkingen
te ziften. Zy wisten, wat zy begeerd had-
den, en oordeelden best, de verklaring
der Aartshertogen, als volkomen beant-
woordende aan hunne begeerte, aan te mer-
ken. Voorts, bevroedende, dat zy ter Zee

Wapen-
fchor-
fing, met
eenige
bepaa-
ling, voor
agt maan-
den, ge-
flooten.

volkomen meester en in Ruitery verre de
sterkften waren; vonden zy dienftig, de wa-
penschorfing voor agt maanden niet verder
aan te neemen „ dan dat, geduurende dien
„ tyd, niet geoorloofd zou zyn, eenige Stad
„ of Sterkte te belegeren, of in te neemen,
„ eenigen inval of inlegering te doen, of
„ eenige nieuwe fchanfen op te werpen, en
„ dit nog wel onder beding, dat de Ko-
„ ning van Spanje, binnen drie maanden,
„ 't Verdrag bekragtigen, en de Vereenig-
„ de Gewesten, insgelyks, voor vrye Lan-
„ den erkennen zou.” Men floot dit, op
den twaalfden van Grasmaand, met Neyen,
die beloofde, 't Verdrag, tegen den vier-
en-



JAN VAN NUYBEN

was Admirael-Generaal van
Oorlog van St. Francois Gemacht van
Nederlandsche Indische Compagnie

J. Punt. fecit.

entwintigten, door de Aartshertogen, te zullen doen bevestigen, mids zulks ook, tegen dien tyd, geschiedde, door de Staaten (s). Prins Maurits hadt, te ligter, bewilligd, in het sluiten der Wapenschorvinge, op den gemelden voet, om dat men, terwyl zy duurde, den vyand, met het meeste voordeel, door de Ruitery, te lande, en door 's Lands Vloot, ter zee, zou konnen beschadigen, en ondertusfchen, tegen 't gene hy, met de meeste hoop van goeden uitflag, zou konnen onderneemen, beveiligd was. De Aartshertogen bevestigden 't Verdrag van Wapenschorving, ten bestemden tyde. De algemeene Staaten deden 't van gelyken, hunne bekragtiging naar Lillo zendende, met *Dirk van der Does*, die, door de Aartshertogen, met eenen gouden keten, beschonken werdt. Ook gaf Albertus, terstond, bevel, om de soldaaten binnen de bezettingen te houden, en de zee-luiden en visfchers, die binnen Duinkerken gevangen zaten, op vrye voeten te stellen. Neyen, voorwendende, dat 'er in 't Verdrag eenige duisterheden waren, over welken hy nadere opheldering van de Staaten begeerde; doch, indedaad, op dat hy den staat der Vereenigde Landen van naby doorsnuffelen zou, en heimelyk arbeiden, tot bevondering van den handel; verzogt, dat van der Does verlof voor hem verwerpen wilde, om wederom naar den Haage te

1607.

Van der Does met der Staaten bekragtiging naar Lillo. gezonden.

(s) Resol. Holl. 27 Maars 1607. bl. 127. METER, XXVIII, Boek, f. 532 versf. 533.

1607. te keeren. Van der Does schreef 'er over aan de Staaten: en, geen zeker antwoord bekomen-
 brengt Neyen wederom met zig naar Holland. Midlerwyl, hadden de algemeene Staaten dienstig gevonden, den byzonderen Landſchappen kennis te geeven van 't gene 'er, in den Haage, geflooten was, en hun, den dertienden van Grasmaand, aangeschreeven „ dat zy, met goedvinden van „ Prinſe Maurits en den Raad van Staate, „ eene foort van Wapenſchorſing hadden „ aangegaan, voor den tyd van agt maanden, met de Aartshertogen Albertus en „ Izabelle; die begeerd hadden, met hen, „ als met vrye volken, in verderc handeling van vrede of beſtand te treden. Dat „ men zig, wegens dit laaſte, te verklaaren hadt, voor den eerſten van Herſtmaand, voor welken tyd, men de Koningen van Frankryk en Engeland en andere Vorſten zou kunnen raadpleegen, „ en by zig zelven overleggen, wat verder „ gedaan, of gelaaten diende.” Voorts oordeelden ze, in deeze gewigtige gelegenheid, behoorlyk „ dat men 's Hemels zegen, door „ openbaare ſmeekingen, zagt te verwerpen, ten welken einde, zy eenen algemeenen Vast- en Bededag, tegen den negenden van Bloeiamaand, hadden uitgeschreeven (u).” De Bededag werdt, ten be-

bren-
 Neye-
 wede-
 rom
 met
 zig
 naar
 Hol-
 land.

VI.
 De al-
 geme-
 ene
 Staaten
 geeven
 den by-
 zonde-
 ren ken-
 nis van
 de ge-
 flooten
 Wapen-
 ſchor-
 ſing,

en ſchry-
 ven ee-
 nen Be-
 dedag
 uit.

(t) METELEN XXVIII. Boek, f. 533.
 (u) Reſol. Holl. 17 April 1607. bl. 133. METELEN XXVIII.
 Boek, f. 533.

bestemden dage, gehouden: en men merkte toen op, dat de Predikanten, elk naar dat hy gezind was, of uitweidden in den lof der vrede, of 't volk met haat tegen de Spaanischen vervulden. Ook raakten de gemoeden van 't gemeen, na deezen dag, over 't stuk der Vredchanelinge, meer en meer, aan 't beweegen. Eenige Leden der Regeeringe ook, die de eerste voorstellen tot handeling hadden laten doorgaan, om dat zy dagten, dat 'er geen gevolg op komen zou, begonden, uit het keeren van den Monnik, te vermoeden, dat de zaak ernst zou worden, en kreegen berouw van hun zwygen. Sommigen beschuldigden Van der Does, dat hy eene zaak van zo veel gevolg, zonder last, op zig genomen hadt. Anderen begeerden te weeten, volgens welk een besluit, Neyen zig verftout hadt, op der Staaten bodem te komen (v). 't Liet zig, in 't eerst, derhalve, aanzien, dat hy weinig slaagen zou, in zyn oogmerk.

Ook maakte de tyding, die men, in Bloei- maand, uit Spanje kreeg, de Landzaaten heeter naar 't voortzetten des oorlogs. De Staatfche Vloot hadt eene heerlyke zege behaald, voor Gibraltar, waarvan wy nu de voornaamfte byzonderheden moeten melden.

De ongelukkige uitflag van den zeetogt des voorleeden jaars hadt de Staaten, fterk aangeziet door de Oostindifche Maatschappye, doen besluiten, om, met het voorjaar, eene

1607.
—
Sommigen toonen afkeer van de Vredchaneling.

VII.
Heemskerk wordt met eene Vloot te

(v) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 511.

1603. eene tweede Vloot naar Spanje te zenden. Jakob van Heemskerk, de zelfde, die den gevaarlyksten togt naar Nova Zembla be-
 ——— gen daan, en sedert, gelukkiglyk, in de Indien, Spanje in geoorloogd hadt, hadt het opperbevel over zee ge- zonden. de Vloot, die, zesentwintig schepen van oorloge en vier voorraadschepen sterk zyn- de, in Lentemaand, uit Texel, in zee ge- loopen was. Voor zyn vertrek, hadt hy verzekerd, dat het Vaderland hem dood of leevend bedanken zou, en geene andere soldy begeerd, dan dertien ten honderd van den buit, dien hy, boven de vyf- honderdduizend guldens, zou veroveren. En, zeker, hy werdt van niemant voor geldgierig, van elk, veeleer, voor roemzugtig ge- houden, schoon hy, in gewaad en hou- ding, niets verwaands vertoonde. Hy hadt onbepaalden last van de Staaten, om te doen 't gene hy, ten meesten dienste van de Landen, zou geraaden vinden. Voortge- zeild tot op de kusten van Spanje, hadt hy reeds beslooten, de Taag in te loopen, en de Indische schepen, die voor Lisbon lagen, aan te tasten. Doch uit eenige kondschap- pers, in schyn van koopluiden, afgezonden, en uit Fransche en Engelsche schepen, die hem ontmoet waren, verstaan hebben- de, dat de meeste schepen, van voor Lis- bon, onder zeil gegaan waren, en dat 'er eene schoone Vloot Spaansche Oorlogschep- pen lag in de Baaye van Gibraltar, wagtende op de Nederlandische Koopvaardyschep- pen, die, uit de Middelandische zee, door

't naauw van de Straat naar den Oceaan zouden willen, verandert hy van gedagten, en wendt den steven derwaards, zeilende, naar hem de wind diende, nu nader aan de Afrikaansche, dan digter onder de Spaansche kusten. In de Baay van Gibraltar, lagen thans negen Spaansche Gallioenen en twaalf andere Oorlogsschepen ten anker, onder *Don Juan Alvarez d'Avila*. De Vloot was rykelyk voorzien van geschut, en van bootsvolk en zeefoldaaten. Ook hadden zig, op de eerste tyding, dat de Staatsche schepen omtrent Kadix en S. Lukar, gezien waren, veele edelen en vrywilligen begeven naar de Vloote, om hunne trouw jegens den Koning te doen blyken. De Admiraal hadt zevenhonderd foldaaten op; de Onder-Admiraal omtrent vyfhonderd. Heemskerk nu, met den oggend van den vyfentwintigsten van Grasmaand, de Straat zynde ingelooopen, en Krygsraad belegd hebbende, werdt, eenpaariglyk, beslooten, dat hy en Lambert Henrikszoon, anders Mooy Lambert, Agter-Admiraal of Schout by Nagt van de Maaze, den Spaanschen Admiraal zouden aantasten; dat *Laurens Jakobszoon Alieras*, Onder-Admiraal van Zeeland, en Hopman *Bras* van Hoorn den vyandyken Onder-Admiraal bevegten zouden, en dat de overige schepen op de verdere vyandyke Gallioenen zouden aanzetten, twee tegen een. De Admiraal elk hierop tot zynen pligt vermaand hebbende, werdt 'er een dronk gedaan, en de eed van

1607

Hy komt
voor Gi-
braltar.

1607.

van getrouwheid vernieuwd, waarna de bevelhebbers, ieder naar zyn boord, te rug keerden. D'Avila, fchepen, zo veel kleiner dan de zynen, op hem ziende afkomen, vraagde eenen gevangen, dien hy aan zyn boord hadt, *wat hy dagt, dat men voorhebben mogt*, en begon hertelyk te lagchen, toen men hem antwoordde, *dat hy verwagten moest, dat men hem, terftond, flag zou leveren*, zyn eenig Admiraals fchip fterker fchattende, dan de gantfche Staatfche Vloot. Doch als hy, kort hierna, zag, dat deeze hem, meer en meer, naderde, kapte hy 't anker, en liep dicht onder de Stad, van zins, den anderen fchepen 't spits te laten afbyten. Maar Heemskerk, blyvende by zyn opzet, zeilt de meeste vyandyke Gallioenen voorby, en regt aan op d'Avila. Hy hadt, vooraf, al den buit beloofd aan hem, die den Admiraal overweldigde, en eene vereering voor 't afhaalen der vyandyke vlagge. Doch, om door de fchielykheid meer fchriks te baaren, wilde hy niet gefchooten hebben, voordat men den vyand dicht genaderd was. Hieruit ontftondt, dat d'Avila, nu ziende, dat het hem gelden zou, eerst vuur gaf; doch zonder veel fchade te doen. Toen lost Heemskerk de boegftukken, draait den Admiraal op zyde, werpt het anker, en klampt hem, zonder uitftel, aan boord. Hy ftondt nu midden op zyn fchip, toen d'Avila hem de tweede laag gaf. En een kogel, een' ander', omtrent hem, gedood hebbende, neemt

Tast de
Spaan-
fche Oor-
logsvloot
aan.

Wordt
door-
fchooten.

neemt hem 't linker been weg, en kort daarop het leeven. In zyn uiterste, vermaande hy de zynen nog, om 't begonnen werk, wakkerlyk, te volvoeren, en in 's vyands nederlaage den troost te zoeken over 't verlies van hunnen Admiraal. Hopman *Pieter Willemszoon Verhoef* van Amsterdam, die op 't Admiraals schip geboodt, hieldt zynen dood verborgen, en vervolgde 't gevegt; dat, na 't losfen der stukken op de regter zyde, met musketten, zynen gang ging. Mooi Lambert, die Heemskerk kort gevolgd was, geeft den vyand de laag van agteren, en klampt hem toen, op de andere zyde, aan boord. De andere schepen mengden zig ook in den stryd, naar 't geval zig opdeedt, en niet naar de gegeven' orde. Want, terwyl Alteras draalde, met het aantasten van den Spaanschen Onder-Admiraal, werdt deeze, door drie andere schepen, bevogten: waarby zig, eerlang, nog een vierde voegde. De Onder-Admiraal raakte, eindelyk, ligter laage in brand, waarop de onzen van hem afhielden, en de vlam bluschten, die reeds, tot in hunne eigen' zeilen, overgeslaagen was. 't Vyandlyk schip, verlaaten van de Spanjaards, die zig, met zwemmen, zогten te bergen, brandde af, tot op het water. Een ander Gallioen, waaruit, Hopman *Henrik Janszoon of Lange Henrik*, van Amsterdam, kort te vooren, gedood was, onderging het zelfde lot. Nog een ander Gallioen, te bersten geschooten, ging te gron-

1607.

Zyne
schepen
vervol-
gen 't
gevegt,

1607.

gronde. Doch eenige ſchepen, zo Spaanſchen als Staatſchen, elkanderen niet durvende aan boord klampen, hielden ſchutzgevegt van verre, met gelyke ſchade byna, van wederzyde. Midlerwyl, werdt ook uit de Stad en 't Kasteel van Gibraltar gevuurd op de onzen. De dikke nevels van rook, verwekt door 't ſchieten, hadden nu den nademiddag in eenenragt veranderd, toen een der grootſte Spaanſche ſchepen, door zyn eigen buſkruid opgeſprongen, de Stad en 't ſtrand zo yſfelyk deedt dreunen, en de naaſte ſchepen in zo groot een gevaar bragt, dat de Spanjaards, verbyſterd door ontſteltenis, ſchielyk de ankers kaptten, en tegen 't ſtrand aanliepen. 't Admiraals ſchip alleen, want d'Avila zelf was kort na Heemskerk geſneuveld, hieldt het gevegt nog gaande, tegen twee, en daarna tegen drie ſchepen. Maar toen 'er, eindelyk, de vlag afgehaald was, ontzonk den vyanden de moed. De onzen, in grooten getale, overgeſprongen zynde, ging 't 'er eer op een moorden, dan op een vegten. Eene groote menigte van Spanjaarden, in zee geſprongen, werdt doorſchooten of doorſteken. De gevangenen, op 't Admiraals ſchip gevonden, bekwamen hunne vryheid, en verhaalden, dat twee ſoldaaten, de een na den ander, gezonden, om hun, geduurende 't gevegt, het leeven te beneemen, door twee kogels, geveld waren, en dat, daarna, hunne ketens, door eenen derden ſchoot, waren



JACOB VAN HEEMSKERK.
Admiraal.

A. Schouman del.

J. Houbraken fec.

Is. PINTON sculpsit 1705.

ren los gefprongen. 't Gevegt was nu ge-
eindigd, met den nagt na den vyfentwint-
tigften van Grasmaand. Doch den volgen-
den morgen bevondt men, dat het Admi-
raals fchip, welk men, na de verovering,
verzuimd hadt te bewaaren, met eenige
Spanjaards, die zig op het zelve verfteken
hadden, naar den wal gedreeven was, al-
waar het, door die van de Stad, in den
brand gefteken werdt. De Staatfche Vloot
bleef, twee geheele dagen, op de plaatfe
des gevegts, vervullende de gantsche kust
en Kadix zelf met de vrees voor eene lan-
ding. Zy haalde nogtans meer roem dan
voordeel uit deeze zege, en zeilde, eer-
lang, naar Tetuan, op de kust van Barba-
rye, om zig te herftellen. De Bevelhebber
der Stad, een vyand der Spanjaarden, zocht
de Staatfchen te beweegen, om Ceuta, ge-
legen op de zelfde kust, en in de magt van
Spanje, aan te tasten. Doch zy, heeter op
buit dan op oorloogen, weezen deezen
voorflag van de hand. Zy hadden honderd
man voor Gibraltar verlooren, en hunne
fchepen en zieken zo dra niet herfteld,
of zy verlieten Tetuan, en verdeelden zig,
derwyze, dat de meeste fchepen, langs de
Portugeefche kusten, kruisfen zouden: an-
deren zouden naar de Vlaamsche, anderen
naar de Kanarifche Eilanden loopen, en
wederom anderen zig omtrent Kabo Ver-
de ophouden. Twee Voorraadfchepen keer-
den naar 't Vaderland, met de gekwetften,
die omtrent zestig in getal waren, en met

1607. het lyk des Admiraaals, welk, den agtsten van Zomermaand, op 's Lands kosten, 't welk niemand, voor hem, te beurt gevallen was, begraven werdt, te Amsterdam, in de oude Kerke, alwaar ook, eerlang, een' deftige Grafftede, ter zyner eere, opgeregt werdt (w).

VIII. De maar van de overwinning voor Gibraltar was nog niet in de Vereenigde Gewesten gekomen, toen Neyen, nu in den Haag, op den elfden van Bloecimaand, gehoor verwierf ter algemeene Staatsvergaderinge. Veelligt, hadt men, in Brabant, reeds, te post, kennis gekreegen van den slag. Immers de Monnik verzogt „ dat „ de Staaten hunne Vloot uit Spanje te „ rug wilden ontbieden; voorts nader ver- „ klaaren, wat met het belegeren, inval- „ len en inlegeren, in het jongste verdrag, „ gemeend werdt, en hem vrygeleide gee- „ ven, om, van nu af, tot den eersten van „ Herfstmaand, over en weder, te reizen. „ Het opontbieden der Vloote hieldt hy „ betaamelyk, indien de Staaten gezind „ waren, alles aan te wenden, wat in hun „ vermogen was, tot bevordering der vrede, „ gelyk de Aartshertogen, daartoe, „ van hunnen kant, gezind waren, heb- „ bende zy, ten blyke hiervan, nog on- „ langs, vrywilliglyk en op het bloot ver- „ zoek der Staaten, beloofd, te zullen be- „ zorgen, dat de Koning van Spanje het „ jong-

(w) METELEN XXVIII. *Boek*, f. 529, 530. GROTIU *HIST.* VI. 2. 512-516, 519.

„jongste Verdrag bekrachtigde.” Doch op 1607.
 deezzen voorflag werd langzaam beslooten
 (x). De Gewesten hadden nu een groot ge-
 tal van de aanzienlykste gemagtigden ter al-
 gemeene Staatsvergaderinge afgezonden, on-
 der welken, de raadpleegingen, op al wat
 den Vredehandel betrof, traaglyk voortgin-
 gen. Ook kreeg men, kort hierop, by ge-
 rugte, kennis van den zeeflag: 't welk som-
 migen deedt oordeelen, dat men de Vloot
 vooral niet moest doen te rug keeren; maar
 't geluk vervolgen, en onder de wapenen van
 vrede handelen. Prins Maurits merkte aan,
 „dat men, de Vloot te rug roepende, van
 „het genomen besluit zou afwyken, en de
 „wapenschorfing te lande ook uitstrekken
 „over de zee (y).” Anderen begreepen,
 daarentegen, dat men, door het herroepen
 der Vloote, behoorde te toonen, dat men
 eene goede vrede zocht. Kon deeze niet ge-
 troffen worden; de zee stondt altoos open,
 en men kon, altoos, eendragtelyk, de wa-
 penen opneemen, om zig niet slegts over de
 oude ongelyken; maar ook over den hoon
 eener belpottelyke Vredehandeling te wree-
 ken (z).

De Staaten waren nog bezig met dierge-
 lyke overleggingen, toen zy, byna op
 eenen tyd, zekere kennis kreegen van den
 flag voor Gibraltar en van de aankomst van
 een buitengewoon Gezantschap uit Frank-
 ryk, welk, op den tweeëntwintigsten van
 Bloei-
 Aan-
 komst
 van een
 Fransch
 gezant-
 schap.

(*) Reful. Holl. 1 May 1607. bl. 143.

(y) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 104.

(z) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 516, 517.

1607. Bloemaand, te Vlisfingen, geland was.

IX.
Inzigten
van Hen-
rik den
IV. op de
Vrede-
hande-
ling, en
oorzaa-
ken van
zyn mis-
noegen
tegen de
Staaten.

Henrik de IV. nam te veel deel in 't gene den Vereenigden Gewesten betrof, dan dat hy de begonnen' onderhandeling met Spanje en de Aartshertogen, met onverschilligheid, zou hebben kunnen aanzien. Hy besloot, hierom, een waakend oog te houden, over 't gene 'er gehandeld werdt, en 't gantsche werk, naar zynen zin, te doen beleiden. Ook meende hy meer dan ééne reden van misnoegen te hebben, tegen de Staaten; waarvan wy, eer wy voortgaan, eenige nadere opening moeten doen. Na 't sluiten van de Vrede tusschen Spanje en Engeland, in 't jaar 1604, hadt Koning Jakob, of uit eigen' beweging, of opgewekt door den Spaanschen Gezant, trek getoond, om zig nader met Spanje te verbinden, door middel van een Huwelyk, tusschen Prinse Henrik, zynen oudsten Zoon, en de Infante van Spanje. Filips streefde hem, eenen geruimen tyd, met deeze hoop, en liet zig zelfs verluiden, dat hy der Infante de Nederlanden, na de dood der Aartshertogen, wilde doen afstaan (a), zo de Koning van Groot-Britanje nalaaten wilde, de Staaten te ondersteunen. Jakob, verblind door de verwagting van het bezit dier gewesten, in welken hy reeds eenige Steden in zyne magt hadt, begon, omtrent het begin des jaars 1606, de Staaten aan te zoeken, tot een Verdrag met Spanje, en met de Aartshertogen, waarvan hy bemiddel-

laar

(a) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 253.*

laar en waarborg zou zyn. Hy vertoonde 1607.
 hun zelfs eenige glimpige voorwaarden, hem toegezonden uit Spanje (*b*). Doch
 alzo deezen, waarfchynlyk, aanliepen, tegen de vryheid en onafhankelykheid van
 den Staat, die men, zo men zig ooit verdroeg met den vyand, vooruit bedingen
 wilde, vonden ze geheel geen en ingang. Ook, hieldt men, hier te Lande, Koning
 Jakob zo zeer ingenomen met de uitgestrektheid van het Koningklyk gezag, dat men
 zig weinig goeds van zyne bemiddeling be-
 looven kon. Men wist, dat hy den Staa-
 ten, om hunnen opftand tegen den Koning
 van Spanje, den naam van weërspannelingen plag te geeven (*c*): waaruit alleen ge-
 noeg kon afgenomen worden, welke voor-
 waarden hy voor hun zou zoeken te bedin-
 gen, en hoe dezeiven ftonden gehouden te worden.

Henrik de IV. kreeg de lugt haast van 't gene Koning Jakob in den zin hadt: en oordeelde 't van zyn belang, deeze handeling te ftuiten. François Aarfens, der Staa- ten Gezant aan 't Hof van Frankryk, in Sprokkelmaand des jaars 1606, eenen keer zullende doen naar den Haage, kreeg last mede van Koning Henrik, om hem, het antwoord zyner meesteren te rug te brengen, op deeze drie vraagen „ 1. of zy zig zel- „ ven, met de hulp hunner nabuuren, kon- „ den handhaaven, in den staat, waarin zy „ toen

(*b*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 23.*

(*c*) *DANIEL Tom. X. p. 343.*

1607. Bloei maand, te Vlisfingen, geland was.

IX. Inzigten van Henrik den IV. op de Vrede-handeling, en oorzaaken van zyn misnoegen tegen de Staaten.

Henrik de IV. nam te veel deel in 't gene den Vereenigden Gewesten betrof, dan dat hy de begonnen' onderhandeling met Spanje en de Aartshertogen, met onverschilligheid, zou hebben kunnen aanzien. Hy besloot, hierom, een waakend oog te houden, over 't gene 'er gehandeld werdt, en 't gantsche werk, naar zynen zin, te doen beleiden. Ook meende hy meer dan ééne reden van misnoegen te hebben, tegen de Staaten; waarvan wy, eer wy voortgaan, eenige nadere opening moeten doen. Na 't fluiten van de Vrede tusfchen Spanje en Engeland, in 't jaar 1604, hadt Koning Jakob, of uit eigen' beweeging, of opgewekt door den Spaanschen Gezant, trek getoond, om zig nader met Spanje te verbinden, door middel van een Huwelyk, tusfchen Prinse Henrik, zynen oudften Zoon, en de Infante van Spanje. Filips streelde hem, eenen geruimen tyd, met deeze hoop, en liet zig zelfs verluiden, dat hy der Infante de Nederlanden, na de dood der Aartshertogen, wilde doen afftaan (a), zo de Koning van Groot-Britanje nalaaten wilde, de Staaten te ondersteunen. Jakob, verblind door de verwagting van het bezit dier gewesten, in welken hy reeds eenige Steden in zyne magt hadt, begon, omtrent het begin des jaars 1606, de Staaten aan te zoeken, tot een Verdrag met Spanje, en met de Aartshertogen, waarvan hy bemiddel-

laar

(a) *Negotiat. de JEANNIS Tom. I. p. 253.*

laar en waarborg zou zyn. Hy vertoonde hun zelfs eenige glimpige voorwaarden, hem toegezonden uit Spanje (b). Doch also deezen, waarfchynlyk, aanliepen, tegen de vryheid en onafhangkelykheid van den Staat, die men, zo men zig ooit verdroeg met den vyand, vooruit bedingen wilde, vonden ze geheel geen en ingang. Ook, hieldt men, hier te Lande, Koning Jakob zo zeer ingenomen met de uitgestrektheid van het Koningklyk gezag, dat men zig weinig goeds van zyne bemiddeling be- looven kon. Men wist, dat hy den Staa- ten, om hunnen opftand tegen den Koning van Spanje, den naam van weërspannelin- gen plag te geeven (c): waaruit alleen ge- noeg kon afgenomen worden, welke voor- waarden hy voor hun zou zoeken te bedin- gen, en hoe dezelveu ftonden gehouden te worden.

Henrik de IV. kreeg de lugt haast van 't gene Koning Jakob in den zin hadt: en oordeelde 't van zyn belang, deeze hande- ling te ftuiten. François Aarfens, der Staa- ten Gezant aan 't Hof van Frankryk, in Sprokkelmaand des jaars 1606, eenen keer zullende doen naar den Haage, kreeg last mede van Koning Henrik, om hem, het ant- woord zyner meesteren te rug te brengen, op deeze drie vraagen „ I. of zy zig zel- ven, met de hulp hunner nabuuren, kon- den handhaaven, in den ftaat, waarin zy „ toen

(b) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 23.*

(c) *DANIEL Tom. X. p. 343.*

1607.

„ toen waren ? 2. welke geneigdheid zy
 „ hadden tot vrede ; welke middelen om
 „ ze te bekomen ; en of zij , tot verkry-
 „ ging en verzekering derzelve , de tus-
 „ fchenkomst des Konings behoeften ? 3.
 „ welke voordeelen zy den Koning dagten
 „ toe te voegen , in geval hy den oorlog
 „ aan Spanje verklaarde ? en of zy , zig
 „ werpende in de armen van zyne Maje-
 „ steit , de vrye oefening van den Katholy-
 „ ken Godsdienst zouden willen gedoo-
 „ gen ? ” Uit deeze vraagen , blykt niet
 donkerlyk , dat Henrik , zo wel als Jakob ,
 of naar de heerschappy der Vereenigde
 Gewesten stondt , of ten minste naar meer-
 der gezag over dezelve : 't welk ook niet
 vreemd schynen moet , als men aanmerkt ,
 dat deeze heerschappy , te vooren , beide
 aan Frankryk en aan Engeland aangeboo-
 den was , en dat de Koningen , de Veree-
 nigde Gewesten , van tyd tot tyd , ziende
 toeneemen in vermogen , nu meer reden
 hadden dan eertyds , om dezelve te be-
 geeren .

Maar Aarfens , in Frankryk te rug ge-
 keerd , bragt , op 's Konings vraagen , geen
 ander bescheid , dan „ dat hy 'er , noch
 „ met de Staaten , noch met de voornaam-
 „ ste Leden der Regeeringe , over hadt
 „ durven handelen : en te minder , om dat ,
 „ van wege den Koning van Groot-Britan-
 „ je , voordeeliger aanbiedingen gedaan
 „ werden . ” Den veldtocht des jaars 1606
 ongelukkiglyk geëindigd zynde voor de
 Staa-

1607.
 Staaten, hielden ze by Koning Henrik aan, om eenen onderstand van drie millioenen in 't jaar, in de plaats van een millioen, welk hy hun, tot hiertoe, hadt bygezet. De Koning gaf te verstaan, dat men, meer onderstand begeerende, hem ook, in andere opzigten, behoorde te vergenoegen. Ondertuschen kreeg hy, van verscheiden kanten, berigt, dat de Staaten, zonder hem te kennen, met de Aartshertogen hadden begonnen te handelen. Aarfens toonde zig, hierover, ten hoogsten verwonderd, boodt aan, op nieuws, een' keer naar den Haage te willen doen, en ten minste te wege te brengen, dat men geen Verdrag floote met den vyand, buiten bewilliging des Konings van Frankryk. Ook sloeg hy voor, nu, de vraagen te willen doen, welken hy, de laatste reize, verzwegen hadt: waarin de Koning bewilligde. Aarfens kwam dan, in Louwmaand deezes jaars, in den Haage. Kort hierna, ondersteunde de Koning de Staaten, met zeshonderdduizend guldens, verwagende, gelyk hy, naderhand, verklaarde, dat men geen Verdrag maaken zou met de Aartshertogen, zonder hem te kennen. Hierop volgde de wapenschorsing voor agt maanden, die geflooten werdt, eer Aarfens wederom naar Frankryk keerde. De Staaten hadden 'er den Koning eerst na het fluiten kennis van gegeven: 't welk eene der oorzaaken was van zyn misnoegen tegen hen.

Doch hier by was eene tweede gekomen.

1607.

Terftond na Aarfens komst in Holland, ver-
 spreidde zig een gerugt, dat Henrik de Re-
 geering der Vereenigde Gewesten dagt te
 veranderen, en, door het inhouden van
 den gewoonlyken onderftand, de Staaten
 te dwingen, om hem de Heerschappy af te
 ftaan. De Engelsche Agent in den Haage
 befchuldigde, kort hierop, den Onder-Be-
 velhebber van Vlifingen „ dat hy het be-
 „ fluit dier Stad en van gantsch Zeeland,
 „ om de heerschappy den Koning van
 „ Frankryk op te draagen, niet verhinderd
 „ hadt (d).” Zo ver liep de argwaan der
 Engelschen vooruit. Aan 't Spaansche Hof
 vondt dit gerugt zelfs ingang, en Pater
 Neyen heeft, naderhand, getuigd, dat het
 veel toegebracht heeft, om de Aartsherto-
 gen niet flegts, maar ook den Koning van
 Spanje fterker te doen neigen tot de Vre-
 dehandeling (e). De Koning van Frankryk
 hieldt zig, ondertusfchen, zeer beledigd
 door dit gerugt, 't welk hy meende door
 Aarfens verspreid te zyn (f): fchoon dee-
 ze beweerde, dat hy de gemelde drie vraa-
 gen, die gelegenheid tot dit gerugt gege-
 ven hadden, niet, van 's Konings wege,
 maar, als uit zig zelve, en flegts aan een-
 nige byzondere Perfoonen gedaan hadt (g).
 Nogtans vind ik, dat men, in Sprokkel-
 maand, ter Vergaderinge van Holland, ge-
 raad-

(d) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 128.*(e) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 367.*(f) *Instruct. aux Srs. Jeannin & Buzanval, dans les Ne-
 gociat. de JEANNIN Tom. I. p. 20 & suiv.*(g) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 87, 101, 115.*

raadpleegd heeft, op eenen zeer gewigtigen voorflag van Aarfens: waarover men niet dan tot meesten dienst der Landen en tot best genoegen des Konings begeerde te besluiten (h).

Doch hoe zeer ook de Koning zig ge-
hoond rekende, dat men hem, openlyk, verdagt hielt van eenen toeleg op de vryheid der Vereenigde Gewesten; verscheiden' egte stukken van deezen tyd toonen, dat dit vermoeden niet geheel zonder grond was. In het laatste Berigtchrift, omtrent twee jaaren na deezen, aan de Fransche Gezanten gegeven, begeert de Koning, „ dat zy Prins Maurits zoeken te winnen, „ op dat hy zyne Majesteit begunstigen „ mogt, wanneer men, t'eenigen tyde, geraaden vondt of genoodzaakt werdt, de „ Regeering te veranderen (i).” Te voo-
ren, hadt een zyner Staatsdienaaren aan den Heere Jeannin, Hoofd des Gezantschaps, geschreeven: „ zo de Staaten den „ Koning willen inwikkelen in den oorlog, „ moeten ze iets ongemeens voor hem doen, „ Hy heeft 'er, openhertiglyk, met u over „ gesproken, en houdt zig verzekerd, dat „ gy de voorkomende gelegenheid, om 'er „ met * *Lorme* en † *Charme* van te handelen, niet verzuimd hebt, noch zult verzuimen - - De † *Serjant* wil de zaak niet „ door haastigheid bedorven hebben. Hy „ vertrouwt alles aan de bescheidenheid „ en

1607.

X.
Onderzoek naar den grond van 't vermoeden, dat Henrik de IV, naar de heerschappy der Vereenigde Gewesten stont.

* Prins Maurits.
† Oldenbarneveld.
+ De Koning van Frankryk.

(h) Resol. Holl. 15 Febr. 1607, bl. 50.

(i) Dern. Instr. dans les Negotiat. de JEANNIN Tom. 3. p. 75.

1607.

* Jeannin.
† De
Staaten.

„ en voorzigtigheid van * *Cicomore* alleen
 „ (k).” En in eenen anderen Brief. „ Ee-
 „ nigen zeggen, dat onze *Serjant* niet ver-
 „ langen moet, dat de † *Antes* ryker en
 „ magtiger worden, dan zy reeds zyn, om
 „ redenen, die gy, ligtelyk, bevroeden
 „ kont (l).” Welke nu deeze redenen
 waren, kan men afneemen uit een gesprek
 van Jeannin met Prinsse Maurits, in de te-
 genwoordigheid der Prinsesse Weduwe van
 Oranje en van Graave Willem Lodewyk,
 te vooren, gehouden, waarin hy vertoonde
 „ hoe 't, zo men op nieuws wilde oor-
 „ loogen, niet redelyk ware, dat de Ko-
 „ ning zyn geld en Staaten waagde, zon-
 „ der 'er iets by te winnen,” daarby voe-
 „ gende „ dat men de Vereenigde Gewesten
 „ geheel Fransch moest maaken.” Doch
 Maurits hadt hem geantwoord „ dat het
 „ nu de tyd niet was, om hier van te rep-
 „ pen - - -, zo men de Landen niet eerder
 „ Spaansch dan Fransch wilde zien (m).”
 De Advokaat Oldenbarneveld hadt 's Ko-
 nings toeleg ook zo wel begreepen, dat
 hy zyne Majesteit niet beter wist te vlei-
 jen, dan met zynen Gezant te verklaaren,
 „ dat men, te raade wordende de Regee-
 „ ring te veranderen, en een Vorstendom te
 „ maaken van den vryen Staat, den Koning
 „ van Frankryk, voor alle Vorsten, kiezen
 „ zou.” En Jeannin, die dit schryft, voegt
 „ er by „ dat hy, voor zyn vertrek van hier,
 „ nog

(k) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 474.*(l) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 372.*(m) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 53.*

„nog meer lichts wegens dit stuk uit den 1607.

„Advokaat zou zoeken te trekken (n).”

Doch hiervan kwam niets.

Wy hebben deeze dingen, schoon laater geschreeven en voorgevallen, hier willen by-eenvoegen, op dat men zien zou, met wat grond, Henrik de IV. misnoegd was over een gerugt, welk zyne inzigten, misfchien, een weinig vergroot en verdraaid, maar nogtans niet geheel buiten de waarheid, voorstelde. Ondertuschen, nam hy zyn misnoegen hierover en over 't sluiten der wapenschorfinge, zonder hem te kennen, voor de eerste reden, tot het afzenden van een plegtig gezantschap, herwaards; waartoe *Pieter Jeannin*, *Paul Chouart*, *Heer van Buzanval*, 's Konings gewoonlyke gezant by de Staaten, en *Elias de la Place*, *Heer van Rusfy*, werden aangesteld. De laatste was tot Buzanvals opvolger geschikt (o). Jeannin, die 't beleid der zaaken stondt te hebben, was, eertyds, een der voornaamste aanhangeren van 't Huis van Lotharingen geweest; doch, zynen zoen, te gelyk met den Hertoge van Mayenne, van den Koning verworven hebbende, werdt hy, sedert, in de gewigtigste Staatszaaken, gebruikt. Ook verhief de Koning hem tot eersten President van Bourgondie. Hy was bedreeven in de regten en in alle andere deelen der geleerdheid, doch door en door ervaren in de Staatkunde, en zyns gelaats en zyner redenen zo

Wie
Jeannin
was.

vol-

(n) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 67.*

(o) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 115.*

1607. volkomen meester, dat hy, schryven som-
 migen, openhertigst schein, wanneer hy
 zyne gedagten allermeest verborgen hieldt
 (p). Ook hadt hy zulke doorslaande blyken
 gegeven van trouwe aan zynen Koning, dat
 deeze hem 't geheim van 't gezantschap naar
 Holland geheellyk toevertrouwde. De Ko-
 ning hadt hem en zynen medegezanten on-
 der anderen gelast, „den Staaten eer tot
 „vrede dan tot oorlog; doch allerminst tot
 „bestand te raaden (q).” Ook moesten
 ze „'t gezag van Prins Maurits en
 „van 't gantsche Huis van Nassau zoeken
 „te bevestigen en te vermeerderen, zo eg-
 „ter, dat het byzonder belang niet ge-
 „feld werdt boven 't gemeen. Met den
 „Advokaat Oldenbarneveld, met den Griff-
 „sier Aarfens en andere voornaame luiden,
 „moesten ze, insgelyks, goed verstand hou-
 „den. Voorts, werdt hun bevolen, te
 „bezorgen, dat de Staaten geen verder
 „verdrag slooten, met de Aartschertogen
 „of anderen, buiten kennis en bewilli-
 „ging des Konings, die ook een nieuw
 „en goed verbond van onderlinge bescher-
 „ming begeerde op te regten met de Staa-
 „ten (r).” Van eenige andere punten van
 „hunnen last zullen wy, hierna, moeten ge-
 waagen.

XI.
 Zy wor-

De Fransche Gezanten spoedden zig, ter-
 stond

(p) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 517. *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. au commencement.*

(q) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I p. 215.*

(r) *Instruct. dans les Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 32, 34, 35, 37, 39, 40.*

stond na hunne aankomst te Vlisfingen, 1607.
 naar den Haage, alwaar zy, den agten-
 twintigsten van Bloeiimaand, ter algemeene
 Staatsvergaderinge, gehoor kreegen. den ge-
 Jeannin voerde het woord. Hy sprak eerst, hoord,
 in 't breede, van de dienften, door zynen
 Koning, aan deezen Staat beweezen. Daar-
 na, viel hy aan 't klaagen, over hun, die
 zyne Majesteit hadden zoeken verdagt te
 maaken, als stont hy naar de heerschappy
 over de Vereenigde Landen. Ook merkte
 hy 't aan, als eene soort van ondankbaar-
 heid, dat men zig, dus verre, ingelaaten
 hadt in handeling met den vyand, zonder
 den Koning te kennen. Doch hy verklaar-
 de, ten besluite „ dat zyne Majesteit, met
 „ het afzenden van zulk een plegtig ge-
 „ zantschap, toonde, dat hy niet gezind
 „ was, de vriendschap af te breeken; maar
 „ den Staaten, bleeven ze in den oorlog,
 „ zyne hulp kwam aanbieden, of wilden ze
 „ de wapenen afleggen, eene billyke en
 „ voordeelige vrede zou bezorgen. Over
 „ al 't welke, de gezanten verzogten, met
 „ gemagtigden der Staaten, in onderhan-
 „ deling, te treden (s).” De Advokaat en beant-
 Oldenbarneveld beantwoordde deeze aan- woord.
 spraak heuschelyk, het sluiten der wapen-
 schorsinge verschoonende, met den tegen-
 woordigen bekrompen' staat van 's Lands
 geldmiddelen. Op het gerugt wegens 's Ko-
 nings oogmerken, antwoordde hy nu, met
 kor-

(s) Prem. Propos. dans Les Negotiat. de JEANNIN Tom. I.
 p. 116.

1607. korte en algemeene woorden, dat het bevonden zou worden, meer voortgekomen te zyn van vyanden van deezer Landen welstand, dan van elders (*f*). Doch hy hadt, te voren, in een byzonder gesprek, aan Jeannin verklaard, dat de voorlagen, door Aarfens overgebracht, nooit openlyk, maar slegts onder drie of vier Persoonen overwoogen waren (*u*). Wyders, beloofde de Advokaat, dat de Staaten gemagtigden benoemen zouden, om de gezanten te onderrigten van den toestand hunner zaaken, en van de hulpmiddelen, die zy behoeften (*v*): 't welk, eerstdaags, geschiedde.

Nader
verklaring van
't Verdrag van
Wapenschorsing.

Op het verzoek van Neyen, werdt, na veel overlegs, beslooten „ dat men de Vloot op-
„ ontbieden zou, zo dra Filips 't Verdrag,
„ met de Aartshertogen gemaakt, bekrag-
„ tigd zou hebben. Ondertusfchen, zou men
„ der Vloote geen' toevoer noch onderftand
„ zenden. De wapenschorsing zou, van
„ nu aan, ter zee, tot aan 't cinde van 't
„ Kanaal, plaats hebben, mids geene fche-
„ pen dan visfchers uit de Vlaamsche ha-
„ vens liepen. Na 't ontvangen der bekrag-
„ tiging uit Spanje, zou zy, over den ge-
„ heelen Oceaan, langs Frankryk en Span-
„ je, tot aan Kadix, en van daar, door de
„ gantsche Middellandsche zee, uitgestrekt
„ zyn. Voorts werdt de ftilftand van wa-
„ penen te lande ook nader bepaald: te
„ weeten, van de zyde der Staaten, bin-
„ nen

(*f*) Resol. Holl. 5 May 1607. bl. 146, 147.

(*u*) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 101, 107.

(*v*) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 108.

» nen de froomen de Eems, de Vegt, den 1607.
 » Yffel, den Ryn, de Waal, en de Maa-
 » ze van Graave nederwaards, met derzel-
 » ver zeegaten: en van de zyde der Aarts-
 » hertogen, binnen de Demer en de Nethe,
 » in Brabant, en de Leye en Mander in
 » Vlaanderen. 't Gene buiten deeze paa-
 » len lag, bleef den oorlog onderworpen,
 » Steden en Sterkten uitgezonderd. Ook
 » zouden de foldaaten, tegen elkanderen,
 » zelfs binnen deeze paalen, niet veilig
 » zyn (*w*).” Uit welk besluit, dat, tegen
 den zin van Zeeland (*x*), met de meerder-
 heid, doorgedreeven, en, op den eersten
 van Zomermaand, in een tweede Verdrag
 met de Aartshertogen, veranderd werdt,
 onder anderen, af te neemen is, hoe noode
 men hier tot het afleggen der wapenen
 kwame, en hoe veel zy, die de handeling
 zогten te vorderen, hun, die nog voor
 den oorlog stonden, moesten te gemoet
 komen.

De Monnik, die, te Delft toefde naar XII.
 't besluit der Staaten, bragt zynen tyd door, Neyen
 met eenigen, door redenen, anderen, ware zoekt
 't mogelyk, door geschenken, tot vreed- Aarfens
 zaame gedagten te beweegen (*y*). Onder om te
 anderen, hadt hy den Griffier Kornelis koopens
 Aarfens genoodigd tot een geheim gesprek. En
 deez', wel bevroedende, waar men 't op
 aanleggen zou, nam eerst den raad in van
 Prin-

(*w*) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 513. METELEN XXVIII.
 Boek, f. 533 vers.

(*x*) Resol. Holl. May enz. 1607. bl. 143, 197. Negot.

de JEANNIN Tom. I. p. 104.

(*y*) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 97.

1607. Prinse Maurits, en begaf zig toen naar Neyen, die aanving, met hem, beleefde-lyk, te bedanken, om dat de Vredehandeling, door zyn toedoen, eenen aanvang genomen hadt. Ook was 't waar, dat Neyen, in Holland gekomen, door middel van *Krauwels*, die Aarfens in den bloede beflondt, den eersten toegang ten zynen huize gekreegen hadt. De Monnik vervolgde „ dat hem niet onbekend was, in hoe „ groot een gevaar Aarfens zig gesteken „ zou hebben, zo de zaaken eenen anderen „ keer genomen hadden, zynde eenen „ Staat, door veelen beffierd, altoos vol „ naaryver en argwaan. Dat de Aartshertogen hieruit zyne zugt tot de vrede der „ Nederlanden hadden afgenomen, en groote „ agting en genegenheid voor hem op- „ gevat. Dat zy hem, ten blyke hiervan, „ het Huis, welk hy te Brusfel bezeten „ hadt, wederom inruimden, voorhebben- „ de hem, hierna, grooter' geschenken te „ doen. Dat de Markgraaf Spinola hem, „ als 'er vrede, of bestand voor negen ja- „ ren geslooten werdt, vyftigduizend Kroo- „ nen beloofde; waar van hy een schriftelyk bescheid voortbragt, met de eigen' hand van Spinola getekend (1); „ daarby voegende „ dat hy bereid was, hem, op dit

(1) In zekere verklaring van den Griffier Aarfens, eenige jaaren laater gegeven, en waarvan wy, in 't XXXIX. Boek, § XXIV, nader zullen gewaagen, wordt dit bescheid genoemd eene Obligatie van Spinola van tagtigduizend Dukaten, spreekende op een' Koopman van Amsterdam, *Henrik Beekman* genaamd.



CORNELIS VAN AARSENS,
HEER VAN SPYK,
Griffier van de Staaten Generaal.

A. Schreman del. naar 't Original van Aersveld.

J. Heutscher fecit.

„dit bescheid, vyftienduizend Kroonen 1607.
 „te doen tellen, waar en wanneer hy be-
 „geerde.” Voorts boodt Neyen hem;
 uit Spinolas naam, een' diamant van gee-
 ne kleine waarde aan, voor zyne Huisvrou-
 we. Aarfens bedankte voor 't huis, welk
 hy oordeelde hem, ook uit kragte van 't
 Verdrag, waarop Brusfel overgegaan was,
 toe te komen; doch weigerde, eenigen tyd,
 de overige geschenken te aanvaarden. Ten
 laatste nogtans nam hy den diamant en
 het handschrift; doch ontdekte zyni wede-
 vaaren aan den Prinse en aan den Advocaat.
 Maurits begreep, dat de zaak nog eene
 poos bedekt blyven moest; doch sloeg
 het bewaaren der geschenken, 't welk hem
 Aarfens gevergd hadt, van de hand. Deez',
 naderhand, door brieven van Neyen, ver-
 maand om de vyftienduizend Kroonen te
 ontvangen, vreesde, met reden, dat zo
 hagchelyk een geheim, eens tot zyn na-
 deel, uitbersten mogt; en besloot, den
 gantschen handel, ter algemeene Staatsver-
 gaderinge, open te leggen. Hy deedt het:
 en de Staaten stelden het handschrift en
 den diamant, in handen van hunnen The-
 saurier (z) Joris de Bie, man van beproef-
 de trouwe. Doch Aarfens kon midlerwyl,
 niet ontgaan den laster van 't gemeen, welk,
 zyn gedrag ten argste duidende, hem van
 slinkfchen handel met den vyand beschul-
 digde: 't welk hem zo diep trof, dat hy
 te raade werdt, zig in openbaaren druk te
 ver-

Aarfens
ontdekt
het den
Prinse
en den
Staaten.

(z) *Negotiat. de JEANSIN Tom. I. p. 247.*

1607. verdedigen (a). Ondertusfchen, was Neyen, met het besluit der Staaten op de wapenfchorfing, terftond, naar Brusfel, te rug gekeerd.

XIII. De onderhandelingen met de Franfche gezanten waren nu begonnen. Doch op dat zy geen' argwaan verwekken mogten by de andere Mogendheden, welker vriendschap men behoefde, beflooten de Staaten, de Koningen van Groot-Britanje en Deenemarke, en de Keurvorften van de Palts en Brandenburg, welke twee laatften, reeds in 't jaar 1605, beloofd hadden, hun, drie jaaren agtereen, met honderdduizend guldens, jaarlyks, te ondersteunen (b), ook te nodigen, om hun, in deeze gewigtige tydsomftandigheid, met goeden raad, te dienen. Naar Deenemarke gingen *Jakob Boelensz* van Amsterdam, *Nikolaas Jakob Simonszoon* van Hoorn, en *Jakob Magnus* van Middelburg, als gezanten der algemeene Staaten. Aan Koning Jakob, die van den staat der Vereenigde Gewesten nader berigt begeerde, werd ook een buitengewoon gezantschap gezonden, bestaande uit *Joan Berk*, Pensionaris van Dordrecht en Jakob van Maldere, bekleedende de plaats van den eerften Edele, ter Staatsvergadering van Zeeland (c). Zy deeden den Koning breede opening beide van de magt en inkomsten, die thans omtrent tien millioenen

Handel
met Ja-
kob den
I.

(a) METELEN XXIX. Boek, f. 545 versf. 546. GROTIJ
Hill. Libr. XVI. p. 513.

(b) Zie Groot-Plakaath. IV. Deel, bl. 266.

(c) METELEN XXVIII. Boek, f. 533 versf. 537 versf.

nen, in 't jaar, beliepen (*d*), en van de lasten van den Staat: vertoonende, tevens, hoe veel 'er, naar 't oordeel van den Prinse en van den Raad van Staate, te kort schoot, om den oorlog, met hoop van eenen goeden uitslag, te kunnen voortzetten. De Koning gaf hun, met algemeene woorden, te verstaan, dat hy de zaak zyner bondgenooten ter herte zou neemen. Gaarne zou hy gezien hebben, dat zy, geen Verdrag begeerende te fluiten naar zynen zin, nog eenigen tyd, in oorlog gebleeven waren. Hy bevroedde, ligtelyk, dat, hiervan, zyne eigen' veiligheid en de behoudenis van Ierland, grootendeels, afhing, zo lang hy zig niet nader verbonden hadt met Spanje. Doch hy begreep tevens, dat het den Staaten meest ontbrak aan geld, welk hy hun, tot nog toe, nimmer verstrekt hadt, en ook, tegenwoordig, niet wist te bekomen. Hy zag, derhalve, wel, dat het hem kwalyk voegen moest, te raaden tot den oorlog. Ondertusfchen, hadt hy ook een kwaad oog op den handel der Fransche gezanten in den Haage. Om deezzen gade te slaan, en deel te hebben in 't gene 'er geslooten mogt worden, zondt hy, eerlang, *Richard Spencer* en *Rudolf Winwood*, welke laatste gewoonlyke gezant by de Staaten, doch toen in Engeland was, naar Holland te rug (*e*), met last, om, te gelyk met de Fransche gezanten, aan 't gene

(*d*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 199, 403.*

(*e*) *Vide Act. Publ. Angl. Tom. VII. P. II. p. 158. Recol. Holl. 4 Sept. en verv. 1607. bl. 245, 246.*

1607. ne 'er zou gehandeld worden, deel te neemen (e). De Staaten waren niet kwalijk te vrede, over dit dubbel gezantschap, in verwagting, dat het strekken zou, om hen beter voorwaarden te doen bedingen.

Behen-
digheid
van Jean-
nin, om
de ge-
zindheid
van Mau-
rits, Ol-
denbar-
neveld
en ande-
ren te
ontdek-
ken.

Terwyl de bekrachtiging der wapenschor-
fing en de erkenenis van de vryheid der
Vereenigde Gewesten, uit Spanje, verwacht
werdt, handelden de Fransche gezanten,
dagelyks, met Prins Maurits, met den
Advokaat Oldenbarneveld, en met de ver-
dere Gemagtigden der Staaten: ook met
den Engelschen gezant Winwood. Jean-
nin, doorsleepen in 't ontdekken der oog-
merken, geliet zig, in 't eerst, dat zyn
meester meest tot den oorlog neigde (f).
Prins Maurits verklaarde hem, hierop, ge-
lyke gezindheid te hebben. „Zeeland was
„'t, vervolgde hy, met hem eens: ook
„Amsterdam, in Holland. Gelderland en
„Friesland staken vol Krygsvolk, welk
„geheel van hem afhing; waarom het hem
„niet zwaar vallen zou, deeze gewesten
„over te haalen tot zyne meening, die
„hy de veiligste hielt voor den Staat (g).”
De Advokaat zeide hem „dat men, hier,
„ook oorlogens gezind was, zo de Ko-
„ning van Frankryk zig openlyk verklaa-
„ren wilde tegen Spanje, en de Staaten,
„met zwaare geldfommen, ondersteunen.
„Doch dat, by mangel van zulk een' on-
„derstand, de staat hunner zaaken hen
„drong

(e) GROTH. *Hist. Libr.* XVI. p. 519.

(f) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 84.*

(g) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 98.*



MARIA DE MEDICIS,

*Koninginne van
Frankryk en Navarre.*

„ drong tot vrede, alzo zy, in oorlog bly- 1607;
 „ vende, jaarlyks, zes millioenen te kort
 „ zouden komen.” Jeannin merkte aan,
 dat men nooit gewoon was, zulk een' ge-
 weldigen onderftand te geeven, zonder
 'er eenig voordeel tegen te bedingen: waar-
 op de Advokaat hernam „ dat hy, dit
 „ voorziende, den Staaten ook niet hadt
 „ durven raaden, zyner Majesteit zo veel
 „ te vergen; dat men, veeleer, door be-
 „ middeling der twee Koningen, eene vre-
 „ de moest zoeken te verkrygen, waarby
 „ de Vereenigde Gewesten vry verklaard,
 „ en in ftaat gesteld mogten worden, om
 „ den Koning en Kroone van Frankryk
 „ dienst te doen (*h*).” Winwood verklaar-
 de zig, zo wel als Jeannin, voor den oor-
 log (*i*): doch 't bleek haast, dat Koning Ja-
 kob niet gezind was, om 'er iet toe te fchiet-
 ten. Frankryk alleen wilde zig ook niet
 belasten, met den vereifchten onderftand,
 dien Jeannin flegts op twaalf tonnen fchats,
 in 't jaar, berekende (*k*): zo dat haast
 bleek, dat de Franfchen min voor den oor-
 log waren, dan zy, in 't eerst, gefchee-
 nen hadden. Jeannin en Buzanval deden,
 in 't begin van Hooimaand, een' keer door
 de Steden Leiden, Haarlem en Amfterdam,
 die men zeide, dat zig verbinden wilden,
 om tegen de vrede te ftemmen. De ge-
 fprekken, die zy toen met eenigen uit dee-
 ze Steden hielden, toonden, dat Frankryk
 de

Zyn in-
 zigt ont-
 dekt zig.

Hy doet
 een'
 keer,
 door
 Leiden,
 Haarlem
 en Am-
 fterdam.

(*h*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 100.*

(*i*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 105.*

(*k*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 108.*

1607. de vrede zocht : waarvoor zig deeze Steden nu ook eenpaarig verklaarden, mids men ze, behoudens de vryheid van den Staat, verwerpen kon (1).

XIV. De tyd van drie maanden, binnen welken, 't Verdrag, in Spanje, bekrachtigd moest worden, was nu zo goed als verloopen, toen Spinola den Staaten, by brieven, om vrygeleide verzocht, voor den Audiencier, *Lodewyk Verreiken*, die, schreef hy, 's Konings bekrachtiging stondt over te brengen (m). Men zondt het hem toe, en hy kwam, des nagts na den drie-entwintigsten van Hooimaand, in den Haage, aan (n) Aarfens bezocht hem, des anderendaags, uit den naam der Staaten, die hem, terstond, gehoor verleenden. Zyne Aanspraak was kort en beleefd. Hy noemde de Staaten *edele en mogende Heeren*, en Prins Maurits *doorlugtigsten Vorst*. Voorts leverde hy hun twee bekrachtigingen over, eene van het eerste Verdrag met de Aarts-hertogen, en eene van de nadere verklaring en uitbreiding van het zelve: te gelyk verzoekende, dat hy de eerste, na dat ze gelezen zou zyn, wederom naar zig nemen mogt. Men deedt hem buiten staan. De bekrachtigingen werden, met aandacht, overwoogen. Doch men bevondt, terstond, dat zy geenszins voldeeden aan de belofte der Aarts-hertogen, en aan de verwagting der Staaten. De Koning verklaarde,

Verreiken brengt twee bekrachtigingen des Konings van Spanje herwaards.

Zy voldeeden den Staaten niet.

(1) *Negotiar. de JEANNIN Tom. I. p. 224. 238.*

(m) *METEREN. XXVIII. Boek, f. 533 vers.*

(n) *Resol. Holl. 17 July an. 1607. bl. 109.*

de , alleenlyk , dat hy de wapenschorfing van waarde hielt , zonder de Staaten voor vry te erkennen , ja zelfs zonder goed te keuren , dat zulks , door de Aartshertogen , gefchied was ; zynde de woorden , die dit behelsden , uit het eerste Verdrag , gelaa- ten. Ook waren de bekrachtigingen alleen- lyk op papier gefchreeven , en getekend , YO EL REY, *Ik de Koning*, gelyk men , in Spanje , gewoon was , de Plakaaten , aan onderdaanen gerigt , te onderfchryven. De Staaten waren 't dan eens , dat de bekrag- tigungen verworpen moesten worden. Men magtigde eenen uit ieder gewest , om den Audiencier af te vraagen , of hy , monde- ling of fchriftelyk , nog iets hadt in te le- veren , en zo neen , hem de gebreken in de bekrachtigingen voor te houden , en aan te zeggen „ dat , de Aartshertogen hunnen „ beloften geen gefand gedaan hebben- „ de , hy geene reden hadt , om zig hier „ langer op te houden , en wel , terftond , „ verrekken mogt (o).” Verreiken ver- fchoonde het uitlaaten der woorden , die der Staaten vryheid bevestigden , blaauw genoeg , met een' mislag van den uitschry- ver. Men verleende hem , op zyn verzoek , verlof , om naar Brusfel te fchryven , van waar , eerlang , antwoord kwam ; niet van de Aartshertogen ; maar van *Joan Richardot* , Prefident van den geheimen Raad , inhou- dende „ dat 's Konings meening niet wel

1607.

Men be-
looft hun
eene vol-
doender
bekragt-
ging.

(o) Refol. Hall. 17 July enz. 1607. bl. 209, 210. Negot. de JEANNIN Tom. 1. p. 269.

1607. „gevat was; dat hy, geen deel van 't Verdrag verwerpente, moest gerekend worden, het gantsche Verdrag bevestigd te hebben. Dat de Aartshertogen volkomen voldaan hadden aan hunne beloften; doch, ten overvloede, nog eens naar Spanje wilden schryven, om 't gene men in de bekrachtigingen berispte te doen verbeteren; mids de Staaten niet uitfelden, hunne Vloot t'huis te ontbieden, en met de daad te toonen, dat zy de Vrede zo ernstig zогten, als zy met woorden betuigden (p).” Verreiken voegde hier by, dat hy zig sterk maakte, den Staaten eene bekrachtiging te zullen bezorgen, die hun voldoen zou, zo zy de Vloot, zonder uittel, te rug riepen.

Twist, in de algemeene Staatsvergadering, over het te rug roepen der Vloote, Doch, over dit punt, ontstondt wederom nieuwe twist, in de Vergadering der algemeene Staaten. Veelen riepen, dat zy, openlyk, bespot werden door den Spanjaard, die hun flegts met den sinaak der vryheid gestreeld hadt, om hen te ontwapenen, en, daarna, onverhoeds, te overvallen: waartoe, gelyk men, omtrent deezen tyd, vernam, beide in Spanje en in Vlaanderen, vlooten werden uitgerust. Prins Maurits styfde deeze meening, en beweerde, dat men de Vloot veel eer versterken, dan te rug ontbieden moest. De Fransche Gezanten zelveen scheenen de oogmerken van Spanje te verdenken, en hielden staande, dat

(p) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 520. METZREN XXVIII. Boek, f. 534.

dat Filips nooit eene behoorlyke bekragtiging overzenden zou: ook, dat de Staaten, te leur gesteld door de Aartshertogen, de Vloot niet te rug ontbieden konden, zonder af te gaan van hun vorig besluit, en zonder te veel vrees voor hunnen vyand, als ware hy nog hun meester, of te sterke zucht tot vrede te vertoonen (q). Maar Oldenbarneveld begreep, dat men, reeds beloofd hebbende, der Vloote geen' onderstand noch mondbehoefsten toe te voeren, wel genoodzaakt was, haar herwaards te laten keeren. Ook drongen de Hollandfche Koopsteden, bedugt, dat de Koning van Spanje de schepen, die zy in Italie hadden, mogt aantasten, sterk op het inwilligen van Verreikens voorslag (r). Om deezen Steden genoeg te geeven, werdt dan, ter Vergaderinge van Holland en ter algemeene Staatsvergaderinge, met meerderheid van stemmen, beslooten, Verreiken, by monde van den Advokaat, te antwoorden, gelyk, op den negenden van Oogstmaand, geschiedde „ dat de schriften, uit Spanje, „ overgebracht, den Staaten niet voldeeden; waarom zy een ander ontwerp hadden opgesteld, in de Latynfche en Fransche taale, welk hy hem overgaf, en „ welk de Koning zou dienen te volgen, „ binnen zes weeken, zo hy in verdere handeling begeerde te treden. Dat de Staaten, na 't ontvangen van 's Konings be- „ krag-

1607.

waartoe
eindelyk
beslooten
wordt.

(q) *Negotiat. de JEANNIN Tom. 1. p. 302, 304.*
 (r) *Negotiat. de JEANNIN Tom. 1. p. 302, 343.*

1607. „ kragtiging, zo veel tyds, als 'er, van nu
 „ af, tot den eerften van Herfstmaand, ver-
 „ loopen moest, begeerden, om zig op de
 „ nadere handeling te beraaden. Dat men,
 „ nogtans, uit agting voor de Aartshertogen,
 „ by welken men wel zag dat dit verzuim
 „ niet toekwam, de Vloot opontbieden, en
 „ alle pryzen, zes weeken na deezen dag
 „ gemaakt, kwaad verklaren zou. Dat
 „ men, eindelyk, de gebrekkelyke bekrag-
 „ tingen zou bewaaren, tot dat 'er bete-
 „ ren kwamen, alleenlyk, ten bewyze, dat
 „ 'er een stilland van wapenen geflooten
 „ was (s).”

De Staa-
 ten ver-
 wyten
 Verrei-
 ken het
 omkoo-
 pen,
 welk
 Neyen
 hadt zoe-
 ken te
 doen.

Verreiken beantwoordde 't besluit der
 Staaten, heufchelyk, naar zyne gewoonte
 (t). Doch 'sanderendaags, kort voor zyn
 vertrek, werdt hy nog eens by de Staaten
 ontbooden, alwaar Oldenbarneveld hem
 aanzeide „ dat de Staaten misnoegd waren
 „ op Neyen, die eenige byzondere Per-
 „ foonen hadt zoeken te winnen, door ge-
 „ fchenken. Dat hieruit bleek, dat men
 „ eenig flinksch oogmerk hadt; maar dat zy
 „ zo gerust waren op elkanderen, dat zul-
 „ ke ftreeken nergens toe konden dienen,
 „ dan om hun te doen gelooven, dat men
 „ hen dagt te misleiden. Dat hunne tegen-
 „ woordige Vergadering bestondt uit meer
 „ dan zeventig Perfoonen, die gehouden
 „ waren, den raad in te neemen van een
 „ veel grooter getal, in hunne byzondere

„ Ge-
 (s) GROTH *Hift. Libr. XVI. p. 520, 521.* METELEN
 XXVIII. *Boek. f. 524.*

(t) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 307.*

„ Gewesten en Steden; welke groote menig- 1607.
 „ te onmogelyk om te koopen was. Zo zy
 „ egter vonden, dat iemand zig zo ver ver-
 „ leiden liet, zouden ze eene voorbeeldely-
 „ ke straf over hem oefenen, tot bescha-
 „ ming van zulken, die hem hadden zoeken
 „ om te koopen (u).” Voorts, stelde men
 „ den diamant en 't Handschrift van Spinola
 „ Verreiken wederom ter hand: die, zig ver-
 „ baasd gelaatende, over 't gene hy hoorde en
 „ zag, verzekerde, dat alles buiten kennis der
 „ Aartshertogen geschied was, daarby voegen-
 „ de „ dat men 't niet vreemd vinden moest,
 „ zo monniken, een volk gierig uit den aart,
 „ anderen afmaten, naar zig zelve (v).”
 „ Den volgenden dag, keerde de Audiencier
 „ naar Brusfel.

Terwyl de bekrachtiging uit Spanje ver- XV.
 wagt werdt, poogden de yveraars voor den Gewoel
 oorlog en voor de vrede, met naame Prins voor en
 Maurits en de Advokaat, aanhangers te tegen de
 nemen van de meening, die elk de heilzaamste hande-
 hieldt voor 't Vaderland. De Prins zegt ling met
 Friesland en Groningen te beweegen, om den
 nevens Zeeland, tegen de handeling te stem- vyand,
 men. De Predikanten, die hem, voor een
 groot gedeelte, naar de oogen zagen, pre-
 dikten 'er openlyk tegen. Zulken, die van
 vrede spraken, werden verdagt gehouden
 van heimelyk verstand met den vyand,
 waaruit volgde, dat de voorstanders van
 den oorlog langs hoe meer begunstigers
 kree-

(u) *Negotiat. de JSANNIN Tom. I. p. 359.*

(v) *GROTH Hist. Libr. XVI. p. 521. METELEN XXVIII. Boek, f. 535.*

1607. kreegen, onder 't gemeen. Maar de Regenten der meeste Steden, onder welken Oldenbarneveld groot gezag hadt, neigden tot de vrede. De Advokaat wist hen, hiertoe, zo konstiglyk, te beleezen, dat zy, eer zy 't dagten, tot zyn gevoelen waren overgegaan. Doch dit strydig woelen van de twee voornaamste mannen in den Staat duurde niet lang, zonder dat 'er merkelyk ongenoegen uit rees, tusfchen beiden. De Prins kon niet dulden, dat Oldenbarneveld, die, in afkomst en aanzien, op geen' eenen dag by hem te noemen was, hem, geduurig, wist te dwarsboomen. Zelfs liet hy zig, somtyds, uitdrukkingen ontvallen, die te kennen gaven, dat hy zyne trouwe verdragt hieldt. Oldenbarneveld, schoon hy, doorgaans, eerbiediglyk sprak van den Prinse, gaf, daarentegen, somtyds, te verstaan, dat hy bekommerd was, dat zyne Doorlugtigheid te veel gezags zocht in den Staat, en daarom voor den oorlog yverde. De Gezant Jeannin maakte zyn werk, meer dan eens, om deeze verdeeldheid by te leggen, en den Prinse en den Advokaat goede gedagten in te boezemen van elkanders oogmerken. Ook scheen dit, voor eenen tyd, te gelukken. Doch de bron der oneenigheid kon nooit zo volkomen gestopt worden, of zy welde, van tyd tot tyd, wederom op (*w*). Maar of zy, immer, zo hoog gereezen zy, dat de Prins, gelyk sommigen verhaalen (*x*), den

Onge-
noegen
tusfchen
Prinse
Maurits
en Olden-
barne-
veld.

(*w*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I, p. 90, 104, 105, 112, 159, 171, 186, 213, 253, 254, 258, 331, 336, 373.*

(*x*) *AUBERY Memoires p. 293.*

den Advokaat eens, openlyk, hebbe heeten liegen, te gelyk, de hand oplitgende, om hem te slaan, zou ik niet durven verzekeren. 1607.

De zes weeken, bestemd tot het haalen eener andere bekrachtiging uit Spanje, waren reeds eenigen tyd verlopen geweest, en dit sammelen hadt hier te Lande al merkelyke gisting verwekt in de gemoeden, toen Neyen en Verreiken, op vrygeleide, herwaards gekeerd, de verwagte bekrachtiging medebragten. Zy verwierven gehoor, op den vyfentwintigsten van Wynmaand (y). Neyen sprak eerst, zeggende „ dat „ hy zelf naar Spanje gereisd was, om den „ Koning van alles te onderregten. Dat „ het Verdrag in den Raad overwoogen „ was, op dat het niet alleen door den „ Koning, een' sterfelyk' mensch; maar door „ 't gantsche Ryk, welk onsterfelyk was, „ mogt bekrachtigd worden, en dus te be- „ stendiger zyn. Dat de Koning opregte- „ lyk genegen was tot de vrede, en hier- „ om zyne meening, in klaare en naakte „ bewoordingen, had uitgedrukt, welke „ hy zou hebben konnen bewimpelen, wa- „ re hy van zins geweest te bedriegen.” Verreiken, toen 't woord vattende, en de trouw en opregtheid der Aartshertogen, eerst, ten hoogste, geroemd hebbende, verontschuldigde Filips „ dat de bekrachtiging niet in 't Latyn of Fransch; maar „ in

(y) Resol. Holl. 4 Sept. en verv. 1607. bl. 248 enz.

1607.

„ in 't Spaansch opgesteld was : in welke
 „ taale , hy aan alle Christen-Vorsten en
 „ vrye Staaten te schryven gewoon was.
 „ En 't zou , zeide hy , niet billyk zyn ,
 „ hem deeze vryheid te betwisten , daar
 „ hy den Staaten , schryvende in zulk eene
 „ taale als zy goedgevonden , geloof hadt ge-
 „ geven (z).”

Duister-
 heid in
 dezelve.

De bekragtiging , die zy , te gelyk , over-
 leverden , kwam genoegzaam overeen , met
 het ontwerp der Staaten. De Koning sffondt
 den Aartshertogen toe „ in zynen naam ,
 „ te mogen handelen , met de Staaten der
 „ Vereenigde Gewesten , in hoedanigheid
 „ en als dezelve houdende , voor vrye
 „ Landen , Gewesten en Staaten , op wel-
 „ ken hy niets eischte.” Doch hy hadt
 hierby gevoegd „ dat hy deeze Verklaa-
 „ ring deedt , om aan de belofte der Aarts-
 „ hertogen te voldoen , en tot verzekering
 „ der handeling van Vrede of lang Bestand ,
 „ van welken hy de punten wilde naar-
 „ komen , zó dra zy geslooten zouden zyn.
 „ Doch zo het Verdrag van Vrede of lang
 „ Bestand , waarby de wederzydsche ei-
 „ schen , ten laste van elkanderen , zo o-
 „ ver zaaken van Godsdienst als alle an-
 „ deren , zouden moeten voorgesteld en
 „ beslist worden , niet geslooten wierdt ,
 „ zou deeze bekragtiging van geener
 „ waarde zyn , en de Koning , door de
 „ zelve , niets verliezen van zyn regt ;
 „ maar

(z) Propos. de Neyen & de Verreyken dans les Negot. de
 JEANBAIN Tom. I. p. 448, 449.

„ maar alles , daarentegen , in denzelfden 1607.
 „ ſtaat blyven , waarin het tegenwoordig —
 „ was (a).”

De Staaten , Neyen en Verreiken geantwoord hebbende , dat zy zig , op hun voorſtel , en op de bekrægtiging , nader zouden beraaden ; vonden terſtond zwaarigheid , in het byvoegfel , waarvan wy gewaagd hebben. De erkentenis hunner vryheid werd , by het zelve , afhankelijk gemaakt van een Verdrag , welk , zo men 'er de geſchillen over den Godsdienst en alle anderen in afdoen zou , niet ligt , of geheel niet ſtondt getroffen te worden. Maar Neyen en Verreiken , verſtaan hebbende , wat den Staaten , in 't Spaanſch geſchrift , miſhaagde , verklaarden „ dat zy zig bedroogen „ zouden vinden , zo zy een ander verwachtten : was 'er iets duisters in ; 't mogt , by „ 't Verdrag van Vrede of Beſtand , nader opgehelderd worden.” Zo ſpraken zy , naa dat ze onderitaaen hadden , dat de meeste gewesten eenen weêrzin in den oorlog hadden. Ook wisten ze , dat Filips , liever met elk in 't byzonder , dan met allen te gelyk , zou willen handelen. De Staaten dan , dus verre geſcheept , en met den Prinſe en met de gezanten van Frankryk en Engeland geraadpleegd hebbende , welke laaſte hun rieden , de bekrægtiging te aanvaardden (b) ; beſlooten , den tweeden van Zy beſluitende

(a) Ratific. du Roi d'Espagne dans les Negot. de JEANNIN Tom. I. p. 451.

(b) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 455. Tom. II. p. 11.

1607. van Slagtmaand (c), den Aartshertoglyken
 gezanten aan te zeggen „ dat de bekragti-
 bekrag- „ ging, uit Spanje overgebracht, niet vol-
 tiging „ deedt aan de belofte, kennende de laat-
 aan de „ ste woorden uitgelegd worden, in eenen
 byzon- „ zin, die 't gene te vooren was toege-
 dere ge- „ staan, wederom introk. Dat zy, vrye
 westen te „ volken zynde, over welken de Koning
 zenden. „ van Spanje noch de Aartshertogen iets
 „ te gebieden hadden, de inwendige rust
 „ hunner gewesten wel zouden weeten te
 „ bewaaren; en niet gedoogen, dat ande-
 „ ren zig daarmede moeiden. Dat hun,
 „ veelligt, stof gegeven was, om alle ver-
 „ dere handeling af te snyden; doch dat zy,
 „ uit liefde tot de verhoopte Vrede, het
 „ oordeel over het Spaansch Geschrift en
 „ over den gantschen handel stellen wil-
 „ den aan de Vergaderingen der byzonde-
 „ re gewesten, met voorafgaande verklaa-
 „ ring nogtans, dat zy niet het allerminste
 „ zouden toestaan, welk met hunne vry-
 „ heid streedt. Dat zy, eindelyk, na zes
 „ weken verloops, den Aartshertogen
 „ hun goedvinden zouden doen weeten,
 „ om, ingevalle men geraaden vonde te
 „ luisteren naar voorflagen van Vrede,
 „ binnen tien dagen, zulke gezanten, als
 „ zy beloofd hadden, te zenden in den
 „ Haage, alwaar zig ook hunne gemag-
 „ tigden zouden laten vinden: doch een-
 „ niglyk in zulk vertrouwen, dat noch,
 „ de Koning, noch de Aartshertogen iets,
 „ „ welk

(c) Zie Resol. Holl. 4 Sept. en verv. 1607. bl. 254.

» welk het beleid der zaaken binnen de Ver- 1607.
 » eenigde Landſchappen betrof, zouden laa-
 » ten voordraagen (f).”

Met deeze laaſte woorden, werdt gezien op de openbaare oefening van den Roomſchen Godsdienst, die men dagt, dat de Koning begeeren zou, en die men niet gezind was toe te ſtaan (g). Voorts, hadden de Staaten den Haage tot handelplaats verkooren, om dat men de Koningklyke gezanten, die zig aldaar reeds nedergezet hadden, bezwaarlyk, kon doen verhuizen; en om dat, onder hunne veelhoofdige Regeering, de zaaken, nergens beter, dan op de gewoonlyke plaats huns verblyfs, ſcheenen te kunnen verhandeld worden. Doch in de byzondere gewesten, vonden eenigen bedenke-lyk, dat men eenen loozen vyand ontving, in den boezem van den Staat: 't welk, dagten ze, nergens toe ſtrekken kon, dan om hem gelegenheid te geeven, tot het beſpieden van de magt der Landen, en tot het ondertasten der gemoeden, om zig, door geld of geweld, ergens eenen weg te baanen. Ook waren ze bedugt, dat eenigen, die de vrede ernſtigst zогten, de handeling te ſterk mogten aanbinden, en onredelyke voorwaarden omhelzen.

Neyen en Verreiken, 't beſluit der Staaten verſtaan hebbende, ſtonden in beraad, of zy hun 's Konings bekragtiging in hand- den

(f) Reſol. Gen. 2 Nov. 1607. dans les Negot. de JEANNE. Tom. I. p. 456.

(g) Negotiat. de JEANNE Tom. I. p. 461, 466, 467. Tom. II. p. 23.

1607. den laaten, of dezelve te rug neemen moesten : gelaatende de Staaten zig, als of hun weinig verschillen kon, welk van beide geschiedde. Neyen, om nader' last te haalen, naar Brusfel vertrokken, en van daar, eerlang, te rug gekeerd zynde, bragt voor bescheid „ dat de bekragtiging onder de Staaten blyven zou, mids zy, by een handschrift, bekenden, dezelve ontvangen te hebben, en dat, daarmede, aan de belofte der Aartshertogen voldaan was : ook zouden ze moeten belooven, dezelve te rug te zullen geeven, zo de handeling tot geen besluit kwame.” Doch de algemeene Staaten verwierpen deeze voorwaarden : waarop Neyen, nog eens geraadpleegd hebbende met de Aartshertogen, eindelyk, op den negenentwintigsten van Slagtmaand, zonder eenig voorbeding, het geschrift overleverde (*h*).

Besluit
om tot
geen ver-
drag te
komen,
dan waar-
in 's
Lands
vryheid
klaarlyk
erkend
werdt.

De Afgevaardigden der byzondere gewesten, midlerwyl, met nieuwen last, ter algemeene Staatsvergaderinge verscheenen zynde, werdt eerlang, op den dertienden van Wintermaand, beslooten en verstaan, „ dat men zig onderling behoorde te verbinden, om tot geen verdrag te komen, „ dan in welks eerste punt, de vryheid „ van den Staat erkend werdt, in zulke „ bewoordingen, die men, na voorgaande „ raadpleeving met de gezanten der uitheemsche Mogendheden, zou oordeelen „ vol-

(*h*) Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 19, 58. GROTH Hist. Libr. XVI. p. 521, 522, 523. MEYER. XXVIII. Boek, f. 536 versj. 527.

„ voldoende te zyn. Dat men, wyders, in 1607.
 „ kerkelyke noch weerdlyke zaaken, eenige
 „ ge voorwaarden aanneemen zou, die aan
 „ de vryheid nadeelig konden zyn. En in
 „ geval de vyand op het tegendeel drong,
 „ dat men aan al de weerd zou doen bly-
 „ ken, dat aan hem alleen het sluiten der
 „ vrede haperde: waarna men zyne kragten
 „ vereenigen, en, met onderftand der Mo-
 „ gendheden, die den Staat begunftigden,
 „ de wapenen wederom opvatten zou, op
 „ zulk eene wyze, dat men van eene regt-
 „ vaardige zaak eene gewenschte uitkomst
 „ verwagten kon (i).” Prins Maurits en de
 Zeeuwen wilden nog verder gaan, begeeren-
 de dat men, van nu af, de woorden, die-
 nende tot verzekering der vryheid, op 't pa-
 pier bragt, en den Aartshertogen toezondt,
 op dat zy, wanneer hun die niet gevielen,
 de handeling mogten ftaken. Doch den
 meesten fcheen dit wat hard, en men vondt,
 in 't algemeen, dienftig, den vyand te hoo-
 ren (k).

't Jaar en de tyd der Wapenschorfinge, XVI.
 die, met den vierden van Bloei maand, be- De Wa:
 gonnen was, liepen naar 't einde, zonder Pen-
 dat 'er verlenging van dien tyd verzogt fchorfing
 werdt, van wege de Aartshertogen; die wordt
 nu goedvonden, af te wagten, dat zy ver- verlengd.
 ven werden aangezogt van de Staaten. De Staa-
 ten ver-
 fchreeven deezen hun, op den drie-entwin- klaaren
 tigften van Winter maand „ dat zy, ftou- dat zy
 „ nen eene by-
 „ eenkoms

(i) Refol. Holl. 4 Decemb. en verv. 1607. bl. 359.

(k) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 523.

1607. „ nende op de beloften der Aartshertogen,
 „ en in die gedagten, welken zy, onlangs,
 zullen af- „ aan Neyen en Verreiken, verklaard had-
 wagten. „ den, eene byeenkomst zouden afgwarten.
 „ Dat zy van zins waren, zeven of agt uit
 „ de hunnen, tot het beleid der handeling,
 „ te magtigen, verzoekende, dat de Aarts-
 „ hertogen een gelyk of minder getal, ten
 „ zelfden einde, herwaards wilden schik-
 „ ken, en wel zodanige Perfoonen, als zy,
 „ voorlang, hadden verklaard te zullen
 „ zenden, met last, zo uit hunnen naam,
 „ als uit dien van Koning Filips, om den
 „ handel spoedig ten besluit te brengen.
 „ En alzo de wapenschorfing nu op 't ein-
 „ de liep, gaf men in bedenking, of 't
 „ niet geraaden ware, dezelve, voor eene
 „ maand of zes weken, te verlengen, zo
 „ de Aartshertogen anders goedvinden
 „ mogten, op den gemelden voet, in han-
 „ deling te treden (l).”

Men
 fchynt, „ De eerste brieven der Aartshertogen,
 eerst, al- „ waarby de Staaten vermaand werden tot
 leen Ne- „ handeling, behelsden eene naakte verklaa-
 derland- „ ring, dat zy, daartoe, geenen dan Neder-
 sche ge- „ landers zouden afzenden (m). Hierop had-
 zanten te „ den de Staaten gezien, als zy nu, een en
 begee- „ andermaal, begeerd hadden, dat 'er gee-
 ren. „ ne anderen, dan men verklaard hadt, mog-
 „ ten afgevaardigd worden. Men hielt, hier,
 „ de uithceemfchen, met naame de Spanjaards,
 „ ten hoogfte verdagt, en wilde veel liever

han-

(l) Resol. Holl. 4 Dec. en verv. 1607. bl. 360. METEER.
 XXVIII. Boek, f. 538.

(m) Zie hier voor, bl. 247.

handelen met zulken, die uit den zelfden landaart gefprooten waren, en zo niet dezelfde begeerte naar vryheid, immers gelyken afkeer hadden van uitheemsche overheersching. Doch Filips vertrouwde de Vredehandeling den Nederlanderen alleen niet. De Aartshertogen zagen, derhalve, geenen kans, om hunner verklaringe gestand te doen. Neyen en Verreiken hadden, hierom, onlangs, in een byzonder gesprek, gevraagd, of de Staaten uitheemsche gezanten zouden toelaaten. Doch zy hadden geen toestemmend antwoord be-

1607.

komen. Oldenbarneveld en de anderen, die met hen handelden, nu gising maakende, of mischien reeds heimelyk verstaan hebbende, dat de Veldheer Spinola, die zy wisten, dat tot de vrede genegen was, en zelfs een Spaansch Raadsheer, tot de handeling, stonden gemagtigd te worden, vonden niet dienstig, met hiervan opening te doen aan de volle Vergadering, de argwaanende gemoeden te ontrusten. Maar zy wisten 't zulks te beleiden, dat de Staaten brieven zonden aan Neyen en Verreiken, waarby zy kennis verzogten van de naamen en hoedanigheden der gezanten, op dat men de vrygeleibrieven mogt kunnen gereed maaken. In deeze brieven nu, die openlyk waren afgevaardigd, stak Oldenbarneveld, of iemant anders, die, zo wel als hy, de handeling zocht te vorderen, heimelyk, een *kalfje* of klein briefje, behelzende „ dat de Staaten, op hun ver-

Doch laat, eindelijk, twee of drie uitlanders toe.

1607. „ zoek , gedoogen zouden , dat 'er een of
 „ twee Perfoonen , geene Nederlanders
 „ zynde , werden afgezonden ; ook zou
 „ men 'er zig niet aan ſtooten , dat 'er een
 „ Spanjaard , midſ hy niet een der voor-
 „ naamſte krygshoofden ware , by kwame
 „ (n).” Dubbelzinnig waren de woorden
 van dit briefje. Men ſcheen niet meer dan
 éenen vrcemdeling toe te laaten. Doch de
 woorden konden ook betekenen , dat 'er zelfs
 geen' twee geweerd zouden worden , ja de
 Veldheer Spinola niet , die geen Spanjaard
 was. De naam van inboorlingen kon ook tot
 de Bourgondiers , die aan de Nederlanders
 grensden , worden uitgerekt ; wanneer men
 Richardot onder de gezanten begrypen kon ,
 die , ſchrander en ervaren , niet ligtelyk zou
 worden t'huis gelaaten Ook maakte men ,
 in 't gevolg , geene zwaarigheid , om den Ita-
 liaan Spinola , den Spanjaard Mancidor en
 den Bourgondier Richardot , onder de ge-
 zanten , toe te laaten. De Aartshertogen
 beantwoordden der Staaten voorſlag , in
 eenen Brief van den laaſten van Win-
 termaand : waarby zy de verlenging der wa-
 penſchorfinge aannamen , de naamen der
 gezanten opgaven , en verklaarden , dat de-
 zelve , den vyftienden van Louwmaand aan-
 ſtaande , naar den Haage , ſtonden te vertrek-
 ken (o).

XVII. De voornaamſte Mogendheden van Eu-
 Deen-ropa , nu berigt bekomen hebbende , dat
 de

(n) Refol. Holl. 4 Decemb. en verp. 1607. bl. 361.

(o) METEREN XXIIX. Boek , f. 547. GROTH Hiſt. Libr.
 XVI. p. 524.

de Vredehandeling, hier te Lande, voortgang hebben zou, hielden een waakend oog op 't gene 'er omging, en zonden, gedeeltelyk, gemagtigden, herwaards, om hunne belangen, die zy bewimpelden met de zugt voor den welstand der Vereenigde Gewesten, in agt te neemen. In Wintermaand, kwamen, uit Deenemarke, in den Haage, *Jakob Ulefeld*, Ryksraad en man van doorkneed verstand en aanzienlyke geboorte, nevens *Jonas Charifius*, Regtsgeleerde, als gezanten van Koning Christiaan den IV. De Keurvorst van Brandenburg zondt, omtrent deezen tyd, *Hieronimus van Diskou* (p), en die van de Palts, wat laater, *Hippolitus a Collibus*, vermaard door zyne schriften, en door verscheiden' Gezantschappen, herwaards af. Ook kwamen 'er gezanten van Karel den IX, Koning van Zweeden, in den Haage, meest nogtans, om vryheid tot werving hier te Lande te verzoeken, hebbende den Koning beslooten, den kryg tegen den Koning van Poolen sterker door te zetten. Ook kreegen ze 'er verlof, en, eerlang, mids het afdanken van een deel Staatsch Krygsvolk, goede gelegenheid toe (q). Van Keizer Rudolf was slegts een Brief gekomen, gerigt aan de Staaten van Holland en Zeeland en van de Landschappen, hunne bondgenooten: waarin hy, opgehaald hebbende de zorg, by hem en zynen Vader, besteed, om

1607.
—
sche en
Duitsche
gezanten
in den
Haage.

De Kei-
zer ver-
maant de
Staaten,
dat zyzig
niet vry
doen ver-
klaaren,

(p) METELEN XXVIII. Boek, f. 537 vers. 538.
(q) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 525, 529.

1607. om hunne klagten te hooren , en hun eene
 goede vrede te verschaffen , verklaarde
 vernomen te hebben „ dat zy , staande in
 „ Vredehandeling te treden met Koning
 „ Filips en den Aartshertoge Albertus ,
 „ vooral begeerden , verklaard te worden
 „ voor vrye Staaten en Volken. Dat hy
 „ zig verwonderde , dat men hem van zulk
 „ eene gewigtige zaak geene kennis gege-
 „ ven hadt , daar alle de Vereenigde Ge-
 „ westen tot het Roomfche Ryk behoor-
 „ den , en leenroerig van het zelve waren.
 „ Zy hadden , derhalve , toe te zien , dat zy
 „ niets ondernamen , welk met de Leenwet-
 „ ten ftreedt , zonder hem vooraf te ken-
 „ nen.” De brief was den negenden van
 Wynmaand gedagtekend (r); doch de Staa-
 ten beantwoordden hem niet , voor den twee-
 den van Louwmaand des volgenden jaars.
 Zy betuigden „ nimmer vermoed te hebben ,
 „ dat de Aartshertog , voor zynen Broe-
 „ der , of Koning Filips , voor zynen Nee-
 „ ve , den voorgenomen handel verborgen
 „ zouden hebben gehouden. Dat zy , an-
 „ ders , niet nagelaaten zouden hebben
 „ hem , deswege , te verwittigen. Dat zy
 „ zeer wel gedagten aan de klagten , wel-
 „ ken zy , onderdrukt door de Spanjaar-
 „ den , aan den Keizer en op de Duitsche
 „ Ryksvergaderingen gedaan hadden , eer
 „ de Aartshertog Matthias de Regeering
 „ der Nederlanden aanvaard , en na dat hy
 „ dezelve verlaaten hadt. Doch dat zy
 „ even

zonder
 hem te
 kennen.

Ant-
 woord
 der Staa-
 ten.

(r) METELEN XXVIII. *Boek*, f. 537 *vrijf*.

„ even zeker wisten , dat hun , vandaar , 1607.
 „ nimmer eenige hulp toegekomen was.
 „ Dat men , wat laater , ten overstaan van
 „ 's Ryks gezanten , te Keulen , over eene
 „ vrede , gehandeld hadt : doch dat de
 „ vyand deeze gelegenheid hadt waarge-
 „ nomen , om hun , feller dan te vooren ,
 „ te beoorloogen : waarom zy , tot eene
 „ anderzins ongeneeslyke kwaale , het ui-
 „ terfte geneesmiddel hadden moeten ge-
 „ bruiken , en Filips openlyk afzweeren.
 „ Dat , na dien tyd , zelfs Koningen en
 „ Vorsten niet getwyfeld hadden aan hun-
 „ ne vryheid , door goed regt verkreegen ,
 „ en door de wapenen verdedigd. Dat zy
 „ den Keizer en den Staaten , die , afge-
 „ scheurd van 't Verbond , onder den Aarts-
 „ hertoge stonden , dikwils betuigd had-
 „ den , hoe zeer hun 't bloedvergieten en
 „ de andere onheilen des oorlogs mishag-
 „ den ; doch geduuriglyk , met byvoeging ,
 „ dat zy geene uitkomst te gemoet zagen ,
 „ zo hun Gemeenebest niet gelaaten wordt
 „ in den staat , waarin het tegenwoordig
 „ was. Dat Albertus en Filips , eindelyk ,
 „ hiertoe gekomen waren , dat zy hen er-
 „ kenden voor vrye Landen , waarop zy
 „ zig geenerlei regt aanmaatigden , gelyk ,
 „ uit de afschriften van beider brieven ,
 „ welken men den Keizer toezondt , kon
 „ blyken. Dat zy , ten slot , nu vertrouw-
 „ den , dat de Keizer en gantsch Duitsch-
 „ land zo godvrugtig eene handeling , frek-
 „ kende tot wegneeming van zulken bloe-

1607.

„digen oorlog, volgens hunne oude gene-
 „genheid jegens de Staaten, gaarne zouden
 „willen begunftigen (s).” Van de Leen-
 roerigheid aan 't Ryk werdt geen woord ge-
 rept: zo, fchryft DE GROOT (t), om dat
 het wederleggen haatelyk, als, om dat het
 belyden weinig eer zou geweest zyn. Fi-
 lips en de Aartshertogen, wien de Keizer,
 op gelyken zin, over zyn regt, gefchree-
 ven hadt, hadden ook flegts, in 't alge-
 meen, geantwoord, dat zy niets ondernee-
 men zouden, waardoor iemants regt verkort
 werdt.

Wy hebben, in 't voorig gedeelte dee-
 zer gefchiedenisfe, dikwils gelegenheid ge-
 had, om op te merken, in welken zin, de
 nu Vereenigde Gewesten, oudtyds, be-
 hoord hebben tot het Duitfche Ryk. By-
 zonderlyk, hebben wy gezien (u), hoe Ka-
 rel de V, in 't jaar 1548, beraamd hadt,
 dat de Nederlanden zo veel in de Rykslas-
 ten draagen zouden, als twee Keurvorften,
 en, daarentegen, wederom staan onder de
 befcherming des Ryks. Het agterblyven
 van deeze befcherming, fchoon dikwils
 verzogt, is, veelligt, de beste reden ge-
 weest, waarom men zig der onderhoorig-
 heid aan 't Ryk, door den tyd, geheellyk
 onttrokken heeft: hoewel my, van den an-
 deren kant, ook niet gebleeken is, dat het
 beraamd aandeel in de Rykslasten, im-
 mer,

(s) Zie Refol. Holl. 4 Decemb. en verv. 1607. bl. 362.
 METER. XXIX. Boek, f. 546.

(t) GROTH Hist. Libr. XVI. p. 526.

(u) V. Deel, bl. 313.

mer, door de Nederlanden, is opgebracht. 1607.

Zodanig stondt het met de Vredehandeling, op het einde deezes jaars. De wapenschorfing hadt nu den kryg, te lande, binnen enge paalen, beslooten. Doch de foldaaten lieten niet na, daar 't hun vry stondt, te oorloogen, zo lang zy konden. De Aartshertog hadt, in Grasmaand, een klein getal Ruiters naar Lingen gezonden, met geld tot betaaling der bezetting. Doch een sterker hoop Staatfche paarden overviel hen in 't Graaffchap Bentheim, en dreef hen naar Steinfurt, binnen welk steedje, tusfchen hen en eenigen hunner vervolgeren, zynde den overigen de poorten voor 't hoofd geflooten, een vinnig gevegt voorviel. Midlerwyl, dreigden die van buiten geweld te zullen gebruiken, zo men hen niet, zo wel als hunne vyanden, binnen liet. Beide de Partyen zonden ook naar de naaste Steden, die 't met hen hielden, om hulpe. De Burgery van Steinfurt, eindelijk, bedugt voor een' zwaarer' ftryd, ten haaren nadeele, bewoog de Staatfchen zig met drieduizend Albertsguldens te laaten vergenoegen, en den buit te verlaaten (v). Wat laater, werdt *Sidlenisky*, Bevelhebber van Graave, zorgelooslyk, de Maaze afvaarende, door de Spanjaards gevangen. Ook werdt Hopman Warner du Bois, op een' wagen, door de Tielerwaard, rydende, en weigerende, zig den vyand, die hem

XVIII.
De Staatfche Ruiters overvallen een geleide met geld van den vyand.

Sidlenisky gevangen. Du Bois doorfchooten.

(v) METELEN XXVIII. *Boek, f. 531.* GROTH *Hift. Libr.* XVI. p. 527.

1607. hem omringde, over te geeven, ongelukkiglyk, doorschooten (w).

De Aarts-
hertogen
danken
eenig
volk af,
en ban-
nen alle
muiters
ten Lan-
de uit.

De Aartshertogen waren genoodzaakt geweest, een deel huns Krygsvolks af te danken, uit vreeze voor muitery, by gebrek van betaaling. Het overige lieten ze zonder weêrwerk; doch gaven, zelfs hierdoor, gelegenheid aan veelen, tot een moedwillig stroomen en plonderen, ten platten lande. Dit voorbeeld dreigden anderen, welken men Diest hadt ingeruimd, te volgen, zo men hun niet voldeedt. Ook werden zy, eerlang, met eenige penningen, ten deele uit Spanje gekomen, ten deele opgebragt door de Landschappen, te vrede gesteld, en in verscheiden' Steden verdeeld. Doch Don Diego d'Ibarra, naderhand, uit Spanje overgekomen, om de krygstugt en geldmid- delen te herstellen, dreef door, dat men alle muiters, op lyfstraffe, bande uit de landen der Aartshertogen en des Konings van Spanje. Men hadt hun, meende hy, de misdaad der muitery wel kwytgescholden; doch behoefde, hierom, geen krygsvolk in dienst te houden, tegen zynen dank. Anderen oordeelden, egter, ongeraaden, dat men een ontydig bewys van ontrouw gaf omtrent de soldaaten, terwyl men, by de wantrou- wende Staaten, zeer roemde op zyne eerlyk- heid (x).

De De hoop op eene aanstaande vrede, of
Beemster de natuurlyke nyverheid der Hollanderen,
die

(w) METELEN XXVIII. Boek, f. 536 vers.
(x) METELEN XXVIII. Boek, f. 536 vers. 537 vers. GRO-
TIJ HAV. Libr. XVI. p. 523.

die hun niet toeliet, hunnen aanwasfenden rykdom te bezitten, zonder 'er gebruik van te maaken; hadt eenige byzondere Perfoonen aangezét, om verlof te verwerven van de Staaten, tot het droogmaaken der Beemster, een meer, welk zeven uren in 't ronde groot, zes voeten diep was, en aan Purmerende paalde. 't Werk werdt, in 't volgende jaar, begonnen (y); doch 't liep aan tot in 't jaar 1612, eer het meer, voor de eerste reize, geheel droog was (z). 't Droogmaaken der Beemster heeft, door den tyd, zeer veel toegebracht, tot den aanwas van Purmerende.

1607.
—
wordt
droog
gemaakt.

In Zomermaand, was Wybrand van Warwyk, uit Oostindie, t'huis gekomen, met twee schepen, door hem getimmerd, op 't Zwaanen - Eiland, welk hy *Mauritius* vernoemd hadt. Hy hadt, hier, twee smidsen opgeregt, en veele duizenden van boomen om verre gehouwen, die, tot het bouwen van pakhuizen, logien en schepen, en tot het branden van koolen, verbezigt werden. De Maatschappy rustte, tegen den winter, nog dertien schepen uit; die, onder Pieter Willemszoon Verhoef, van den togt onder Heemskerk, onlangs, te rug gekeerd, in 't voorjaar in zee staken. Zy hadt nu eenenveertig schepen in haaren dienst (a). Haare Vloot onder Maatelief, die, in 't jaar 1605, uitgelopen was, hadt, in de twee volgende jaaren, eenige merkelyke voor-

XIX.
Wybrand
van War-
wyk
keert uit
Oostin-
die te
rug.

(y) METEREN XXVIII. *Boek, f. 536.*

(z) VELIUS HOORN, *bl. 546.*

(a) METEREN XXVIII. *Boek, f. 531, 535 vers.*

1607. deelen behaald: waarvan wy nu verflag zullen doen, schoon men 'er, in de Lente des jaars 1608, eerst verzekerde tyding van kreeg (b).

Verrig-
tingen
van den
Admiraal
Maatelief
in
Oostin-
die.

Hy be-
legert
Malakka.

De Admiraal hadt verscheiden' gewigtige bevelen mede gekreegen, die opzigt op 't voeren des oorlogs hadden; doch 't scheepsvolk, voorwendende, tot geene krygsdiensten aangenomen te zyn, wederstreefde hem, dikwils. Hy egter, nu 't gemeen, dan de byzondere Perloonen aanspreekende, wist elk, naar hy gezind was, door zugt tot eere, of hoop op buit, nu en dan, aan te spooren tot kloeke daaden. In Oostindie gekomen, nam hy eenige vaartuigen, den Portugeezen toebehoorende, of door dezelve gebruikt wordende. De eersten werden prys verklaard: doch de anderen den Indiaanen, wier gunst men zocht, wederom gegeven. Daarna ondernam hy iet gewigtigers, het beleg van Malakka, gelegen op eenen grooten uithoek van denzelfden naam, die, door de straat Sinkapoura, van het Eiland Sumatra afgescheiden wordt. De Stad was in de magt der Portugeezen, die 'er een Kasteel gestigt hadden. Johor, welks Koningen, eertyds, Malakka beheerscht hadden, legt niet verre van deeze Stad, en was, sedert lang, in geduurigen oorlog met de Portugeezen. Met deeze Koningen, gaat Maatelief, in Bloei-maand des jaars 1606, een verbond aan, vol-

(b) *Voiez* Negot. de JEANNIN Tom. I. p. 407, 437. *Tom. II. p. 267.*

volgens welk, men Malakka, gelykerhand, aantasten zou, zullende, na de verovering, de Stad aan de onzen, het omgelegen land aan de Indiaanen blyven, en de buit, onderling, verdeeld worden. Na 't eerste beschieten, dat uit de schepen geschiedde, week de vyand naar het Kasteel, welk toen werdt aangetast. Doch alzo men 't land moerasfig en onbekwaam vondt tot graaven, liet Maatelief houten toorentjes aanvoeren, tegen 't Kasteel. De Indiaanen dedden geringen dienst. 't Ontbrak hun aan ervaarenis, aan gehoorzaamheid; en vooral aan moed. Op elken uitval niet slegts, maar op elken schoot, dien de vyand deedt, verlieten ze hunne posten. Maatelief hadt, ondertusfchen, zelf te weinig volk in zynen dienst, om het beleg sterk genoeg door te zetten: des zocht hy de Plaats, door uithongering, te dwingen tot de overgave. Vier maanden hadt hy nu voor Malakka gelegen, toen 'er eene Spaansche Vloot van veertien Gallioenen, rykelyk bemand, onder beleid van *Don Alfonso de Castro*, Onderkoning van Indie, op hem afkwam. De vyandyke Vlootvoogd hadt last, gelyk daarna, uit brieven en gevangenen, gebleeken is, om de Plaatsen, op welken de onzen gewoon waren te handelen, met naame Achem, Johor, Paham, Patane, Bantam en Amboina, aan te tasten. Ook hadt hy, gekomen tot digt onder Achem, den Koning betaaling van de onkosten der uitrusting zyner Vloote, overlevering der Nederlandereren, en plaats tot het bouwen van een

1607.

Eene
Spaan-
sche
Vloot
komt de
Stad ont-
zetten.

1607. een Kasteel afgevorderd, en toen dit alles geweigerd werdt, een der buitenwerken besprongen en overweldigd: doch hy was 'er, eerlang, met verlies, wederom uit gedreeven, zonder, daarna, iet meer te durven onderneemen. Voorts het beleg van Malakka vernomen hebbende, was hy derwaards gezeild, om, ware 't hem mogelyk, de ledige schepen en den verstrooiden vyand op 't land te overvallen. Doch Maatelief, van zynen toeleg gewaarschuwd, hadt het gefchut doen scheep brengen: ook verdeelde hy het Krygsvolk van Johor op zyne Vloote, en brak, eerlang, op van voor Malakka. Daarna, onder zeil gegaan, op den zeventienden van Oogstmaand, ontmoette hy de Spaansche Vloot, omtrent den middag. Men begon, van verre, te schieten, op elkanderen; maar de Castro ontweek het gevegt, hebbende den wind tegen, die hem naar Sumatra afdreef. Doch des anderendaags, met het wenden van den wind, zette de vyand regt aan op de onzen. Maatelief, die hem te gemoet zag, hadt belast, de ankers op te winden. Een zyner schepen, Nasfau genaamd, hiermede geenen genoegzaamen spoed maakende, werdt, door twee Spaanschen, overvallen en in brand gesteken. De schepen, Middelburg en Oranje, alle weer doende, om 't schip Nasfau te redden, werden aangestast, door drie Spaanschen, twee van welken, door 't schip Mauritius, in brand geschooten en vernield werden: doch 't schip Middelburg werdt, te gelyk met hen, in 't

Maate-
lief raakt
'er slaags
mede.

ver-

verderf gesleept. Midlerwyl, tast Maatelief het derde schip, welk nog met het schip Oranje in gevegt was, aan, en noodzaakt het, eerlang, de vlag te sryken, en zig over te geeven. Maar toen hy 't met een touw nasleepen wilde, brak de kabel, en de Spanjaard ontkwam zyn ongeluk. Hiermede staakte men 't gevegt. 't Verlies der schepen was, wederzyds, even groot; doch de onzen hadden maar agt man, de Spanjaard veel meer volks verlooren. De volgende dagen werden, met schieuten op elkanderen, of in rust, doorgebracht. Maatelief kreeg gebrek aan buskruid. Ook ontstond 'er merkelyke weérbarftigheid onder 't scheepsvolk, verwekt door de matroozen, die, op de verbrande schepen bescheiden geweest zynde, en met het verliezen derzelve hunne maandgelden verlooren hebbende, de anderen opgehitst hadden, om 't slaan te weigeren. Maatelief besloot, hierom, naar Johor te wyken, en de Stad, tegen eenen gevreesden aanval des vyands, te versterken. En hy hadt hier omtrent eene maand gelegen, toen hy vernam, dat de Spaansche Vloot, op zeven gallioenen en drie galeien na, verzeild was, van voor Malakka. Hierop beweegt hy 't scheepsvolk, door bedreigingen en beloften, om derwaards te stevenen, en deeze gelegenheid om den Vaderlandé dienst te doen niet te verzuimen. Gekomen voor Malakka, omringt hy, met het zyne en nog twee andere schepen, het buitenste schip van den vyand, S. Nikolaas genaamd,

1607.

Hy wykt naar Johor,

Zeilt wederom naar Malakka,

1697.

sleept het met zig zeewaards, beschiet het, niet naar onderen, alzo de zee, hier niet hol gaande, belette de schepen in den grond te schieten; maar langs den overloop, daar 't volk dichtst op een gepakt stondt; en doet het toen enteren: 't welk, met zo veele felheid en woede, geschiedde, dat byna alle de Spanjaards werden doodgeslaagen. Doch 't schip, naderhand, in bewaaring gegeven zynde aan zekeren Hopman, die zig agteloos kweet, kwam, na 't breeken der kabels, daar 't aan vast lag, wederom tot de zynen. Ondertuschen, was de gantsche vyandyke Vloot aangekomen op de onze. Men raakte slaags: een der Spaansche schepen verbrandde: een ander gaf zig over: de overigen, reddeloos geschooten en vol dooden, raakten, wyd en zyd, verftrooid. De opkomende nagt stuitte de verdere zege. Des anderendaags, gaf zig nog een vyandyk schip op. De overigen waren, naar de reede van Malakka, geveken, alwaar zy, door de Spanjaards zelve, vreezende overvallen te worden van de onzen, in brand gesteken werden. Maatelief hadt, in dit jongste gevegt, welk op den twee-entwintigsten van Herfstmaand aangevangen was, byna geen volk verlooren. Hy veroverde vierentwintig stukken geschuts. De genomen' schepen stak hy in brand, om 'er niet mede belast te zyn; doch de gevangenen zondt hy Don Alfonso te rug, tegen eenige weinige Hollanders, die, te Malakka, of elders, vast gehouden werden.

Vernielt
een gedeelte
der
vyandyke Vloote,

Maa-

Maatelief, een gedeelte der vyandlyke 1607.
 Vloote vernield hebbende, maakte zig eer-
 lang gereed, om het ander gedeelte op te
 zoeken, verzeilende, ten dien einde, in
 Slagtmaand, naar Queda, ook op de kust
 van Malakka; doch meer noordwaards gele-
 gen. Onderweg, veroverde hy wederom
 eenige schepen. Van Queda, zeilde hy naar
 't Eiland Pule Bouton, daar de Spaansche
 schepen veilig ten anker lagen, zonder zig
 door Maatelief, te laten beweegen tot slaan.
 Hy zondt dan, van besluit veranderende,
 drie schepen naar 't Vaderland, en begaf
 zig, met de overigen zes, naar Bantam, om
 verversching; van zins, van daar, eenen togt
 te doen naar de Molukken, alwaar onlangs
 merkelyke veranderingen waren voorgeval-
 len.

Hy ver-
 zeilt naar
 Queda,
 Pule
 Bouton
 en Ban-
 tam.

Tidor was, door van der Hagen, ge-
 laaten aan zynen voorigen Heer, die, sa-
 menspannende met eenige Portugeezen, te
 vooren, van daar geweeken naar de Filip-
 pynsche Eilanden, en nu, gesterkt met de
 hulp der Kastiliaanen, die deeze Eilanden
 beheerschten, derwaards te rug gekeerd,
 hen, in 't bezit van zyn Eiland, hersteld
 hadt. Van Tidor hadden de vyanden zig
 naar Ternate begeven, daar zy de sterkte
 in-, en den Koning, een' groot vriend der
 onzen, gevangen namen en naar de Filip-
 pynsche Eilanden voerden, zyn Ryk ver-
 deelende, onder de Koningen, die 't hem,
 te vooren, betwist hadden. Maatelief, ken-
 nis van deezen ramp gekreegen hebbende,
 en

Verande-
 ringen in
 de Mo-
 lukken.

Ternate
 verloo-
 ren.

Maate-
 lief zeilt
 naar Am-
 boina;

1607. en vreezende voor Amboina, gaat, in Sprokkelmaand deezes jaars 1607, van Bantam, onder zeil, en zig, te Jakatra, voorzien hebbende van eenigen voorraad, begeeft hy zig naar Amboina, daar Fredrik Houtman nog bevelhebber was, en, met hulp der ingezetenen, vlytig deedt arbeiden aan een Kasteel. Hier werdt in beraad gelegd, of men Tidor of Ternate zou aandoen, en tot het laatste beslooten (c): alzo op Tidor, mids de droogten, niet te landen was. De Spanjaard hadt, in 't zuidelyk deel van 't Eiland Ternate, eene volkomen' Stad gestigt, en met vierhonderd soldaaten bezet. In den hoek daar tegen over, legt het vlek Malaja, omringd van het grootste gedeelte der vrugtboomen. Op deezen hoek, besloot Maatelief te landen, en het vlek te doen versterken, om, door middel van deeze sterkte, den Ternataanen, die naar 't gebergte en de naaste Eilanden geweeken waren, en den Zoon des gevangen Konings gelegenheid te geeven, om in hun Vaderland weder te keeren. De onderneeming hadt eenen gewenschten uitflag. Malaja, in staat van tegenweer gebracht zynde, werdt aan eene bezetting van vyfenvertig man toevertrouwd, die vier schepen onder zig hadden, om tusschen de Molukken te kruisfen. Wyders, sloot Maatelief een verbond met de Ternataanen, welken hy beloofde te beschermen, zo zy, op nieuws, mogten aangevallen worden, ook

Hy landt op Ternate, en versterkt Malaja,

(c) Resol. Holl. 18 April 1608, bl. 72.

ook hen te zullen begrypen, in het Verdrag 1607.
 van vrede of bestand, welk men met de Spanjaards maaken mogt. In Zomermaand
 eerst, zeilde hy, met drie schepen en een Hy zeilt
 jagt, naar China, om daar, ware 't moge naar
 lyk, eenen voordeeligen handel te vesti- China,
 gen: doch dit mislukte. De Chineesche
 Grooten, *Mandaryns* genaamd, hielden hem
 lang op den tuil, zonder vrugt. In Herfst-
 maand, kwamen 'er zes groote Portugee-
 sche schepen en eenige andere vaartuigen,
 van Makao, op hem af, tegen welken hy
 zig te zwak rekende; waarom hy, ook be-
 vindende, dat zyne schepen, door de lange
 reize, zeer vuil geworden en hierom moei-
 lyk te regeeren waren, den vyand ontweek,
 keerende wederom naar Bantam, van waar
 hy gekomen was. Ondertusfchen, hadden keere
 de onzen den vyand, eenen aanval doende naar Bantam;
 op de nieuwe vesting op Ternate, kloek-
 moediglyk, afgeslaagen. Daarentegen, was
 de Koning van Johor, tegen wien de be-
 zetting van Malakka uitgetrokken was, na
 dat hy zelf zyne Stad in brand gesteken
 hadt, naar ongenaakbare wegen en digte
 bosfchen geweeken. Maatelief zondt eeni-
 gen nieuwen onderftand naar Ternate, zyn-
 de toen juist een versch fchip, uit Holland,
 te Bantam aangekomen. Den Koning van
 Johor verweet hy, door brieven, 't ver-
 zuimen van 't verfterken zyner Stad, te-
 gen herhaalde vermaaningen, en gaf hem
 eenige hoop en hulpe. In 't begin des jaars
 1608, kwamen 'er zeven schepen en een

1607. jagt, te Bantam, onder Paulus van Kaarden, die Mozambique vrugteloos belegerd; doch, daarentegen, verscheiden' vyandlyke schepen genomen en vernield hadt. Kort daarna, ging Maatelief van Bantam onder zeil naar 't Vaderland, alwaar hy, in Herfstinaand, aankwam. Hy had twee schepen by zig; drie anderen volgden, die allen, met speceryen, beladen waren. Ook bragt hy eenige Siamfche gezanten en geschenken voor Prinsse Maurits mede. De Staaten van Holland en de algemeene Staaten, 't verslag van zyne reize, uit zynen mond, gehoord hebbende, deden hem, plegtiglyk, bedanken voor zynen dienst (*d*). De klagten, die de Engelschen over hem deden, werden, by de Staaten aangemerkt, als spruitende uit afgunst, over zynen gelukkigen handel in de Indien (*e*). Zyne verrigtingen aldaar hadden ook merkelyken invloed op de Vredehandeling, waarvan wy, op het volgende jaar, zullen gewaagen.

XX. Op-
schud-
ding te
Embden. De onlusten, tuschen den Graave van Oostfriesland en de Stad Embden, van welken wy meermaalen gesproken hebben, duurden nog: en 't schein dat Graaf Enno, na 't inneemen van Lingen, door Spinola, zig minder liet gelegen zyn aan de Vereenigde Staaten, die hem, tot hiertoe, door 't Krygsvolk, welk zy in de Stad hadden ge-

(*d*) Scheepv. naar Oostind. onder C. MATELIEF DE JONGER bl. 6, 7, 14, 21, 22, 28, 36, 46, 51, 57, 65, 73, 83, 120, 131, 132, 135, 142. METEREN XXIX. Boek, f. 542-545. GROOTII Hist. Lib. VI p. 523 Lib. XVII. p. 553 & sequ.

(*e*) METEREN XXX. Boek, f. 584 vers.

gelegd, in bedwang gehouden hadden. In Slagtmaand des jaars 1606, was 'er egter, ten overstaan van den Engelschen Gezant Winwood, en van de Gemagtigden der Staaten, wederom een verdrag getroffen, byna op den voet der voorgaanden (f). Doch, in den Zomer des volgenden jaars, ontstondt 'er een geweldige oploop binnen Embden, veroorzaakt, naar 't scheen, door de tyding van het aanhouden van een groot getal Embder Koopvaardyschepen in Spanje, onder deksel, dat de Embders den Vereenigden Staaten te sterk aanhingen, en wederspannig waren tegen den Graave, van wien men, nochtans, zeebrieven genomen hadt, om veilig te kunnen handelen in Spanje, alwaar men wist, dat hy wel gezien was. Geduurende den oploop, vertoonde Graaf Enno zig in de Stad, waaruit vermoeden rees, dat hy, veelligt, de beweeging zelf verwekt hadt, om, gelyk zyn Vader eertyds gedaan hadt, in troebel water te vischen. Ook hadt hy zyne broeders, Joan en Christoffel, en de bezetting van Lingen by der hand; 't welk de zorg vermeerderde. De Vereenigde Staaten beflooten, hierop, tot verzekering der Stad, nog tweeduizend man, uit Friesland, naar Embden te zenden, die in de voorsteden gelegd werden. Ook schreeven ze eenen Brief aan den Graave, gedagtekend den derden van Hooimaand, waarby hem vertoond werd „ dat zy, verpligt tot het handhaa-

De Staaten zenden meer volks derwaards.

„ ven

(f) METELEN XXVIII. Boek, f. 524. vers.

1607.

„ ven der geslooten' verdragen, met leedwe-
 „ zen verstaan hadden, dat hy de bezetting,
 „ te Embden, onbetaald liet, nieuwe las-
 „ ten opstelde, zonder de Stenden te ken-
 „ nen, 's Lands penningen niet brengen
 „ deedt, in handen van den aangestelden
 „ Rentmeester, het Spaansch Krygsvolk,
 „ op den Oostfrieschen bodem, liet stroo-
 „ pen, en bewerkt hadt, dat veele Embder
 „ schepen, in Spanje, beslaagen waren: alle
 „ welke bezwaarnissen zy begeerden, dat
 „ weggenomen werden, willende zy niet
 „ aanpraakelyk zyn voor de onheilen, die,
 „ uit eene onverhoopte weigering van dit
 „ hun verzoek, zouden kunnen spruiten.”
 Doch op dit schryven volgde luttel. De
 Graaf zondt gemagtigden, om zig te ver-
 dedigen, naar Engeland, en naar den Haa-
 ge. Ook kwamen 'er gemagtigden van
 Embden aan de Vereenigde Staaten, die
 partyen afvaardigden, met eene ernsti-
 ge vermaaning, tot het onderhouden der
 gemaakte verdragen; aan de Stad, onder de
 hand, hoop geevende, dat men zorg draa-
 gen zou, dat daartegen niets ondernomen
 werdt (g).

XXI.
 Henrik
 de IV.
 bevredigt den
 Paus met
 de Venetiaan-
 en.

Behalve deeze beweegingen en de kryg
 tusfchen Zweeden en Poolen, was het ove-
 rig deel van Europa, tegen het einde dæ-
 zes jaars, uitwendig in rust geraakt. Ko-
 ning Henrik de IV. hadt den Paus met den
 Staat van Venetie bevredigd. De Jezuïten,
 die

(g) Resol. Holl. 4 Sept. en verp. 1607. bl. 259. METER.
 XXVIII. Boek, f. 534 versj. GROTH Hist. Lib. XVI. p. 529.

die de Raad gebannen hadt, werden egter niet wederom ingenomen: 't welk, meent men, fommigen hunner, zo zeer verbitterde op Broeder *Paolo Sarpi*, Schryver eener vermaarde Historie der Kerkvergaderinge van Trente, en die zyn Vaderland, gedurende den twist, door verscheiden' schristen, treffelyken dienst gedaan hadt; dat zy moordenaars uitmaakten, die hem, op sstraat, aanvielen, en, door verscheiden' wonden, byna afmaakten. De Raad verklaarde, terstond, dat hy in de bescherming was van den Staat, en stelde eene goede somme op het lyf der moordenaaren en handdaadigen (*h*). De bevrediging van den Paus en de Venetiaanen, die de verwagting van eenen oorlog in Italie verdwynen deedt, verwekte, hier te Lande, in fommigen eenige vrees, dat Filips minder neigen mogt tot vrede, dan te vooren. Ook hadt hy, in 't najaar, eene Vloot uit Amerika thuis gekreegen, die agt millioenen medebragt, van welke twee en een halve millioen hem, het overige den Koopluiden toebehoorde (*i*): welke schat, gevoegd by de vermindering der Intresten en de verlenging der betaaltyden, welken hy, kort hierna, invoerde (*k*), veel toebragt, om zyne schulden te doen minderen. Doch 't wordt tyd, dat wy wederkeeren tot de handelingen in den Haage, het gewigtigst onder-

1607.

Vloot uit
Amerika
in Spanja
geland.

(*h*) METEREN XXVIII. *Boek*, f. 536.

(*i*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 9, 47.*

(*k*) METEREN XXIX. *Boek*, f. 540 *vers.*

1607. derwerp van het tegenwoordige gedeelte onzer Vaderlandsche Historie.

XXII. Den Franſchen gezanten was, by hun Be-
 Hande- rigtschrigt, gelast, een verbond van on-
 ling over derlinge beſcherming te fluiten met de Staa-
 een ver- ten (l). In dit verbond nu, wilde men ook
 bond met Groot-Britanje begrypen; waarom zy 'er,
 Frank- terſtond na de aankomst der buitengewoo-
 ryk, ne Engelfche gezanten, in Herſtmaand
 deezes jaars, over begonden te handelen.
 Ten zelfden tyde, hadden de Staaten, klaar-
 lyk, ontdekt, dat Frankryk meest tot vre-
 de neigde, en dat Koning Jakob den Ko-
 ning van Spanje zeer veel ontzags toedroeg:
 alzo zy, de beide Koningen zockende te
 beweegen, om een beſchadigend verbond
 met hen aan te gaan, van beide, weige-
 rend antwoord bekomen hadden (m). By
 deeze gelegenheid, lokten de Franſchen,
 die thans ſcheenen te voorzien, dat zy eerst
 met Spanje in oorlog ſtonden te raaken, de
 Staatsche gemagtigden uit tot het voorſlaan
 van een verbond van onderlingen byſtand;
 doch de Engelfchen weigerden daar in te
 treden, voor dat men zeker wist, of men
 oorlog of vrede te wagten hadt. De Staa-
 ten toonden zig zeer genegen tot zulk een
 verbond; 't welk zy ligtelyk zagen, dat
 den vyand aanzetten zou, om hun beter
 voorwaarden toe te ſtaan: ook merkten zy
 diergelyke verbonden aan, als zo veele er-
 kenteniſen van hunne vryheid en opperſte
 magt.

(l) Zie hier voor, bl. 268.

(m) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 379, 383.*

magt, op welken zy, thans, zeer gesteld waren. En de mogelykheid, dat deeze 1607.

vryheid niet stondt erkend te worden, by het verdrag, waarover thans met de Aarts-hertogen gehandeld werdt, was, veelligt, eene der voornaamste redenen, waarom de Engelschen zwaarigheid maakten, om een drievoudig Verbond van onderlinge bescherming te sluiten. Immers deeze zelfde reden deedt de Franschen, nog eenigen tyd, aarzelen. Doch Prins Maurits en Oldenbarneveld, schoon met verschillende inzigten, verzekerden Jeannin zo sterk, dat men nimmer een verdrag met den vyand maaken zou, dan waar in 's Lands vryheid, en by gevolg de wettigheid van het voorgeslaagen verbond erkend werdt, dat hy, zonder naar Koning Jakob te wagten, besloot te arbeiden aan een afzonderlyk verbond tusfchen Frankryk en de Staaten (n). Hy handelde 'er over met Oldenbarneveld, wien dit werk byna geheellyk toevertrouwd werdt (o). 't Verbondt werdt getekend, op den drie-entwintigsten van Louwinaand des jaars 1608, en behelsde „ dat Koning Hen- „ rik beloofde, te zullen arbeiden, om den „ Staaten eene goede, verzekerde vrede „ te bezorgen: waarna hy hun, tegen de „ schenders derzelve, die, des vermaand, „ het ongelyk weigerden te herstellen, met „ tienduizend voetknegten, op zyne kosten, „ voor zo langen tyd als zy dezelve zou- „ den

't welk
geslooten
wordt.
1608.

(n) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 386-407.*

(o) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 91.*

1603.

„ den noodig hebben, ondersteunen zou;
 „ welke onderstand, in geval van nood,
 „ zelfs zou vermeerderd worden. Zo de
 „ Koning, daarentegen, vyandlyk aange-
 „ tast wierdt; zouden de Staaten hem, op
 „ gelyke voorwaarden, met vyfduizend
 „ voetknechten, of ander oorlogsvolk, of
 „ met Oorlogschepen ten zelfden koste,
 „ moeten bystaan. Doch 't gene men elk-
 „ anderen, boven den bepaalden onder-
 „ stand, toefchikte, zou men elkanderen,
 „ over en weder, na 't eindigen van den
 „ oorlog, moeten goeddoen. Geen van
 „ beide, onderstand genooten hebbende,
 „ zou met den vyand mogen handelen, bui-
 „ ten bewilliging van zynen bondgenoot.
 „ Het tegenwoordig Verdrag zou eerst
 „ plaats hebben na de vrede. In 't stuk van
 „ den koophandel, zouden de Nederlan-
 „ ders, in Frankryk, en de Franschen, in
 „ de Vereenigde Gewesten, gehandeld
 „ worden, op gelyken voet als de Ingeze-
 „ tenen (p). 't Verbond, waarvan wy
 „ spreekten, werdt, door de byzondere ge-
 „ westen, en daarna door den Koning, be-
 „ kragtigd (q). Men deelde het, terstond,
 „ allen uitheemschen gezanten mede, en het
 „ verwekte zulk eene vreugde, en zulk eene
 „ agting voor Frankryk, in de Vereenigde
 „ Gewesten, dat 'er de andere uitheemsche
 „ gezanten, inzonderheid de Engelschen,
 „ arg-

Hande-
ling met
Engel-
land.

(p) *Traité de Ligue defens. dans les Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 69.* Zie ook *Resol. Hoil. 26 Jan. en verv. 25 Febr. 1603. bl. 26, 27.*

(q) *Negot. de JEANNIN Tom. II. p. 262.*

argwaan uit schepten. Met deezen, hadt men ook gaarne een verbond geflooten; doch zy verschooven 't, gelyk wy gezeid hebben, willende, vooraf, over de agterstallen, afgerekend, en het geschil over den Lakenhandel, die hier, door eene Maatschappy van Koopluiden-Avanturiers, gedreeven werdt, vereffend hebben. Sommigen verhaalen, dat dit geschil heviger betwist werdt, om dat Amsterdam en andere Hollandfche Steden nog arbeidden, om Middelburg in Zeeland den stapel der Engelsche Lakenen geheel of ten deele te onttrekken (r). Doch 't schynt, in Lentemaand, bygelegd te zyn; alzo de algemeene Staaten den Koopluiden-Avanturiers toen verlof gaven, om zig neder te slaan waar zy wilden (s). Anderen gewaagen van nog een ander geschil over den Lakenhandel: waarvan wy ook een woord moeten melden. Tot hiertoe, waren de Engelschen gewoon geweest, hunne Lakens wit herwaards te zenden: waarna ze, hier bereid en geleverd zynde, naar Engeland te rug gezonden, en aldaar verkogt werden. Doch, omtrent, deezen tyd, hadt iemand verlof bekomen van den Koning, om alleen Lakens in Engeland te mogen bereiden en verwen. Hierop was een verbod van uitvoer van witte en onbereide Lakens gevolgd. De bereiders en verwers, hier te Lande, leedten zo veel by dit verbod, dat de Staaten ge-

1608.

Verfchillen over den Lakenhandel en vrye Vischery.

(r) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 388.*
 (s) *Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 764.*

1608. geraaden vonden, den invoer der Engelsche geverwde Lakens, insgelyks, te verbieden. Deezen, die nu alleen in 't Ryk gesleeten konden worden, hadden, hierom, kleenen aftrek. De weevers vielen aan 't klaagen, en bragten te wege, dat de Koning den uitvoer van een bepaald getal van witte Lakens wederom toeliet. De Koopluiden namen toen, welhaast, grooter vryheid dan hun, met duidelyke woorden, vergund was. 't Hof zag het door de vingeren, en 't leedt niet lang, of de Lakenhandel werdt wederom op den ouden voet gedreeven (t). In Bloemaand des volghenden jaars, verboodt Koning Jakob allen vreemdelingen de vischery, op de kusten van Groot Britanije. De Haringvaart der Hollanderen en Zeeuwen zou hierby veel gecleeden hebben, waarom men, eerlang, overeen kwam, om den Koning zekere somme voor de vrye vischery te betaalen. Jakob de I. zocht, naderhand, deezen vrydom, wederom, in te trekken: doch de Staaten beschermden zig in 't bezit van denzelven; doende de Haringvloot, door eenige Oorlogschepen, begeleiden (u).

Voorflag
der
Duitsche
Vorsten.

De Duitsche gezanten, die in den Haag waren, by welken onlangs een gemagtigde van Hessen en Anhalt gekomen was, verklaarden, kort na het treffen van 't verbond met Frankryk „ dat hunne Vorsten ook gaarne een verbond van onder-
„ lin-

(t) RAPIN Tom VII. p. 57.

(u) RAPIN Tom. VII. p. 58. METEREN XXXI. Boek, f. 500
vers.

» linge hulpe zouden willen sluiten met de
 » Staaten, schoon ze, desaangaande, nog
 » geenen zekeren last ontvangen hadden;
 » doch dat zy, midlerwyl, den Staaten dee-
 » den aanbeveelen, in geval de vrede ge-
 » troffen werdt, zorg te draagen, dat het
 » Huis van Nasfau buiten schade bleëve; dat
 » de Spanjaard verpligt werdt, het nadeel te
 » vergoeden, welk Mendoza, op den Duit-
 » fchen bodem, veroorzaakt hadt; dat nie-
 » mant, onder 't gebied der Staaten, vrye
 » oefening van den Roomschen Godsdienst
 » gegund wierdt; dat, uit het afdanken der
 » soldaaten, welk men voorzag, geen na-
 » deel ontftondt voor de nabuuren, en dat
 » de belastingen op de in- en uitgaande goe-
 » deren, na deezen, werden afgeschafft (v):
 » punten, die zeer naar den zin moesten zyn
 van hun, die den oorlog zогten; doch die,
 door de Staaten, alleenlyk werden aangenomen,
 om 'er, naar tyds gelegenheid, op te
 letten.

1608.

De vinnige koude deezes Winters (w) XXII.
 geduurende welken, ook de kleine Steden De
 van Holland, ter Dagvaart beschreeven vyandy-
 zynde, met de gewoone Leden der Staa- ke ge-
 ten, geraadpleegd hadden op de Vrede- zanten
 handeling (x), hadt de vyandyke gezan- komen
 ten hunne herwaardskomst doen verwylen, in den
 tot in 't begin van Sprokkelmaand, wan- Haage.
 neer zy, over 't ys, op fleepden, in Hol-
 land

(v) Refol. Holl. 28 April 1608. bl. 84. GROTH Hist. Libr. XVII. p. 532.

(w) Zie METELEN XXIX. Boek, f. 541.

(x) Refol. Holl. 26 Jan. en vry. 1608. bl. 1 enz.

1603. land kwamen. Zy waren vyf in getal, te weeten de Markgraaf Ambrosio Spinola, Joan Richardot, Lid in den Raad van Staate onder de Aartshertogen, en Prefident van den geheimen Raad; *Don Juan de Man-cidor*, Geheimfchryver des Konings van Spanje, benevens Neyen en Verreiken. In 't doortrekken der Hollandsche Steden, werden zy alomme beleefdelyk ontvangen van de Wethouders. Omtrent een half uur van den Haage, was Prins Maurits hun te geo-moet gereeden, verzeld van eenen onge-looflyken floet; dien de nieuwsgierigheid en verwondering herwaards gelokt hadt, om twee der grootfte Veldheeren deezer eeuwe, die, voorheen, elk een Leger tegen elkanderen te velde gebragt hadden, alleen met heuschheden en omhelzingen te zien ftryden. Spinola in Maurits koets getreden zynde, onderhielden de helden elk-anderen, met den lof der wederzydsche dapperheid, en genooten elk den grootften roem, dien zy zig zouden hebben konnen voorstellen, te weeten, naar waarheid, gepreezen te worden, van eenen vyand. De lange sleep der aanschouweren verzelde de gezanten tot aan de woningen, welken men elk naar zyne waardigheid hadt aangewezen. Spinola stelde, in de zyne, zulk eene kostbaare praal van huisraad en anderen opschik ten toon, dat de Landzaaten, dag aan dag, van alle oorden, toevloeiden om hem, zyn gevolg en zyne tafel te zien: onder welken'er ook waren, die breed by hem



De Spaansche Gezanten, buiten den Haage, ontrungen, door Prinse Maurits, in't jaar 1608.

J. J. van der Schueren del.

hem opgaven van hunnen yver voor het Roomsche geloof. Ook gaf hy ligtelyk gehoor, aan die 't hem verzogten: 't zy hy dit voor welleevendheid rekende; of de gunst der gemeente zocht te winnen, of ze hem, t'eenigen tyde, mogt te stade komen. Het openbaar gehoor der vyandyke gezanten ter algemeene Staatsvergaderinge was plegtiger dan naar gewoonte. De Prins en de Raad van Staate waren 'er tegenwoordig. Zy deeden hier, volgens gewoonte, slegts eene algemeene opening van hunnen last, en werden, in algemeene uitdrukkingen, beantwoord (y).

1608.
Krygen plechtig gehoor.

Terstond hierop, werden, tot de byzondere handeling met hen, gekoozen, door de Vergadering der algemeene Staaten, Willem Lodewyk, Graaf van Nassau, en Walraven, Heer van Brederode, by welken twee, ieder Landschap eenen gevoegd heeft; Gelderland, *Kornelis van Gend*, Heer van Loenen en Meinerswyk; Holland, Joan van Oldenbarneveld; Zeeland, Jakob van Maldere; Utrecht, *Nikolaas Berk*; Friesland, *Gellius Hillama*; Overysfel, *Joan Sloet*, Drosfaard van Vollenhove, en Groningen, *Abel Koenderts van Helpen*, Heere in Faan en Kantet (z). Terstond na 't benoemen deezzer Gemagtigden, tradt men in onderhandeling.

XXIV. De Staaten stellen Gemagtigden, om met hun te handelen.

Aanvang der onderhandelingen.

In de eerste byeenkomsten, werden de

we- Onder-

(y) METELEN XXIX. Boek, f. 546, 547.
(z) Resol. Holl. 26 January en verv. 1608. W. 5. METELEN XXIX. Boek, f. 548.

1608. wederzydfche volmagten onderzocht (a). De Aarthertogen hadden hunne gezanten gemagtigd, om, zo wel in den naam van Koning Filips, als in hunnen naam, met de Staaten te handelen. De Koning hadt de Aartshertogen, en zulken, die zy zouden aanstellen, hiertoe, by eene volmagt, die, eerst den tienden van Louwmaand laatstleeden, getekend was, bevoegd verklaard. Doch hy noemde de Aartshertogen nog Erf-Opper-Heeren der Nederlanden. Voorts, kwamen de bewoordingen, van welken hy en de Aartshertogen zig bedienden, overeen met de jongfte verdragen van wapenschorfing en derzelver bekragtiging. Doch de Aartshertogen hadden het regt, hun door Filips verleend, niet duidelyk genoeg overgedraagen op de gezanten, die beloofden, in dit opzigt, verandering in hunne volmagt te doen maaken, tot genoegen der Staaten, in wier volmagt, alleenlyk, berispt werdt, dat hunne gemagtigden aan heimelyken last gebonden waren. Doch hierop werdt geantwoord, dat zulks den handel niet hinderen zou, alzo de Staaten, by der hand zynde, alles, waaroemtrent men overeen gekomen was, terstond, door hunne toestemming, bevestigen zouden (b).

Men besluit van Vrede niet van

Men was nu overeen gekomen, dat de punten, die te vereffenen stonden, niet allen te gelyk, maar het een na het ander, zou-

(a) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 106.*

(b) *Reiol. Holl. 26 Jan. en verv. 1608. bl. 5 enz. ME-TEREN XXIX. Boek, f. 549 enz.*

zouden voorgesteld en afgehandeld worden. 1608.
 Doch vooraf kwam in overleg, of men, ———
 van Vrede, of, van Bestand voor eenige Bestand
 jaaren, handelen zou. Tot het eerste, neig- te hande-
 den de Staaten, die hunnen vyand nu op len.
 zyn zwakst zagen, en ligtelyk bevroeden
 konden, dat hy zig, door den tyd, weder-
 om, herstellen, en de veranderingen, die in
 nabuurige Koningkryken komen konden, tot
 zyn voordeel, gebruiken zou. Maar de
 Spaanschen zогten Bestand; en hielden lang
 bedekt, dat zy geene Vrede, wel Bestand,
 op billyke voorwaarden, sluiten konden. De
 Fransche gezanten egter ook, volgens hun-
 nen last, meest tot Vrede raadende, tradt
 men, over 't sluiten eehier eindelyke Vrede,
 in onderhandeling (c).

't Eerste punt, welk overwoogen werdt, De vry-
 was de erkenning van de vryheid der Ver- heid der
 eenigde Gewesten. Oldenbarneveld, die 't Vereen-
 woord meest voerde, verklaarde rondelyk, nigde
 dat de Staaten niet verstonden, in hande- Nederlanden
 ling te treden, voor dat deeze erkenning wordt
 geschied was. Ook deedt men ze, overeen- erkend.
 komstig met het verdrag van wapenschor-
 ling (d). *Wat ons aangaat, zeide Richar-*
dot, indien 't u lusten moogt, zelfs een Koningk-
ryk te zyn, gy moogt; wy willen 'er ons niet
tegen kanten (e). 't Gebeurde, onder 't spreek-
 en, dat een der Staatfche Gemagtigden,
 de volmagt der Aartshertogen, die nog op
 de Gesprek
 over den
 titel der
 Aartsher-
 togen.

(c) GROTH Hist. Libr. XVII. p. 533.

(d) Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 106.

(e) GROTH Hist. Libr. XVII. p. 534.

1608. de tafel lag, opneemende, merkte, dat 'er een zegel aan hing, voorzien met de wapens van alle de zeventien Nederlanden. Dit deedt hem zeggen „ dat men, de wapens „ der Vereenigde Gewesten blyvende voeren, nog eenig regt op dezelve schein te willen behouden: waarom hy begeerde, „ dat men deeze wapens zo. wel agter wege „ liet, als men de naamen der Vereenigde „ Gewesten, uit de volmagt der Aartshertogen, gelaaten hadt.” Richardot, die deezen eisch hard en onheusch vondt, antwoordde „ dat de enz., die den titel der „ Aartshertogen besloot, hun regt betrof op „ de gewesten, welken niet in hunne magt „ waren, en welker titels zy, hierom, niet „ hadden willen aanneemen. Dat de Staaten nogtans zo weinig nadeel konden hebben van het gebruiken deezer titels en wapens, als de Koning van Frankryk hadt, van het voeren der naamen van „ *Hertog van Bourgondie* en *Koning van Frankryk*, door de Aartshertogen en door den Koning van Engeland (*f*); of de Koning van Spanje van het voeren des naams van *Koning van Navarre*, door den vorigen bezitter.” De Staatfche Gemagtigde hernam hierop, „ dat Koningryken door „ hunne eigene Majesteit beschermd werden; „ doch dat de vrye Staaten zig zelven nimmer zorgvuldig genoeg verzekeren konden. „ Ook behoorde, meenden ze, onder eene „ reeks

(f) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 106, 107.*

„ reeks van zo veele hooge titelen, het ver-
 „ lies van eenige weinigen den huize van
 „ Oostenryk niet zwaar te vallen (g).”
 Doch Richardot, weinig klem vindende in
 dit antwoord, klaagde by de Fransche en
 Engelsche gezanten over den hoon, dien de
 Staaten zynen meesteren wilden aandoen.
 Jeunin riedt hem egter, den Staaten genoeg-
 gen te geeven. Hy voegde 'er by „ dat
 „ de voorbeelden, welken hy aangehaald
 „ hadt, verschilden van het tegenwoordig
 „ geval, hebbende de Vorsten, die titels
 „ voerden van Landen, welken zy niet
 „ onder hunne magt hadden, nimmer af-
 „ gestaan van hun regt op de zelve, gelyk
 „ de Aartshertogen nu stonden te doen.”
 Richardot liet zig, derhalve, gezeggen
 (h). Men bewilligde in den eisch der Staat-
 schen, mids men elkanderen, ook in de
 overige punten, verstaan kon. Doch dee-
 ze handelbaarheid der Spaanschen, in een
 punt van zo veel gewigt, kwam eenigen
 opmerkenden, terstond al, verdagt voor.
 Men vermoedde, dat zy in schyn bewilligd
 hadden in eenen eisch, die 't gemeen streef-
 de; om dat 'er nog verscheiden' zaaken o-
 verschooten, by welker bepaaing, men de
 vryheid der Vereenigde Gewesten, met
 woorden toegestaan, merkelyk zou kon-
 nen besnoeijen (i). Ook bleek wel haast,
 dat

De han-
 delbaar-
 heid der
 Spaan-
 schen is
 verdagt.

(g) METELEN XXIX. *Beek*, f. 543. *vers.* GROTH *Hist.*
Libr. XVII. p. 534.

(h) *Negotiat. de JEANNIN Tom.* II. p. 108.

(i) GROTH *Hist. Libr.* XVII. p. 534.

1607.

Zy vorderen, dat de Staaten zig onthouden van de vaart op de Indien.

dat de Spaanschen niets minder in den zin hadden, dan voor altoos af te staan van hun regt op de Vereenigde Gewesten.

Over de gewoone punten in een verdrag van Vrede, vergeetenis der gepleegde vyandlykheden en afstand van 't beslaan en aanhaalen van elkanders goederen; tot welker verhandeling, vervolgens, overgegaan wordt, viel weinige of geene zwaarigheid. Maar zodra was men niet gekomen aan het stuk van den Koophandel, of de Spaansche vorderden „ dat de onzen zig zouden moeten „ onthouden van de vaart op de Indien, „ gelyk voor den oorlog.” Zy zeiden dat dit „ de voornaamste reden was, waarom Fijlipsis, die toen reeds berigt hebben kon van het gene voor Malakka voorgevallen was „ de „ Vrede begeerde (k). Dat het verkrygen „ der vryheid den afstand van den Indischen „ handel wel waardig was, te meer, daar „ hun, in deszelfs plaatse, de vaart op „ Spanje, die zo veel korter en veiliger was, „ stondt geopend te worden: welke zo zy „ voor deezen hadden mogen behouden, „ zy, naar de vaart op de Indien, niet getaald zouden hebben.” Zy voegden 'er by: „ dat deeze vaart, die de Kastiliaanen en Portugeezen, als eerste vindere der zelve, eenen geruimen tyd, alleen ingehad hadden, „ noch aan de Franschen, by de Vrede van „ Vervins, noch aan de Engelschen, by 't „ verdrag van Londen, toegestaan was; waar-

„ om

(k) *Polea Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 114, 139.*

„ om de Staaten niet vreemd vinden kon- 1608.
 „ den , dat zy hun ook geweigerd werdt. ”
 Doch de Fransche en Engelsche gezanten
 merkten hierop aan „ dat het gene, door 't
 „ regt der natuure , geoorlofd, en by geen
 „ onderling verdrag ongeoorlofd verklaard
 „ was, elk, van zelve, vryftondt: en dat zy
 „ zig aan dit regt hielden (l).” De Staat-
 s- fche Gemagtigden beweerden, op gelyken
 grond, dat hun de vaart op de Indien, vol-
 komenlyk, vry sfaan moest. Hevig werdt,
 hierover, getwist. Spinola hieldt zig ge-
 belgd, dat men zo sterk op dit stuk stontd.
 Richardot, toornig geworden, verklaarde
 „ dat de Koning zyn regt op de Landen nim-
 „ mer afftaan zou, noch den Staaten de
 „ vaart op Spanje openen, zo zy den Indi-
 „ schen handel niet agter wege lieten (m).”
 Men werdt het dan geheel niet eens over
 dit stuk, welk, federt, met allen ernst, ter
 algemeene Staatsvergaderinge, overwoogen
 werdt.

Hevige
twist
hierover.

Hangende de handeling over dit gewig- XXV.
 tig punt, gaven de Bewindhebbers der Oost-
 indische Maatschappye, wien de welstand
 des Vaderlands, of de winst uit den Indi-
 schen handel ter herte ging, verscheiden
 wydluiftige Verdoogen ter algemeene Staats-
 vergaderinge over: en in dezelve te ken-
 nen „ hoe groot een nood de Hollanders
 „ perste, om zig te verzetten tegen de on-
 „ redelyke heerschappy der Spanjaarden:

Verdoogen voor
de nut-
tigheid
des Indi-
schen
handels.

(l) Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 144. GROTIJ Hist.
Libr. XVII. p. 524.

(m) Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 110.

1608.

„ terwyl dit hun , die een onvrugtbaar en
 „ moerasfig land bewoonden , onmogelyk
 „ zyn zou , zo de fcheepvaart hun , daar-
 „ toe , geene middelen en kragten ver-
 „ fchafte. Maar de nabuurige zeekusten
 „ waren , gingen ze voort , niet in ftaat ,
 „ om de groote menigte der ingezetenen
 „ te voeden. Men voer reeds , met twin-
 „ tig fchepen , op Guinea ; met tagtig , op
 „ de Kabo Verdfche Eilanden , met om-
 „ trent twintig , op de andere kusten van
 „ Amerika ; met veertig , op Oostindie.
 „ Agtduizend bootsgezellen ten minste
 „ werden , uit deeze vaarten , onderhou-
 „ den , die , door het afftaan derzelven ,
 „ op den dyk gezet , of genoodzaakt zou-
 „ den worden , om elders hun beftaan te
 „ zoeken : een bedryf , vol van ondank-
 „ baarheid , jegens hen , die den Landen
 „ zulke treffelyke dienften gedaan hadden.
 „ 't Was , hierbenevens , kenlyk , dat de
 „ winften der Oostindifche Maatschappye ,
 „ federt eenige jaaren , geweldig waren
 „ aangewaffen , en , naar alle waarfchyn-
 „ lykheid , nog verder ftonden toe te nee-
 „ men. Kambaja , Malabaar , Ceilon , Nar-
 „ finga , Koromandel en Queda waren , tot
 „ hiertoe , niet of naauwlyks bezogt. En
 „ kreeg men eens voet in China , kans was
 „ 'er , om , langs de Zuidzee , in Amerika
 „ te geraaken , en , omtrent het zuider-af-
 „ punt , nieuwe Landen te ontdekken. De
 „ vaart op Spanje , fchoon men ze nog niet
 „ geheel kwyt geweest was , zynde dezel-
 „ ve , door middel der Franschen en Engel-
 „ fchen ,

„ fchen, voortgezet, was niet te vergelyken 1608.
 „ by de Indifche. Men wilde ons geeven,
 „ 't gene ons altoos wederom benomen kon
 „ worden; en daarentegen ontnemen, 't ge-
 „ ne nooit wederom gekreegen zou konnen
 „ worden; alzo de Maatfchappy, eens ver-
 „ nietigd zynde, nooit hersteld zou wor-
 „ den. Voorts waren ook de Oostindifche
 „ fchepen bekwaam ten oorloge, en kon-
 „ den, vermids zy altoos, gedeeltelyk, bin-
 „ nen 's Lands waren, in onvoorziene toe-
 „ vallen, altoos dienen tot eene Vloot voor
 „ den Staat. Van de fchepen, op Spanje
 „ vaarende, was anders niet te wagten,
 „ dan dat zy den vyand, als 't hem lustte,
 „ ten prooy konden worden. Ook werdt,
 „ door de vaart op Spanje, de winst met
 „ den vyand gedeeld; in de Indien, ftrekte
 „ zy tot afbreuk van den vyand. Om te
 „ weeten, wat men hem vooral weigeren
 „ moest, hadt men flegts te zien, wat hy
 „ vuurigst begeerde, en wat hy voor de
 „ voornaamfte reden hieldt, om welke, hy
 „ vrede zocht. Spanje hadt Oost- en West-
 „ indje te danken, voor dat aanzien, welk
 „ Filips nu andere Mogendheden verfmaa-
 „ den deedt. De nabuurige Vorften had-
 „ den hier ook belang by, alzo de Veree-
 „ nigde Gewesten hun onnut zouden wor-
 „ den, zo zy de zee kwyt raakten. De
 „ vyand fpande al zyn vermogen in, om
 „ te konnen befchadigen, als hy 't goed-
 „ vondt: de Staaten droegen flegts zorg,
 „ dat

1608.

„ dat zy geene schade leeden, en wilden 't
 „ regt om te vaaren en te handelen, waar
 „ men goedvondt, zo wel als 't vry gebruik
 „ van lugt en grond, naar goddelyke en
 „ menschelyke wetten, allen menschen even
 „ na stellen. Die de zee flooten, en zel-
 „ ven alleen de markt der waaren wilden
 „ zetten, waren den zeefchuimeren gelyk,
 „ en zulken, die, door opkoop, duurte in
 „ 't koorn zogten te brengen. Naar 't
 „ oordeel der ouden, werden de wapenen
 „ regtvaardig gevoerd, tegen zulken, die ie-
 „ mant buiten hunne havens flooten; veel
 „ meer mogt men de wapenen opvatten, te-
 „ gen hen, die iemand zogten te houden
 „ buiten de havens van anderen. Vrede,
 „ zonder vrye vaart, was geene vrede; maar
 „ eene geduurige vyandschap, waarin der
 „ eene partye het regt om zig te bescher-
 „ men benomen was. Men kon ook der
 „ beproefde trouwe onzer Landsluiden geene
 „ grooter schandvlek aanwryven, dan door
 „ hen te verplichten, om de Indische Volken
 „ en Koningen, hunne bondgenooten, der
 „ Spaansche wreedheid ten prooy te laten.
 „ 't Geschil over den handel op de Indien
 „ was van nu af vereffend, zo de Spanjaard
 „ slegts zyn woord hieldt, en ons bleef
 „ erkennen voor een vry volk, gelyk hy
 „ reeds gedaan hadt: en zo elk, gelyk
 „ beraamd was, bezitten bleef, 't gene hy
 „ reeds bezat: also ons, als een vry volk,
 „ niets voorgeschreeven, en de handel,

„ ON-

„ onder 't gene wy bezaten, gerekend 1608.
 „ moest worden. Filips zocht den Staaten
 „ zynen afstand van de heerschappy duur aan
 „ te rekenen: doch hy hadt geenen afstand
 „ gedaan van 't gene hy nog bezat: zyn af-
 „ stand was geene gift, maar eene erkente-
 „ nis der waarheid, zonder welke hy geene
 „ vrede hoopen kon. Gaf hy vrede, hy
 „ ontving ze ook: en zyne zaaken liepen
 „ zo voorspoedig niet, dat het hem voegen
 „ kon, de vrede te verkopen. Of twyfelde
 „ hy hieraan, hy mogt het, andermaal, be-
 „ zoeken. Vergeefs was nu, veertig jaaren
 „ lang, zo veel bloeds gespild; vergeefs
 „ hadt men de wapenen opgevat voor de
 „ vryheid en tegen den tienden penning des
 „ Hertogs van Alva, dien verdryver van al-
 „ len handel; zo men zig, vrywillig, zulk
 „ eene zwaare slaaverny op den hals haal-
 „ de, en zig geduldiglyk liet bannen uit het
 „ grootste gedeelte der weerd, door eenen
 „ vyand; daar men zulks nimmer van zynen
 „ wettigen Vorst zou hebben willen ly-
 „ den (n).”

Op zulk eene wyze, en door zulke re- XXVI.
 denen, zegt men de Staaten te beweegen, Eenige
 tot het handhaaven van de vaart op de In- redenen
 dien. Doch anderen, in kleinen getale tegen de
 nogtans, merkten hiertegen aan „ dat de vaart op
 „ Indische handel, alleenlyk byzonderen de In-
 „ Perfoonen betreffende, de algemeene dien.
 „ Vrede niet behoorde te stremmen. Dat,
 „ ten minste, de Landschappen, aan zee
 „ ge-

(n) METELEN XXIX. Boek, f. 549-553.

1608. „ gelegen , alleenlyk belang hadden by de
 „ vaart op de Indien, daar de onheilen des
 „ oorlogs alle gewesten, zonder onderscheid,
 „ troffen. Dat, wanneer de vaart op Span-
 „ je, die kort en veilig was, de zeeluiden
 „ eens zou hebben aangelokt; de verre zee-
 „ togten, die zo veele ongemakken en ziek-
 „ ten onderworpen waren, toch van zelve
 „ zouden ophouden (o).” Sommigen voeg-
 „ den hierby „ dat de meeste voordeelen der
 „ Oostindische Maatschappye gekomen wa-
 „ ren, uit den buit, op den vyand behaald,
 „ en, met de vrede, verdwynen zouden:
 „ waaruit vermindering en verval des Indi-
 „ schen handels te wagten was; vooral, als
 „ de Spanjaards en Portugeezen, in koopen
 „ en verkoopen, den onzen de markt in de
 „ Indien bedierven (p).” Doch deeze rede-
 „ nen woogen weinig by de meesten. Prins
 „ Maurits en Oldenbarneveld yverden beide
 „ voor de behoudenis des Indischen handels.
 „ De Prins, om dat hy verwachtte, dat de on-
 „ derhandeling hierop afgebroken, en de oor-
 „ log hervat zou worden; en de Advokaat, om
 „ dat hy zig verbeeldde, dat de vyand, liever
 „ dan hiertoe te komen, de vaart vry stellen
 „ zou (q).

XXVII. De algemeene Staaten, alles rypelyk o-
 „ verwoogen hebbende, lieten zig bedunken,
 „ dat zy gegronde redenen hadden, om de
 „ vaart op de Indien niet af te staan. Zy na-
 „ men in aanmerking „ dat hunne onderzaa-
 „ ten

(o) GROTH Hist. Libr. XVII. p. 536.

(p) Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 131, 145.

(q) Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 153, 157, 183.

„ ten zwaare kosten gedaan hadden , tot 1608.
 „ verkryging van deezen handel ; dat zy
 „ voordeelige verbonden geflooten hadden
 „ in Indie , door middel van welken , zy
 „ hoop hadden , om den Portugeezen den
 „ handel te onttrekken , en zig van den
 „ zelve geheel meester te maaken. Dat
 „ 'er meer dan tienduizend menschen , hier
 „ te Lande , waren , die belang hadden by
 „ de Indische vaart , en die van veel aan-
 „ ziens waren in de byzondere gewesten ,
 „ alwaar zy , ligtelyk , tweedragt verwek-
 „ ken zouden , zo men hun van dien han-
 „ del wilde verfteeken. Dat het behou-
 „ den der Indische vaart het eenigste mid-
 „ del was , om zig van de vaart op Spanje
 „ te verzekeren , zullende Filips dezelve
 „ niet durven stremmen , uit vreeze , dat
 „ men 'er zig over wreken zou , in de
 „ Indien. Dat men , van de vaart op de
 „ Indien verfteken zynde , zig , vermoede-
 „ lyk , ontslaan zou van alle Oorlogsfche-
 „ pen , alleenlyk Koopvaardyschepen be-
 „ houdende , die , bepaald aan de vaart
 „ op Spanje , ligtelyk in beslag genomen
 „ zouden kunnen worden. Dat 's Lands
 „ zeemagt , de eenige veiligheid van den
 „ Staat , verzwakt en vernietigd zynde ;
 „ men zig zelve niet beschermen zou kon-
 „ nen , veel min zynen nabuuren nuttig
 „ zyn. Dat , eindelyk , de vaart op de
 „ Indien den Spanjaard ontblootte van een
 „ groot deel der middelen , welken hy ge-
 „ bruikte , om hun en elk den oorlog aan
 „ te

1608. „ te doen (r).” Alle deeze redenen be-
woogen de Staaten, tot het handhaaven der

Hun
voorstag
aan de
Spaan-
schen,

vaart op de Indien. Doch alzo zy niets on-
beproefd wilden laten, wat, tot bevoor-
ding der vrede, strekken mogt, gaven ze,
na veel overlegs, omtrent den aanvang van
Lentemaand, den Spaanschen keuze om,

„ of Vrede te maaken, met vrye zeevaart;
„ of, naar 't voorbeeld van Frankryk en
„ Engeland, al wat aan gene zyde der
„ Zomer-zonne-keerkring legt het lot des
„ oorlogs onderworpen te laten; of, ein-
„ delyk, hier Vrede te sluiten, daar slegts

die van
de hand
gewee-
zen
wordt.

„ Bestand, voor eenige jaaren (s).” Doch
de Spaanschen konden, geenszins, ver-
staan, tot het vrylaaten van den Indifchen
handel: ook niet, tot eene samenvoeging
van vrede en oorlog, 't welk, zeiden ze,
een wanschepfel geleek. Maar op Vrede
hier, en Bestand in de Indien, was te hoo-
pen, zo men beloofde, na 't uitgaan van
't Bestand, van de vaart derwaards te zul-
len aftaan. Doch hier hadden de Staaten
geene ooren naar. Zy bragten, veelligt
om den vyand, door vreeze, te beweegen,
tot het toestaan van billyker voorwaarden,
omtrent deezen tyd, wederom op de baan
het ontwerp der opregting eener Westindi-
sche Maatschappye (t); 't welk een jaar
of langer agter de bank gelegen hadt. Doch
de Spaanschen begreepen, dat het slegts eene
be-

(r) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 143.*

(s) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 142.*

(t) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 204, 213. METER.
XXIX. Boek, f. 553 versf.*

bedreiging was, en veranderden niet van gevoelen. 1608.

Het draalen der handeling, ter gelegenheid van het geschil over de vaart op de Indien, kon niet dan nadeelig zyn voor de Vereenigde Gewesten: alzo men, flegts wapenschorfing geslooten hebbende, onzeker bleef, of 'er vrede of oorlog op volgen zou: welke onzekerheid flapheid en zorgeloosheid verwekte: ook werdt 'er een groot deel van 't gemeen, welk van den oorlog leefde, door gekweld, met neeringloosheid en behoefte. De Staaten vonden, hierom, dienstig, een spoedig einde van de handeling te maaken, en dedden de Spaansche Gezanten vermaanen, om, terwyl men 't punt van den Indischen handel onbessist laaten zou, de andere punten, waarover zy dagten te handelen, te gelyk voor te stellen, zullende de Staaten het zelfde doen, ten opzigte der punten, die zy zouden begeeren bessist te hebben. Doch de Spaanschen bragten hiertegen in, dat het ongebruikelyk was, nieuwe punten voor te stellen, eer de ouden afgedaan waren (u). Men raakte dan wederom aan 't spreken over de Indische vaart, die zy verklaarden, niet te kunnen toestaan, dan op den voet van Vrede hier, en Bestand gints, mids men beloofde, na 't einde van 't Bestand, van de vaart te zullen afftaan: of, zonder zulk eene belofte, op den voet van een Bestand, beide hier en in de Indien.

De Staaten zoeken een einde van de handeling te maaken.

Men valt wederom aan 't twisten over de Indische vaart.

De

(u) GROTIJ Hist. Libr. XVII. p. 537.

1608.

De Staatfche Gemagtigden, daarentegen, begeerden de vrye vaart, op den voet van eene volkomen' Vrede hier, en een Bestand in de Indien, zonder dat zy zig, tegen 't uitgaan van 't Bestand, ergens toe verbinden wilden. Zo hevig werdt hierover getwist, dat de Spaanschen, verstoord, opstonden, en uit het vertrek gingen. Even te vooren, hadt Oldenbarneveld gevraagd, *of hy van 't gehandelde verslag zou doen aan de Staaten; dan of men de samenkomst hervatten zou?* Waarop Spinola, gramftoorig, zeide, *dat elk doen kon, 't gene hy goedvondt*, terstond daarna, opryzende, om te vertrekken. Doch Neyen, hem een woord of twee in 't oor gebeeten hebbende, zeide, overluid, in 't Latyn, tegen de Staatfche Gemagtigden, *dat de nagt raad geeven zou.* Van Maldere, ziende de Spaanschen opryzen en vertrekken, zeide, in 't Spaansch, *die alles hebben wil, verliest alles*: waarop, Richardot, terstond, met groote hevigheid, antwoordde, *pas dat op u zelven toe, en denk, dat het u zo gaan zal (v)*. Dus scheidde men, meer verdeeld, dan men samengekomen was. De Staatfche Gemagtigden, inzonderheid Oldenbarneveld, spraken, federt, over 't punt der Indien, met de Fransche gezanten. Jeannin oordeelde, dat men, om dit punt, de vrede niet moest agterlaten. Doch hy hadt eene geheime reden om zo te oordeelen. Koning Henrik zocht den Indischen handel over te brengen

Henrik
de IV.
zoekt

in

(v) Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 166s

in Frankryk, wanneer de Maatschappy hier vernietigd zou zyn, of zelfs eerder, zo 't mogelyk ware (w). Jeannin hadt, hierover reeds, bedektelyk, met eenigen gehandeld (x): zelfs met *Izaak le Maire*, een' welgesteld' Koopman te Amsterdam, en door en door bedreeven in den Indifchen handel (y). Hy drong, hierom, flauwlyk, op de behoudenis der vaart voor de Staaten, hoewel hy, om geene agterdogt te geeven, hunne zugt voor dezelve, niet te openlyk, durfde afkeuren. Ondertusfchen, vondt hy raadzaamer, een Bestand te sluiten voor eenige jaaren, zo hier als in de Indien, dan de handeling, geheellyk, af te breeken: waartoe ook, eerlang, de Koning, zyn meester, neigde (z).

1658.

den Indifchen handel in Frankryk over te brengen.

De Spaansche gezanten, zo wel als de Staatschen, geneigd om de handeling over eene vrede spoedig ten einde te brengen; op dat men, daarna, over een Bestand zou kunnen handelen, 't welk zy dienstiger hielden, en waartoe hun, van de zyde der Franschen, eenige hoop gegeven was; hadden nu beslooten, den Staatschen, op hun laatste voorstel, eenig genoeg te geeven, en de punten, waarover zy nog dagten te handelen, tevens, voor te stellen. Doch zy dedden 't alleenlyk in duistere en algemeene bewoordingen, zeggende „ dat men „ te

XXVIII.

De Spaanschen leverden hunne punten van handeling tevens over.

(w) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 163, 233.*(x) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 219, 289.*(y) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 117, 161, 176. Tom. III. p. 294.*(z) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 187, 193, 219.*

1608.

Onderzoek, wat zy over den Godsdienst dagten voor te stellen.

„ te handelen hadt van de grenzen, van
 „ 't wedergeeven der goederen, van den
 „ buitenlandschen Koophandel, van de
 „ eenpaarigheid in de Munt en in de vry-
 „ heden, den Engelschen, in den Koophan-
 „ del als anderszints, toegestaan; van den
 „ Godsdienst en van de nabuurige Vorsten
 „ (a).” De Staatfchen vraagden, of het
 „ stuk van den Godsdienst, waarvan zy, en
 „ Filips ook, in zyne Brieven van bekragti-
 „ ging, gewag maakten, zag op eene ver-
 „ bindtenis, dat de wederzydfche onderzaa-
 „ ten, reizende door elkanders gebied, geen'
 „ overlast, ter zaake van den Godsdienst,
 „ zouden te wagten hebben; dan of hunne
 „ meening ware, den Staaten wetten voor
 „ te fchryven, waarnaar zy de kerkelyke
 „ zaaken, binnen hun gebied, zouden heb-
 „ ben te beftellen? De Spaanschen, bedrem-
 „ meld door deeze vraag, gaven voor ant-
 „ woord, dat zy gewigtig genoeg was, om
 „ 'er eerst het goeddunken hunner meesteren
 „ op te hooren, en dat zy, wanneer men de
 „ andere punten afgehandeld hadt, hunne
 „ meening, over dit, klarer zouden voorstel-
 „ len (b).

Hunne inzigten, op dit stuk.

„ 't Stuk van den Godsdienst, de voorna-
 „ me oorzaak des oorlogs, ging Filips en den
 „ Aartshertogen zekerlyk nog ter herte. Niet,
 „ dat zy zig nu konden voorftellen, de oefen-
 „ ning van den Hervormden te beletten, bin-
 „ nen de Vereenigde Gewesten; maar zy
 „ zog-

(a) METEREN XXIX. Boek, f. 554 versf.

(b) GROTH Hist. Libr. XVII. p. 527.

zogten de vrye oefening van den Roomsch-Katholyken aldaar te bedingen. De Paus zelf spoorde hen hiertoe aan, hebbende, ten dien einde, den Kardinaal *Bentivoglio* naar Brusfel gezonden, die den loop der Vredehandeling, zorgvuldig, gade sloeg (c). Doch alzo men wel voorzag, dat dit stuk veel haperings ontmoeten zou by de Staaten, en, waarschijnlijk, aanleiding geeven, tot het afbreken der Handeling, wilde men het overweegen daarvan, tot op 't laatst, uitsellen (d), en onder tuschen, ware 't mogelyk, de Franschen, die den zelfden Godsdienst beleeden, be weegen, om de hand te houden aan de vryheid der Roomschen, in de Vereenigde Gewesten. Henrik de IV. scheen dit bezwaarlyk te kunnen aflaan, zo hy, die eer tyds der Hervormde Leere toegedaan geweest was, zig niet verdagt maaken wilde van kleene zorg voor de Kerk, tot welke hy, naderhand, was overgegaan. Ook hadt hy zynen gezanten, met naame *Jean nin*, gelast, op de vryheid der Roomschen te dringen, by de Staaten; doch bescheidenlyk en op den regten tyd (e): waaruit genoeg af te neemen was, dat hy deeze vryheid slegts welstaandshalve verzogt, en, zo wel als de Staaten, zwaarigheid zag, in 't geeven van openbaare vryheid van Godsdienstoefening aan eene gezindheid, onder welke 'er veelen waren, die men

hieldt

(c) BENTIVOGLIO Hand. van 't Best. in de Verhaalb. bl. 324.

(d) Negot. de JEANNIN Tom. II. p. 132, 141, 277.

(e) Negot. de JEANNIN Tom. I. p. 444, Tom. II. p. 37, 64.

1608.

hieldt te zeer te neigen tot Spanje, en van welken men, met de minste verandering, inwendige beroerten meende te dugten te hebben. Voorts, oordeelden de Spaanschen, dat het geraaden ware, 't punt van den Godsdienst tot op 't laatst uit te stellen, alzo zy, om dit punt, de handeling afbrekende, veel eers meenden te moeten inleggen by de Roomfche Mogendheden, en vooral by den Paus; behalve dat zy Frankryk in 't ongelyk zouden stellen, zo men, van daar, niet goedvinden mogt, hunnen eisch, ernstig genoeg, te ondersteunen. De algemeene Staaten zagen ook liever, dat de handeling afgebroken werdt, om 't punt van den Godsdienst, dan om de vaart op de Indien. In 't eerste, hadden alle de gewesten, in het tweede, alleen of voornaamlyk, Holland en Zeeland belang. Men voorzag, derhalve, dat men 't ligt eens worden zou, als men de Vredehandeling, om 't stuk van den Godsdienst, zou moeten afbreken. Doch wanneer zulks, eeniglyk of voornaamlyk, om de vaart op de Indien zou moeten geschieden, vreesde men voor verdeeldheid onder de gewesten; alzo zulken, die meest gesteld waren op het voortzetten der Vredehandeling, geen of byna geen belang hadden by den Indifchen handel (f). 't Schynt, dat de Spaanschen dit, naderhand, ook gemerkt, en daarom goedgevonden hebben, het sluiten der Vrede beide van de vaart op de Indien en van

(f) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 287, 349, 407, 410.*

't stuk van den Godsdienst te doen afhangen; 1608.
gelyk wy, hierna, zien zullen.

De Staatschen, de punten, over welken hunne partyen begeerden te handelen, ontvangen hebbende, leverden de hunnen, daartegen, over. Zy waren agtentwintig in getal, en met duidelyke woorden voorgesteld (g). De belangen van byzondere Persoonen, met naame die van den Huize van Nasfau, en van Don Emmanuel, Zoon van Don Antonio, die, voor eenen korten tyd, den titel van Koning van Portugal gevoerd hadt, waren 'er niet onder vergeten. Men tradt, over deeze punten, wederom, in onderhandeling, en viel, terstond, in een nieuw verschil, over den Koophandel op de wederzydsche Nederlanden. De Hollanders en Zeeuwen vreesden voor verval van hunnen handel, wanneer de vaart op Antwerpen, die nu door de Staatsche Sterkten en Vlooten op de Schelde belemmerd werdt, wederom vry stondt, gelyk de Spaanschen vorderden. Men weigerde dan, in dit punt, te bewilligen. En by deeze of diergelyke gelegenheid, betuigde Richardot den Staatschen gemagtigden, met traanen in de oogen, dat zy zig, door al te styf op hun stuk te staan, zulk eene schynbaare vrede niet moesten laten ontslippen. Voorts, gaf hy niet donkerlyk te verstaan, dat zy, op 't stuk des Koophandels, tot geen vast besluit zouden kunnen komen, zonder eerst het goedvinden des Konings van

XXIX.

De Staaten leveren hunne punten over.

Verschil over den Koophandel in de Nederlanden.

Richardots ernst.

(g) Zie dezelve by MEYEREN XXIX. Boek, f. 554.

1608. van Spanje verstaan te hebben: te gelyk vermaanende, dat men de voorwaarden der vrede toch zulks zou infellen, dat zy, door eenen Koning, die noch overwonnen noch gevangen, maar tot vrede geneigd was, konden aangenomen worden (*h*).

Nieuwe voorflag der Staten op de Indifche vaart,

die verworpen wordt.

Eifch der Spaanfchen, ten opzichte

Lentemaand en den tyd der wapenfchorfinge nu ten einde loopende, vondt men, wederzyds, geraaden, dien nog voor twee maanden te verlengen (*i*). De Staaten, midlerwyl, in 't ftuk van den handel, zo veel willende toegeeven, als hun mogelyk ware, floegen voor „ dat hunnen onderzaa-
 „ ten vry ftaan zou, negen jaaren lang, na
 „ 't fluiten der Vrede, in de Indien te vaaren, uitgenomen op zulke plaatfen, die
 „ onder de heerschappy des Konings van Spanje ftonden: welken zy niet, dan by
 „ nood, en met kennis der bevelhebberen, zouden mogen aandoen. Deedt iemand hier tegen; men zou de geleeden' fchade
 „ of 't aangedaan ongelyk alleen mogen vervolgen, daar 't gefchied ware, en
 „ daar de fchuldigen zig ophielden: en ondertusfchen, voor 't uitgaan der negen jaaren, een nader verdrag zoeken
 „ te fluiten.” Doch de Spaanfchen verwierpen deezen voorflag, begeerende volftrektelyk, dat de vaart flegts aan eenige jaaren bepaald, en daarna afgestaan wierdt. Voorts, vorderden zy, ten opzichte van den Nederlandfchen handel, dat de lasten, geduurende den oorlog, op de Koopwaaren ge-

(*h*) METEREN XXXI. Boek, f. 554 verf. 555.

(*i*) METEREN XXIX. Boek, f. 555.

gelegd, afgeſchaft, en alleenlyk de oude en geringe tolln gevorderd werden: ook, dat het Stapelregt, welk eenige Steden, als Dordrecht, van de Rynſche, en Middelburg van de Franſche wynen, zig aanmaatigden, niet gebruikt zou worden, tegen de onderzaaten van Spanje of de Aartshertogen (*k*). Doch de Staatschen vertoonden hiertegen „ dat „ de goederen der vreemden niet boven die „ der ingezetenen belast zouden worden; „ doch dat de voorregten der Steden bly- „ ven moesten in den zelfden ſtaat, waar- „ in zy, voor de beroerten, geweest wa- „ ren. Wyders, begeerden zy, dat hun ver- „ zekering gedaan werdt voor hunne ſche- „ pen, die op Spanje vaaren zouden.” Doch hierop werdt, wederom, niets geflooten (*l*).

1608.
—
van den
Neder-
land-
ſchen
handel.

De Spaanſchen, ziende de handeling ha-
peren, vonden geraaden, Neyen naar Span-
je te zenden, om den Koning van den ſtaat
der zaaken verflag te doen, en zynen uiter-
ſten laſt te ontvangen. Hy beloofde, binnen
veertig dagen, wederom hier te zyn (*m*):
doch hy hieldt zyn woord niet.

Neyen
reist naar
Spanje.

Zyn afzyn was oorzaak, dat de onder-
handelingen traager voortgingen, blyvende
de gewigtigſte punten onafgedaan. De tyd
werdt egter niet onnuttelyk geſleeten, door
de Staatschen. Zy flooten een Verbond met
den Koning van Groot-Britanje, byna op ge-
ly-

XXX.
Verbond
van onder-
linge beſcher-
ming,
ruſſchen
Groot-
Britanje.

(*k*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 201, 205.*

(*l*) *METEREN XXIX. Boek, f. 555.*

(*m*) *Negotiat. de JEANNIN. Tom. II. p. 226. METEREN
XXIX. Boek, f. 555 verſ.*

1608. lyken voet als dat, welk men onlangs met Frankryk gemaakt hadt (*n*): alleenlyk zou het getal der hulptroepen, welken men elk-anderen beloofde, maar half zo groot zyn. Ook zou het, gelyk dat met Frankryk, eerst plaats hebben, na het sluiten der vrede. Het werdt, eerst op den zesentwintigsten van Zomermaand, getekend (*o*). Spencer en Winwood hadden het sluiten van dit Verbond gaarne willen verschuiven, tot na de te rugkomst van Neyen, alzo hun Koning thans zyn best deedt, om den Spaanschen te behaagen (*p*). Doch de Staaten stonden 'er zo sterk op, en de Engelschen vreesden zo zeer, dat Frankryk meer voet, dan zy gaarne zagen, krygen zou in de Vereenigde Gewesten, dat zy 'er, eindelyk, toe beslooten. Ten zelfden dage, rekende men ook met de Engelsche gezanten af, wegens de agterstallen, die op *agthonderdagttienduzend vierhonderd en agt ponden sterlings* gesteld werden. De Staaten beloofden deeze schuld, twee jaaren na 't sluiten der vrede, met zestigduizend ponden sterlings jaarlyks, tot de volkomen' voldoening toe, te zullen betaalen (*q*).

XXXI. De buitengewoone afgevaardigden ter algemeene Staatsvergaderinge, midlerwyl, naar huis gekeerd zynde, werden de onderhandelingen met de vyandyke gezanten

(*n*) *Negot. de JEANNIN Tom. II. p. 264.*

(*o*) *Act. Publ. Angl. Tom. VII. p. 160, 161.*

(*p*) *Resol. Holl. 26 Junaary en verry. 1 Aug. 1607. W. 39.*

168. *Negotiat. de JEANNIN Tsm. II. p. 269, 273.*

(*q*) *Act. Publ. Angl. Tom. VII. P. II. p. 162, 163.*

ten hervat. 't Gesprek gevallen zynde op de grensfcheiding, vorderden de Spaanfchen, dat de Staaten hun Brabant, Vlaanderen en Gelderland over de Waale zouden inruimen: waartegen zy Lingen, Oldenzeel en Grol overgeeven wilden (r). Doch als deeze eisch, met verontwaardiging, verworpen was, wilden ze de bewaaring der Steden, in de genoemde gewesten, wel, voor eenen tyd, aan de Staaten laten; mids de Aartshertogen de opperste magt en 't regtsgebied over dezelve behielden. Dus toondan ze zig mild, zo ze zeiden, in 't verdeelen der Nederlanden, de sterkste gewesten in de magt hunner nabuuren latende. Doch de onzen zagen dit anders in, en waren niet gezind iet af te staan (s).

't Gerugt, dat men, over eene uitwisseling der Steden, in onderhandeling was, zig verspreidende, beslooten de Brabantsche Edelen en Steden, gezeten onder 't gebied van den Staat, hunne poogingen aan te wenden, om te beletten, dat zy den vyand werden overgeleverd, en te gelyk, om wederom, gelyk voorheen, regt van stemmen te verkrygen, ter algemeene Staatsvergaderinge. Na dat de hoofdsteden van Brabant, en laatstelyk Antwerpen, zig aan Parma hadden overgegeven, waren de anderen, welken men te gering hielt, om op zig zelve geregeerd te worden.

Die van
Staatsch
Brabant
zoeken
stem in
Staat te
verkry-
gen.

(r) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 214, 227, 230.*

(s) *METEREN XXIX, Boek, f. 553 vers.*

1608 worden, gebragt onder de Regeering der algemeene Staaten der zeven Vereenigde Gewesten, en hadden van dezelve wetten en wethouders ontvangen. Bergen op Zoom, welk zig altoos aan de zyde der Staaten gehouden hadt, Breda en de anderen, welken, geduurende den oorlog, verlooren en herwonnen waren, eischten, federt en nu, uit kragt der Utrechtsche Vereeniging, hersteld te worden in hunne vryheid, waaraan het regt, om ter Staatsvergaderinge te stemmen, verknogt was. Doch zy vorderden niet. De tyden waren te zeer veranderd, en 't gezag der Staaten reeds te wel gevestigd, dan dat zy zouden hebben kunnen besluiten, om 't getal der stemmen, en te gelyk de moeite omze overeente brengen te vermeerderen (t).

De Wapenschorfing wordt wederom, verlengd, tot het einde des jaars.

De Wapenschorfing stondt, ondertuschen, te eindigen met Bloei maand, die reeds verre verloopen was, toen Oldenbarneveld en anderen, die de vrede gaarne getroffen zagen, met veele moeite, te wege bragten, dat zy, tot het einde des jaars, verlengd werdt, onder beding nogtans, dat men, niet langer dan tot aan 't einde van Hooimaand, in onderhandeling zou blyven. De Prins en Zeeland hadden sterk gedreeven, dat de wapenschorfing, slegts tot aan 't einde van Hooimaand, moest verlengd worden. En Utrecht en Friesland neigden zeer tot deeze gedagten.

Doch

(t) GROTH Hist. Libr. XVII. p. 530.

Doch Gelderland, Holland, Overysfel en Groningen wilden den stilstand doen duuren, tot aan 't einde des jaars. Men raadpleegde 'er over met de Fransche en Engelsche gezanten, die tot de meening van Prinsse Maurits neigden; doch toen Oldenbarneveld hun vertoonde, dat men, onaangezien de wapenschorfing het jaar uit duurde, vaststellen kon, niet langer dan twee maanden in onderhandeling te blyven, veranderden zy van gedagten (u): waarop het besluit der Staaten volgde.

Men was nu bezig, met handelen, over 't wedergeeven der verbeurde en aangeflaagen' goederen; waarover nieuwe ontstonden. Verreiken deedt, derhalve, een' keer naar Brusfel, om op dit punt en op eenige anderen de meening der Aartshertogen, die 'er 't meeste belang by hadden, te verstaan. Na weinige dagen, te rug gekeerd, verklaarde hy „ redelyk te „ zyn, dat de geleigelden, in den oorlog „ opgesteld, werden afgeschafft, met de „ vrede. Dat men de Steden van Brabant „ en Vlaanderen den Staaten laten zou, „ mids het platte land om dezelve aan „ de Aartshertogen bleeve. Dat men by- „ zonderen Persoonen niet slegts; maar ook „ den Vorften hunne goederen behoorde „ wederom te geeven, alzo de majesteit „ en de voordeelen der heerschappy twee „ onderscheiden' zaaken waren; en de „ Aarts-

Handeling over de geleigelden, wisseling van Plaatsen, en herlevering van goederen.

(u) *Negotiat. de JUANIN Tom. II. p. 334, 344, 347.*
MEIEREN XXIX. Boek, f. 559.

1608.

„ Aartshertogen, met het afftaan der eer-
 „ fte, niet moesten gerekend worden ook
 „ de anderen te hebben willen verliezen.”
 Doch de Staatschen antwoordden hierop,
 „ dat de heerschappy niet ontbloot kon
 „ worden van de Domeinen; noch de
 „ Steden van het omgelegen platte land
 „ en de Dorpen, zonder beide de heer-
 „ schappy en de Steden te gronde te
 „ helpen; en dat, zo men geene redely-
 „ ker voorflagen te doen hadt, het raad-
 „ zaamer ware de handeling af te bree-
 „ ken.” De Spaanschen, nog aanhouden-
 de, zeiden „ dat, zo men de Domeinen al
 „ niet wilde wedergeeven, men, ten min-
 „ fte, geen' fchyn van reden zou kunnen
 „ vinden, om het wedergeeven der Vor-
 „ ftelyke erfgoederen te weigeren.” Doch
 deeze fyne onderscheiding, tusfchen Do-
 meinen en erfgoederen, werdt, insgelyks,
 verworpen, alzo men, hier te Lande, van
 deeze tweederlei goederen nimmer twee-
 derlei rekeningen gehouden hadt. De Spaan-
 fchen verklaarden wel niet duidelyk, wat
 zy, door Vorftelyke goederen, verfton-
 den; doch 't bleek genoegzaam, dat zy
 zagen, op geheele Steden en Landftreeken
 in de Vereenigde Gewesten, den Vorften,
 eertyds, by koop, of onder eenen anderen
 titel, aangekomen: waarom men hunne
 begeerte, in dit punt, onmogelyk kon in-
 willigen (v).

Hier-

(v) METEREN XXIX. Boek, f. 559. GROTH Hist. Libr.
 XVII. p. 539.

Hierna, werdt gehandeld, over eenige 1608.
 punten, door de Staatschen, voorgeslaa-
 gen. Deezen hadden gevorderd, dat men, De ci-
 ter hunner verzekering, de Spaansche be- s-chen der
 zettingen den Nederlanden ruimen deedt. Staaten
 Doch de Spaanschen vonden zulk eenen worden
 eisch zeer onbillyk van hun, die zig van over-
 Fransche en Engelsche hulpbenden bedien- woogen.
 den. Voorts, begeerden de onzen, dat
 de Spaanschen de Steden, die zy op den
 Duitschen bodem hadden ingenomen, we-
 derom aan Duitschland affonden: waar-
 naar zy even weinig luisterden. Verrei-
 ken toen wederom een' keer naar Brus-
 sel gedaan hebbende, werdt 'er gehandeld,
 over 't gebruiken der Voorregten, over 't
 aankomen van Oorlogschepen op elkan-
 ders kusten, over 't verkiezen der Wet-
 houderen, in de Steden, die, met de vre-
 de, byzondere Heeren stonden te krygen,
 over de verzekeringen van het onderhouden
 der vrede, en van, over toekomende on-
 gelyken, zonder voorgaande verklaring,
 niet wederom de wapenen op te neemen.
 Doch over deeze punten, werdt men ook
 niet volkomen eens: 't welk toch weinig
 gebaat zou hebben, zo lang men over de
 voorgaanden bleef verschillen. Vooral hadt
 den Spaanschen gestooten, dat de onzen
 gevorderd hadden, dat het verdrag, niet
 flegts door de Aartshertogen, maar ook
 door de Staaten en Steden, onder derzel-
 ver gehoorzaamheid staande, bevestigd zou
 worden; schoon zulks met de aloude Ne-
 der-

1608. derlandsche gewoonte overeen kwam. Wegens 't stuk van den Godsdienst, verklaarden ze, andermaal, te moeten toeyen, met het voorstellen hunner meeninge, tot op de wederkomst van Neyen, die, langer dan men verwacht hadt, aan 't Hof van Spanje werdt opgehouden: waarop hun, nogmaals, toegeftaan werdt, dat de tyd van handelen, die met den laatften van Hooimaand verftreeken zou zyn, tot in 't midden van Herftmaand, verlengd werdt (w). Men bewoog hen, die voor 't afbreken der handeling waren, om hierin te bewilligen, door hun voor te houden, dat men de terugkomst van den Prefident Jeannin diende af te wagten: die, terwyl de handeling fleepende gehouden werdt, naar Frankryk vertrokken was, om den Koning, zynen meester, verflag te doen van den ftaat der zaaken en zyne nadere bevelen te ontvangen (x). De gezanten van Deenemarke, verdriet krygende in 't fleepen van den handel, en, gelyk ze zig niet ontzagen te zeggen, geenen zin hebbende, om ledige toekykers te zyn van een fpel, welks beleid, geheellyk, aan Frankryk hing, namen, kort hierna, hun affcheid van de Staaten, en keerden naar huis (y).

XXXII. Ten deezen tyde en al eerder, waren
De Staa- den

(w) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 384. GROTIJ Hist. Libr. XVII. p. 539, 540.*

(x) *METEREN XXIX. Boek, f. 559, 560.*

(y) *GROTIJ Hist. Lib. XVII. p. 540.*

den Staaten, uit Frankryk, Engeland en 1608.
 Duitschland, tydingen ter ooren geko-
 men, die hun niet weinig bekommerden. ten wor-
 den, Men berigtte hun, dat de Spanjaards o-
 penlyk snoefden, dat Filips nimmer van
 „gedagten geweest was, zyn regt van
 „heerfchappye over de Vereenigde Ge-
 „westen af te staan; maar dat hy, om
 „tot handeling te komen, den Staaten 't
 „genot der vryheid, voor eenen korten
 „tyd, gegeven hadt. Dat hem hunne
 „diepfte geheimen nu zo door en door
 „bekend waren, dat hy, of door vrede
 „of door oorlog, eene gelukkige uitkomst
 „hoopte. Dat hy hun, eindelyk, geene
 „vrede geeven zou, zo zy niet van de
 „vaart op de Indien afftonden, en de
 „Roomfchgezinden, in de openbaare Gods-
 „dienftoefening, herftelden.” Ook hadt
 „Filips *Don Pedro de Toledo* naar Frankryk
 gezonden, en wat laater zondt hy *Don Fer-*
dinand Girono naar Engeland, met last, om
 beide Henrik en Jakob te verzoeken, dat zy
 den handel in den Haage, derwyze, wilden
 doen beleiden, dat de Koningklyke waardig-
 heid, by het verdrag, welk men verwagt-
 te dat geflooten zou worden, de minfte af-
 breuk leedt (z). Doch deeze gezanten dree-
 ven nog eenen heimelyken handel in beide
 Ryken, waarover de Staaten ongerust wer-
 den.

In Louwmaand deezes jaars, hadt men XXXIII.
 Ko. Spaan-

(z) GROTH *Hist. Libr.* XVII. p. 540.

1608. Koning Henrik, van wege de Aartshertogen, reeds eenige opening gedaan van een Huwelyk, tusfchen den Spaanfchen Erfprins en eene Dogter van Frankryk, op welk paar, de Aartshertoglyke Nederlanden en het regt op de overigen vervallen zouden. Doch men telde toen nog luttel op deeze opening. Ook oordeelde Jeannin, deswege geraadpleegd, door den Koning, dat het raadzaamer was, den tweeden of derden Zoon van Frankryk met eene Dogter van Spanje te verbinden (a). Men liet egter niet na, aan 't Fransche Hof, geduuriglyk, te fpreken, over 't eerst voorgeslaagen' Huwelyk: waartoe de Aartshertogen zig zeer begeerig toonden, en Koning Henrik zelfs, om agterdogt in de Engelschen te verwekken, niet ongenegen fcheen (b). Doch men begeerde, van den Spaanfchen kant „ dat de Koning, „ van nu af, arbeiden zou, om, 't zy door „ vrede of oorlog, de Vereenigde Gewesten onder 't gebied der Aartshertogen „ te brengen; hem voorhoudende, datzulks, „ door den tyd, tot voordeel der aanftaan- „ de Egtgenooten, ftrekken moest.” Over welken eisch, Henrik zig eenigszins beleidigd hieldt (c). Don Pedro de Toledo, in Zomermaand, in Frankryk gekomen, floeg een dubbel Huwelyk voor, tusfchen den Daufyn en de Infante van Spanje, en tusfchen

(a) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 65, 93.*(b) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 134, 158.*(c) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 198.*

fchen den Spaanfchen Erfprins en eene Dogter van Frankryk: mids dat de Daufyn en zyne Gemaalin erfgenaamen verklaard werden van de Aartshertogen, zo deezen, zonder kinderen, overleeden (*d*). Doch hy begeerde nog al, dat de Koning, zeer in 't geheim nogtans, beloofde, dat hy de Vereenigde Gewesten, met welken, men een Bestand dagt te fluiten, na 't uitgaan van dit Bestand, zou doen wederkeeren onder de gehoorzaamheid van de Aartshertogen en derzelve erfgenaamen. En naar deezen voorflag, begonden sommigen, in Frankryk, het oor te leenen (*e*). Doch de Koning hadt geenen zin in zulk eene belofte, die men hem, schriftelyk, afvorderde. Tot de Huwelyken, toonde hy zig egter genegen genoeg: doch hy wilde zig niet openlyk verklaren, om den Staaten geene agterdogt te geeven: ook riedt Jeannin, dat men, om deeze te voorkomen, de voorwaarden van het Huwelyk tusfchen den Daufyn en de Infante geheim hieldt (*f*). De Huwelykshandeling werdt, eindelyk, gestremd, doordien men, van den Spaanfchen kant, begeerde, dat de Koning zig, terftond en openlyk, verklaren zou; terwyl hy eerst den uitslag des handels in den Haage wilde afwagten. Eindelyk, begreep de Koning, dat 'er, uit deeze

ze

(*d*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 370, 378, 382, 386*
393, 415.

(*e*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 395.*

(*f*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 425, 430.*

1608. ze Huwelyken , meer nadeels dan voor-
 — deels voor hem te wagten was , om den
 grooten argwaan , dien zy onder de nabuu-
 ren verwekken moesten , terwyl de Aarts-
 hertogen , beide nog in leeven zynde , hem
 vooreerst niet op het bezit hunner Lan-
 den konden doen hoopen (*g*). Don Pedro
 bleef egter aanhouden ; beloovende zelfs,
 dat de Plaatsen , die men , in geval van
 oorlog , op de Staaten veroveren zou , aan
 zulken , die de Koning , zo wel als de Aarts-
 hertogen , vertrouwde , te bewaaren zou-
 den gegeven worden. Doch men zag , door
 den tyd , dat deeze woorden wind geweest
 waren , en de gantsche handeling aange-
 legd , om Henrik af te trekken van de Staa-
 ten , of ten minsten , om , door zyn toedoen ,
 eenige betere voorwaarden te bedingen (*h*).
 Don Pedro kreeg , by de Franschen , den
 naam van eenen *bedrieger* , en werdt , zo
 lang zyn gezantschap duurde , met den nek
 aangezien (*i*) : waaruit , evenwel , bleek ,
 dat men niet vreemd geweest zou zyn van
 de Huwelyken , die hy voorsloeg , hadt
 men ze , op goede voorwaarden , kunnen
 fluiten.

Olden-
 barne-
 veld ont-
 dekt de-
 zelve.

Doch toen Jeannin in Frankryk was ,
 was de Huwelykshandeling met Don Pedro
 maar pas begonnen. De Koning hadt den
 Pre-

(*g*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 438, 441, 468, 473, 487.*

(*h*) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 90, 205, 311. Tom. IV. p. 125.*

(*i*) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 183, 346, 347.*

President, onder anderen, om over deeze 1668.
 Huwelyken te raadpleegen, by zig ontboonden (l). De Advokaat Oldenbarneveld hadt het geheim der handeling reeds te vooren ontdekt. Hy sprak 'er Jeannin over, eer hy vertrokken, en zo dra hy, in Oogstmaand, te rug gekomen was. Doch de President onderrigte hem niet verder, dan hy geraaden vondt. De Staaten verzekerde hy van 's Konings getrouwheid, omtrent zyne bondgenooten; daarby voegende, dat de ingewikkelde voorflagen van Don Pedro van de hand gewezen waren, zonder dat hy zig, over den inhoud derzelve, verder uitliet (m). Prins Maurits, die ook groote agterdogt opgevat hadt, werdt door de behendigheit des Presidents, eerlang te vrede gesteld (n).

Ondertusfchen, deedt Filips, die zyne XXXIV.
 handeling in den Haage, door Huwelyks- Koning
 voorflagen, zocht te vorderen, onder zulke Jakob
 Mogendheden, die den meesten invloed op wordt
 de Vereenigde Staaten hadden, Koning Ja- ook,
 kob, van gelyken, vleijen met de hoop, op door
 een Huwelyk, tusfchen den Prins van Wal- Spanje,
 les en de Infante van Spanje; op gely- geveid
 ke voorwaarden, als men Frankryk hadt met een
 doen voorhouden (o). De Koning van Huwelyk.
 Groot-Britanje, die, hier te Lande, zelfs
 by

(l) *Negotiar. de JEANN. Tom. II. p. 372.*

(m) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 386, 393. GROTIJ*

Hist. Libr. XVII. f. 540.

(n) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 128.*

(o) *Negotiat. de JEANN. Tom. I. p. 253. Tom. II. p. 67.*

1608. by Prinse Maurits en by den Advokaat, gehouden werdt zeer te hellen over de Spaansche zyde, schoon hy 't styf en sterk outkende (*p*), toonde groote genegenheid tot dit Huwelyk (*q*); gelyk wy reeds elders hebben aangemerkt. Doch 't bleek, eindelyk, dat de Spanjaards, in Engeland, met het zelfde inzicht, als in Frankryk, van dit Huwelyk gesproken hadden. Zy zогten Koning Jakob geheellyk af te trekken van de zyde der Staaten, en hun gezant spilde, zo men vernam, veel gelds onder de Engelsche Hovelingen, om zyns Konings oogmerk te bevorderen (*r*): 't welk hem egter niet naar genoegten gelukte.

Verdere
sprank
van Hu-
welyken.

Maar Koning Jakob, om de Spaansche Huwelykshandeling aan 't Fransche Hof te dwarsboomen, deedt aan Koning Henrik ook voorlagen van een dubbel Huwelyk, tusfchen de wederzydsche Koningklyke kinderen. Doch zy vonden geheel geen in- gang, in Frankryk (*s*). Alle deeze Huwelykshandelingen schynen gelegenheid gegeven te hebben tot een gerugt, dat Koning Jakob ook voorhadt, zyne oudste Dogter aan Prinse Maurits te besteeden, zo deeze kans zag, om de volstrekte heerschappy over Holland en 't gene 'er toe behoorde te bekomen (*t*). Doch dit gerugt

(*p*) *Negotiat. de JEANN. Tom. I. p. 136, 207, 229, 322.*

(*q*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 160.*

(*r*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 382.*

(*s*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 175, 218, 253, 294, 332, 333, 417, 428.*

(*t*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 527.*

rugt werdt, in 't gemeen, als ongegrond, 1608.
verworpen.

De onderhandelingen in den Haage wa-
ren nu opgefchort, terwyl men de weder-
komst van Neyen, uit Spanje, verwagte;
doch Jeannin was maar even in den Haage
te rug gekeerd, toen de vyandlyke gezan-
ten, brieven uit Spanje ontvangen heb-
bende, het uiterfte van hunnen last kwa-
men openen, aan de Gemagtigden der Staa-
ten; hier in bestaande „ dat de Koning de
„ Staaten ter goeder trouwe voor vrye
„ volken verklaarde; doch dat hy, daar-
„ entegen, redelyk hieldt, dat zy hem,
„ in 't afstaan der vaart op de Indien, en
„ in 't voldoen aan zynen verderen eisch,
„ onlangs voorgesteld, te gemoet kwa-
„ men. Dat hy, naar zyne godvrugtig-
„ heid, daarenboven, begeerde, dat den
„ Roomsch-Katholyken vergund werdt,
„ God, vry en openlyk, naar hun welge-
„ vallen, te mogen dienen: 't welk zy,
„ ter liefde hunner bloedverwanten en
„ voorouderen, behoorden in te willigen,
„ en eenen Godsdienst, dien zy zelve be-
„ leeden hadden, niet sterker te haaten,
„ dan de nieuwicheden der Herdooperen,
„ gebooren om alle regeering het onderfte
„ boven te keeren. De liefde tot hun Va-
„ derland zelve moest hen, hiertoe, be-
„ weegen: waaruit zy veelen verdryven
„ zouden, zo zy hun benamen, 't gene
„ den menschen allerdierbaarst is.” Dus
werdt dan, eindelyk, openbaar, wat men,

XXXV.
De
Spaan-
schen
eischen,
voor't
laatst, dat
de Staa-
ten af-
staan van
de vaart
op de
Indien,
en den
Room-
schen
vryheid
van
Gods-
dienstoe-
fening
geeven.

1608. ten opzichte van den Godsdienst, begeerde :
 ——— 't welk, zo 't eerder gebeurd ware, de handeling, voor lang, zou hebben doen afbreeken, alzo de Staaten begreepen, dat vryheid van Godsdienstoefening te-geeven aan de Roomschegezinden, den Staat ondermynen en in 't uiterste gevaar storten zou. De Engelsche en Duitsche gezanten waren in 't zelfde gevoelen (u). Jeannin zelf keurde af, dat men deeze vryheid, by verdrag met den vyand, zou afftaan, en hierdoor eene groote menigte van ingezetenen verplichten aan den Spanjaard. Hy sprak nog eens met Richardot, dien hy zocht te beweegen, om 't punt van den Godsdienst zo sterk niet te dryven; alzo 't, zeide hy, onredelyk was, dat men den Staaten hierin de wet wilde stellen. Hy gaf hem hoop, dat men, na 't sluiten van 't verdrag, veelligt, by wyze van verzoek, iets meer zou kunnen verwerven. Doch Richardot gaf te verstaan, *dat zy niet veranderen zouden.* En als Jeannin hernam, *dat de oorlog dan onvermydelyk was,* antwoordde hy, *zulks niet te kunnen gelooven.* Daarna, sprak Jeannin met de Staatliche Gemagtigden, welken hy zocht over te haalen om, ter bede des Konings van Frankryk, eenige vryheid aan de Roomschen te gunnen. Doch zy verklaarden, dat zulks, voor als nog, onmogelyk geschieden kon, zonder beroerte te verwekken in den Staat (y).

(u) GROTH Hist. Libr. XVII. p. 541.

(v). De Gemagtigden, daarna, verflag van alles gedaan hebbende ter algemeene Staatsvergaderinge, vonden de Leden zo verbit-
 terd tegen de Spanjaards, dat eenigen, openlyk, zeiden, dat zy hen hadden zoeken te misleiden; dat men, terstond, alle handeling afbrecken, de wapenen opvatten, en den kryg sterker voortzetten moest, dan immer te vooren (w). Tot het afbrecken der handeling, werdt, eenpaariglyk, beslooten. Men stelde eene verklaring op, gedagtekend den vyfentwintigsten van Oogstmaand; waarin verтоond werdt,
 „ dat de Staaten, door menige ondervinding geleerd, met regt, gevreesd hadden, in Vredehandeling te komen met de Spanjaards; dat zy, nogtans, eerst daartoe aangezocht zynde, hunne meening, terstond, klaarlyk hadden voorgedraagen; dat de vyand, daarentegen, veelerlei lagen en konstenaaryen in 't werk gesteld hadt, om het regt en den klem der vryheid, hun zo dikwils toegestaan, door punt op punt, te besnoeijen en in te trekken.” Voorts, verhaalden zy, in 't breede, hoe zig de gantsche handeling, van 't begin tot aan 't einde, toegedraagen hadt: waarby zy, eindelyk, eene verklaring voegden, dat de handeling, van nu aan, afgebroken was. Men leverde den Spaanschen gezanten een Af-

1608.

De Staaten breeken de handeling af.

(v) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 397, 402, 407.*

(w) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 404.*

1603. Affchrift van deeze verklaring. Zy begeerden eenigen tyd, om 'er zig op te beraaden (x): en nu was men, naar veeler gedachten, op 't punt, om den kryg, feller dan te vooren, ontsteken te zien, toen de Fransche en Engelsche gezanten een Bestand voorfloegen, waarvan wy 't gevolg, in 't naaste Boek, staan te verhaalen.

(x) METELEN XXX. *Boek, f. 570, 571.*



VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESENDER TIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- I. Gelegenheid tot het voorstellen van een veel-
jaarig Bestand. Inzichten van Henrik den
IV. Maurits begroot de krygskosten. II. Eer-
ste spraak van een Bestand. Koning Henrik
zoekt eenigen hier te Lande te winnen, door
geschenken. Oldenbarneveldt aanvaardt een
geschenk van Frankryk. III. De Fransche en
Engelsche gezanten slaan een Bestand voor.
Richardot vindt zwaarigheid in de voorwaar-
den. Geschriften tegen 't Bestand. Prins
Maurits yvert 'er ook tegen. Nadeelen voor
hem, uit het zelve, te wagten. Men be-
sluit de voorstellen te hooren. IV. Gevoelens
der byzondere Gewesten over 't Bestand. Zee-
land is 'er tegen. Maurits schryft aan de
Hollandsche Steden. Hy wint aanhang. V.
Nieuwe voorstel der Spaanschen. Zyneemen
hun afscheid. Scherpe taal van Richardot.
VI. De uitheemsche gezanten binden de han-
deling aan. Misnoegen van Prins Maurits.
VII. Richardot laat zyn heimelyk Berigt-
schrift agter. Inhoud van het zelve. VIII.

Nadere uitbieding der Aartshertogen. Jeannin ontwerpt de hoofdpunten van een Verdrag. IX. Hy doet eene wydlustige Redevoering, tot aanpryzing van het Bestand. X. Hy wederlegt den Brief van Prinsse Maurits aan de de Steden, schriftelyk. Winwoods hevige twist met Prinsse Maurits. XI. Tweede Brief van den Prinsse. Hy doet een' keer door de Steden. Schimpfschriften tegen Oldenbarneveld en Aarsens. De Advokaat legt zyn ampt neder. Herneemt het wederom. XII. De meeste Leden van Holland stemmen voor 't Bestand. Henrik de IV. schryft aan Prinsse Maurits, tot aanpryzing van 't Bestand. XIII. Zeeland blyft 'er tegen. Hevige twist met dit gewest. Ernstige rede van Jeannin tegen de Zeeuwen. Spencer bevestigt dezelve. XIV. Invloed deezer redenen. Jeannin spreekt met Maurits en verzoent hem met Oldenbarneveld. De Prins verandert in 't stuk van 't Bestand. XV. Gerugt, dat Philips de III. 't Bestand verwerpt. De Wapenschorsing wordt verlengd. XVI. De Aartshertogen beweegen Philips den III. tot het Bestand. Adolf van Nassau sneuvelt. Rooveryen, omtrent de Straat. XVII. Delft en Amsterdam bewilligen de laatste in 't Bestand. Ook Zeeland. Besluit der algemeene Staaten. XVIII. Onderhandelingen te Antwerpen. Twist over den titel van Hoogmogende Heeren, over de Indische vaart en andere punten. Dood des Hertogs van Kleeve. Het twaalfjaarig Bestand wordt getekend. XIX. Inhoud van het verdrag, deswege gemaakt. Heimelyke punten. XX.

XX. Frankryk en Groot-Britanje verklaaren zig voor waarborgen van 't Bestand. XXI. Prins Maurits wordt schadeloos gesteld. XXII. Handeling over 't veranderen van den vorm der Regeeringe. XXIII. Tegenwoordige gedaante derzelve. Gebrek, en middel ter verbetering. De handeling blyft steeken. XXIV. Filips Willem verzoent Don Emmanuel met Maurits. Verdeeling der nalatenschap van wylen Prinse Willem. XXV. Onderhandeling over het aandeel van elk gewest in de gemeene lasten. XXVI. Jeannin levert een Vertoog in ten voordeele der Roomschegezinden in de Vereenigde Gewesten. XXVII. Filips de III. bekrachtigt het Bestand.

't **L**eedt meer niet dan twee dagen, na 1608.
 dat de algemeene Staaten beslooten hadden, de Vredehandeling af te breken; wanneer de uitheemsche Gezanten hun en den Spaanschen een Bestand voorsloegen en aanrieden. De voorslag kwam van Jeannin, die, sedert eenigen tyd, de Vredehandeling aan 't haperen ziende, zyne gedagten op een Bestand hadt laten gaan. Zyne jongste reis naar Frankryk hadt, onder anderen, gestrekt, om den Koning tot het aanraaden van een Bestand over te haalen. Doch hy hadt 'er nog geheimer inzicht mede gehad. En 't zal hier niet te onpas komen, eer wy voortgaan, van 't een en ander eenige nadere opening te doen.

I.
 Gelegenheid tot het voorstellen en aanraaden van een veeljaarig Bestand.

Wy

1608.

Inzichten
van Hen-
rik den
IV.

Wy hebben, te vooren (a), gemeld, dat Koning Henrik zynen gezanten, by hun berigtſchrift, gelast hadt, tot vrede, of, kon men deeze niet verkrygen, tot oorlog, en geenszins tot beſtand te raaden. Het groot oogmerk van verſcheiden' Mogendheden van Europa, en vooral van den Koning van Frankryk was, tegenwoordig, de magt van Spanje, die, van Keizer Karels tyden af, elk in 't oog geſteken hadt, te verminderen: 't welk men oordeelde, beſt te kunnen geſchieden, door middel van den Nederlandſchen oorlog, die, hierom, door Frankryk en Engeland, openlyk en onder de hand, van vroeg af aan, gevoed was. Doch Koning Henrik, met verſcheiden' in- en uitheemsche oorlogen belemmerd, vondt, eindelyk, zyne ſchatkist zo ledig, dat hy verlangde, ontlaagen te worden van de kosten, welken de Nederlandſche oorlog hem veroorzaakte; zo 't op zulk eene wyze geſchieden kon, dat de Vereenigde Geweſten, by verdrag, afgeſcheiden werden van Spanje; 't welk niet behoorlyk, dan door een volkomen verdrag van vrede, ſcheen te kunnen gedaan worden. Hy beſloot dan, terſtond, zig te ſteeken in de Vredehandeling, die, door de Aartshertogen, geopend was, verſterkende de Staaten in de gedagten, met welken ze toch reeds geheellyk ingenomen waren, van geene vrede te maaken, dan waarby hunne vryheid en onafhankelykheid erkend werdt.

(a) XXXV. Boek, bl. 263.

werdt. Hierdoor, zou, dagt hy, zyn groot oogmerk, de verkleining van Spanje, zo wel als door den oorlog, bevorderd, en hem, daarenboven, gelegenheid gegeven worden, om voordeelige verbonden te sluiten met de Staaten, en, door den tyd, veel gezags, zo niet de Opperheerschappy, te verkrygen over de Vereenigde Gewesten. By 't sluiten van een Bestand, schein zulk eene erkentenis van 's Lands vryheid van geene genoegzaame kracht te zyn, immers niet langer dan het Bestand duurde: 't welk eene van de redenen was, waarom de Koning eer tot oorlog dan tot bestand geraaden wilde hebben.

Doch toen men begon te zien, dat 'er geene Vrede, of redelyke voorwaarden, te sluiten was, kreeg de zaak een ander aanzien. Henrik de IV. zou, volgens zyn voorgaande besluit, tot oorlog hebben moeten raaden: doch hierdoor zou hy zig in de noodzaaklykheid gebragt hebben, om de Staaten sterker te ondersteunen, dan tot nog toe geschied was. De Staaten hadden hem den staat van oorlog, ontworpen door Prins Maurits en den Raad van Staate, voorgelegd, en daaruit getoond, dat hunne inkomsten, vermeerderd met 's Konings gewoonlyken onderstand, op verre na, niet konden toereiken, om den oorlog, met genoegzaame hoop op eenen goeden uitslag, te voeren. Hoewel men, hier, in 't voorbygaan, aanmerken mag, dat zy, die vrede zогten, den Prins, looslyk, bewoogen had-

1609.

Men beweegt
Prins
Maurits,
looslyk

1603. hadden, om de kosten des krygs wat hoog te begrooten, als moest zulks dienen, om den bondgenooten meerder onderftand af te dringen: en dat hy, toen 'er uit volgde, dat men fterker riedt tot vrede of tot beftand, door het verminderen van den ftaat des oorlogs, de konftenaary van Oldenbarneveld en de zynen, te laat, hadt zoeken te vermyden (*b*). Henrik de IV. zou egter, naar 't fchynt, beflooten hebben, om de Staaten, met twee millioenen guldens 'sjaars, by te ftaan, zo Jakob de I., daarby, een millioen hadt willen voegen (*c*). Doch alzo deeze zig met geene kosten belasten wilde, en Henrik geen zin hadt, om ze alleen op zig te neemen, was de oorlog onuitvoerlyk, en fcheen 'er, zo de vrede niet te treffen ware, geen ander middel over te fchieten, dan een beftand (*d*): waartoe men, reeds in 't begin der handeling, wist, dat de Spaanfchen neigden (*e*).

II. Jeannin en Oldenbarneveld, al ras voorzien hebbende, dat men geene vrede zou kunnen fluiten, fpraken, reeds in den zomer des voorleeden jaars 1607, over een beftand, en waren 't eens, dat men 't niet maaken moest, zonder daarby de vryheid der Vereenigde Gewesten te doen erkennen (*f*). Ook fchreef 'er Jeannin over, aan den Koning (*g*). En toen, in Zomer-
maand

(*b*) GROTIJ. *Hift. Libr. XVII. p. 540.*

(*c*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 215.*

(*d*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 225.*

(*e*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 155.*

(*f*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 202. Tom. III. p. 205.*

(*g*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 169; 174.*

maand deezes jaars, de handeling aan 't haperen was, deedt hy een' keer naar Frankryk om 'er zynen meester mondeling over te onderhouden. Hy beduidde hem, ligtelyk, dat een bestand, waarby 's Lands vryheid erkend werdt, van gelyke nuttigheid was, voor 's Konings belangen, als eene vrede, en keerde, eerlang, met last, om tot zulk een bestand te raaden (*h*), herwaards.

1608:

Doch alzo Jeannin voorhadt, den Koning, na 't sluiten van 't Bestand, groot gezag te bezorgen, in de Vereenigde Gewesten (*i*), handelde men ook, omftandiglyk, over de middelen, om hiertoe te geraaken. Men was 't eens, dat zyne Majesteit zig, door geschenken, jaargelden en andere gunstbewyzen, vrienden moest maaken, in den Vereenigden Staat. Jeannin hadt hem, onder anderen, geraaden, den Huize van Nasfau, en vooral Prinse Maurits, te beguntigen; schoon hy vastfelde, dat de Prins geen jaargeld aanneemen zou, om geene agterdogt te geeven aan de Staaten (*k*). En Henrik hadt zig, hiertoe, reeds voor eenigen tyd, genegen verklaard; maar hy wilde den Prins, voor 't sluiten van 't verdrag, geen jaargeld doen aanbieden (*l*). In de tweede plaats, zocht hy Oldenbarneveld te winnen; Jeannin, al vroeg, verloff

De Koning van Frankryk zoekt aanhang, hier te Lande, te winnen.

(*h*) Seconde Instr. dans les Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 42.

(*i*) Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 177.

(*k*) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 329, 414.

(*l*) Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 292, 358, 433. Tom. II. p. 15, 133.

1608. geevende, om deelen een aanzienlyk jaargeld van twaalfduizend guldens te beooven: hoewel hiervan niets kwam, voor dat

Hy doet een gefchenk aan Oldenbarneveld.

Geheime last van Jeannin, omtrent het doen van gefchenken.

Jeannin wederom in Frankryk geweest was. Beide de Zoonen van Oldenbarneveld waren, midlerwyl, aan 't Franfche Hof, met waardigheden vereerd (*m*). En na dat Jeannin, uit Frankryk, te rug gekeerd was, boodt hy den Advokaat een gefchenk aan, van 's Konings wêge: welk, na lang weigeren, aangenomen, en, door den Advokaat zelven, naderhand, op omtrent twintigduizend guldens, begroot (*n*) werdt. Omtrent anderen, hadt hy diergelyken last (*o*); doch hoe hy daar ontvangen wierdt, is my, nergens, klaarlyk, gebleeken. De woorden van zyn Berigtschrift, die op dit doen van gefchenken zagen, zyn, nogtans, te opmerkelyk, dan dat wy ze, hier, niet geheellyk zouden invoegen. Jeannin hadt den Koning gevraagd „ of hy niet goedvondt, „ dat men Prinfe Maurits en Graave Willem jaargelden aanbodt, en verklaarde, wat hy voor hun doen wilde, in geval hy, met hunne hulp, meester van den Vereenigden Staat mogte worden? ook, „ wat hy, in gelyk geval, voor den Heere van Barneveld begeerde te doen? ” Waarop de Koning, met deeze woorden, geantwoord hadt: *In geval van Vrede of veeljaarig*
Be-

(*m*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 44, 126, 225, 237, 293, 333, 337, 363.*

(*n*) G. BRANDT *Hist. der Rechtspleg. over Oldenbarneveld. bl. 37, 38.*

(*o*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 475, 498.*

Bestand, zy aan Prinse Maurits toegestaan 1608.
 een jaargeld van tienduizend, en aan ieder
 der anderen twee, een van vierduizend gul-
 dens. Voorts geeft zyne Majesteit den Heere
 Jeannin vryheid, om, tot het gemelde einde,
 aan de genoemde Heeren, en aan alle ande-
 ren, zulke geschenken en jaargelden te beloov-
 en, als hy noodig oordeelen zal (p). Uit
 welke woorden, klaar genoeg blykt, wat
 Koning Henrik, door zyne geschenken, zegt.
 Sommigen, erkennende, dat de Advokaat
 geschenken van Frankryk genooten hadt,
 hebben zyn gedrag zoeken te verdedigen,
 met de noodzaakelykheid om 's Konings gunst
 te behouden, tot welvaart van den Lande.
 Zy voegen 'er by, dat andere zulke geschen-
 ken zo wel en meer genooten hadden, dan
 hy, en dat 'er, in deezen Staat, nog geene
 wetten waren, die zulk ontvangen van ge-
 schenken verbooden (q). Doch of deeze
 aanmerkingen Oldenbarneveld, in dit ge-
 val, genoeg verschoonen, oordeele de
 onpartydige Leezer. 't Natuurlyk en ge-
 meen beschreeven Regt scheenen 't ontvan-
 gen van geschenken van uitheemsche Mo-
 gendheden genoeg ongeoorloofd te verklaa-
 ren, al deden zulks de Lands wetten niet:
 inzonderheid, daar men wist, of met grond
 vermoedde, dat zulke Mogendheden, door
 hunne geschenken, gezag zогten in den
 Staat. Nogtans kan ik ook niet voorby,
 tot verdediging des Advokaats, aan te mer-
 ken,

Onder-
zoek, of
en hoe
ver Ol-
denbar-
neveld
zig ver-
greepen
hebbe, in
het aan-
vaarden
van het
gemel-
de ge-
schenk.

(p) Seconde Instr. Art. XI. dans les Negotiat. de JEANNIN
 Tom. I. p. 46.

(q) II. DE GROOTS Verantwoord. Cap. XX. li. 290.

1608. ken, dat hy, naderhand, verklaard heeft, het gefchenk van Frankryk ontvangen te hebben, in erkentenis van dienften, den Koning, in vroeger' tyd, beweezen, en in gevolg eener belofte, hem reeds, in den jaare 1598, gedaan; en dat hy nimmer, met iemant, over de opdragt der Heerfchappy aan den Koning van Frankryk, in onderhandeling geweest was (r).

III.
De Fran-
fche en
Engel-
fche
gezanten
beffui-
ten, een
Befand
voor te
flaan.

Zo dra Jeannin, met zulk eenen openlyken en geheimen last, te rug gekeerd, en, daarop, de Vredehandeling, door de Staaten, afgebroken was, gelyk wy, op 't einde van 't voorgaande Boek, verhaald hebben, vraagde hy den Engelschen gezanten, of hun Koning, in geval van oorlog, gezind zou zyn, de Staaten by te flaan; en verneemende, dat zy geen ander bevel hadden, dan om tot vrede te arbeiden, hernam hy, dat 'er dan niets overfchoot, dan een veeljaarig Befand voor te flaan: waarin zy bewilligden (s). De Franfche en Engelsche gezanten begaven zig, hierop, verzeld van de Duitfchen, welken Jeannin ook, vooraf, gefproken hadt (t), op den zeventwintigften van Oogstmaand, na de Vergadering der algemeene Staaten, alwaar Jeannin, uit aller naam, vertoonde „ dat „ de poogingen hunner Koningen en Vor- „ ften, om den Staaten eene vaste en vol- „ komen' vrede te bezorgen, tot hun leed- „ wezen, vrugteloos, uitgevallen zynde,

„ zy

(r) G. BRAMDT *Hift. der Rechtspl. bl. 87, 88, 90.*

(s) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 406.*

(t) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 426.*

„ zy nu, volgens hunnen last, een veeljaa-
 „ rig Bestand voorsloegen en aanrieden, mids
 „ het, op goede en veilige voorwaarden,
 „ getroffen kon worden: onder welke voor-
 „ waarden, zy rekenden, *dat het gemaakt*
 „ *werdt, als met vrye Staaten, op wel-*
 „ *ken de Koning van Spanje en de Aartsher-*
 „ *togen niets eischten; dat zy, geduurende 't*
 „ *Bestand, den vryen handel hadden, zo wel*
 „ *in de Indien, als in Spanje en in de Ne-*
 „ *derlanden; en dat zy behielden, 't genē*
 „ *zy, tegenwoordig, bezaten: waarby men,*
 „ redelykerwyze, nog andere voorwaarden
 „ zou mogen voegen. Dat zy wel voorza-
 „ gen, dat de Vorsten, met welken men zou
 „ moeten verdraagen, bezwaarlyk, tot
 „ deeze voorwaarden, zouden te brengen
 „ zyn; doch dat, zo zy dezelve ver-
 „ wierpen, het hervatten der wapenen
 „ regtvaardiger, en de bystand der bondge-
 „ nooten pligtelyker en gereeder zou zyn.
 „ Maar zo hunne partyen, in deeze voor-
 „ waarden, bewilligden, zouden de bondge-
 „ nooten niet dan met veel misnoegen zien
 „ kunnen, datze, door de Staaten, van de
 „ hand gewezen werden, inzonderheid,
 „ daar zy zig, tot het handhaaven van 't
 „ Bestand, verbinden wilden, op gelyke
 „ wyze, als zy, in geval van vrede, be-
 „ loofd hadden te zullen doen. Dat het
 „ Bestand den Staaten gelegenheid zou gee-
 „ ven, om hunne zaaken in orde te bren-
 „ gen, hunne schulden af te doen, *en hun-*
 „ *ne Regeering te hervormen; en, als zy wel*
 „ vereenigd bleeven, de gedaante van ee-

1608.

1608.

„ ne volkomen' vrede verkrygen zou. Dat
 „ de oorlog, daarentegen, zo groote zwaar-
 „ righeden inhadt, en zulke geweldige kos-
 „ ten vereischte, dat de bondgenooten niet
 „ ligtelyk te beweegen zouden zyn, tot het
 „ verleenen van den noodigen onderftand,
 „ indien men alle deeze zwaarigheden, te-
 „ genwoordig, door middel van een Be-
 „ ftand, voorkomen kon. Dat het misnoe-
 „ gen, welk zy thans opgevat hadden te-
 „ gen hunne partyen, hen niet beletten
 „ moest, den heilzaamen raad, die hun ge-
 „ geven werdt, te volgen (u).” Dezelfde
 voorflag werdt, ten zelfden dage, aan de
 Spaanfchen gedaan, die, zo wel als de Staa-
 ten, antwoordden, dat zy 'er zig op beraa-
 den zouden.

Zwaarig-
 heden in
 de voor-
 waarden
 naar 't
 begrip
 van Ri-
 chardor.

Jeannin hadt, te vooren, met Richar-
 dot, gehandeld; over de voorwaarden,
 welken hy dagt voor te flaan, en zonder
 welken, hy zig verzekerd hielt, dat de
 Staaten geen Bestand zouden willen fluiten:
 en deeze fcheen de meeste zwaarigheid te
 maaken, in het gedoogen der vaart op de
 Indien. Ook dagt hy, dat Spanje noode be-
 fluiten zou, om de Staaten voor vry te ver-
 klaaren. Doch Jeannin begreep, dat, wan-
 neer by zulk eene verklaring, niet ge-
 voegd werdt, voor altoos; men, na 't uit-
 gaan van 't Bestand, niet zonder eenigen
 grond, zou beweeren kunnen, dat de Ko-
 ning wederom tradt in zyn voorgaand regt
 (v):

(u) Propof. des Ambaf. dans les Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 412.

(v): hoewel hy, naderhand, den Staatschen 1608.
zegt te beduiden, dat zulk een byvoegfel
noodeloos was, en dat zy, voor vry erkend
wordende, zonder eenige bepaaling van
tyd, begreepen moesten worden, voor al-
toos, vry verklaard te zyn (w).

De voorflag van een Bestand, rugtbaar Naam-
geworden zynde, baarde, alomme, mer- looze ge-
kelyke bewegingen in de gemoeden. 't fchriften
Gantsche jaar door, hadt het blaauwboek- tegen
jes en naamlooze gefchriften geregend, den
waarin men zwaarigheden opperde tegen voorflag
de Vrede. Nu kwamenze, in grooter van 't
menigte, voor den dag, om 't Bestand haate- Bestand.
lyk af te maalen. En 't hielp luttel, dat
'er, gelyk, te vooren, meermaalen, ge-
fchied was, tegenwoordig, wederom, een
fcherp Plakaat tegen uitkwam (x); alzo
het streng onderzoeken naar fchryvers en
verspreiders, voor ftydig met de vryheid,
aangezien, en daarom gemyd werdt. In
fommigen van deeze fchriften, werdt be-
weerd „ dat, uit een bestand, verloop van
„ ingezetenen, muitery, en, eindelyk,
„ flaaverny te wagten was.” Anderen ma-
ten ten breedften uit „ de trouwloosheden
„ en wreedheden der Spanjaarden, in A-
„ merika, in Spanje zelf, en in de Neder-
„ landen betoond:” 't welk veelen nu onty-
diger hielden, dan voorheen. Men haalde
boeken aan, waarin geleerd werdt „ dat
„ verbonden, ten nadeele van het Roomsch
„ ge-

(v) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 420, 422.*

(w) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 5.*

(x) *Zie Groot-Plakaat. I. Deel, kol. 437.*

1608.

„ geloof, of, tusfchen Vorften en Onder-
 „ daanen, geflooten, tot geen onderhoud,
 „ verpligten.” Ook hadt men niet verge-
 ten, aan te merken „ dat de vyand geene
 „ regenten van Steden, geene ingebooren
 „ edelen, om te handelen, herwaards, ge-
 „ zonden hadt; maar Italiaanen, Span-
 „ jaards, Monniken, de bedrieglykfte foort
 „ van menfchen, die flegts kwamen befpie-
 „ den, waar de Staat zwakst en minst ver-
 „ zekerd was. Zelfs fchimpte men, van
 „ ter zyde, op de Fransche en Engelfche
 „ gezanten; en op de voornaamfte Leden
 „ der Regeeringe, als hadden deezen zig,
 „ door gefchenken, laaten verleiden van
 „ hunnen pligt (y).” De brief van Lipfius,
 van welken wy, elders (z), gewaagd heb-
 ben, en waarin een beftand, als heilzaam
 voor den Koning van Spanje, werdt aan-
 gepreezen, kwam, omtrent deezen tyd,
 ook wederom in 't licht (a). Doch deeze
 fchriften vermogten meer op 't gemeen,
 dan op luiden van Regeeringe. Prins Mau-
 rits bragt redenen voort tegen 't Beftand,
 die fterker op deezen werkten, en, door
 welken, hy ook de Majesteit van Frankryk
 van de handeling des Bestands zocht af te
 trekken. Hy vertoonde deezen, fchrifte-
 lyk „ dat een Beftand de Landen, nood-
 „ wendig, moest doen vervallen, onder de
 „ Spaanfche heerschappye. Dat men niet
 „ wist, of men, na 't eindigen van 't Be-
 „ ftand,

Redenen
 tegen 't
 Beftand,
 door
 Prins
 Maurits,
 van de
 handeling
 des Bestands
 zocht af te
 trekken.
 Hy vertoonde
 deezen,
 fchrifte-
 lyk „ dat
 een Beftand
 de Landen,
 nood-
 „ wendig,
 moest doen
 vervallen,
 onder de
 „ Spaanfche
 heerschappye.
 Dat men
 niet
 „ wist, of
 men, na 't
 eindigen
 van 't Be-
 „ ftand,

(y) METZLEN XXIX. Boek, f. 556-558.

(z) VIII. Deel, bl. 415.

(a) GROTI Hist. Libr. XVII. p. 542.

„ftand, dezelfde vrienden zou hebben, als 1608.
 „tegenwoordig. Dat Filips, wiens fchat-
 „kist nu ledig was, na 't uitgaan van 't
 „Bestand, in ftaat zou zyn, om den oor-
 „log, met meer geweld, te hervatten. Dat
 „de Landzaaten, gewend aan de rust, die
 „hun 't Bestand verfchaffen zou, daarna,
 „zig liever onder 't juk van Spanje begee-
 „ven, dan de wapenen wederom opnee-
 „men zouden willen. Dat men, geduu-
 „rende het Bestand, geen gelds genoeg zou
 „willen opbrengen, tot onderhoud der be-
 „zettingen, op de grenzen, en in Gelder-
 „land, Utrecht, Friesland, Overyffel en
 „Groningen, gewesten, welker ingezete-
 „nen meest Roomschegezind waren, en
 „welken, hierom, niet dan door over-
 „magt, by de Vereeniging, bewaard kon-
 „den worden: gelyke 'er, voor 't meer-
 „der gedeelte, niet dan door geweld en
 „wapenen, toe gebragt waren. Dat, de
 „bezettingen in deeze gewesten verzwakt
 „zynde, op derzelver getrouwheid, geen
 „ftaat zou te maaken zyn, ten ware men,
 „aldaar, de vrye oefening van den Room-
 „fchen Godsdienst, onder 't oog eener
 „maatige bezetting, gedoogde: waartoe,
 „nogtans, de Staaten, bezwaarlyk, zou-
 „den kunnen verftaan. Dat men, einde-
 „lyk, beginfels van tweedragt begon te
 „befpeuren, in de Gewesten en Steden,
 „die, door rust en ledigheid, geduurende
 „het Bestand, ftonden gevoed te worden,
 „en, eerlang, zouden uitbarften, tot o-

1608. „ penbaare verdeeldheid, welke den vyand
 „ fchoone gelegenheid geeven zou, om de
 „ fnoodften, of zulken, die reeds te hem-
 „ waards neigden, om te koopen, tot be-
 „ vordering zyner oogmerken (b).”

Nadee-
 ligheid
 van 't
 Bestand,
 voor den
 Prinse,
 in 't by-
 zonder.

't Was zeker, dat Prins Maurits merke-
 lyke nadeelen lyden zou, by 't Bestand, zo
 wel als by de Vrede, indien de Staaten hier-
 in niet voorzagen. Zyne inkomsten hingen,
 voor een groot gedeelte, af van den oor-
 log, en ftonden, in geval van vrede, mer-
 kelyk te verminderen. Hy genoot aanzien-
 lyke Wedden, als Kapitein- en Admiraal-
 Generaal: hy trok een tiende van den buit,
 die op zee behaald werdt. Ook hadt hy zyn
 deel van de winst, die, uit de brandfchat-
 tingen en vrywaatigen, werdt getrokken,
 't Schcen, daarenboven, dat hy, in eenen
 tyd van vrede of bestand, minder noodig
 ware voor den Staat, voor welken hy, in
 oorlogstyd, zo dienstig geweest was, en
 waarin hy, geplaatst aan 't hoofd van een
 aanzienlyk Leger, zo veel gezags gehadt hadt.
 Doch of deeze redenen den Prins ook ee-
 nigszins hebben doen werken tegen 't Be-
 stand, is bezwaarlyk te zeggen. Vaster
 gaat het, dat hy, over 't byzonder nadeel,
 welk hy uit het Bestand te wagten hadt,
 niet openlyk geklaagd heeft (c). Ook was,
 van de zyde der Staaten, in Wintermaand
 des voorleeden jaars, reeds ter Vergade-
 rin-

(b) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 479, 481. Tom. III. p. 145.*

(c) *Negotiat. de JEANN. Tom. I. p. 124. Tom. III. p. 146, 173.*

ringe van Holland voorgeslaagen, dat men, 1608.
 in geval van handeling, verdagt zyn moest, —
 om den Prinse eenige redelyke vergenoeging
 te geeven (d).

Maar de Staaten hadden meer dan ééne Rede-
 reden, om den raad der uitheemsche ge-
 zanten niet in den wind te slaan. Zy merk-
 ten aan „ dat de onkosten des krygs, zo
 „ als dezelve, in de laatste jaaren, gevoerd
 „ was, de inkomsten der gemeene midde-
 „ len, drie tonnen schats ter maand, o-
 „ vertroffen. Dat deeze onkosten zelven
 „ nog niet genoegzaam geoordeeld wer-
 „ den; also men nog zesduizend man, tot
 „ bewaaring der stroomen, boven het te-
 „ genwoordig getal troepen, welk vyf- of
 „ zesenvestigduizend man sterk was, en
 „ agt tonnen schats ter maand kostte (e),
 „ meende noodig te hebben. Dat de schat-
 „ kist der algemeene Staaten negen mil-
 „ lioenen ten agteren was, en de byzon-
 „ dere Landschappen, te samen, tweemaal
 „ zo veel. Dat hier uit volgde, dat men
 „ den oorlog, in weerwil der Koningen van
 „ Frankryk en Engeland, met geene hoop
 „ van eenen goeden uitflag, doorzetten
 „ kon.” Sommigen floegen wel voor „ dat
 „ men de grenzen van den Staat afnyden,
 „ en alleen het hert des Lands beschermen
 „ moest: 't welk, met minder kosten, en
 „ zonder uitheemsche hulp, zou kunnen
 „ geschieden.” Doch dit voorstel werdt,
 by

(d) Resol. Holl. 4 Decemb. 1607. II. 365.

(e) *Voies Negotiat. de JEANNE. Tom. II. p. 229. Tom. III.*
 p. 302.

1608. by de meesten, te hard, en, zo het rugtbaar werdt, ook zeer gevaarlyk geoordeeld. De vrees voor oneenigheid, na 't fluiten van 't Bestand, als of men, rust van buiten hebbende, inwendig niet zou kunnen rusten, werdt, als strekte zy den Landzaaten tot al te groote schande, voor ydel gerekend: hoewel de uitkomst, daarna, derzelve gegrondheid geleerd heeft. De meesten beweerden, dat men meer reden hadt, om te dugten, dat het gemeen, vernemende, dat men billyke voorwaarden van een bestand van de hand geweest hadt, uit haat tegen de Regeering, weigeren zou de noodige lasten des krygs te draagen (f). De algemeene Staaten beslooten, derhalve, eenpaariglyk, op Zeeland na, den uitheemschen gezanten te antwoorden, gelyk zy, op den dertigsten van Oogstmaand, deden „ dat zy gezind waren, naar voorstellen van bestand te hooren, midts hunne „ vryheid, by het zelve, niet onder voorwaarden, of voor zekeren tyd; maar „ eenvoudiglyk en voor altoos bevestigd „ werdt (g).

Zy besluiten, voorstellen daar toe te hooren.

Besluit en voorslag der Spaanschen.

De Spaanschen, een en andermaal uitgesteld hebbende, te antwoorden, op den voorslag der gezanten, gaven, eindelyk, den derden van Herfstmaand, te verstaan, dat 'er geene hoop was tot zulk een verdrag, als de Staaten begeerden. Zy stelden, daarentegen, op den negenden, voor „ dat „ al-

(f) GROTH Hist. Lib. XVII. p. 542.

(g) Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 431. MEYER, XXX. Beck, f. 577.

„ alles blyven zou in den staat, waarin het,
 „ tegenwoordig, staande de wapenschor-
 „ fing, was, gedurende den tyd van ze-
 „ ven jaaren; mids de Koning van Spanje
 „ zig, binnen twee maanden, verklaarde,
 „ of hy de vaart op de Indien vry stellen,
 „ of, door de wapenen, betwisten wilde.”
 Zy voegden hierby „ dat 'er geene rede-
 „ nen zyn konden, waarom men de voor-
 „ maals erkende vryheid der Vereenigde
 „ Gewesten, op nieuws, begeerde ver-
 „ klaard te hebben; also zulks bezwaarlyk
 „ te verkrygen zou zyn van den Koning
 „ van Spanje, die, in dit opzigt, zo han-
 „ delbaar niet viel als de Aartshertogen.
 „ Doch zo de Staaten hierin geen genoe-
 „ gen namen, verzogten zy tyd tot den
 „ eersten van Wynmaand, om naderen last,
 „ uit Spanje, te wagten (*h*).” 't Voorstel
 der Spaanschen, door de uitheemsche ge-
 zanten, ter algemeene Staatsvergaderinge,
 overgebracht zynde, bleeven de Staaten by
 hun genomen besluit. Alleenlyk verklaar-
 den zy, den dertienden van Herfstmaand,
 op 't verzoek der gezanten „ partyen den
 „ tyd van beraad, dien zy begeerd had-
 „ den, te zullen toestaan; mids zy, daarna,
 „ geen langer uitstel zouden verzoeken;
 „ maar, met den eersten van Wynmaand,
 „ vertrekken.” Doch dit besluit, hoe streng
 ook, was niet streng genoeg, naar 't oor-
 deel van Prinse Maurits en van de Zeeu-
 wen,

(*h*) *Negotiat. de JEANN. Tom. II, p. 439, 445, 448-459.*
 MEIEREN XXX. *Boek, f. 571 vers.*

1603. wen, die 'er geenzins in bewilligd hadden (i).

IV. In deezen tyd, deden de afgevaardigden ter algemeene Staatsvergaderinge eenen keer naar de byzondere gewesten, om, tot eene nieuwe handeling, nieuwen last te haalen. De Regeering der byzondere gewesten verschildte ook over 't stuk van 't Bestand. Gelderland, Utrecht, Friesland, Overysfel en Groningen, die 't meest bloot lagen voor vyandyke aanvallen, neigden 'er geheelyk toe. Zeeland, daarentegen, beveiligd door de zee, verwierp het Bestand, t'eenemaal. 't Gevoelen van Prinsse Maurits hadt ook veel invloed op dit gewest, hebbende hy, als eerste Edele, eene stem in de Staatsvergaderinge, en als Markgraaf van Veere en Vlisfingen, de Regeeringsbestelling in deeze twee stemmende Steden. Middelburg alleen scheen tot het Bestand te neigen; doch voegde zig egter naar de meerderheid. Wyders, beweerde dit gewest „ dat men geen verdrag met „ den vyand maaken mogt, dan met een- „ paarige stemmen; hebbende wylen den „ Prins van Oranje deezen grondregel in- „ gevoerd, om de gewesten te beter veree- „ nigd te houden, en voor de overheer- „ sching van Spanje te beveiligen (k): „ waaruit volgen moest, dat 'er geen bestand geslooten kon worden, zo lang Zeeland zulks tegenstemde. In Holland, waren de Ste-

Gevoelens der byzondere gewesten over 't Bestand.
Zeeland is 'er tegen.

(i) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 457.*

(k) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 462. Tom. III. p. 101.*

Steden en de ingezetenen van elke Stad, onderling, van verschillend gevoelen: hoewel de meeste stemmende Steden nog voor 't Bestand bleeven neigen. 1608.

Terwyl de gemoeden, hier en daar, aan 't vloten raakten, rieden sommigen, die, voor den oorlog waren, Prins Maurits, dat hy zig, openlyk en klaar, tegen 't Bestand verklaaren zou (1). Hy deedt het ook, federt, in hertige taale niet alleen, maar, daarbenevens, in eenen Brief aan de Steden van Holland, gedagtekend den eenentwintigsten van Herfstmaand. Hy vertoonde in den zelve „ hoe hy, amptshalve, „ verpligt, 's Lands meesten dienst te be- „ hertigen, niet nalaaten kon, den Steden „ voor te houden, dat de vyand, onder „ eene schoonfchynende aanbieding van „ erkentenis van 's Lands vryheid, getragt „ hebbende, tot handeling te komen, eindelyk, hadt doen zien, dat alles strekte, „ om de Staaten in te wikkelen, in eenen „ handel van bestand, gedurende 't welk, „ hy zig in staat zou zoeken te stellen, om „ ons te beoorloogen, als 't hem beter gelegen komen zou; of, 't gene meer te vreezen was dan de oorlog, om den Staat, door tweedragt en geschenken, te bederven. Dat de Landen, midlerwyl, gene verzekerde vrede hebbende, met de lasten des krygs bezwaard zouden blyven. Dat de neering verlopen zou, vooral zulke, die aan den oorlog vast was, en „ die

Maurits
schryft
eenen
Brief aan
de Hol-
landfche
Steden,
tegen 't
Bestand.

(1) GROTIJ Hist. Libr. XVII. p. 543.

1608.

„ die wel een derde der Ingezetenen voed-
 „ de : waaruit , terftond na , of misfchien
 „ wel voor 't uitgaan van 't Bestand , niet
 „ dan een fchandelyk verdrag met den
 „ vyand , en een flaaffche onderwerping
 „ aan zyne heerschappy te wagten was.
 „ Dat sommigen reeds begonden te spree-
 „ ken van een bestand voor vier , vyf of
 „ zeven jaaren te fluiten , ja van 't verlen-
 „ gen der tegenwoordige wapenfchorfinge
 „ voor den tyd van een jaar , en dat flegts
 „ met erkentenis van 's Lands oppermagt ,
 „ door de Aartshertogen alleen , die meer
 „ niet dan Leenmannen waren van Spanje :
 „ doch dat zulke voorflagen wysfelyk ver-
 „ worpen waren , by de Gemagtigden der
 „ Steden : waarby hy vertrouwde , dat zy
 „ volharden zouden. Dat , zo Filips en de
 „ Aartshertogen waarlyk voorhadden af te
 „ ftaan van de Opperheerschappy ; zy ook
 „ geene zwaarigheid behoorden te maaken ,
 „ om zulks , met duidelyke woorden , te
 „ verklaaren : dat men 't weigerde , bewees ,
 „ dat men nog gezind bleef , om ons vroeg
 „ of laat , onder 't juk te brengen. Dat
 „ zy dwaalden , die dreeven , dat men dee-
 „ ze verklaring niet noodig hadt ; want
 „ fchoon wy ze , voor ons zelve , niet be-
 „ hoefden ; was zy ons egter dienftig , met
 „ opzigt op de uitheemsche Mogendheden ,
 „ die ons dan eerder voor vry zouden hou-
 „ den. Ook zouden 'er de Ingezetenen zel-
 „ ven door verzekerd worden , dat zy gee-
 „ ne andere opgaande Zon te wagten had-
 „ den. Dat zy zig van hun besluit niet

„ moes-

„ moesten laten aftrekken , door het breed 1608.
 „ uitmeeten van den nood der Landen , al
 „ zo dit voorstellen van 's Lands nood zelfs
 „ bewees , dat men hen tot iet schadelyks
 „ wilde brengen ; zynde het niet gebruike-
 „ lyk , iemant tot iet , welk in zig zelf voor-
 „ deelig is , door den nood , te dringen.
 „ Dat hy , in 't geeven van deezen raad ,
 „ niet op zig zelve zag , noch op 't be-
 „ lang van zyn Huis ; maar , in navolging
 „ van zynen Heere Vader , hoogloffelyker
 „ gedagtenisfe , alleen op 't welzyn van den
 „ Staat. Dat hy hun hierom riedt , te bly-
 „ ven , by het Staatswys genomen besluit
 „ van den dertienden van Wintermaand ,
 „ laatstleeden , volgens welk , men in gee-
 „ ne handeling van Vrede of Bestand wil-
 „ de treden , zonder dat 's Lands vry-
 „ heid en Oppermagt , by dezelve , erkend
 „ werdt ; en dat men , gefchiedde dit niet ,
 „ de wapenen zou hervatten. Dat hy hun
 „ vermaande , dat zy hunnen Gemagtigden
 „ ter Dagvaart wilden belasten , by dit be-
 „ fluit te blyven , en met hem , in Lands-
 „ zaaken , goed verftand te houden : gelyk ,
 „ met wylen zynen Heere Vader , plag te
 „ gefchieden , en gelyk , zonder roem ge-
 „ fproken , zyne langduurige dienften wel
 „ waardig waren : op dat de eensgezind-
 „ heid , tot welvaart van de Landen , bevor-
 „ derd , en alle misverftand geweerd mogt
 „ worden : 't welk hem altoos zeer aange-
 „ naam zou zyn (m).”

Uit

(m) Zie deezen Brief by METEREN XXX. Boek, f. 570.

1608.

Uit dit fchryven, is af te neemen, dat Prins Maurits, gelyk veelen, ten deezen tyde, van gedagten was, dat Spanje nimmer de Opperheerfchappy over de Landen zou afstaan, by 't Bestand; en dat hy hierom meende, zig genoegzaam tegen 't Bestand te kanten, als hy te wege bragt, dat de Leden vast staan bleeven op de erkentenis hunner vryheid. De brief werdt, ondertusfchen, van elk niet eveneens opgevat. Sommige Regenten, gewoon ter Dagvaart van Holland te verschynen, vonden 'er aanduidingen in, die hunne trouw, in 't volbrengen van hunnen last, verdagt maakten, by hunne medebroeders (*n*).

Veelen
vallen
den Prin-
se toe.

Prins Maurits sprak nu, dagelyks, openlyk, tegen het Bestand: elk zoekende te overtuigen, dat 'er 't bederf der Landen uit te wagten was. Zyne bloedverwanten, huisgenooten en vrienden volgden zyn voorbeeld (*o*): 't welk zo veel invloed hadt, dat verscheiden' Steden van Holland zynere meeninge toevielen (*p*). Het aanwasfen der partye, die tegen 't Bestand yverde, werdt, zelfs buitens Lands, ten breedsten, uitgemeten. In Frankryk, werdt, door iemand (*i*), die, uit 's Prinsfen naam, derwaards, gezonden was, onvoorzigtig genoeg, verspreid,

(*n*) GROTH *Hist. Libr.* XVII. p. 544.

(*o*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 459, 466, 479.*

(*p*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 462, 499.*

(*i*) Lambert wordt hy genoemd, in de *Negotiations* van JEANNIN, Ik weet niet, of hy de Zeeofficier Lambert Henrikszoon, anders Mooi Lambert, of een ander van deezen naam geweest zy. WICQUEFORD (*Ambassad. Tom. II. p. 173.*) noemt hem Kapitein,

spreid „ dat de meeste Steden van Holland 1608.
 „ en gantsch Zeeland eens waren met Prinse
 „ Maurits, die liever zou willen sterven, dan
 „ in het voorgeslaagen Bestand bewilligen.
 „ Dat de andere gewesten de wet van Hol-
 „ land en Zeeland, willens of onwillens,
 „ zouden moeten ontvangen. Dat Oldenbar-
 „ neveld zyne mislagen begon te zien, en
 „ Maurits gunst te zoeken. Dat hy en de
 „ beide Aarfens den Staat verraden had-
 „ den. Dat de Advokaat en de Griffier
 „ Aarfens groot gevaar liepen van hun lee-
 „ ven, of, ten minste, hunne ampten te
 „ verliezen (q):” gerugten, om welken uit
 te strooijen, Prins Maurits zelf, naderhand,
 verklaarde, gantsch geen bevel gegeven te
 hebben.

De Spaanschen, nieuwen last van Brus-
 sel bekomen hebbende, hielden verschei-
 den' byeenkomsten met de uitheemsche ge-
 zanten, waarin zy aanboden „ uit den
 „ naam der Aartshertogen, een bestand, V.
Nieuwe
voorslag
der
Spaan-
schen,
 „ voor zeven jaaren, door Europa, te wil-
 „ len sluiten, met de Staaten, als met vrye
 „ volken, waarop zy niets eischten; be-
 „ loovende, wyders, de zaak, derwyze,
 „ te zullen beleiden, dat Filips zig zulk een
 „ bestand gevallen liet.” Doch de gezan-
 ten weigerden, eenen voorslag te doen,
 dien zy wisten, dat den Staaten, vooral te-
 genwoordig, ten hoogsten, onaangenaam
 zou zyn. Zy verzogten, dat de voorslag,
 op deeze wyze, mogt veranderd worden,

„ dat

(q) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 524, 525.*

1608. „ dat de Aartshertogen, zo in hunnen
 „ naam, als in dien des Konings van Span-
 Dien de „ je, verklaarden, *de Vereenigde Gewesten*
 gezanten „ *te houden en te erkennen, voor vrye Staa-*
 afwyzen. „ *ten en Landen, waarop zy niets eischten,*
 „ en dat zy, in die hoedanigheid, met de-
 „ zelve handelden.” Doch hierin konden
 de Spaanschen niet bewilligen. Ondertus-
 fchen verliep de tyd, die hun vergund was,
 om zig te beraaden. De eerste van Wyn-
 maand, op welken zy vertrekken moesten,
 was voor de deur. Nieuw uitsfel te verzoeken,
 na dat de Staaten hun, zo streng, het
 Land ontzeid hadden, leedt de Spaansche
 grootheid niet. Nogtans zouden zy, gaarne
 nog agt of tien dagen, vertoefd hebben, zo
 't de Staaten, uit zig zelve, of op 't aanraa-
 den der gezanten, hadden willen toestaan.
 Doch de gezanten, bevroedende, dat de
 Staaten, tegenwoordig, te zeer, ontsleken
 waren, tegen hunne partyen, en dat Zee-
 land, in 't byzonder, een besluit genomen
 hadt, om geene Gemagtigden, ter alge-
 meene Staatsvergaderinge, te zenden, voor
 dat de Spaanschen vertrokken zouden zyn;
 oordeelden ongeraaden, zulk een onaange-
 naam verzoek te doen. Zelfs vermaanden
 zy de Spaanschen, hun afscheid te neemen,
 op zulk eene wyze, als of zy allen handel
 voor afgebroken hielden (r). Zy deden 't,
 en verscheenen, ten dien einde, op den
 dertigsten van Herfstmaand, in de Verga-
 dering der algemeene Staaten. Richardot
 voer-

De
 Spaan-
 schen
 neemen
 hun af-
 scheid.

(r) *Negotiat. de JRANNIN Tom. II. p. 491, 492, 494, 499.*

voerde het woord: en, breed hebbende uitgeweid, in den lof der Aartshertogen, die, uit liefde tot de vrede, over punten van zo veel gewigt waren heenen gestapt, beschuldigde hy de Staaten van onverzettelyke hardigheid, die oorzaak was, dat zy, gezanten, niet al te eerlyk, ten Lande uit gedreeven werden. *Ik bezit, besloot hy, den geest van waarzeggen niet, maar ik bedrieg my geweldig, of ik voorzie den dag reeds, waarin gy, vrugteloos, wenschen zult, dat u, andermaal, mogt aangeboden worden, 't gene gy nu zo styfzinniglyk verwerpt. 't Bloed, welk, in 't vervolg, staat vergooten te worden, zal u aan de misdaad van 't versmaaden der Vrede schuldig verklaaren.* Toen hy uit hadt, nam Oldenbarneveld het woord, uit den naam der Staaten, verklaarende „hoe „ ongeveinsdelyk zy, in alles, te werk ge- „ gaan waren, niet verstaande in eenige han- „ deling te treden, dan op voorgaande be- „ lofte van, geheel en al, in vryheid gelaaten en erkend te worden. 't Was, ver- „ volgde hy, hun, die hunne belofte niet „ konden of niet wilden naarkomen, alleen „ te wyten, dat men geene vrede getroffen „ hadt. En men mogt, met meerder reden, „ het bloed wedereifchen van hun, wier pla- „ kaaten, bloediger dan de wapenen zelve, „ deeze Landen in de onverniedelyke nood- „ zaakelykheid om te oorloogen gebragt had- „ den, en van welker wreedheid, nog on- „ lang, aan weerlooze zeeluiden en vis- „ schers gepleegd, versche voorbeelden „ voor handen waren.” In 't gelaat van

1608.

Scherpe
taal van
Richar-
dot.Ant-
woord
van Ol-
denbar-
neveld.

1608. Spinola, die, by dit afscheid neemen, tegenwoordig was, meende men blyken te beſpeuren van de ſmerte, welke hy, over 't afbreeken der handeling, gevoelde (*s*). Hy en de anderen, de middagmaalyd by Prinſe Maurits gehouden hebbende, vertrokken nog dien zelfden dag (*t*). Hun vertrek ſtaat, in de *Reſolutien van Holland*, aangetekend, met dit byvoegſel: *God geve dat ſe alhier geen quaet ſaet en hebben gelaten, daer van men met 'er tydt de effecten gewaer werde tot ruine van deſen Staat (u)*.

VI. De uitheemſche gezanten binden de handeling aan.

Dus was, naar 't zig uiterlyk liet aanzien, de handeling, ten tweedemaale, afgebroken, en nog volkomener dan te vooren, naardien de Aartshertoglyke gezanten naar huis gekeerd waren. Doch die 't geheim beleid der zaaken hadden, wisten beter. Jeannin hadt voor, verflag te doen, ter algemeene Staatsvergaderinge, van 't gene 'er, laatſtelyk, gehandeld was, met de Spaanſchen. Doch hy ſtelde zulks nog eenige dagen uit, voorwendende, de Gemagtigden van Zeeland te willen afwagten; ſchoon hy, voornaamlyk, beoogde, ondertuſſchen antwoord te hebben, op zeker ontwerp eener verklaaring, aangaande de vryheid der Vereenigde Geweſten, welk hy Richardot medegegeven hadt (*v*). De Franſche, Engelſche en Duiſche gezanten verzogten, nogtans, op den eerſten van Wynmaand, gehoor

(*s*) GROTH *Hiſt. Libr.* XVII. p. 544.

(*t*) METEREN *XXX. Boek*, f. 573.

(*u*) *Reſol. Holl.* 30 Sept. 1608. bl. 223.

(*v*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 493, 497.*

hoor ter algemeene Staatsvergaderinge: doch 1608.
 zy begeerden toen anders niet, dan dat de
 Gemagtigden van Zeeland beschreeven wer-
 den, om, nevens die der andere gewes-
 ten, te verstaan het antwoord der Aarts-
 hertogen, op den voorflag der gezanten,
 en 't gene hunne meesters hun gelast had-
 den daarby te voegen. De Staaten ant-
 woordden, dat de Zeeuwen reeds beschree-
 ven waren; doch dat men 't nog eens doen
 zou. Daarna, vervoegden de gezanten zig
 by Prinse Maurits, dien zy den zelfden
 voorflag deden. Zy vonden den Prins zeer
 gramftoorig: onder anderen, zeide hy, Onge-
 „ dat een bestand voor te slaan was den noegen
 „ Staat in den grond booren. Dat Holland van Prin-
 „ en Zeeland daarin nimmer bewilligen, se Mau-
 „ en de andere gewesten wel dwingen zou- rits.
 „ den, om hen te volgen. Dat, als 'er
 „ maar drie of vier Steden waren, die 't
 „ Bestand verwierpen, hy, met dezelve,
 „ 's Lands vryheid verdedigen, en, ten
 „ minften, eenen eerlyken dood sterven
 „ zou. Dat dit wenschelyker was, dan,
 „ door 't Bestand, binnen weinige maan-
 „ den, slaaven van Spanje te worden: 't
 „ welk wel 't oogmerk was van hun, die
 „ dit werk eerst hadden aangevangen: doch
 „ 't welk hy wederstaan zou, al ware 't
 „ zelfs met gevaar zyns levens." Dit
 laatste zag, voornaamlyk, op Oldenbarne-
 veld, dien de Prins wilde schynen verdagt
 te houden van Spaanschgezindheid. Jeannin
 zocht hem, zagtelyk, neder te zetten: doch
 moest het, eindelyk, opgeeven. De Prins

1608. won nu, langs hoe meer, aanhangers: waartoe een vreemd voorval, terstond na 't vertrek der Spaanschen gebeurd, hem, zyns oordeels, zonderling te stade kwam (w).

VII.
Richardot laat
zyn heimelyk
Berigtschrift
agter.

Richardot, uit den Haage vertrekkende, hadt, by geval, of met voordagt, in de open' laade van eene tafel, staande in een vertrek van de herberge van *Gooswyn Meurskens*, alwaar hy zyn verblyf gehad hadt, onder eenige andere papieren, gelaaten het heimelyk Berigtschrift der Aartshertogen, waarnaar de gezanten zig, in de gantsche handeling, te gedraagen hadden. Een knegt van zynen huiswaard vondt het, en gaf het terstond aan Graave Jan van Nasfau, die, na Richardot, zynen intrek in 't zelfde huis genomen hadt. Graaf Jan vertoonde het Graave Henrik Fredrik; die het Prinsfe Maurits ter hand stelde. De Prins bragt het in de Vergadering der algemeene Staaten, alwaar 'er elk Lid een afschrift van nam (x). 't Leedt niet lang, of het schrift kwam in openbaaren druk, en in ieders handen. Immers, op deeze wyze, werdt het gemeen worden van dit Berigtschrift, terstond, verteld en geloofd, schoon sommigen vermoeden hadden, dat het Richardot, heimelyk, ontstolen was (y). In dit Berigtschrift, werdt den gezanten, onder anderen, bevolen „ goed verstand met „ de Fransche, Engelsche en Deensche gezanten; doch het geheim van hunnen „ last,

Inhoud
van het
zelve.

(w) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 504, 505.*

(x) *Resol. Holl. 2 Octob. 1608. bl. 225.*

(y) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 505, 510, 511.*

„ last, voor dezelve, bedekt te houden.
 „ Met Jeannin, moesten zy zig egter ge-
 „ meenzaamst maaken, hem, inzonderheid,
 „ raadpleegende, over 't stuk der vryheid
 „ voor de Roomsch-Katholyken, het eer-
 „ ste en voornaamste, welk zy moesten
 „ zoeken te bedingen: waarby zy ook een
 „ deel der geestelyke goederen moesten
 „ tragten te rug te krygen. De vryheid
 „ der Vereenigde Gewesten moesten ze,
 „ onbeschroomdelyk, erkennen, zonder
 „ iets te zeggen, of te doen, welk den
 „ Staaten argwaan geeven kon, dat de
 „ Aartshertogen zouden willen aangaan,
 „ tegen de verklaring, deswege gedaan;
 „ aan welke, zy zig, in tegendeel, slipt
 „ dagten te houden. Zo zy 't wedergee-
 „ ven der Domeinen en erfgoederen niet
 „ te wege brengen konden, moesten ze, in
 „ de plaatse derzelve, eene jaarlyksche
 „ somme zoeken te verkrygen. Na 't af-
 „ handelen van deeze zaaken, van 't stuk
 „ des Koophandels, van de geleigelden,
 „ van de wederzydsche goederen, van de
 „ uitwisfeling der Steden en Landstrecken
 „ en van de munte; moesten ze den Ver-
 „ eenigden Staaten, behendiglyk, door
 „ middel der Paltfische en eenige andere
 „ Duitsche gezanten, inboezemen, dat het
 „ lighaam der Nederlanden magtig was,
 „ zo 't verbonden bleefe; doch van een ge-
 „ scheurd zynde, geschaapen schein, uit-
 „ heemschen Mogendheden ten prooije te
 „ worden: dat zy, hierom, wel zouden
 „ doen, zo zy de Aartshertogen tot hunne

1608. „ beschermers aannamen , of , ten minste
 „ zulk een verbond met dezelve flooten ,
 „ volgens welk , elk , die een van beide aantastte , beider vyand werdt. En zo men
 „ ook dit niet te wege brengen kon , moest
 „ men , immers , hierin zoeken overeen te
 „ komen , dat geen van beide de vyanden
 „ des anderen , met raad of daad , zou mogen ondersteunen , of gedoogen , dat iemand zyn eronderzaaten zig in derzelver
 „ dienst begave :” uit welk byvoegfel , men ziet , dat de Aartshertogen , schoon zy de Staaten voor vry erkend hadden , nogtans , poogden te bearbeiten , dat deeze vryheid hun niet ten nadeele strekte : ja zelfs een gezag over den Vereenigden Staat zогten , welk hun , door den tyd , gelegenheid zou kunnen geeven , om de afgeftaane heerschappy , wederom , te aanvaarden. Eindelyk , was den gezanten , by dit Berigtschrift , ook gelast „ voor de belangen van den Graave
 „ van Oostfriesland , van den Hertoge van
 „ Kleeve en van den Keurvorst van Keulen ,
 „ behoorlyke zorg te draagen (2).

Gedag-
 ten , over
 dit ag-
 terlaaten.

Men geloofde , in 't gemeen , dat Richardot dit Berigtschrift , uit agteloosheid , vergeten hadt. Ook beschuldigde hy zig zelve , deswege , in verscheiden' brieven , te gelyk klaagende , dat men het regt der volken geschonden hadt , met het verspreiden van zyn Geschrift , welk hy , door tusfchenpraak van Jeannin , zогt te rug te kry-

(2) Instruēt. des Archid. dans les Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 54. en by MEYER. XXX. Boek , f. 573 verf.

krygen, en, zo ik meen, ook te rug gekreegen heeft (a). Doch veele opmerken- den oordeelden, dat hy 't met voordagt agtergelaaten hadt, om te doen gelooven, dat de Spaanschen, in 't erkennen van der Staaten vryheid, ter goeder trouwe, gehandeld hadden, en om den Vereenigden Gewesten, omtrent een verbond van onderlinge bescherminge, gedagten in te storten, die men hun, mondeling, zo vroeg niet, zou hebben kunnen geeven. 't Blykt, ten minste, dat de Aartshertog Albertus niet moeilyk geweest is, om dit voorval (b). 't Geschrift werdt, hier, verspreid, om den handel der Spaanschen, en vooral dien der Franschen verdagt te maaken, in zulk een teder punt, als dat van den Godsdienst was. Doch sommige voorstanders van 't Bestand meenden, dat het hun zo veel goed als kwaad doen kon.

Terwyl de Duitsche gezanten, wien de handeling niet zeer behaagde, zig gereed maakten, om te vertrekken, hadden de Franschen en Engelschen, uit brieven van Richardot, vernomen „ dat de Aartshertog en togen een Bestand van tien jaaren zouden toestaan; doch dat zy, ten opzigte der vryheid, geene andere woorden gebruyken wilden, dan die, in 't verdrag van wapenschorfing, stonden:” welk laatste niet overeen kwam, met de hoop, die Richardot, op zyn vertrek, aan Jeannin ge-

1608.

VIII.
Nadere
uitbie-
ding der
Aartsher-
togen.(a) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 516, 523.*(b) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 514. Tom. III. p. 22, 27, 53. GROTH Hist. Libr. XVII. p. 545.*

1603. geven hadt. Ook hadt Jeannin verwagt, dat de Aartshertogen, in hunnen naam en in dien des Konings van Spanje, zouden hebben willen handelen, uit kragte der volmagt, hun, door Filips, te vooren, verleend. Maar zy begeerden, tot nog toe, alleenlyk, te handelen, in hunnen eigen naam, doch zich sterk maakende voor Filips, met belofte, van 't verdrag, door hem, te doen bekragtigen (c). Nogtans veranderden zy, hierin, eerlang, van gedachten, en beslooten, ook in 's Konings naam, te handelen (d). In 't bevestigen van de vryheid der Verecnigde Gewesten, wilden zy zig nu ook bedienen van 't ontwerp van Jeannin, waarvan wy, hiervoor (e), gewaagd hebben, met uitlaating alleen van het woord *erkennen* (f). Volgens dit ontwerp, stelde Jeannin dan de hoofdpunten van een Verdrag op, behelzende, behalven de verklaring van met de Staaten te handelen, als dezelve houdende voor vry, dat Filips de keuze aan zig behieldt, of hy, in de Indien, bestand of oorlog begeerde; en, dat men, omtrent de grenscheiden en andere punten, waarover men verschildde, in eene nadere onderhandeling, overeenkomen zou. Doch de Staaten, die begeerd hadden, dat hunne vryheid en *Oppermagt*, voor altoos, erkend werdt, in zulk een verdrag, te doen bewilligen, hadt merke-

Ontwerp
der
hoofd-
punten
van een
Verdrag.

(c) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 533, 535.*

(d) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 22.*

(e) *Bl. 386.*

(f) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 23, 27.*

kelyke zwaarigheid in (g). De Franfche en Engelfche gezanten, voor 't laatst, verzeld van de Duitschen, verfcheenen, ten deezen einde, op den agttienden van Wynmaand, in de Vergadering der algemeene Staaten: alwaar Jeannin, uit aller naam, eene aanspraak deedt, die wy gewigtig genoeg geoordeeld hebben, om hier, vertaald, te worden ingevoegd. Dus ving hy aan:

1608.

MYNE HEEREN,

„ Wy hebben u, uit den naam der Koningen en Vorften, onze meesteren, een veeljaarig Bestand voorgeslaagen, op voorwaarden, vervat in een geschrift, u, op den zevenentwintigften van Oogstmaand laatstleeden, overhandigd: welke voorwaarden ons zo heilzaam scheenen voor uwen Staat, dat wy verwacht hadden, dat zy, door ieder Lid van deeze uwe Vergadering, met veel genoegen, gehoord en omhelsd zouden zyn geworden. Nogtans, zyn wy onderrigt, dat het 'er zo niet mede gegaan is; maar dat dit geschrift verschillende beweegingen verwekt heeft, in uwe gemoeden: oordeelende sommigen, dat men 't Bestand, als voordeelig, behoorde te aanvaarden. Anderen, daarentegen, en onder deezen, luiden van den hoogsten rang en verdienften jegens uwen Staat, hebben, dag aan dag, met heete en hevige drift,

IX.
Rede-voering van Jeannin, om het Bestand aan te pryzen.

„ gear-

(g) *Negotiat. de JEANNIN Tom. II. p. 393.*

1608.

„ gearbeid, om het, als de aanstaande oor-
 „ zaak van uwen ondergang, te doen ver-
 „ werpen. En om het nog haatlyker af te
 „ maalen, heeft men 'er bygevoegd, dat
 „ het, door de listen en konstenaaryen uwer
 „ vyanden, ontworpen was: 't welk zo veel
 „ is, als ons, die het eerst voorgesteld heb-
 „ ben, verdagt te maaken van eenig wange-
 „ drag, of, om ons zagter te handelen, te
 „ doen gelooven, dat wy niet omzigtig en
 „ opmerkzaam genoeg geweest waren,
 „ om te voorkomen, dat men ons ver-
 „ kloekte.

„ Wy laten, nogtans, niet na, het
 „ beste te gevoelen van derzulker yver
 „ voor 't gemeene welzyn. 't Gebeurt zeer
 „ dikwils, dat eerlyke en wyze luiden,
 „ schoon zy allen een en het zelfde oog-
 „ merk hebben, verschillen, in gevoelens
 „ en overleggingen van gewigt. Maar wy
 „ bidden hun, het zelfde van ons te wil-
 „ len vertrouwen, en dat wy, in het voor-
 „ stellen van dit Bestand, voorgehad heb-
 „ ben, uwen Staat dienst te doen en te be-
 „ voordeelen; niet uwen vyanden te be-
 „ haagen. Ook is 't waar, dat de gezan-
 „ ten der Aartshertogen ons, deswege,
 „ zwaare klagten gedaan, en in de byeen-
 „ komsten, met hen gehouden, dikwils,
 „ verklaard hebben, dat zy nimmer een
 „ Bestand sluiten zouden, op de voorwaar-
 „ den, in ons geschrift vervat, welken zy
 „ zeiden, hun te nadeelig te zyn; dat ook
 „ de Aartshertogen dit zelfde den twee Ko-
 „ ningen, in Frankryk en in Engeland,
 „ door

„ door hunne gezanten hebben doen be-
 „ tuigen; hebbende niets zo veel toege-
 „ bragt, om de Aartshertogen over te haa-
 „ len, tot het aanneemen en goedkeuren van
 „ ons gefchrift, dan dat zy gewaar gewor-
 „ den zyn, dat deeze Vorften meer begeer-
 „ te toonden, om 'er iets by te voegen, in
 „ uw voordeel; dan dat zy 'er iets van zou-
 „ den hebben willen aftrekken.

„ De Aartshertogen staan dan nu toe,
 „ dat men, in 't eerste punt, welk uwe
 „ vryheid betreft, zo veel verklaare, als
 „ in de eerste wapenschorfing en in dit ge-
 „ fchrift begreepen is: maar zy willen 'er
 „ niets meer byvoegen, onaangezien wy,
 „ om ook den naauwtgezetzten in uwen
 „ Staat te vergenoegen, hun zulks, by
 „ aanhouding, verzogt en gebeden heb-
 „ ben. Zy hebben ons geantwoord, dat
 „ zy niet verder verpligt waren; dat dit
 „ ook alles was, wat zy, met veele moei-
 „ te en na herhaalde weigeringen, hadden
 „ kunnen verkrygen van den Koning van
 „ Spanje: wiens Raaden meer neigden, om
 „ deeze handeling af te breeken, dan om
 „ de hand te leenen, tot het sluiten van een
 „ verdrag, op de voorwaarden, welken gy
 „ begeerd hadt.

„ Ook komt het ons voor, dat uwe vry-
 „ heid, niet slegts geduurende het Bestand,
 „ maar zelfs voor altoos, genoegzaam ver-
 „ zekerd is, door het gene zy u toestaan;
 „ zynde het buiten voorbeeld, dat, in dier-
 „ gelyke veranderingen, die, door de wa-

„ ps-

1608. „ penen, gefchieden, de Oppervorften, na
 „ dat zy ontbloot waren, van hunne heer-
 „ fchappy, gedwongen zyn geworden, om,
 „ door eene openbaare verklaring, eenen
 „ fchandelyken aftand te doen van hun regt
 „ tot dezelve, ten ware zy, by ongeluk,
 „ hunne vyanden in handen gevallen waren.
 „ Maar de Vorften, die u de vryheid toe-
 „ ftaan, leggen niet, overwonnen, aan uwe
 „ voeten; noch worden, door geweld en
 „ door den uiterften nood, gedrongen, om
 „ in uwe begeerte te bewilligen.

„ De Zwitfers genieten, nog tegenwoor-
 „ dig, hunne vryheid, uit kragte van een
 „ bloot beftand, zonder immer zulk eene
 „ verklaring, als men u aanbiedt, ver-
 „ kreegen te hebben: en in de verande-
 „ ringen, ten tyde onzer ouderen, in Dee-
 „ nemarke en in Zweeden, voorgevallen,
 „ zynde Koning Christiaan, by openbaar
 „ befluit, beroofd van zyne Staaten; ver-
 „ genoegden de Vorften, die in zyne plaats
 „ gefield werden, zig wel met dit befluit,
 „ zonder hem, fchoon hy hun, naderhand,
 „ als krygsgevangen, in handen gevallen
 „ was, te noodzaaken, om hun zyn regt
 „ af te ftaan. Zy oordeelden, naamlyk,
 „ dat zy hun regt tot de heerschappy beter
 „ zouden kunnen verzekeren, door het ge-
 „ not derzelve, door een goed gedrag,
 „ en door het zorgvuldig behouden der
 „ vriendschap van magtige Vorften dan
 „ door eenig ander middel. En zy hebben
 „ zig, inderdaad, in 't nieuwlings verkree-
 „ gen

„ gen gebied, gehandhaafd. De verjaagde 1608.
 „ en beroofde Koning heeft zig, nimmer, in
 „ zyne verlooren Ryken, konnen herstellen,
 „ onaangezien hy een Zwager was van Kei-
 „ zer Karel den V, toenmaals den magtigsten
 „ Vorst van 't Christenryk.

„ En om de waarheid te zeggen, gy doet
 „ uwer vryheid zeer veel te kort, met ze,
 „ zo dikwils, in twyfel te trekken, en het
 „ regt tot dezelve, door zo veel zorg en
 „ twistens, te zoeken by uwe vyanden: e-
 „ ven of gy het openbaar besluit, volgens
 „ welk, gy ze, reeds zo lang, genooten
 „ hebt, en welk, door het geluk uwer wa-
 „ penen, bevestigd is, niet voldoende en
 „ wettig hielt, zo 'er niet bygevoegd
 „ werdt, 't gene gy van hun meent te ver-
 „ werven: 't welk, nogtans, even nutteloos
 „ zal zyn, zo dezelfde wapenen, door wel-
 „ ke gy deeze vryheid verkreegen hebt,
 „ en zo het goed gedrag, welk gy, in 't
 „ gevolg, houden zult, u dezelve niet, ver-
 „ zekeren.

„ Wy kunnen ook niet gelooven, dat
 „ men thans op deeze zwaarigheid staan
 „ blyft, om dat men de uitdrukkelyke ver-
 „ klaaring, die nu gevorderd wordt van
 „ de Vorsten, met welken gy handelt, voor
 „ noodzaakelyk aanziet: maar om dat men
 „ wel weet, dat zy u zal geweigerd wor-
 „ den, wil men zig van deeze weigering,
 „ als van een glimpig voorwendfel, be-
 „ dienen, om 't Bestand te doen verwer-
 „ pen, tot groot genoegen van hun, die

„ dit

1608.

„ dit liefst zagen; maar tot verdriet van vee-
 „ le anderen in uwen Staat, en van ons zel-
 „ ven, die 't Bestand voor zo voordeelig
 „ houden, als anderen toonen bedugt te
 „ zyn, dat het u mogt benadeelen. De re-
 „ denen van ons gevoelen hebben wy, in
 „ geschrifte, gesteld, en, te gelyk, ge-
 „ antwoord, op de tegenwerpingen, ver-
 „ spreid in eenige geschriften, die gang heb-
 „ ben onder 't volk: op dat gy ze, met
 „ meer gemak en naar vereisch van 't ge-
 „ wigt der zaake, zoudt kunnen naarzien en
 „ onderzoeken.

„ Na 't punt der vryheid, welk het eer-
 „ ste is van ons ontwerp, volgt dat van
 „ den handel op de Indien, welk ook
 „ toegestaan is. Maar de Aartshertogen
 „ begeeren, dat men den Koning van Span-
 „ je drie maanden tyds geeve, om te kie-
 „ zen, of deeze handel, onder de wape-
 „ nen, of, met wederzydsche bewilliging,
 „ gedreeven zal worden. Geschiedt deeze
 „ keus niet, binnen den bestemden tyd;
 „ dan blyft alles zo als het tegenwoordig is,
 „ zonder dat, ter gelegenheid van eenige
 „ vyandlykheden, welken men, in de Indien,
 „ zou mogen pleegen, het tegenwoordig
 „ Bestand zal geagt worden gebroken te
 „ zyn.

„ In de behoudenis van 't gene elk te-
 „ genwoordig bezit, is geene grooter zwa-
 „ righeid: en wat de andere punten be-
 „ treft, welken men, tot wederzydsch ge-
 „ mak, by 't Bestand zou kunnen voegen;

„ wy

„ wy hebben , desaangaande , een ontwerp 1808.
 „ ontvangen van den President Richardot , zo
 „ ver zy de Aartshertogen raaken : wy heb-
 „ ben ook het papier gezien , begrypende
 „ uwe eifchen , op de Vredehandeling : wy
 „ zullen daar uitneemen en byvoegen , 't ge-
 „ ne , ten uwen nutte , zal geoordeeld wor-
 „ den dienstig te zyn : in al 't welke , wy
 „ niets vinden , welk de voltrekking van dit
 „ goede werk zou kunnen verhinderen , mid-
 „ men , in de eerstgemelde punten , eens
 „ blyve .

„ Wat den tyd aanbelangt , dien 't Be-
 „ stand behoort te duuren ; de gezanten der
 „ Aartshertogen hadden ons , voor hun
 „ vertrek , altoos , verklaard , dat zy geen
 „ bestand begeerden te maaken , dan voor
 „ zeven jaaren , ten langste : maar zy heb-
 „ ben ons , sedert , geschreeven , dat de
 „ Aartshertogen , op ons ernstig en aari-
 „ houdend verzoek , beslooten hadden , den
 „ tyd , tot op tien jaaren , te verlengen . In-
 „ dien 't ons mogelyk geweest ware , zou-
 „ den we 'er nog gaarne eenige jaaren heb-
 „ ben doen byvoegen : om dat uwe veilig-
 „ heid , voornaamlyk , afhangen moet van
 „ deezen langen tyd , en van het vreedzaam
 „ genot uwer vryheid , geholpen door een
 „ goed gedrag ; niet van de woorden , die
 „ gy , met zo veele zorgvuldigheid , in uw
 „ verdrag , wilt ingevoegd hebben .

„ Wy biddeu u dan , dat gy u schikt
 „ naar den raad , u gegeven , uit den naam
 „ van Vorsten , die zo veel zorg draagen

1608.

„ voor uwe behoudenis; die zeer wel onder-
 „ rigt zyn van den staat uwer zaaken, en
 „ die ervaarenis te over hebben, om te ver-
 „ staan en te onderscheiden, wat heilzaam
 „ of schadelyk voor u zy. Zy weeten wel,
 „ dat de vrees van zulken, die oordeelen,
 „ dat dit Bestand niet van alle zwaarigheden
 „ en ongemakken vry zal kunnen zyn, niet
 „ ydel is; maar zy begrypen, niet min
 „ klaar, dat de gevaarlykheden des oorlogs
 „ nog veel grooter zouden zyn: en dat
 „ men de eersten, door een goed en wys
 „ gedrag, ontwyken kan, daar de twee-
 „ den onvermydelyk schynen: of zo 'er
 „ eenig middel zy, om 'er zig voor te
 „ hoeden; dit middel al zo zeer afhangt
 „ van eens anders magt en goedwilligheid,
 „ als van u zelve en van uwe eigen ver-
 „ mogens.

„ Wy vermaanen u, insgelyks, dat gy u
 „ niet afscheidt van elkanderen; maar dat
 „ elk, zyn gevoelen, door goede rede-
 „ nen, zonder drift en verbitterdheid,
 „ verdedigd hebbeude, zig laate over-
 „ tuigen; of zig, ten minsten, onderwer-
 „ pe aan 't besluit, welk, in 't gemeen,
 „ zal worden goedgekeurd: betoonende,
 „ door zulk een voorzigtig en edelmoedig
 „ gedrag, dat gy grooter liefhebbers zyt
 „ van den gemeenen welstand, en van de
 „ vereeniging, die u, tot hiertoe, in voor-
 „ spoed bewaard heeft, dan geneigd, om
 „ uwe gevoelens te doen opvolgen, wan-
 „ neer zy verdeeldheid onder u te wege
 „ bren-

„ brengen, en hierdoor, oorzaak zyn zou-
 „ den van het bederf van uwen Staat. 1608.

„ Wy moeten u ook zeggen, wy, in 't
 „ byzonder, die, van wege den Allerchris-
 „ telyksten Koning, tot u afgezonden zyn,
 „ dat wy onderrigt zyn geworden, dat som-
 „ migen, tot verkleining der agtinge, wel-
 „ ke men verschuldigd is aan den goeden
 „ en wyzen raad, die u door zyne Maje-
 „ steit gegeven wordt, voortgaan met het
 „ verspreiden van losse gerugten onder u,
 „ als of de komst van Don Pedro de To-
 „ ledo in Frankryk en deszelfs lang verblyf
 „ aldaar 's Konings genegenheid te uwaards
 „ veranderd, en te wege gebragt hadt, dat
 „ wy zo sterk dringen, op het sluiten van
 „ een bestand. Doch dit is eene onbes-
 „ chaamde lastering van eenen Vorst, die
 „ zig, altoos, als uw waaragtige vriend ge-
 „ draagen heeft, zonder naar eenig verbond
 „ van vriendschap te willen luisteren, welk
 „ aan uwe veiligheid en behoudenis na-
 „ deelig zou kunnen zyn; en die nog dien
 „ zelfden wil heeft, mids gy, van uwe
 „ zyde, in het besluit, welk gy, op
 „ den voorflag van een bestand, staat te
 „ neemen, zo veele agting toont voor
 „ zynen raad, als zyne genegenheid te
 „ uwaards, en de zorg, die hy draagt
 „ voor uwe welvaart en voorfpoed, waar-
 „ dig zyn.

„ Gy kont u ook te binnen brengen, dat
 „ de moeite, die wy tegenwoordig nee-
 „ men, om uwe rust te helpen bevoorde-

1608. „ ren, begonnen is, van den eersten dag
 „ af, dat wy in deeze Plaats gekomen
 „ zyn; en dat wy, na dikwils herhaald te
 „ hebben, dat het gene voor u nuttigst was
 „ zyner Majesteit aangenaamst zou zyn,
 „ weinig laater, daarby gevoegd hebben,
 „ dat wy, onderrigt van den staat uwer
 „ zaaken, oordeelden, dat gy geen' beter',
 „ geen' veiliger' weg inslaan kondt dan
 „ vrede, op redelyke voorwaarden, te
 „ sluiten, en zo deeze niet te verkrygen
 „ ware, dat een veeljaarig Bestand nog be-
 „ ter was dan de vernieuwing des oorlogs:
 „ al 't welk voorgevallen is, lang voor dat
 „ men tyding hadt van de aankomst van
 „ Don Pedro de Toledo, in Frankryk. Wy
 „ hebben, op zo veele andere wyzen, doen
 „ blyken de sterke genegenheid van zyne
 „ Majesteit, om u de vrede, of, by man-
 „ gel daarvan, een bestand te bezorgen,
 „ dat men ons veeleer veroordeeld heeft,
 „ wegens onze groote drift, tot het een of
 „ het ander, dan dat men gevorderd zou
 „ hebben, dat wy 'er nog meer voor yver-
 „ den. Doet dan zelve deeze lasteringen
 „ en bedriegeryen ophouden: toont, dat
 „ gy dankbaar zyt, en beter gevoelens hebt
 „ van de zuiverheid en opregtheid zyner
 „ Majesteit: anders zult gy hem, als met
 „ geweld, onttrekken de begeerte, die hy
 „ heeft, om voor uwe zaaken te zor-
 „ gen (h).”

Na

(h) Propos. dans les Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 3.

Na 't einde van deeze aanspraak, die, 1608.
 met groote aandacht, gehoord werdt, las
 men 't geschrift, welk de gezant, te ge-
 lyk, hadt overgegeven, en waarin de re-
 denen, welken sommigen, en vooral Prins
 Maurits, die thans de Vergadering bywoon-
 de (i), in zynen brief aan de Steden, te-
 gen 't Bestand, hadt bygebracht, omstan-
 diglyk, wederlegd werden. Onder ande-
 ren, werdt 'er in aangemerkt „ dat men
 „ niet vorderen moest, dat Filips en de
 „ Aartshertogen iet van 't hunne afftonden,
 „ alzo de Oppermagten, slegts bestierders
 „ zynde van den Staat, dien niet vermin-
 „ deren konden, met benadeeling hunner
 „ opvolgeren, door eenig verdrag, hoe
 „ genaamd; maar hiertoe, alleen door ge-
 „ weld, konden worden genoodzaakt. Dat
 „ men de erkentenis van onafhankelyk-
 „ heid voor altoos vorderde, met opzigt
 „ op de Vorsten, die vrienden waren van
 „ den Staat; doch dat deezen, door hunne
 „ gezanten, verklaarden, volkdan te zyn,
 „ met de erkentenis, die hunne partyen
 „ aanboden. Dat het niet te wagen was
 „ dat de Koning van Spanje, geduurende
 „ 't Bestand, zig in staat zou zoeken te
 „ stellen, om den Staaten, daarna, een' fel-
 „ ler oorlog aan te doen; om dat jonge
 „ Vorsten zig zelden op spaaren toeleggen,
 „ en Filips zig, na 't sluiten van 't Bestand,
 „ veelligt andere vyanden verwekken zou,
 „ die

X.
 Geschrift,
 tot wederleg-
 ging van
 's Prinzen
 brief aan
 de Hol-
 landfche
 Steden.

(i) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 37. GROTH Hist. Libr. XVII. p. 546.*

1608.

„ die zyne schatkist zouden ledig houden;
 „ waartegen de Staaten, geen nieuw ge-
 „ bied zoekende, den tyd van 't Bestand
 „ zouden kunnen befeeden, om zig, te-
 „ gen vyandyke aanvallen, door ipaaren
 „ en vergaderen, en door 't aangaan van
 „ voordeelige verbindtenissen, te beveili-
 „ gen. Dat de Spanjaard, geduurende 't
 „ Bestand, zou kunnen toelaggen op 't ver-
 „ wekken van tweedragt in de Gewesten,
 „ en daartoe gebruik maaken van de ver-
 „ deeldheid, welker beginsels men reeds
 „ begon te bespeuren, was geene reden,
 „ om altoos in oorlog te blyven. Men
 „ moest, tegen deeze listen, waaken; die
 „ egter, in eenen tyd van vrede, en voor-
 „ al in eenen tyd van oorlog, veel meer dan
 „ onder een bestand, te dugten waren. Dan
 „ was men meer bezorgd, om vereenigd
 „ te blyven, en tegen vyandyke aanfla-
 „ gen op zyne hoede, om dat men wist,
 „ dat 'er, op bestand, ligtelyk, oorlog vol-
 „ gen kon. Ook moest de geduurige ver-
 „ andering, en het groot getal der Wethou-
 „ deren in de Steden den vyand het om-
 „ koopen moeilyk maaken. Dat 'er Krygs-
 „ volk, in de bezettingen, vereischt werdt,
 „ geduurende het Bestand, was onbetwist-
 „ baar; doch niet, dat het volk onwilliger
 „ zyn zou, dan in eenen tyd van vrede,
 „ om de lasten, hiertoe noodig, op te bren-
 „ gen; mids men het, by tyds, en voorzigtig-
 „ tiglyk, daartoe, wist te bereiden. Dat
 „ het onderhouden van dit Krygsvolk niet te
 „ wege brengen zou, dat men niets uitwon
 „ door

„ door het Bestand, om dat men 'er meer 1603.
 „ dan de helft van de tegenwoordige kos-
 „ ten des oorlogs door zou bespaaren. Dat
 „ Lipsius den vyand een bestand aangeraa-
 „ den hadt; doch niet zulk een, als waar-
 „ over men nu handelde, en waarby 's
 „ Lands vryheid erkend zou worden. Dat
 „ de Gendfche bevrediging, hoe kwalyk
 „ onderhouden, nogtans, zeer heilzaam ge-
 „ weest was voor Holland, welk, door 't
 „ verplaatfen van den stoel des oorlogs,
 „ binnen weinige jaaren, op zyn verhaal
 „ gekomen, en in staat geraakt was, om
 „ den kryg te blyven voeren. Dat men
 „ zig niet moest stooren aan de fchriften
 „ tegen 't Bestand, die onder 't gemeen
 „ gestrooid werden, en enkelyk frekten,
 „ om 't volk op te hitfen tegen de Wet-
 „ houders, zonder dat 'er de gemeene zaak
 „ door bevoordeeld werdt; maar dat dee-
 „ ze Vergadering de plaats was, waarin elk
 „ Lid zyn gevoelen vryelyk zeggen moest.
 „ Dat deeze Vergadering, uit de vershil-
 „ lende meeningen, de beste moest kiezen,
 „ en, behalve op de redenen, in dit Ge-
 „ fchrift voorgesteld, ook letten op ande-
 „ ren, die de voorzigtigheid, en de zorg
 „ voor der Staaten belang verhinderden,
 „ voor te stellen: anderszins, zouden zy,
 „ die van het ftydig gevoelen waren,
 „ en alles zeggen mogten, zonder te mis-
 „ doen tegen den Staat, te veel voordeels
 „ hebben, boven de anderen (k).” Voorts
 „ werdt

(k) Ecrit dans les Negotiat. de HANNIN Tom. III. p. 9.

1608. werdt het Bestand den Raad van Staate ook
 aangepreezen, door Winwood, die, van
 wege den Koning van Groot-Britanje, zit-
 ting hadt, in deezen Raad. Hy vertoonde,
 „ dat de Koning, zyn meester, hun niets
 „ aanriedt, dan waarvan hy zelf een voor-
 „ beeld gegeven hadt; dat de nood alleen
 „ de wapenen regtvaardigde, en dat zulke
 „ wapenen van God en van Godvrugtige
 „ Koningen begunstigd werden: doch dat
 „ zy niet noodzaakelyk waren, als zy, met
 „ eere, konden worden afgelegd. Dat, al
 „ konden de Staaten den oorlog voeren
 „ met hunne eigen' middelen alleen, zy
 „ egter niet behoorden van de hand te
 „ wyzen een Verdrag, waarby hun Gods-
 „ dienst, Vryheid en Koophandel onge-
 „ schonden bleeven: dat ze, ten onregte,
 „ vreesden, voor 't gene, misfchien, na 't
 „ uitgaan van 't Bestand, gebeuren mogt,
 „ terwyl ze de gevaren des oorlogs, die
 „ veel nader by waren, over 't hoofd za-
 „ gen (1).” Ook merkte hy, by deeze of
 „ by eene diergelyke gelegenheid, aan „ dat
 „ men, op de onderhouding van 't Bestand,
 „ gerust zyn kon, om dat 'er zyn meester
 „ en de Koning van Frankryk waarborgen
 „ van wezen zouden:” waarop Prins Mau-
 „ rits antwoordde „ dat groote Koningen
 „ zig niet altoos ernstig genoeg aantrokken
 „ de verongelykingen, die hunnen vrien-
 „ den werden aangedaan. Dat zy zelfs,
 „ fomtyds, redenen van staat konden heb-
 „ ben,

Raakt in
 een' he-
 vigen
 twist met
 Prinse
 Maurits.

(1) GROTIJ Hist. Libr. XVII. p. 54^o.

„ ben, die hen bewoogen, de beledigin- 1608,
 „ gen, welken men hunnen perfoon en
 „ onderdaanen aandeedt, te ontveinzen. Dat
 „ men zulks, onlangs, hadt gezien in den
 „ Koning van Groot-Britanje, die gelee-
 „ den hadt, dat men hem, zyne gemaalin,
 „ zyne kinderen en de voornaamsten des
 „ Ryks hadt zoeken te verdelgen; die ge-
 „ weeten hadt, van wien hem deeze ramp
 „ gebrouwen ware; en die egter niet hadt
 „ nagelaaten, deszelfs vriendschap te zoe-
 „ ken, en te verſpreiden, dat hy zig ver-
 „ zekerd hielt, dat het onheil hem niet
 „ uit dien hoek was t'huis gekomen.” Win-
 „ wood werdt zeer toornig, om deeze uit-
 „ drukkingen. De Prins liet zig zelfs woor-
 „ den ontvallen, die Jacob den blaam van
 „ lafhartigheid of gebrek aan moed ſcheenen
 „ aan te wryven. Winwood ſchreef alles o-
 „ ver aan den Koning, die 'er zig, in eenen
 „ Brief aan de Staaten, zeer over beklaagde,
 „ vorderende, te gelyk, dat Prins Maurits
 „ hem, in den Raad van Staate, herftelling van
 „ eere deedt: waartoe de Prins niet te bewe-
 „ gen was; ſchoon hij zig, daarna, in eenen
 „ Brief aan Koning Jakob, ontſchuldigde (m).
 „ Ondertuſſchen, veroorzaakte dit voorval
 „ eenige verwydering tuſſchen Koning Jakob
 „ en den Prinſe, waarin de Franſchen groei-
 „ den (n).

Midlerwyl, hadt Prins Maurits, zig voe- XI.
 lende geraakt, door het geſchrift van Jean- Tweede
 nin, den Prin-

(m) T. BIRCH *Negotiat. from 1592 tot 1617. p. 286, 287.*

(n) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 251, 324. Tom. IV. p. 99.*

1608. nin, eenen tweeden Brief gefchreeven aan
 de Hollandfche Steden, gedagtekend den
 eenentwintigften van Wynmaand: waarin
 hy den inhoud van zyn voorig fchryven
 nader aandrong en bevestigde. Hy ftondt
 omftandig ftill, op het groot gevaar van
 verdeeldheid en omkoopingen door den
 vyand, die, fchreef hy, hier, dagelyks,
 meer aanhangers kragt. En hy hieldt dit
 gevaar te grooter „ om dat 'er geene magt
 „ noch gezag in 't Land was, welk 'er in
 „ voorzien kon.” Voorts drong hy, ge-
 lyk te vooren, op het blyven by het geno-
 men befluit, om geen verdrag aan te gaan,
 dan waarby 's Lands oppermagt, voor al-
 toos, erkend werdt: en om, kon men dit
 niet bekomen, de wapenen wederom op te
 neemen. Ook beweerde hy, dat de zaak
 van 't Bestand, volgens de Utrechtsche Ver-
 eeniging en andere overeenkomsten, niet
 by meerderheid van ftemmen kon worden
 afgedaan; maar, noodzaakelyk, eenpaarig-
 heid vereifchte (a). De Prins liet het niet
 by deezen brief, maar, kort na 't afvaar-
 digen van den zelve, uit den Haage ver-
 reisde zynde, om zynen Broeder, den Prins
 van Oranje, te ontmoeten, deedt hy een
 keer door de Hollandfche Steden, zig, al-
 omme, veele moeite geevende, om de Re-
 genten derzelve te overtuigen, dat men
 geen Bestand maaken moest, dan waar-
 by 's Lands vryheid, in klare bewoor-
 din-

Hy doct
 een
 keer,
 door de
 ze Ste-
 den.

(a) Zie eene Overzetting van deezen Brief in de Negotiat.
 de JEANNIN Tom. III. p. 27.

dingen en voor altoos, bevestigd werdt (p). 1608.
 's Prinzen brieven en verscheiden' schriften van minder gewigt, die, van tyd tot tyd, in 't licht kwamen, verwekten, door 't gantsche Land, eene bystere gisting in de gemoeden. In deeze schriften, schroomde men niet, lasterlyk te spreken van Cornelis en François Aarfens, en Oldenbarneveld door te stryken, als eenen smeeder van verderfelyke aanslagen, gelyk men 't Bestand hielt te zyn. Men vertoonde hem, als een' man, die, door 't groot gezag, welk hy zig verkreegen hadt, mannen van veel hooger' staat lastig viel, en zulken, die met hem gelyk moesten staan, te verre boven 't hoofd gewassen was. Op eenen vroegen morgen, vondt men, voor de deure van zekeren Bode in den Haage, drie brieven, gericht aan de Staaten van Holland, aan de algemeene Staaten, en aan *Reinier Pauw*, Burgemeester van Amsterdamb. Zy werden, terstond, in de Vergadering der Staaten, gelezen, 't Bestand werd 'er in vertoond, als eene listige uitvinding des vyands: en de Advokaat, als zig bedienende van slinksche middelen, om het door te dryven; waarom hy niet min dan eene schandelyken dood geoordeeld werdt verdiend te hebben (q). Al 't welk, van elk, met groote verontwaardiging, gehoord werdt. Prins Maurits zelf verklaarde, dat de opsteller deezer brieven moest opgezogt en vastgezet worden (r). Maar

(p) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 74, 75.*

(q) *Zie AITZEMA 1. Deel, bl. 36*

(r) *Relat. Holl. 15 Octob. 1608. bl. 243. Negot. de JEANN. Tom. III. p. 42, 43, 58.*

Oldenbarneveld en de Aarfens worden, met vinnige schimp-schriften, aangetaast.

1608.

De Advokaat legt zyn Ampt neder.

Maar de Advokaat, zig ziende bloot gesteld voor zo veel haats, betuigde, terstond hierna, in de Vergadering van Holland „ dat hem 't misnoegen en de haat „ der Grooten niet nieuw voorkwamen : „ dat hy, nogtans, nimmer eenige gevaa- „ ren ontzien hadt, om zyn Vaderland „ dienst te doen, houdende hy zig, tegen „ alle gerugten en onvoorziene toevallen, „ gewapend met den troost van een op- „ regt geweeten: maar dat hy nu de zaak „ van 't Bestand, in zig zelve onaange- „ naam, nog zag verzwaaren, met den „ haat tegen zynen Persoon: waarom hy „ verzogt, dat de Staaten eenen anderen „ dienaar, min gehaat, in zyne plaatse „ wilden aanstellen, om 's Lands oorber te „ behertigen.” Dit gezeid hebbende, stont hy op, en vertrok. Men raadpleegde, kortelyk, op zyn voorstel, en besloot, terstond, vier of vyf Persoonen te magtigen, om hem te verzoeken, dat hy den Staat, dien hy, tot hiertoe, zo lang en getrouwe- lyk, hadt gediend met zynen raad, toch, in deeze bezwaarlyke tydsomstandigheden, niet verlaaten wilde. 't Geschiedde. De Advokaat liet zig beweegen (s), en aanvaardde zyn gewoonlyk ampt wederom, tot genoegen van de gantsche Vergadering, immers, zonder dat zulken, die hem tegen waren, zig openlyk verklaaren durfden (t).

Herneemt het wederom, op verzoek der Staaten van Holland.

De

(s) Resol. Holl. 15 Octob. 1608. bl. 245.
 (t) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 43. GROTIJ Hist. Libr. XVII. p. 548.*

De gewoonlyke Dagvaart van Holland was nu aanstaande: tegen welke, Prins Maurits de Steden zocht te beweegen, om tegen 't Bestand te stemmen: maar Oldenbarneveld, zyn ampt met nieuwen luister hervattende, wist, nog voor 't einde van Wynmaand, het Lid der Edelen en twaalf der agttien Steden over te haalen, tot zyne meening (*u*). Om deeze klem by te zetten, hadt Jeannin te wege gebragt, dat 'er brieven herwaards kwamen van Koning Henrik, gedagtekend den drie-entwintigsten van Wynmaand, en gerigt aan de Staaten en aan Prins Maurits, ieder afzonderlyk: waarin 't Bestand, ernstelyk, aangeraaden werdt. Ook klaagde de Koning, in den brief aan Prins Maurits „ dat men hem „ zocht verdagt te maaken, als hadt hy 't „ gemunt op de vryheid van den Veree- „ nigden Staat.” Hy betuigde, daarente- „ gen „ dat hy, in 't aanraaden van 't Be- „ stand, niet op zyn eigen belang, maar „ op 't welzyn van den Staat en van den „ Prins gezien hadt. Ook wilde hy gaar- „ ne gelooven, dat Maurits niet tegen 't „ Bestand yverde, dan uit zugt voor den „ gemeenen welstand, en voor zyne eigen' „ eere en geslagt. Hy liet de Staaten en „ hem ook meester van hunne besluiten: „ en wilde verder niet gaan, dan hun op- „ regtelyk en vriendelyk te raaden; welk „ zyn gedrag hy vertrouwde, dat, voor- „ taan, niet misduid zou worden: gelyk,

1608.

XII.
De mees-
te Leden
van Hol-
land
stemmen
voor 't
Bestand.

Henrik
de IV.
schryft
aan
Prins
Maurits.

„ VOOR-



HENDRIK DE VIERDE
Koning van Frankryk en Navarra
GESTORVEN DEN 27 MEY MDCX

J. Punt fecit.

1608.

„voorheen, geschied was (*y*).” De Prins werdt, door dit schryven, een weinig nedergezet (*w*). Jeannin vermaande de Staaten, by 't overleveren van 's Konings brieven, ook zo ernstig tot het Bestand, dat veelen, daartoe, meer neigden dan te vooren. Ook beval hy hun, van 's Konings wege, de eendragt aan, en het behoorlyk onderhouden der bezettingen; waarop zy, zyns oordeels, met raade van Prinsse Maurits en Graave Willem, zonder uitstel, behoorden te voorzien (*x*).

Nog vier
Holland-
sche Ste-
den ver-
klaaren
zich voor
't Be-
stand.

Weinige dagen verliepen 'er maar, of de yver van Oldenbarneveld haalde nog twee Hollandsch Steden over. Kort daarna, verklaarden zig nog andere twee voor 't Bestand. Delft en Amsterdam waren nu de eenigsten, die nog bleeven dringen, op eene breeder erkentenis der vryheid: doch men hadt goede hoop, dat zy zig ook, eerlang, by de meerderheid, zouden voegen (*y*). Ik vind, dat de Advokaat, op den agttienden van Wynmaand, in 't byzyn van eenen uit de Edelen en negen of tien uit de Steden van Holland, eene geheime opening gedaan heeft van het bedenken, welk hy hadt, op de handeling der Zeeuwen, in het verwerpen van 't Bestand (*z*); doch waarin dit bestaan, en of het iet toegebracht hebbe, om de Leden in het Bestand te doen be-

(*y*) *Voiez ces Lettr. dans les Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 61, 62.*

(*w*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 109.*

(*x*) *Propos. dans les Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 80.*

(*y*) *Negot. de JEANNIN Tom. III. p. 91, 96, 101, 102, 105.*

(*z*) *Resol. Holl. 18 Octob. 1608. bl. 247.*

bewilligen, is my, nergens, klaarlyk, gebleeken. Alleenlyk blykt, dat de Prins, drie dagen hierna, ter Vergaderinge van Holland, verscheenen zynde, opening gevorderd heeft van zeker Geschrift, opgesteld om het Bestand finaakelyk te maaken: ook van zeker vermoeden, in de Vergadering, of by eenige byzondere Leden, voortgebracht ten zynen nadeele, en ten nadeele van zyn gantsche Huis: waartegen hy aanbodt, ook, schriftelyk, te willen opgeeven, wat grond hy hadt, om te vermoeden, dat zy, die zulke onwaarheden, ten zynen nadeele, verspreidden, regelregt naar Spanje wilden. Men antwoordde, hierop, dat men bereid was, zyner Doorlugtigheid over te leveren, 't gene voor en tegen 't Bestand in geschrift gesteld was. Dat de Vergadering geene kennis hadt van iets, welk, ten nadeele zyner Doorlugtigheid, voorgedragen was; en dat zy hem verzogten, zig nader te openen, zo hy iet hadt tegen eenig Lid der Vergaderinge (a). Doch ik vind niet, dat deeze zaak eenig verder gevolg had heeft.

De vyf Gewesten bleeven ook nog geneigd tot het Bestand; schoon men getragt hadt, Utrecht te doen veranderen: den Gekeorenen, of eersten Staat aldaar voorhoudende, dat zy de geestelyke goederen, welken zy bezaten, zouden moeten afstaan, zo men bestand maakte (b). Zeeland alleen

XIII.
Zeeland
blyft 'er
bestendig
tegen.

(a) Resol. Holl. 12 Octob 1608. bl. 250.

(b) Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 97.

1608. hieldt zig by zyn gevoelen, willende zelfs niet gedoogen, dat 'er, om tot besluit te komen, omvraag gedaan werdt, en dringende op de woorden der Utrechtsche Vereeniging, volgens welken, de Gewesten geen verdrag maaken mogten met den vyand, dan met algemeene bewilliging der bondgenooten: en die, daarenboven, vorderden, dat de geschillen, onder de Gewesten vallende, aan de uitspraak der Stadhouderen, zouden verbleeven worden (c).

Hevige
twist,
tusfchen
dit en de
overige
Leden.

Eerftige
rede van
Jeannin
voor 't
Bestand,
en tegen
de Zeeu-
wen.

De Gemagtigden van dit Gewest, na lang draalen, op den elfden van Slagtmaand, ter algemeene Staatsvergaderinge verfcheenen zynde (d), vielen 'er hevige woorden, tusfchen hen en de overige Leden. Sommigen zeiden „ dat de vraag niet meer was, „ of men Bestand maaken zou of niet; maar „ of Zeeland alleen allen anderen Gewesten „ de wet zou ftellen.” Zo ver liep de twist, dat de Zeeuwen fpraken, van zig te willen afzonderen van de overigen, die, daarentegen, in overleg namen, om, zonder Zeeland, bestand te maaken. In deeze hitte der gemoeden, vondt Jeannin dienstig, gebruik te maaken van een fterker middel, dan hy, tot hiertoe, gebezigd hadt. De Fransche en Engelsche gezanten, op den agttienden van Slagtmaand, gehoor verworven hebbende, ter algemeene Staatsvergaderinge, liet Jeannin zig uit, in eene rede van deezen zin: „ Vernomen hebben- „ de,

(c) *Negot. de JEANNIN Tom. III. p. 101, 105. GROTIJ*
Hift. Libr. XVII. p. 548. 549.

(d) *Negot. de JEANNIN Tom. III. p. 104.*

„ de,” zeide hy „ dat Zeeland het Bestand,
 „ tot zo verre, verwerpt, dat dit Gewest
 „ zig van de anderen, en van de Vorsten,
 „ uwe vrienden en bondgenooten, die 't
 „ Bestand goedkeuren en aanraaden, schynt
 „ te willen afscheiden; zyn wy, in deeze
 „ uwe Vergadering, gekomen, om de
 „ Heeren Zeeuwen te verzoeken, dat zy
 „ zig voegen by de andere Gewesten. Een-
 „ dragt is noodig in uwen Staat, en 't be-
 „ taamt wyzen en braaven luiden, na 't
 „ voorstellen en aandringen van hun by-
 „ zonder gevoelen, zig te onderwerpen aan
 „ het meerder getal: vooral, in Volksre-
 „ geeringen, waar geen hoofd is, welk magt
 „ heeft, om het gevoelen, welk hem best
 „ schynt, te doen volgen. De verdeeld-
 „ heid, die tegenwoordig onder u is, kan,
 „ onzes oordeels, ook, op geene andere
 „ wyze, weggenomen worden. Want an-
 „ dere bemiddelaars in te roepen; waar zal
 „ men ze vinden? De Koningen en Vor-
 „ sten, die u 't Bestand aanprijzen, zullen,
 „ door hen, die 't verwerpen, van de hand
 „ gewezen worden, om dat ze zig, reeds,
 „ te openlyk, verklaard hebben. En de
 „ Gewesten, die 't Bestand voor heilzaam
 „ houden, zullen, om dezelfde reden, de
 „ Heeren Stadhouders niet voor goede
 „ mannen willen erkennen, schoon men
 „ zegt, dat zulks, in de opkomst van u-
 „ wen Staat, plag te geschieden. Op wel-
 „ ke wyze, zal dan dit uw verschil wor-
 „ den afgedaan? Zal één gewest allen den

1608.

„ overigen de wet stellen , en beletten tot
 „ een besluit te komen ? Dit schynen zy
 „ te beweeran , die zeggen , dat 'er eene
 „ grondwet in uwen Staat is , die 't beveelt.
 „ 't Voegt ons , vreemdelingen , niet , u-
 „ we wetten te verklaaren. Maar de na-
 „ tuur zelve leert ons , dat zulk eene wet
 „ moet gemaakt zyn , om beroerte te voor-
 „ komen , en om te beletten , dat gy , als
 „ onderdaanen , met uwen vyand handel-
 „ de ; niet , om te verhinderen , dat gy u ,
 „ als gelyken met gelyken , met hem , ver-
 „ droeg. Of zo men eene andere uitleg-
 „ ging aan deeze wet geeven moest , zou-
 „ den wy , met zeker' Romeensch' Raadsheer ,
 „ in een ander geval , oordeelen , dat zulk
 „ eene wet , of , voor altoos , of , voor
 „ zekeren tyd , behoorde afgeschafft te wor-
 „ den , op dat men ze niet verplicht ware op
 „ te volgen , tot onherstelbaar nadeel van
 „ den Staat : welk 'er nu onvermydelyk
 „ uit volgen zou , naardien elk weet , dat
 „ alle de Gewesten met elkanderen niet in
 „ staat zyn , om den oorlog te voeren ,
 „ zonder uitheemsche hulpe. Gy alle hebt
 „ ons dit , ook in gevolge van Staatswyze
 „ besluiten , zo dikwils , verklaard , dat het
 „ ons verwondert , dat men thans waant ,
 „ met mindere kosten te konnen oorloo-
 „ gen ; daar de vyand niet zwakker ge-
 „ worden is , en gy niet magtiger zyt , dan
 „ te vooren. Maar veelligt meent men ,
 „ dat de Koningen te veel belang hebben ,
 „ by de behoudenis van uwen Staat , en
 „ dat

„ dat zy u, om deeze reden, wel zullen 1668.
 „ moeten helpen. Doch bedriegt u niet.
 „ Wy verklaaren u, op uitdrukkelyken
 „ last van onze Koningen, dat, zo uwe
 „ partyen weigeren bestand te maaken, op
 „ de voorwaarden, u, door ons, voorge-
 „ steld, zy van zins zyn, u, meer nog dan
 „ te vooren, te ondersteunen. Maar zo
 „ de handeling, door uw toedoen, afge-
 „ broken wordt, zo gy den raad, dien zy u
 „ geeven verwerpt, moet gy geen' onder-
 „ stand van hun wagten. 't Afwyzen van
 „ zulke eerlyke en voordeelige voorwaar-
 „ den zou den oorlog onregtvaardig maa-
 „ ken, en onze Koningen zouden niets
 „ willen doen, dat opspraak onderhevig
 „ was. Ook verwondert het verstandigen
 „ zo zeer, dat Filips u zulke voorwaarden
 „ aanbiedt, als dat gy u nog beraadt, om-
 „ ze te aanvaarden. En wy, die ons hier
 „ bevinden, kunnen geene redenen be-
 „ denken, waarom men zig zo sterk aan-
 „ kant, tegen het sluiten van een bestand,
 „ op zulke voorwaarden. Onze Koningen, en
 „ hunne voornaamste Raaden houden uwe
 „ vryheid, niet slegts gedurende het Be-
 „ stand; maar voor altoos, genoegzaam
 „ verzekerd, door deeze voorwaarden. 't
 „ Woord *Vryheid*, als het van een Land of
 „ Gemeenebest gebruikt wordt, sluit de
 „ opperste magt in. Dat Spanje en de
 „ Aartshertogen niets op dit Land ei-
 „ schen, betekent, dat zy uwe Heeren niet
 „ meer zyn. De erkenenis uwer vryheid

1608. „ is ook niet bepaald aan den tyd van 't
 „ Bestand : anders zou zulks klaarlyk moe-
 „ ten uitgedrukt geweest zyn. Maar men
 „ doet, by 't Bestand, dezelfde onbepaal-
 „ de verklaring, die men, by eene Vre-
 „ de, zou gedaan hebben, ten bewyze,
 „ dat men ze, in 't een en 't ander geval,
 „ in gelyke betekenis, verstaan wil heb-
 „ ben. Filips wil geene breeder verklaa-
 „ ring geeven, om, voor 't gemeen, ge-
 „ zind het gedrag der Vorsten te veroor-
 „ deelen, met eenigen schyn, te kunnen
 „ beweerē, dat deeze bepaald is, aan den
 „ tyd van 't Bestand. Doch hieruit volgt
 „ niet, dat zy u niet behoort te voldoen.
 „ Het wegneemen der andere zwaarighe-
 „ den tegen 't Bestand, als, het zorgen
 „ voor de voldoening der gemeene lasten,
 „ en voor de wyze van uwe Regeeringe,
 „ indien men anders oordeelen mogt, dat
 „ deeze, om zekerer en duurzaamer te zyn,
 „ eenige verandering of verbetering nood-
 „ dig hadt, hangt geheellyk van u zelve
 „ af, schoon wy 'er u in helpen willen,
 „ naar ons vermogen. Ontvangt dan de
 „ raad, dien onze Koningen u geeven. Wy
 „ verzoeken 't op de Heeren Zeeuwen,
 „ wier gewest, een der aanzienlyksten van
 „ den Staat, ook het eerste behoort te zyn,
 „ om zig, ten gemeenen nutte, te laten
 „ overhaalen. Wy doen dezelfde bede aan
 „ zyne Doorlugtigheid, aan den Heere
 „ Graave Willem, en aan 't gantsche Huis
 „ van Nassau, dat zo veel gedaan heeft, tot
 „ op-

„opregting, bevestiging en uitbreiding van
 „deezen Staat. Wy verzoeken, dat zy ons
 „de hand leenen, om Zeeland te beweeg- 1608.
 „gen; op dat zy eens, met Focion, dien
 „grooten en wyzen hoofdman te Athene,
 „mogen kunnen zeggen, dat het hun niet
 „berouwt, eenen raad verworpen te heb-
 „ben, dien zy schadelyk hielden voor 't
 „gemeen; doch dat het hun egter verblydt,
 „dat de gevolgen van dien raad beter en
 „heilzaamer geweest zyn, dan zy gedagt
 „hadden (d).”

De Engelsche Gezant Spencer sprak, Spencer
 daarna, op gelyken zin; daarby voegen bevestigt
 de „dat een vrye Staat, alwaar de meer- zyne
 „derheid van stemmen de overhand niet rede.
 „heeft, vergeleeken kon worden, by de
 „maagd, van welke de ouden verhaalen,
 „dat zy, door haare medeminnaars, die
 „haar elk om fryd ten huwelyk begeer-
 „den, vaneen gescheurd werdt.” Ook
 vertoonde hy „hoe veel nadeels de magt
 „der gemeentsmannen, om zig te mogen
 „kanten tegen de besluiten des Raads, den
 „Roomschen Staat, weleer, hadt toege-
 „bragt (e).”

Beide deeze aanspraaken, en vooral die XIV.
 van Jeannin hadden klem op de gemoeden. Veran-
 De duidelyke verklaring, dat de Staaten derin-
 geene hulp te wagten hadden, zo zy 't Be- gen, op
 stand verwierpen, verbaasde veelen, die deeze
 zig hadden laten beduiden, dat de Ko- aanspraaken, ge-
 nin- volgd.

(d) Propos. dans les Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 113.

(e) GROTIJ Hist. Libr. XVII. p. 549.

1608. ningen, door hun eigen belang, gedrongen werden, de Staaten by te staan. 't Was zeker, dat men, inzonderheid, de hulp des Konings van Frankryk niet missen kon; wiens onderstand, gedurende de handeling zelve, vereischt werdt, tot redelyke voldoening van 't Krygsvolk, welk, somtyds, drie maanden folds te goede gehad hadt (f). De Gemagtigden van Zeelana begonden zelve, meer of min, te wankelen. Doch alzo zy geenen last hadden, om in 't Bestand te bewilligen, moesten ze eerst nog een' keer naar huis doen. Jeannin sprak hen, nog voor hun vertrek, en vondt toen, dat hunne voornaamste zwaarigheid vrees voor 't keeren des koophandels naar Antwerpen scheen (g). Ook ging hy Prins Maurits vinden, die, naar sommiger gedagten, zo sterk ingenomen was tegen 't Bestand, dat hy eer, door 't graauw en de soldaaten, beroerte in de Steden verwekken, en den Staat het onderst boven keeren zou, dan gedoogen, dat 'er in bewilligd werdt (h). Doch Jeannin hielt den Prins voor te wys en te eerlyk, dan dat hy, tot het neemen van zulke geweldige en onverstandige maatregels, zou hebben kunnen besluiten. Ook dagt hy, dat anderen hem, veeleer, tegen 't Bestand hadden weten in te neemen, dan dat hy 'er, uit zig zelve, zo zeer afkeerig van geweest zou zyn (i). In 't gesprek, welk

Jeannin
spreckt
met Mau-
rits.

- (f) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 214, 276.*
 (g) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 121, 122.*
 (h) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 173.*
 (i) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 75, 90, 104, 126, 127, 206.*

welk zy famen hadden, toonde zyne Door-
 lugtigheid zig zeer bekommerd, dat het
 Land wederom vervallen mogt, onder de
 Spaansche heerschappy. Oldenbarneveld, Ver-
 Jeannin komende vinden, werdt, door hem, zoent Ol-
 op nieuws, verzoend met den Prinse, wiens denbar-
 dienaar hy begeerde te blyven. 't Bleek, neveld
 door den tyd, dat de Prins, in 't stuk van met hem.
 't Bestand, van gedagten veranderde: 't welk, Maurits
 voornaamlyk, toe te schryven was aan den veran-
 brief des Konings van Frankryk, en aan dert, in 't
 het weigeren van onderstand, in geval van stuk van
 oorlog, door de beide Koningen. Ook 't Be-
 hadt Oldenbarneveld den Prinse toegestaan, stand.
 dat men, geduurende het Bestand, dertig-
 duizend man behoorde te onderhouden (*k*):
 't welk niet weinig hielp, om hem minder
 afkeerig te maaken van het zelve. De Prin-
 fesse Weduwe van Oranje, voor eenige
 maanden, te rug gekeerd uit Frankryk
 (*l*), alwaar zy haaren Zoon, Graaf Henrik
 Fredrik, hadt zoeken te bevorderen, door
 middelen, in welchen de Koning geen
 vallen genomen hadt (*m*), deedt, insge-
 lyks, haar best, om Prins Maurits tot vreed-
 zaamer gedagten te brengen. En voor 't ein-
 de van Slagtmaand, was hy geheellyk omge-
 keerd (*n*).

Terwyl men naar de Gemagtigden van De Staa-
 Zeeland toefde, traden de Staaten, met ten han-
 de gezanten, over derzelve ontwerp van delen
 met de
 Be-gezan-

(*k*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 122, 123, 129, 131.*

(*l*) *Resol. Holl. 29 Febr. 1608. bl. 32.*

(*m*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 296.*

(*n*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 122, 126, 145.*

1608. Bestand, in onderhandeling. Zy sloegen hun voor, dat men 't woord *als*, uit de erkentenis der vryheid, behoorde te laten, en 'er de woorden *voor altoos* byvoegen, willende dus niet gesteld hebben, dat men met de Staaten in handeling tradt, *als houdende dezelve voor vrye Staaten*; maar *houdende dezelve voor vrye Staaten, voor altoos*. Doch men deedt hen begrypen, dat deeze veranderingen noodeloos, en ook niet te verkrygen waren, en 't schein niet, dat zy 'er sterk op staan wilden. Ook werden eenige andere zwaarigheden, welken zy maakten, ligtelyk, uit den weg geruimd (o).

XV. Doch terwyl men zig hier, meer en meer, Gerugt, dat Philips 't Bestand verwerpt. schikte om in 't Bestand, volgens 't ontwerp der gezanten, te bewilligen, kwamen 'er gerugten, dat dit ontwerp den Koning van Spanje niet aanstondt (p). Richardot zelf schreef aan Jeannin, dat Philips zig zo handelbaar niet aanstelde, als te vooren, en hy gaf de schuld van deeze verandering aan den Koning van Groot-Britanje, die dien van Spanje hoop gegeven zou hebben, op een bestand, waarin geen woord van de vryheid der Staaten gerept werdt. En sommigen in de Vereenigde Gewesten waren nu zo zeer gezet op rust, dat zy, in zulk een bestand, bewilligd zouden hebben: hoewel anderen, kloekhertiger van aart, zig, vierkant, daartegen verklaarden (q). Doch of het

(o) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 139, 140, 194.*

(p) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 123, 149.*

(q) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 169. GROTH Hist. Lib. XVII. p. 550.*

het fchryven van Richardot waaragtig ware, 1608.
 is bezwaarlyk te zeggen. Veelen geloofden
 't, vooral de Franfchen: maar in Enge-
 land werdt het plar uit ontkend (r). De
 gezanten fchreeven, midlerwyl, aan de Aarts-
 hertogen, ofze vertrouwen mogten, op
 de handeling, onlangs, met hen, aange-
 vangen, en kreegen, voor antwoord, dat zy
 last tot de handeling gegeven hadden, in
 gevolge eener volmagt, hun verleend door
 Koning Filips, welk antwoord den Staa-
 ten, tot hunne gerustftelling, werdt mede-
 gedeeld (s).

Van de wapenfchorfing, die nu naar 't De wa-
 einde liep, begeerden de Aartshertogen ver- pen-
 lenging, die, door de gezanten der twee fchorfing
 Koningen, ter algemeene Staatsvergade- wordt
 ring, verzogt werdt. Ten zelfden tyde, ver-
 gavenze te verftaan, dat zy een Bestand lengd.
 voor twaalf of vyftien jaaren zouden zoe-
 ken te bedingen: ook, dat de Indifche han-
 del, eer met 's Konings toelaating dan on-
 der de wapenen, gedreeven werdt (t). De
 Staaten beslooten, kort hierna, den tyd
 der wapenfchorfinge, tot den vyftienden van
 Sprokkelmaand des volgenden jaars, te ver-
 lengen (u).

Midlerwyl, zonden de Aartshertogen I- XVI.
 nigo, Biegtvader van Albertus, naar Span- De Aarts-
 je, om Filips het Bestand, op den voet, hertogen
 door bewee-
 gen Fi-

(r) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 179, 198, 207, 223, 224, 250, 254, 272, 274, 290.*

(s) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 153, 154, 155, 185, 189.*

(t) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 163, 189.*

(u) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 199, 211.*

1608. door de gezanten beraamd, finaakelyk te
 maaken (v). Hy hadt last, om te vertoo-
 nen „ welke voordeelen men, voor den
 „ koophandel van Brabant en Vlaanderen,
 „ uit het Bestand, te wagten hadt, wor-
 „ dende de havens deezer Gewesten nu al-
 „ len geflooten gehouden; dat men, geduu-
 „ rende het zelve, ook voor het belang van
 „ den Roomfchen Godsdienst zorgen zou,
 „ wanneer de oude haat wat aan 't verkoe-
 „ len geraakt was onder een volk, welk
 „ haakte naar verandering, en reeds, in
 „ 't stuk van den Godsdienst, oneinig was.
 „ Dat men voor 't gebruiken der dubbel-
 „ zinnige woorden, die van de vryheid der
 „ Staaten gewaagden, niet bekommerd be-
 „ hoefde te zyn; alzo de gezanten der Ko-
 „ ningen niet alleen getoond hadden, dat
 „ het regt van Spanje, daardoor, niet ver-
 „ kort werdt; maar derzelve ydelheid was
 „ ook, uit de fcherpzinnige uitleggingen
 „ van sommige Staatschen, gebleeken.” En
 deeze redenen, onderfteund door het gezag
 des Hertogs van Lerma, die thans doen en
 laten was by den Koning, bragten zo veel
 te wege, dat Filips, eindelyk, in 't Be-
 stand bewilligde (w): fchoon zyn besluit,
 om de Staaten handelbaarder te maaken,
 zo lang als 't mogelyk ware, bedekt gehou-
 den werdt.

Gevegt
 by Ryn-
 wick,

In krygsbedryven, was, dit jaar, niets
 uitgeregt. Alleenlyk werdt eene vyandyke
 par-

(v) *Negotiat. de JEANN. Taur.* III. p. 163.

(w) *BENTIVOGLIO Verhaalb. bl. 420-424. GROTH Hist. Lib.*
 XVII. p. 550.

party, die, omtrent Aardenburg, op 't vee der Stedelingen loerde, door de onzen, overvallen en geslaagen (x). Eenige Staatfche Ruiters, daarentegen, in Slagtmaand, te ongebonden, langs den Duitfchen bodem, ftroopende, werden overvallen door de bezetting van Rynberk, die ze, grootendeels, verfloeg. Adolf van Nafau, een moedig jongeling, doch die den foldaaten te veel wils gaf, sneuvelde, by deeze gelegenheid. Zyn dood bleef egter niet ongewrooken. Zyne Ruiters, die zig, te vooren, verfpread hadden, wederom famengetrokken zynde, overvielen de Rynberkfchen, en verfloegen 'er eenige honderden van (y). Te Oostende, befpeurde men, in Wintermaand, beginfels eener muiterye, by mangel van betaalinge. Doch de Aartshertogen zonden Pompejo Justiniani, met ander volk, waaraan men zo veel niet fchuldig was, derwaards (z).

1668.

waarin
Adolf
van Nafau
sneuvelt.

't Ryk van Marokko, in Afrika, in deezen tyd, ontrust zynde, door eenen tweefpalt, tufchen Abdalla en Zaiden, die beide regt voorwendden tot de Kroon (a); bedienden sommige zeeroovers zig van de gelegenheid, om, onder dekfel deezer verdeeldheid, buiten de Straat, te kruiften. Onder deeze roovers, hadt zig ook een Hollandfch fchip vervoegd: waarvan men berigt

Roove-
rycn
omtrent
de Straat
van Gi-
braltar.

(x) GROTIJ Hist. Libr. XVII. p. 551.

(y) Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 144. METER. XXX. Boek, f. 575 versf.

(z) Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 209.

(a) METELEN XXV. Boek, f. 473. XXXI. Boek, f. 585.

1608.

rigt kreeg, juist op den zelfden tyd, als Spinola zig in den Haage bevondt. De Staaten, om te toonen, dat zy zulk een bedryf niet door de vingeren wilden zien, verklaarden zig gereed, om eene geheele Vloot naar de Straat te zenden, en de roovers uit de zee te jaagen, zo de Markgraaf hun, uit den naam van Filips, de veilige vaart hadt willen beloven. Doch hy verklaarde hiertoe geenen last te hebben. Voorts, bevonden zig ook veele Engelschen onder deeze roovers: eenigen van welken een Zeeuwfch schip overweldigd hadden, op welk zig juist een dier Turken bevondt, welken, na 't inneemen van Sluis, op vrye voeten gesteld waren (b). Deez' bestondt, by nagt, twee Engelschen, die, bevangen door den drank, sloffe wagt hielden, te doorsteeken: waarna hy 't Zeeuwfch bootsvolk in vryheid stelde. 't Schip werdt toen naar 't Vaderland gevoerd, daar de overgebleeven' roovers de gewoonlyke straf ondergingen (c).

XVII. De algemeene Staaten hadden nu Gemagtigen naar Zeeland gezonden, om dit Gewest te beweegen tot het Bestand; die, omtrent het midden van Wintermaand, met goede tyding, te rug keerden. Prins Maurits zelf hadt den Zeeuwen geraaden, zig te voegen. Delft stemde nu ook tot het Bestand. Doch Amsterdam moest nog eerst bezonden worden, door de Staaten van Hol-

(b) Zie XXXIV. Boek, bl. 169.

(c) GROTIJ Hill. Libr. XVII. p. 366.

Holland, en liet zig allerlaatst overhaalen (d). In Wintermaand, vertrokken derwaards Meesters *Leonard de Voogd* en *Rombout Hogerbeets*, Raaden in den Hoogen Raad, en *Nikolaas Cromhout*, Raad in den Hove van Holland; die, eerlang, met gunstig antwoord, te rug keerden (e). Zee-land zondt, nog voor Kersttyd, Gemagtigden naar den Hiage, met last, om zig te voegen by de meerderheid: doch de Vergadering werdt eenige dagen opgeschort, ter oorzaake van het Kersfeest. De zaaken waren egter reeds zo wel voorbereid, dat de Staaten, op nieuws byeengekomen, den elfden van Louwmaand, een eenpaarig besluit namen, om „ingevolge van het besluit, den drie-entwintigsten van Wintermaand des jaars 1607, met opzigt op de Vredehandeling, genomen, in geval van het voortgaan der handeling van Bestand, het eerste punt van het Verdrag, niet anders, dan op deeze wyze, te doen stellen, dat de *Aartshertogen*, ten overvloede, zo wel in hunnen naam als in dien des Konings van Spanje, verklaarden, dat zy te vrede waren, met de Heeren Staaten der Vereenigde Gewesten, te handelen, in de hoedanigheid en als dezelve houdende voor vrye Landen, Gewesten en Staaten, op welken zy niets eischten, en dat zy met hen, in de gemelde naamen en hoedanigheden, een bestand aangingen. Dat men niet zou gedooogen, „ dat

1608.

ook Zee-land.

Besluit der algemeene Staaten. 1609.

(d) *Negotium de JEANN. Tom. III. p. 184, 204, 213, 219.*
 (e) *Resol. Holl. 12, 20 Decemb. 1608. bl. 3, 12.*

1609.

„ dat 'er eenige kerkelyke of weereldlyke
 „ zaaken, strydig met de gemelde vryheid,
 „ werden voorgeslaagen; noch nieuw uit-
 „ stel gezogt, ter oorzaake van den Indi-
 „ schen handel of andere punten. En zo
 „ het tegendeel, van wege den Koning
 „ van Spanje of de Aartshertogen, gedree-
 „ ven werdt, langer dan agt dagen, dat
 „ men de handeling afbreeken, en met
 „ gemeene magt, en zo 't zyn kon, met
 „ hulp der Koningen, Vorsten en Staaten,
 „ begunstigers der goede zaake, de wape-
 „ nen wederom opvatten zou (f).” Het
 neemen van zulk een hertelyk besluit hadt
 men voornaamlyk te danken aan het beleid
 van Oldenbarneveld; alzo vyf Gewesten en
 verscheiden' Steden van Holland reeds be-
 gonden te luisteren naar een bestand van
 twintig of vyfentwintig jaaren, zonder er-
 kentenis van der Staaten vryheid: welk,
 omtrent deezen tyd, door Richardot, ge-
 opperd was, en, zo men meende, door de
 Engelschen, onder de hand, werdt begun-
 stigd (g). Doch de Advokaat, heimelyk
 aangezet door Jeannin, verklaarde 'er zig zo
 ernstelyk tegen, dat hy alle de Leden van
 Holland met Zeeland deedt famenstemmen in
 het gemelde besluit: waarnaar de andere Ge-
 westen, niet magtig genoeg, om zig te kan-
 ten, tegen de meening van deezen twee, zig
 terstond voegden (h).

De

(f) Resol. Genet. II Januar. 1609. dans les Negotiat. de
 JEANN. Tom. III. p. 251.

(g) Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 30, 207, 314.

(h) Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 234, 291, 290, 314.

De Staaten verzogten, wyders, de gezanten, de handeling te vervolgen. En alzo zulks, niet wel door brieven, gelyk onlangs begonnen was, geschieden kon, beflout men, ten dien einde, eene byeenkomst te beleggen, te Antwerpen. De Spaanschen waren hierop gesteld geweest, en hadden redelyk geoordeeld, dat zy, die eerst gekomen waren om de vrede te verzoeken, nu ook, van de Staatsche zyde, werden opgezocht. En de Staaten hadden 'er ligtelyk in bewilligd, om dat veelen 't verblyf der vyandyke gezanten in den Haage niet gaarne zagen. Men kwam dan overeen „ dat de Fransche en Engelsche „ gezanten zig niet naar Antwerpen be- „ geeven zouden, voor dat zy tyding hadden van de aankomst van Spinola en de „ andere Spaanschen aldaar; dat zy de „ hoofdpunten van 't Verdrag, door hen „ zelveu ontworpen, en door de Staaten, „ met kleene verandering, toegestemd, „ met zig zouden neemen. Dat, wanneer de Spaanschen deeze punten getekend „ hadden, de Staatsche Gemagtigden eerst „ naar Antwerpen komen zouden, om de „ punten van minder gewigt te vereffen- „ nen: terwyl de Staaten zelveu zig te Ber- „ gen op Zoom zouden ophouden, om „ te nader by der hand te zyn, tot het „ wegneemen van opkomende zwaarighe- „ den (i).”

1609.

XVIII.
Men be-
legt eene
byeen-
komst te
Antwer-
pen.

De

(i) *Negotiat. de JEANN Tom. III. p. 261, 288, 301. GRO-
TEN Hist. Libr. XVIII. p. 562.*

1609.

Onder-
hande-
ling
aldaar.Twist
over den
titel van
*Hoogmo-
gende
Heeren*,over den
Indi-
fchen
handel.

De Spaanfchen waren, reeds op den vierden van Sprokkelmaand, te Antwerpen; doch de Franfchen en Engelfchen, opgehouden door tegenwind, kwamen 'er, niet voor den negenden. Zy hielden de vaartuigen, met welken zy gekomen waren, in hunnen dienst, in allen fchyn, als of zy terftond te rug gekeerd zouden zyn, zo de Spaanfchen zwaarigheid gemaakt hadden, om 't punt van de vryheid toe te ftaan (*k*). Doch alzo de wapenfchorfing nu naar 't einde liep, werdt dezelve, tot het einde der maand, verlengd, 't welk de gezanten over zig namen. De Spaanfchen maakten, in 't eerst, eenige zwaarigheden, tegen 't ontwerp der gezanten. De titel van *Hoogmogende Heeren*, welke den Staaten gegeven werdt, mishaagde hun; en zy booden aan, dat de Aartshertogen zig ook diergelyken titel niet geeven zouden, zo de Staaten zig van denzelven begeerden te onthouden. Doch de Staaten, wier titels nog nieuw waren, zagen meer zwaarigheid in het myden derzelven dan de Aartshertogen (*l*). Men moest egter toegeeven, dat de titel van *Hoogmogenden*, in *illustren* of *doorlugtigen*, veranderd werdt. In 't punt der vryheid, bewilligden de Spaanfchen. Doch over den Indifchen handel werdt hevig gerwist, zonder dat men 't volkomen eens werdt. Philips maakte groote zwaarigheid, om de Indien, uitdrukkelyk, in 't Bestand te be-

(*k*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 328, 334, 338, 339, 342.*

(*l*) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 216.*

pen. De gezanten ontwierpen dan, eindelijk; een punt, wegens den handel, waarin de Indiën niet genoemd, maar egter begreepen waren: en de Spaanschen bewilligden hierin, na veel tegenstribbelens. Toen werdt, over de brandschattingen, gesproken, die de Staaten, tot hiertoe, in Brabant en Vlaanderen; doch de vyand niet merkelyk, binnen de Vereenigde Gewesten, hadt weeten te vorderen. De gezanten gaven toe, dat deezen afgeschafft werden. Hierop vorderde men ook affschaffing der gelei- en verlofgelden; doch alzo de gezanten wel onderrigt waren, dat Zeeland hiertoe nimmer verstaan zou, gaven ze alleenlyk hoop, dat men, deswege, na 't sluiten van 't Verdrag, met elkanderen, zou kunnen overeen komen (m). 't Liep aan tot omtrent het einde van Sprokkelmaand, eer men 't zo verre eens was, dat de gezanten oordeelden, de Staaten te moeten ontbieden, naar Bergen op Zoom. Zy deden 't, met algemeene woorden: hun te kennen gegevende, dat zy, in 't gene, waaromtrent men overeen gekomen was, goed genoeg zouden hebben (n). Doch aan Oldenbarneveld schreef Jeannin, in 't byzonder,

„ dat men 't punt der Indiën niet geheel
 „ naar de meening der Staaten hadt kunnen schikken: ook, dat de Aartshertogen de brandschattingen wilden afgeschafft hebben: 't welk hy redelyk oordeel-

1609.

over de
 brand-
 schattin-
 gen en
 gelei-
 gelden.

(m) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. 351, 378, 386, 387, 392, 396.*

(n) *Resol. Holl. 4 Maart 1609. bl. 67.*

1609. „ deelde , midts men Prinse Maurits te ge-
 „ moet kwame , in de schade , welke hy ,
 „ daar door , lyden zou. Voorts , hielden ,
 „ schreef hy , de Spaanschen zig , ten op-
 „ zigte van den tyd van 't Bestand , nog
 „ aan tien jaaren ; waarby de gezanten twee
 „ jaaren gevoegd wilden hebben. Doch
 „ deeze zwaarigheden behoefde Oldenbar-
 „ neveld , zyns oordeels , den Staaten niet
 „ in 't hoofd te brengen , op dat zy niet
 „ werden afgeschrikt van de reize naar
 „ Bergen op Zoom (o).” Jeannin hadt re-
 den , om zig eenen goeden uitslag van den
 handel te belooven , alzo hy , in een byzon-
 der gesprek met Richardot , veinzende , ty-
 ding uit den Haage bekomen te hebben ,
 dat het punt der Indien wel gelegenheid gee-
 ven mogt , tot het afbreeken der handelin-
 ge van de zyde der Staaten ; uit hem ver-
 stondt , dat de Staaten hunne Gemagtigden
 flegts naar Antwerpen hadden te zenden ,
 wanneer men niet scheiden zou , zonder te
 fluiten (p).

De alge- Op 't schryven der gezanten , begaven
 meene de algemeene Staaten zig naar Bergen op
 Staaten Zoom. Die van Holland verscheenen 'er ,
 komen te staatswyze , en hielden 'er de gewoonlyke
 Bergen op Zoom , Dagvaart (q). De gezanten trokken ook der-
 waards. En op den agttienden van Lente-
 maand , deedt Jeannin den Staaten omstan-
 dig verflag van den staat der handeling ,
 hun vermaanende , om dezelve , van hun-
 nen

(o) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 350, 374, 376, 403.*

(p) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 409.*

(q) *Resol. Hull. 13 Maart 1609. bl. 71.*

nen kant, te willen besluiten (r), en, ten dien einde, hunne Gemagtigden, met volkomen last, naar Antwerpen te zenden. De Staaten waren voldaan over 't verslag der gezanten, en sommigen verklaarden, niet gedagt te hebben, dat zy zo veel zouden hebben kunnen bedingen. Zelfs viel, over 't punt van den Indischen handel, geene aanmerking. De overigen waren van klein belang. 't Bleek klaarlyk, dat alles zig schikte, tot het sluiten van 't Bestand (s). De gezanten keerden, terstond, wederom, naar Antwerpen: werwaards dezelfde Staat- siche Gemagtigden, wien de handeling in den Haage vertrouwd was, uitgenomen dat Utrecht Gerard van Renesse, Heere van der Aa, in de plaats van Nikolaas Berk, verkooren hadt, hun, binnen weinige dagen, volgden. 't Stuk der grensfcheidingen en verbeurdverklaringen, waarover nog eenig verschild viel, werdt toen haast vereffend. 't Afhandelen van eenige byzondere zaaken, den Huizen van Nassau en Espinoy betreffende, verdraagde het sluiten van 't Bestand nog eenige dagen (t): binnen welken, men tyding kreeg van de dood des Hertogs van Kleeve en Gulik. Zy maakte bystere ongerustheid aan 't Franische Hof; daar men, gemerkt den ouden twist, over het regt tot de opvolging in deeze Hertogdommen,

1609.

en zenden hunne Gemagtigden naar Antwerpen.

Dood des Hertogs van Kleeve.

tus-

(r) Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 3 & suiv.

(s) Resol. Holl. 16, 19, 20, 27 Blaart, 3 April 1609. blz 75, 77, 89, 92. Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 14, 16, 17.

(t) Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 53, 54.

1609. tusfchen de Spaanfchen en Staaten, geene andere verwagting hadt, of de handeling zou, terftond, afgebroken en de wapenen hervat geweest zyn. Ook verklaarden de Staaten, terftond, dat zy zig kanten zouden, tegen alle onderneemingen der Aartshertogen, in de Landen van Kleeve en Gulik. Ja Prins Maurits, die te Bergen op Zoom was, fprak van, zonder uitfel, krygsvolk derwaards te zenden, eer men van anderen voorkomen werdt. Doch de Aartshertogen toonden geene gezindheid altoos, tot het afbreken der handeling. Richardot verklaarde zelfs, dat zy zig niet moeijen zouden, met de Kleeffche zaaken. Ook waren de Staaten zo ingenomen met de begeerte, om een einde te zien van den veertigjaarigen oorlog, dat het fterfgeval des Hertogs van Kleeve hen niet verhinderde te fluiten (*u*). Men tradt dan, de wapenfchorfing, eerst nog eens of tweemaal verlengd geweest zynde (*y*), eindelyk, op den negenden van Grasmaand, tot de tekening van een twaalfjaarig Bestand; waarvan wy nu den inhoud moeten te boek ftellen:

Het
twaalf-
jaarig
Bestand
wordt
gete-
kend.

- XIX.
Inhoud
van het
Verdrag
deswege
gemaakt.
* Quali-
teit.
- ” Vooraf, verklaarden de Aartsherto-
 ” gen, zo in hunnen naam als in dien des
 ” Konings van Spanje, dat zy te vrede wa-
 ” ren, met de algemeene Staaten der Ver-
 ” eenigde Gewesten, te handelen, in * hoe-
 ” da-

(*u*) *Negotiat. de JEANN. Tom. IV. p. 31, 39, 45, 47, 50, 51, 52, 54, 57, 59, 61.*

(*y*) *Negotiat. de JEANN. Tom. IV. p. 21. GROTH Hist. Lib. XVIII. p. 565.*

„ danigheid en als dezelve houdende voor 1609:
 „ vrye Landen, Gewesten en Staaten, op _____
 „ welken zy niet † eischten: en, dat zy, † *pretens*
 „ in de gemelde naamen en hoedanighe- *deren.*
 „ den, een Bestand maakten, op de vol-
 „ gende voorwaarden: als, dat het Be-
 „ stand twaalf jaaren duuren zou, binnen
 „ welken, alle vyandlykheden, in de we-
 „ derzydsche Landen en ter zee, zouden
 „ ophouden. Dat elk de Landschappen,
 „ Steden, Landen en Heerlykheden, die
 „ hy tegenwoordig bezat, zou blyven be-
 „ zitten, met de vlekken, dorpen, gehug-
 „ ten en platten landen, van dezelve afhan-
 „ gende. De wederzydsche onderzaaten en
 „ inwooners zouden, geduurende het Be-
 „ stand, onderlinge vriendschap en koop-
 „ handel hebben; welken de Koning van
 „ Spanje nogtans verfondt bepaald te zyn,
 „ aan zyne Ryken en Landen in Europa,
 „ en aan alle anderen, alwaar 's Konings
 „ vrienden en bondgenooten, by onderlin-
 „ ge inwilliging, handel dreeven; doch bui-
 „ ten de gemelde paalen, zouden de Staa-
 „ ten niet mogen handelen, zonder 's Ko-
 „ nings uitdrukkelyk verlof, behalve in
 „ de Landen van zulke Mogendheden, die
 „ 't hun zouden willen toelaaten; en die,
 „ deswege, zo min als zy, door den Ko-
 „ ning, zouden ontrust worden. 't Bestand
 „ zou, buiten de gemelde paalen, niet voor
 „ een jaar na deezen dag, ingaan, ten wa-
 „ re men, aldaar, eerder kennis van het
 „ zelve geeven kon. De wederzydsche In-
 „ gezetenen zouden, in elkanders Landen,

1609. „ geene meerder regten en lasten behoe-
 „ ven te betaalen, dan de eigen' onder-
 „ zaaten, of die van vrienden en bondge-
 „ nooten. De Ingezetenen der Vereenigde
 „ Gewesten zouden, in de Landen des Ko-
 „ nings en der Aartshertogen, dezelfde
 „ vryheid hebben, welke den onderzaaten
 „ des Konings van Groot-Britanje, by het
 „ jongste verdrag en deszelfs geheime pun-
 „ ten, vergund was (w). Koopluiden
 „ en schippers zouden, wederzyds, niet
 „ mogen aangehouden en bekommerd wor-
 „ den, dan om hunne byzondere schulden,
 „ Zo men de lasten, op de Koopmanschap-
 „ pen geheeven wordende, te onmatig
 „ bevondt, zouden 'er, op 't eerste verzoek,
 „ wederzydsche gemagtigden benoemd wor-
 „ den, om dezelve te maatigen, zonder
 „ dat het Bestand egter zou geagt worden
 „ gebroken te zyn, zo zy 't niet mogten
 „ kunnen eens worden. Vonnissen, tus-
 „ schen perfoonen van verscheiden' par-
 „ tyen geweest, zonder wederproken te
 „ zyn, zouden niet uitgevoerd mogen wor-
 „ den, gedurende het Bestand. Ook zou
 „ men geene Brieven van schâverhaaling
 „ verleenen, dan naar den inhoud der Kei-
 „ zerlyke wetten, en met kennisse van zaa-
 „ ken. Men zou, met geene schepen of
 „ volk van oorloge, in zulk een getal,
 „ welk argwaan geeven kon, in elkanders
 „ havens, of op elkanders reeden, mogen

32 ko-

(w) Zie Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 2259. en hier voorn.
 174.

„ komen, dan met verlof, of in hoogen
 „ nood. Zulken, wier goederen, geduu-
 „ rende den oorlog, aangeslaagen en ver-
 „ beurd verklaard waren, zouden, uit kragt
 „ van dit Verdrag alleen, wederom mo-
 „ gen treden in 't bezit derzelven, onaan-
 „ gezien ze reeds verpand, verkogt of weg-
 „ gegeven mogten zyn, mids zy dezelve
 „ niet vervreemdden, verminderden of be-
 „ zwaarden, dan met kennisse der Aarts-
 „ hertogen of Staaten: uit hoofde van wel-
 „ ke overeenkomst, de erfgenaamen van
 „ wylen den Prinsse van Oranje ook in de
 „ Zoutmagazynen van Bourgondie, met de
 „ bosfchen, daartoe behoorende, zouden
 „ hersteld worden: ook zou het Regtsge-
 „ ding, wegens Chatelbelin, by 't leeven
 „ van gemelden Prinsse, voor 't Hof van
 „ Mechelen, aangevangen, binnen een
 „ jaar, worden uitgesproken. Zo de Fis-
 „ kaal van de eene en de andere zyde ee-
 „ nige aangellaagen' goederen mogt ver-
 „ kogt hebben, zou hy den voorigen eige-
 „ naar, geduurende het Bestand, intrest
 „ van den prys betaalen moeten, tegen den
 „ penning zestien, op de naarstigheit der
 „ tegenwoordige bezitteren. Doch zo eeni-
 „ gen der gemelde goederen, door 't Ge-
 „ regt, voor schuld, mogten verkogt zyn,
 „ zouden de voorige eigenaars dezelve,
 „ voor den koopprys, wederom naar zig
 „ mogen neemen, mids zig, ten langste,
 „ binnen een jaar, verklaarende: 't welk
 „ nogtans geene plaats hebben zou, om-
 „ trent verkogte huizen, ter oorzaake der

1609. » verbeteringen, door de verkrygers, daar-
 » aan gedaan: welke verbeteringen, om-
 » trent gronden en andere goederen, in ge-
 » val van herkoop, den verkrygeren zou-
 » den moeten goed gedaan worden, naar
 » de schatting van den Regter; voor 't be-
 » loop van welke, de gronden en erven
 » zouden verbonden blyven, tot den tyd
 » der voldoeninge toe. Zo iemants plaats,
 » met verlof der Overheid, tot vesting of
 » andere openbaare werken, verbruikt wa-
 » re, en hy, uit kragte van dit Verdrag,
 » in 't bezit derzelve, zou moeten hersteld
 » wordeu; zou hy zig met de schatting des
 » gewoonlyken Regters te vrede moeten
 » houden, ten ware men onderling over-
 » een kwame. Geestelyke goederen, ge-
 » legen in de Vereenigde Gewesten, en
 » niet verkogt, voor den eersten van Louw-
 » maand des jaars 1607, zouden te rug ge-
 » geven worden, om, geduurende het Be-
 » stand, te worden bezeten. Doch van die
 » vroeger verkogt of in betaaling gegeven
 » waren zou men intrest betaalen, tegen
 » den penning zestien: en dit zou ook van
 » de zyde der Aartshertogen geschieden.
 » Zy, aan welken eenige verbeurdver-
 » klaarde goederen behoorden te rug gege-
 » ven te worden, zouden niet gehouden
 » zyn, eenige agterstallige renten of lasten
 » te voldoen. Van goederen, verkogt om
 » gedykt of herdykt te worden, zou men
 » niet dan de opstallen mogen te rug vor-
 » deren. Vonnissen van verbeurdverklaa-
 » ring, geweest tegen zulken, die den
 » Reg-

22 Regter gekend en hunne zaak verdedigd 1609.
 22 hadden, zouden stand grypen, en niet
 22 mogen tegengegaan worden, dan door
 22 den gewoonlyken weg. De wederzydsche
 22 Officiers en Wethouders in de Steden en
 22 sterke Plaatsen zouden gemagtigd wor-
 22 den, om den eigenaaren 't bezit hunner
 22 goederen, geduurende 't Bestand, te bezor-
 22 gen. De onroerende goederen en vervallen
 22 inkomsten zouden geene wedergee-
 22 ving onderhevig zyn: ook zouden schul-
 22 den, van de eene of de andere zyde, kwyt-
 22 gescholden voor den eersten van Louw-
 22 maand des jaars 1607, vernietigd blyven.
 22 De tyd des oorlogs, te beginnen van den
 22 jaare 1567, zou niet gerekend worden,
 22 om * verjaaring te maaken, tusfchen hen, * *Præ-*
 22 die verschillende partyen gevolgd had- *scriptie.*
 22 den. Die naar onzydige Plaatsen gewee-
 22 ken waren, zouden de voordeelen van
 22 het Bestand mogen genieten, en komen
 22 wonen, waar zy 't goetvonden. Ge-
 22 duurende het Bestand, zou men, weder-
 22 zyds, in de Nederlanden, geene nieuwe
 22 fterkten mogen maaken. Om schulden
 22 van wylen den Prinse van Oranje, ge-
 22 maakt na 't jaar 1567, noch wegens las-
 22 ten, gevallen, geduurende 't beslag zy-
 22 ner goederen, zouden die van Nassau niet
 22 mogen gemoeid worden. Zo eenig by-
 22 zonder Perfoon iets ondernam, ftrydig
 22 met dit Bestand, zou de schade gebeterd
 22 moeten worden, ter plaatse, daar zy
 22 gevallen ware, zonder dat het Bestand,
 22 anders dan na geweigerd regt, zou ge-

1609.

„ agt worden gebroken te zyn. Ontertfe-
 „ nisten, uit haat van oorloge geschied,
 „ zouden van geener waarde zyn. De we-
 „ derzydfche onderzaaten der Aartsherto-
 „ gen en Staaten zouden van elkanderen
 „ kunnen erven. Alle krygsgevangenen
 „ zouden, zonder losgeld, ontilaagen wor-
 „ den. Tot handhaaving van dit Verdrag,
 „ zou men, wederzyds, zee en rivieren
 „ vry en veilig houden, en muiters, loo-
 „ pers, zee- en landroovers, naar behoo-
 „ ren, straffen. Partyen beloofden, niet
 „ te zullen gedoogen, dat iemand het Be-
 „ stand fchonde; of, zo 't gefchiedde, zulks,
 „ terftond, te doen beteren; waartoe de
 „ Koning en de Aartshertogen ook hunne
 „ opvolgers verbonden, met afstand van
 „ alle wetten en gewoonten, met het zel-
 „ ve, ftydende. Het tegenwoordig Ver-
 „ drag zou, door de Aartshertogen en Staa-
 „ ten, binnen vier dagen, bekrachtigd wor-
 „ den: ook verbonden zig de Aartsherto-
 „ gen, om het, binnen drie maanden, door
 „ den Koning van Spanje, te doen bekrach-
 „ tigen: midlerwyl, zou het, terftond na
 „ de bekrachtiging der Aartshertogen en
 „ Staaten, alomme, worden afgekondigd,
 „ zullende alle vyandykheden, van nu af,
 „ ophouden (x).” By deeze punten, die
 „ openbaar waren, hadden de Spaanfchen,
 „ na veel aanhoudens, en door tufchenspraak
 „ der Franschen, nog, in 't heimelyk, ver-
 „ kree-

Heime-
 lyke
 punten.

(x) Groot-Plakaatb. I. Deel, kol. 55. METER. XXX. Boek f. 576 versf.

kreegen „ dat, in de platte Landen van 1609.
 „ Brabant, die onder 't gebied der Staaten
 „ stonden over te gaan, en alwaar, tot
 „ hiertoe, de Roomfche Godsdienst, o-
 „ penlyk, geoeffend was, in dit fluk, gee-
 „ ne verandering gemaakt zou worden (y).”
 De gezanten Jeannin en de Rusfy leverden
 hiervan eene fchriftelyke verklaring aan
 de Aartshertogen, welke zy egter, nader-
 hand, nader ophelderden, in eene tweede,
 behelzende „ dat de Bifchop van Antwer-
 „ pen, in de gemelde Landen, geen Regts-
 „ gebied zou mogen oefenen, ftrydig met
 „ de bevelen der Staaten; noch dat men,
 „ aldaar, eenig geloofsonderzoek zou mo-
 „ gen doen, of iemand der opgezetenen
 „ noodzaaken, tot den Roomfchen Gods-
 „ dienst.” Daarentegen, hadden de Staaten
 van de Fransche en Engelsche gezanten,
 eene fchriftelyke verklaring bekomen,
 „ dat de Spaanfche Gemagtigden, dik-
 „ wils, erkend hadden, dat, in het punt
 „ raakende den handel, Indie begrepen
 „ was, en dat de Staaten hadden toege-
 „ staan, dat daarvan geen uitdrukkelyk ge-
 „ wag gemaakt zou worden, op 't verzoek
 „ der gezanten, die verzekerd hadden, dat
 „ het van gelyke kragt zyn zou. Dat, wy-
 „ ders de meening der Staaten geweest was,
 „ dat al wat de Spanjaards, in de Indien,
 „ tegen hen ondernamen, zy tegen de Span-
 „ jaards onderneemen zouden: dat, zo
 „ hunne bondgenooten in die gewesten
 „ wer-

(y) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 77, 181.*

1609

„ werden aangetast , het beschermen der-
 „ zelve niet slyden zou met het Bestand ;
 „ en dat de Baronny van Breda , het Mark-
 „ graaffchap van Bergen op Zoom en de
 „ gevolgen der Stad Graave , binnen de
 „ grenzen der Staaten , betrokken wer-
 „ den (z).” Voorts , verklaarden de Gemag-
 „ tigten der Staaten , op het aanhouden der
 „ Fransche gezanten „ dat , onder hen , die
 „ gerekend zouden worden , wederom te
 „ mogen treden in het bezit hunner goe-
 „ deren , ook begreepen zouden zyn de
 „ erfgenaamen van den Prins van Espi-
 „ noi ; die eertyds de zyde der Staaten ge-
 „ houden hadt : en dat , zo het huis van
 „ Ligne , welk thans deeze goederen be-
 „ zat , zwaarigheid maakte , om dezelve
 „ weder te geeven , de Staaten , daarente-
 „ gen , den huize van Espinoy zouden toe-
 „ wyzen de heerlyke goederen van Was-
 „ senaar in Holland , den huize van Ligne
 „ toebehoorende.” Jeannin hadt deeze
 „ gunst verworven , uit aanmerking van de
 „ diensten , den Staaten gedaan door den *Her-
 „ toge van Sully* , die thans het opperbewind
 „ over de geldmiddelen in Frankryk hadt , en
 „ veel hadt toegebracht , tot het spoediger o-
 „ vermaaken der onderstandgelden aan de
 „ Staaten. Zyne Dogter was gehuwd aan het
 „ huis van Espinoy (a). 't Bestand werdt , ter-
 „ stond , bekragtigd , door de Aartshertogen
 „ en de Staaten , en , met de vereischte pleg-
 „ iig.

't Bestand
 wordt af-
 gekon-
 digd.

(z) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 76.*

(a) *GROFII Hist. Libr. XVIII. p. 366.*

tigheden, afgekondigd: 't welk, in den Haage, op den eenentwintigsten van Grasmaand, 1609. geschiedde.

Eer nog het Bestand geslooten werd, hadden de Staaten, dikwils, aangehouden by de Fransche en Engelsche gezanten, dat de Vryheid en Oppermagt der Vereenigde Gewesten, ook door de Koningen, hunne meesters, schriftelyk, erkend mogt worden. Oldenbarneveld inzonderheid hadt hierop, meermaalen, gedrongen by Jean- nin. Veelligt, vorderde men zulk eene schriftelyke erkentenis, om zig, met dezelve, te dekken, tegen de eischen, die beide de Kroonen, uit kragte van 't gene, te vooren, met dezelve, gehandeld was, of uit eenigen anderen grond, op de Vereenigde Gewesten, zouden mogen maaken. Doch wat hiervan zyn moge; Henrik en Jakob beide weigerden zulk eene verklaring. Henrik, om dat hy, gelyk hy zynen gezanten schreef, zynen eigen' zaaken geen nadeel wilde toebrengen: en Jakob, waar- schynlyk, om dezelfde reden. Ten minste, hadden de Engelschen thans nog zo veel op met het gezag, welk zy meenden te hebben, in de Vereenigde Gewesten, dat 's Konings gezant, te Konstantinopole, om- trent deezen tyd, wel durfde verspreiden, dat deeze Staat onderworpen was aan Groot- Britanje (b).

Doch de twee Koningen maakten minder
zwaa- De twee
Konin-

(b) Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 230, 245, 248, 259, 271, 291, 313, 319. Tom. IV. p. 25, 150.

1609. zwaarigheid, om zig borgen te verklaren voor de onderhouding van 't Bestand (c): en in 't Verdrag, welk hiervan gemaakt werdt, was, eenigszins, begreepen de erkentenis, die de Staaten begeerd hadden. Het werdt, in den Haage, op den zeventienden van Zomermaand, getekend, en behelsde „ dat de Verdragen, in 't voorleeden jaar, door de Koningen van Frankryk en Groot-Britanje, met de Staaten, gesflooten, tot beter bewaaring der vrede, welke men toen dagt te treffen; stand „ zouden grypen, geduurende het Bestand, „ en dat de hulp, den Staaten, by dezelve, beloofd, hun verleend zou worden, „ 't zy dat het Bestand, in Europa, of in „ de Indiën, geschonden werdt, door of „ van wege den Koning van Spanje of de „ Aartshertogen; mids de twee Koningen, „ zo wel als de Staaten, van het schenden „ des Bestands oordeelden. Waartegen de „ Staaten zig verbonden, om, geduurende „ den tyd des Bestands, geen verdrag te „ maaken met den Koning van Spanje, „ noch met de Aartshertogen, buiten be- „ williging der twee Koningen; die beloofden, ook geen verdrag met eenige Mo- „ gendheid, wie zy ook ware, te zullen „ maaken, tot benadeeling van het tegen- „ woordig Verdrag en van de vryheid der „ Staaten, voor welker behoudenis, en „ voor die van hunnen Staat, zy, als hunne „ goe-

(c) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 384, 393. Tom. IV. p. 17, 25.*

„goede vrienden en bondgenooten, zorgen 1609.
 „wilden (d).”

Doch na het sluiten van 't Bestand, bleeven 'er nog twee zaaken af te doen, op welken de Franschen zeer gezet waren, het schadeloos stellen van Prinsse Maurits, en het vermeerderen van zyn gezag, in de Regeeringe: en 't zal der moeite wel waardig zyn, beknoptelyk te ontvouwen, wat hierover gehandeld werdt. Wy hebben reeds, by eene andere gelegenheid, aangemerkt, dat de Prins veel nadeels stondt te lyden by het Bestand; vooral zo de wedden, welken hy, als Kapitein en Admiraal-Generaal, genoot, werden ingehouden, of merkelyk besnoeid. Zyn aandeel van de buiten en brandschattingen miste zy zekerlyk. Ook verloor hy de Steden en Heerlykheden Lingen en Meurs, die den vyand in handen gevallen waren; en, by 't Bestand, aan hem stonden te blyven. En 't schein veelen ten hoogste redelyk, dat men hem, in deeze schade, te gemoet kwame (e). Jeannin, den Prins naauwer willende verbinden aan de belangen van Frankryk, drong 'er sterk op, uit 's Konings naam; Oldenbarneveld was 't met hem eens; doch begreep, nevens anderen, dat zulks eerst na 't sluiten van 't Bestand behoorde te geschieden, op dat men 't niet scheene te doen uit noodzaaklykheid, en om den Prins te dringen, tot

XXI.

Prins Maurits wordt schadeloos gesteld; wegens het nadeel, welk hy, by het Bestand, stondt te lyden.

(d) *Traité de Garantie dans les Negot. de JEANN. Tom. IV. p. 159.*

(e) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 394, 405, 413. Tom. IV. p. 17, 163.*

1609.

tot bewilliging in 't Bestand, welk toch, dagt hy, zonder deeze bewilliging, wel kon geslooten worden (*f*). Maar 't Bestand was zo dra niet gebragt, op eenen goeden voet van te zullen geslooten worden, of Jeannin vernieuwde zyn verzoek (*g*). De Prins kreeg 'er kennis van, en bedankte 'er de Fransche gezanten voor. De Staaten beslooten, nog in Lentemaand, toen 't Bestand genoegzaam gereed was, den Prinse alle zyne wedden, beloopende tagtigduizend guldens in 't jaar, te laten behouden, hem, daarenboven, in de plaats der brandschattingen en verbeurdverklaringen, nog tagtigduizend guldens toestaande. In geval hy kwame te trouwen, beloofden ze hem nog vyfentwintigduizend guldens, jaarlyks; en zo hy ongehuwd kwame te overlyden, stonden ze toe, dat Graaf Henrik Fredrik en deszelfs kinderen hem opvolgden. Jeannin zocht te wege te brengen, dat deeze vyfentwintigduizend guldens den Prinse, van nu af aan, werden toegelegd (*h*). De Prins zag dit ook gaarne. Ook geschiedde het, sedert (*i*). Maurits toonde nimmer genegenheid tot trouwen. Henrik de IV. zou niet gaarne gezien hebben, dat het geschied ware, zonder zynen raad in te neemen, en wenschte, dat hy zig liever met het Huis van Brandenburg of Hesen, dan met dat van Groot-

(*f*) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 175.*

(*g*) *Negotiat. de JEANN. Tom. III. p. 340, 375, 377, 404.*

(*h*) *Resol. Holl. 24 Maart 1609. bl. 86. Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 15, 18, 19.*

(*i*) *Resol. Holl. 13 Juny 1609. bl. 165. Resol. van Confid. ten tyde van DE WITT, bl. 203.*

Groot-Brittanje verbondt (*k*). Voorts, werd de wedde van Graave Henrik Fredrik ook verhoogd, tot op dertigduizend guldens. De inkomsten van Graave Willem Lodewyk werden, insgelyks, vermeerderd, en beliepen nu omtrent vyftigduizend guldens, in 't jaar (*l*). Daarenboven, bragten de Staaten en de Fransche gezanten te wege, dat de Aartsherogogen den erfgenaamen van wylen den Prinsfe van Oranje driemaalhonderdduizend guldens eens beloofden, in vergoeding van verscheiden' inkomsten, deezen Prinsfe, eertyds, uit Brabant en Vlaanderen, toegelegd, toen de Hertog van Anjou de Nederlanden regeerde (*m*). Waarmede men het huis van Nasfau rekende schadeloos gesteld te hebben.

Maar Frankryk, en veelen hier te Lande waren van oordeel, dat men Prinsfe Maurits ook meerder gezag in de Regeeringe geven moest, dan hy tot hiertoe gehad hadt. Henrik de IV. was hierop zonderling gezet, alzo hy Maurits zeer vreemd hieldt van de Spaansche heerschappy, die hy ook zocht te verkleinen (*n*). Hy belastte, hierom, zynen gezanten, kort na 't sluiten van 't Bestand, te arbeiden, om Maurits meer gezags te doen opdraagen; mids Oldenbarneveld, te gelyk, in 't bewind bleewe (*o*). 't Bestand zelf scheen, hiertoe, meer aanleiding te geven dan de vrede gedaan zou hebben. De verwagting van oorlog, die ligtelyk op 't Bestand volgen

XXII.
Handeling over 't veranderen van den vorm der Regeeringe.

(*k*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 26.*

(*l*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 19.*

(*m*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 38, 58, 59, 78.*

(*n*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 65.*

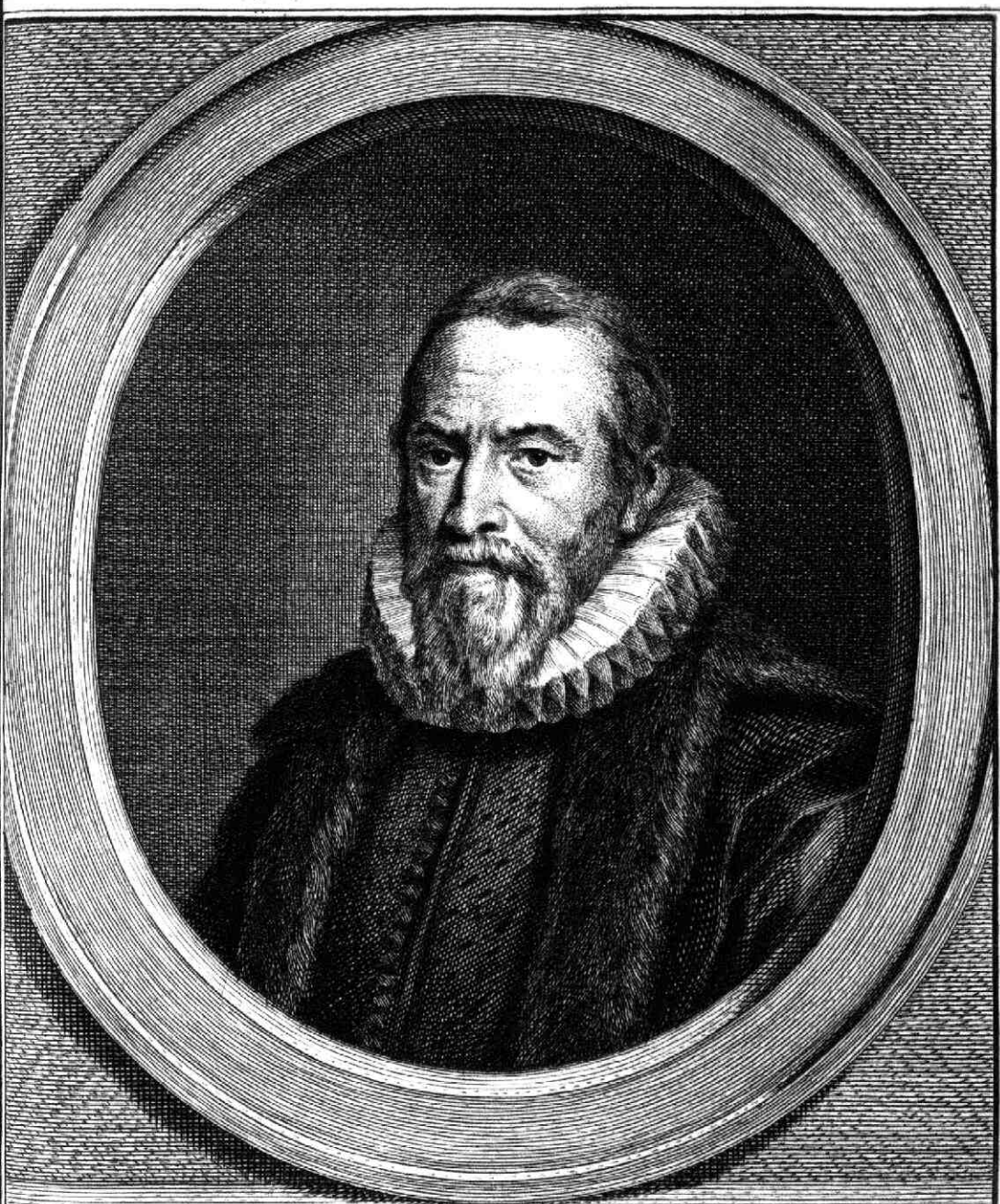
(*o*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 71.*

1609. gen kon, moest te wege brengen, dat men den Prinse, die zig inzonderheid in den kryg geagt gemaakt hadt, meer naar de oogen zag en vergenoegde, dan men, veeligt, in eenen tyd van vrede, gedaan zou hebben (p). De Prins hadt zelf verklaard, dat de vyand hem een millioen gouds en verscheiden' Heerlykheden in Duitschland toegezeid hadt, zo hy zig derwaards begeeven wilde: ja dat hem de Aartshertogen grooter gezag in den Vereenigden Staat dan hy ooit gehad hadt, en zelfs niet donkerlyk de Opperheerschappy hadden aangeboden, zo hy zig met hen wilde vereenigen (q): al het welke hy nogtans van de hand gewezen hadt. 't Scheen, derhalve, niet onredelyk, dat men hem, vrywilliglyk, eenig meerder gezag opdroege, en, ten dien einde, eenige verandering maakte in den tegenwoordigen vorm der Regeeringe, die, sedert eenige jaaren, eene andere gedaante aangenomen hadt, dan zy, in den aanvang des oorlogs, plag te hebben.

XXIII. Het voorig gedeelte dezer Geschiedenisfe heeft ons doen zien, dat het beleid der zaken des bondgenootschaps, in 't begin, plag te staan aan wylen den Prinse van Oranje en aan de Raaden, hem toegevoegd: en dat, daarna, ten tyde van Leicester, de algemeene Staaten, die, te vooren, niet geduuriglyk plagten te zitten, allengskens, geduuriglyk byeen kwamen, en het opperbeleid der oorlogs- en vredehandelingen, met het gene

(p) *Negotiat. de JEANN. Tom. II. p. 174.*

(q) *Negotiat. de JEANN. Tom. I. p. 165.*



JOHAN VAN OLDENBARNEVELD,
Heer van Berkel en Rodenrys,
Advokaat 's Lands van Holland.

A. Schuman del.

J. Hebraaken fec.

'er aan vast was, meer en meer, aan zig trok-
 ken. Van dien tyd, verminderde het gezag
 des Raads van Staate: waartoe, waarſchyn-
 lyk, ook geholpen heeft het afzyn van Prin-
 ſe Maurits, het hoofd van deezen Raad;
 die, doorgaans, te velde zynde, zig weinig
 met zaaken van Regeeringe kon ophouden.
 Tegenwoordig, was de Vergadering der al-
 gemeene Staaten tot eenen hoogen trap van
 aanzienlykheid geſteegen: wordende haa-
 ren luister niet weinig vermeerderd, door
 het geduurig ontvangen en hooren der ge-
 zanten van magtige Vorſten, ter gelegen-
 heid der gewigtige handlinge van 't Be-
 ſtand. Oldenbarneveld, ſchoon, in naam,
 alleenlyk een dienaar der Staaten van Hol-
 land, deelde in dit gezag. Hy was, van we-
 ge dit Geweſt, gewoonlyk afgevaardigd in
 de vergadering der algemeene Staaten, daar
 hy de ſtem van Holland, het aanzienlykſte
 der zeven geweſten, zeer wel wist te doen
 gelden. En het groot gezag, welk hy zig,
 door zyne langduurige dienſten, by de Staa-
 ten van Holland, zyne meesters, verkree-
 gen hadt, was oorzaak, dat hy de ſtemmen
 hunner Vergaderinge, gemeenlyk, kon lei-
 den naar zynen zin. De meeste andere Ge-
 weſten voegden zig naar Holland: waaruit
 ligtelyk af te neemen is, hoe veel de Ad-
 vokaat vermogt, in de Vergadering der al-
 gemeene Staaten (*). In Zeeland alleen, hadt
 Prins Maurits het meeste vermogen: en wy
 hebben gezien, dat zyne Doorlugtigheid,
 door

1609.

Groot
gezag
van Ol-
denbar-
neveld.(*) *Negotiat. de JEANN. Tom. I. p. 65.*

1609. door middel van dit Gewest, het besluit tot vrede of bestand, welk Oldenbarneveld dreef, lang wist tegen te houden.

Gebrek in den tegenwoordigen vorm der Regeeringe. Doch men ontdekte, by deeze gelegenheid, gelyk te vooren meermaalen, by anderen, een merkelyk gebrek, in den tegenwoordigen vorm der Regeeringe. Men vondt, dat 'er geen vastgesteld middel was, om de geschillen, tusfchen de byzondere Gewesten, en tusfchen de Steden van elk gewest, volstrektelyk en met gezag, te besliffen. By het negende Lid van de Utrechtsche Vereeniging, waren de geschillen tusfchen de Gewesten, over zaaken van bestand, vrede, oorlog en belasting, wel verbleeven aan de Stadhouders; doch alleen by voorraad, en aan de Stadhouders, die 'er toen waren (s): 't welk, veelligt, ook eene der redenen geweest is, waarom, in de handeling van 't Bestand, de meeste Gewesten zig niet verbonden rekenden, het verschil met Zeeland aan de uitspraak der Stadhouderen te verblyven: schoon de Zeeuwen beweerden, dat zulks, uit kragte der Utrechtsche Vereeniging, behoorde te geschieden. Zy, die dit gebrek in den vorm der Regeeringe wilden wegneemen, en te gelyk Prinse Maurits grooter gezag geeven, sloegen, hierom, voor „ dat de zaaken van vrede, oorlog, „ verbonden met uitheemsche Mogendheden en belastingen verbleeven moesten „ worden, aan de Vergadering der algemeene Staaten; doch dat men eenen Raad „ van Staate moest opregten, van welken „ Prins

Middel om het te verbeteren.

(s) Zie VII. Deel, bl. 256.

Prins Maurits het hoofd, en de Graaven 1609.
 Willem en Henrik Fredrik, voor hun
 leeven, Leden moesten zyn; dat aan dee-
 zen Raad staan moest de beflifing van
 alle gefchillen, die tuffchen de Gewesten
 voorvielen: ook de uitvoering van 't ge-
 ne de algemeene Staaten beflooten had-
 den, zelfs door geweld, indien 't ver-
 eischt werdt; en, dat de Raad, voorts,
 op alle andere zaaken van Regeeringe,
 raadpleegen en befluiten mogt." Door
 middel van deezen Raad, zou, dagt men, de
 langwyligheid der raadpleegingen ter alge-
 meene Staatsvergaderinge weggenomen, en
 zaaken, die fpoed vereifchten, fpoediger af-
 gedaan kunnen worden (f)

Verscheiden' aanzienlyke luiden, hier te
 Lande, waren voor het opregten van zulk
 een' Raad. De Koning van Frankryk, zig
 verbeeldende, dat hy zig, onder de regee-
 ring van zodanig een' Raad, ligter vrienden
 in de Vereenigde Gewesten zou kunnen ver-
 krygen, tot bevordering zyner verdere oog-
 merken, hadt zynen gezanten gelast, daartoe,
 voorzigtelyk, te arbeiden (t). En wy hebben
 gezien (u), dat zy en de andere gezanten,
 al een en andermaal, openbaare aanmaanin-
 gen gedaan hadden, om de Regeering te her-
 ftellen; welke aanmaaningen, op den der-
 tienden van Bloecimaand deezes jaars, nog
 eens herhaald werden (v). Onder de hand,
 hadt

(f) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 63.*

(t) *Negotiat. de JEANNIN Tom. I. p. 433, 436, 450.*

(u) hier voor, *bl. 371, 420.*

(v) *Propof. dans les Negotiat. de JEANN. Tom. IV. p. 116.*

1609.

hadt Jeannin niet verzuimd, hiervan, byzonder met sommigen te handelen (w); en genoeg te verstaan gegeven, dat zyn inzicht was, Prinse Maurits meer gezags te doen opdraagen. Eenige dienaars en vrienden van den Prinse oordeelden zelfs, dat men, ten zynen behoefte, 't Gemeenebest in een Vorstendom veranderen moest (x). François Franken, weleer Pensionaris van Gouda, en nu Raadsheer in den Hoogen Raad, hadt, in Wynmaand des voorleeden jaars, aan den Predikant Uitenbogaard verklaard „ dat „ Oldenbarneveld zelf hem, eenigen tyd ge- „ leeden, gezeid hadt, dat men zig niet met „ den vyand verdraagen moest, voor men „ 't Land in meerder verzekerdheid gesteld, „ en met Prinse Maurits gehandeld hadt, „ op gelyke voorwaarden, als weleer met „ zynen Heere Vader geschied was; doch „ dat de Advokaat hiervan, naderhand, „ niet meer gerept hadt (y).” Ook sprak men 'er, in 't geheel, weinig van, voor 't sluiten van 't Bestand. Groote zwaarigheid vondt Jeannin, in Oldenbarneveld tot de voorgeslaagen' verandering te doen bewilligen. De Advokaat begreep ligtelyk, dat zyn gezag merkelyk verminderen zou, zo dra de Prins aan 't hoofd van eenen Raad van Regeeringe geplaatst was. Men hadt, in de handeling van 't Bestand, gezien, hoe ligt 'er verschil komen kon, tuschen de Gewesten; en zo de Raad gezag hadt, om alle zulke ge-

Zwaarigheid, om 'er Oldenbarneveld in te doen bewilligen.

(w) *Negotiat. de JEANNIN Tom II. p. 12, 17, 22, 33.*

(x) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 207.*

(y) *UITENBOG. LEVEN EN VERANTW. Cap. X. ll. 156.*

schillen te besliffen, was by den zelve, of by den Prinse, die 'er 't hoofd van zyn zou, de geheele klem der Regeeringe, en de bekwaamheid des Advokaarts, om de gevoelens der Steden, in Holland, en der Gewesten, ter algemeene Staatsvergaderinge, te leiden naar zynen zin, kon hem weinig meer te stade komen. Jeannin dacht, dat men den Advokaat zou kunnen te vrede stellen, als men hem President maakte van den Raad (z). Doch 't blykt niet, dat hy 't heeft voorgeslaagen. Nogtans maakte hy een ontwerp van eenen Raad van Regeeringe: waarin de Koning meende, dat de Fransche gezanten, zo wel als de Engelschen, zitting behoorden te hebben (a). Doch dit ontwerp kon niet behaagen. Men zou niet geraaden gevonden hebben, uitheemschen Vorsten zo veel zeggens in 's Lands Regeeringe te geeven. Oldenbarneveld en anderen vreesden ook, voor nadeelige gevolgen van zulk een uitsteekend gezag, als men Prinse Maurits wilde opdraagen (b). Ook viel 't, schryft DE GROOT, zo gemakkelyk niet, eene wyze van Regeeringe, die men, twintig jaaren lang, met goeden voorspoed, gevolgd hadt, te veranderen: en zy, welker belang het was, dat de zaaken in den tegenwoordigen staat bleeven (c), bragten, ligtelyk, te wege, dat de onderhandelingen over 't hervormen der Regeeringe, eerst, tot na 't sluiten van 't Bestand,

1609.

De handeling blyft stecken.

(z) *Negotiat. de JEANN.* Tom. I. p. 64. Tom. III. p. 90. Tom. IV. p. 98, 105.

(a) *Negotiat. de JEANN.* Tom. I. p. 77. Tom. IV. p. 105.

(b) *Negotiat. de JEANN.* Tom. IV. p. 97, 99, 104, 119.

(c) GROTH *Hist. Libr.* XVII. p. 549.

1609. stand, en toen, tot na 't einde des jaars, verschooven werden (*d*): waarna zy, allengskens, in 't vergeetboek raakten.

XXIV. In Zomermaand, maakten de drie Broeders van Nasfau, door bemiddeling der Fransche gezanten, een onderling verdrag van verdeeling der Vaderlyke erfenisse. Filips Willem, Prins van Oranje, verzoent Don Emmanuel van Portugal met Prinse Maurits. Daarenboven, was 't hem gelukt, Don Emmanuel, die, gelyk wy te vooren verhaald hebben, tegen Maurits zin, met de Prinsesse Emilia getrouwd was, met den huize van Nasfau te verzoenen (*f*). Daarna, arbeidde men aan de verdeeling der erfenisse, waarover, somtyds, hevig geschil rees, tuschen de twee oudste broeders, Filips en Maurits (*g*). Eindelyk, trof men een Verdrag, op den zevenentwintigsten van Zomermaand, in 't byzyn der Fransche en Engelsche gezanten en van eenigen der Staatliche Gemagtigden op de handeling van 't Bestand. By het zelve, werdt „ Filips Willem aanbedeeld „ het Prinsdom Oranje, de goederen, in het „ Graaffchap Bourgondie gelegen, het Burggraaffchap van Besançon, de Baronnyen „ en Heerlykheden van Breda, Steenberg, Grimbergen, Diest en Sichem, het „ Burggraaffchap van Antwerpen, de Heerlyk-

Verdrag van Verdeeling der naalaatschap van wylen Prinse Willem.

(*d*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 131, 132.*

(*e*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 108, 127.*

(*f*) *MÉTÉR. XXX. Book. f. 575.*

(*g*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 97, 143.*



PHILIP'S GUILLAUME,

*by der gratie Gods,
Prinse van Oranje,
Grave van Nassau, etc.
Baron van Breda, Diep, Gimbergen, etc.*

„ lykheden van Herftal, Ruthen, Zeelhem, 1609.
 „ Warneton, en alle de goederen, in Bra-
 „ bant en Vlaanderen gelegen, benevens
 „ het vrugtgebruik, geduurende zyn leeven,
 „ van het Graaffchap Vianden en van de
 „ Heerlykheden S. Vit, Butgenbach, Daas-
 „ borg en alle de andere goederen, leggen-
 „ de in 't Land van Luxemburg, van wel-
 „ ken de eigendom aan Prinfe Maurits toe-
 „ gelegd werdt; en eindelyk, een derde ge-
 „ deelte van de driemaalhonderdduizend
 „ guldens, den drie broederen, door de
 „ Aartshertogen, toegewezen: uit welk
 „ derde gedeelte hy egter gehouden zou
 „ zyn, zyne oudfte Zuster, de Graavinne
 „ van Hohenlo, te voldoen. Prins Maurits
 „ verkreeg, voor zyn aandeel, het Mark-
 „ graaffchap van Veere en Vlisfingen, de
 „ Heerlykheid van Domburg, en de ande-
 „ re goederen, in Walcheren gelegen, de
 „ Heerlykheden van Niervaart, van Graa-
 „ ve en het Land van Kuik, en van de Lek
 „ en Polanen, met den eigendom van het
 „ Graaffchap Vianden en de andere Lu-
 „ xemburgfche goederen: voorts het regt
 „ op de Baronny en Heerlykheid van Lin-
 „ gen en Kloppenburg, en 't gene 'er meer
 „ toebehoort, en het derde van de opge-
 „ melde fomme, door de Aartshertogen,
 „ beloofd, mids hy zyner Zuster, der Prin-
 „ fesse van Portugal, en Graave Willem Lo-
 „ dewyk, uit hoofde zyner overleeden' Ge-
 „ maalinne, Anna van Nasfau, ieder, we-
 „ gens een jaarrente van tweeduizend gul-
 „ dens, voldoening gave: waartegen de

1609.

„ gantsche nalaatenschap der laatstgemelde
 „ aan Prinse Maurits en aan de Prinsesse
 „ van Portugal vervallen zou. Aan Prinse
 „ Henrik werden toegelegd de Heerlykhe-
 „ den van Geertruidenberg, hooge en laa-
 „ ge Zwaluwe, Drummelen, Waspik, Stant-
 „ haazen, Almonde, Dubbelmonde en Twin-
 „ tighoeven, met de vischeryen, by Geer-
 „ truidenberg, en het overig derde deel van
 „ de somme, door de Aartsbetrogen, be-
 „ loofd; mids daaruit voldaan wierdt de
 „ lyftogt der Prinsesse Weduwe, zyne Moe-
 „ der. Voorts, verbonden Filips Willem en
 „ Maurits zig, om de nog onbetaalde schul-
 „ den van den boedel huns Vaders, tot eene
 „ somme van honderdenvyftigduizend gul-
 „ dens toe, indien zy zo veel beloopt mog-
 „ ten, te voldoen: doch 't gene zy meer be-
 „ liepen zouden de drie broeders, ieder voor
 „ een derde, betaalen. Schulden, ter oor-
 „ zaake van den oorlog gemaakt, zouden
 „ hieronder egter niet begreepen zyn; maar
 „ men verzogt de Staaten, dezelve tot
 „ hunnen laste te willen neemen. De Prin-
 „ ses van Portugal werdt verzogt, zig te
 „ willen vergenoegen, met de rente van
 „ vyfendertighonderd guldens, te losfen te-
 „ gen den penning twintig, haar, door de
 „ Vereenigde Staaten, toegelegd: en de
 „ Dogters van Vrouwe Charlotte van Bour-
 „ bon, met eene gelyke rente van zesdui-
 „ zend guldens, ten laste der Staaten, en
 „ met de Landeryen, in 't Hertogdom van
 „ Bourgondie gelegen. Eindelyk, verklaar-
 „ de Filips Willem en Henrik, aan den

„ voet

voet van dit Verdrag, dat Maurits, op 1609.
 geene andere voorwaarde, in het zelve be-
 willigd hadt, dan op deeze, dat de Staaten
 hem en zynen erfgenaamen, voor het einde
 van Wynmaand naastkomende, eene jaar-
 rente van vyfentwintigduizend guldens ver-
 eeren zouden; gelyk hem toegezeid
 was (h)."

Omtrent deezen tyd, beslooten de Staaten
 een gedeelte van hun Krygsvolk af te danken.
 't Getal deszelfs beliep, volgens de jongste
 monsterrollen, twee enveertigduizend knechten
 en vierduizend paarden (i). Nu werden alle
 de vendels, tot op zeventig man, ieder, ver-
 minderd, zonder dat een eenig vendel geheel
 werdt afgedankt: 't welk den bevelhebberen
 groot genoegen gaf. Na deeze vermindering,
 beliep het getal der troepen, volgens de mon-
 sterrollen, nog omtrent dertigduizend knechten
 en drieduizend paarden, die, naar ge-
 woonte, tegen agt en twee derde maanden in
 't jaar, betaald werden (k). De Aartshertogen
 ontfloegen, ten zelfden tyde, ook veel
 krygsvolk, Hoogduitschen en anderen, uit
 hunnen dienst (l). Te Lingen, en te Olden-
 zeel, ontstondt, wat laater, eene gevaarlyke
 muitery, die eerst, met eenig geld, en, daar-
 na, niet, dan na 't bannen van deeze en an-
 dere muitelingen, die zig, in drie muiteryen,
 hadden laten inwikkelen, gedempt werdt (m).

Aldan-
 king van
 krygs-
 volk, ter
 weder-
 zyde.

(h) *Traité de Partage, dans les Negotiat. de JEANN. Tom. IV. p. 173.*

(i) *Negotiat. de JEANNIN Tom. III. p. 302.*

(k) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 133.*

(l) *METEREN XXX. Boek, f. 579 vers.*

(m) *METEREN XXXI. Boek, f. 581 vers. 590.*

1609.

XXV.
Onder-
hande-
ling over
de be-
grooting
van het
aandeel
van elk
Gewest
in de ge-
meene
lasten.

Wyders, werdt 'er, in de Vereenigde Ge-
westen, omftandiglyk, gehandeld, over de
bepaaling van het aandeel, welk elk Gewest,
in de gemeene lasten, te draagen hadt. Hier-
over was, van 't begin des oorlogs aan, ge-
schil geweest, zonder dat het, immer, be-
hoorlyk, hadt konnen veressend, of het aan-
deel van elk Gewest, op eenen vasten voet,
gebragt worden. Holland, en vooral Zeeland
klagden, dat zy veel te hoog belast werden.
Ook was 't wel noodig geweest, verscheiden
andere Gewesten, met naame Gelderland en
Overysfel, die, door de wapenen, tot het
Verbond gebragt waren, weinig te bezwa-
ren, zo lang de kryg duurde; waarvan zy
ook, eenen geruimen tyd herwaards, den
meesten last gehad hadden (*n*). In 't voorlee-
den jaar, was 'er eene verdeeling geschied van
een gedeelte der oorlogslasten, in welken Gel-
derland maar vier en een half ten honderd
droeg. Holland bragt toen vyfenvyftig en een
half ten honderd op; Zeeland, dertien en een
half; Utrecht, vyf en drie vierde; Friesland,
elf en een half; Overysfel, twee en drie vier-
de en Groningen en Ommelanden zes en een
half (*o*). Maar in deeze verdeeling oordeelde
men nu verandering te moeten vallen; waarop
Zeeland sterk drong (*p*); doch 't liep nog
aan, tot in 't jaar 1612, eer men, deswege,
tot een besluit komen kon.

XXVI.
Jeannin

Het buitengewoon gezantschap van Frank-
ryk

(*n*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 96.*

(*o*) *Uit geschreeven' Aantekeningen van deezen tyd.*

(*p*) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 143.*

ryk en Groot-Britanje, 't Bestand nu ge-
 flooten ziende, stondt, tegen 't einde van
 Zomermaand, op zyn vertrek: wanneer
 Jeannin geraaden vondt, eindelyk, een Ver-
 toog te doen, ter algemeene Staatsvergade-
 ringe, ten voordeele der Roomschegezinden
 in de Vereenigde Gewesten: 't welk hy,
 tot hiertoe, hadt uitgesteld. De Koning,
 zyn meester, hadt 'er hem, onlangs, nog toe
 vermaand. Doch de Engelsche gezanten had-
 den zig veele moeite gegeven, om te maa-
 ken, dat zulk een Vertoog geen' ingang
 vondt. Ondertuschen, was men, na 't flui-
 ten van 't Bestand, hier te Lande, veel scher-
 per geweest, tegen de Roomschen, dan te
 vooren: 't welk Prins Maurits en anderen
 noodig hielden, om te voorkomen, dat men
 't oog niet naar Spanje wendde, of ten min-
 ste, naar zynen oudsten broeder, den Prins
 van Oranje, die zig, zo men meende, in
 zyn verblyf alhier, reeds te veele vrienden
 gemaakt hadt (g). Jeannin besloot dan,
 kort voor zyn vertrek, een Vertoog in te
 leveren, behelzende „ dat hy, tot hiertoe,
 „ uitgesteld hadt, voor de Katholyken in de
 „ Vereenigde Gewesten te spreken, om
 „ geene verhindering toe te brengen aan de
 „ handeling van vrede of bestand, waar-
 „ mede men bezig geweest was: doch dat
 „ hy, na 't gelukkig afloopen deezer han-
 „ delinge, en 't bevestigen der vryheid van
 „ den Staat, geene zwaarigheid maakte,
 „ om,

1609.

levert
 een wyd-
 lustig
 Verroog,
 ter alge-
 meene
 Staats-
 vergade-
 ringe,
 over, ten
 voordee-
 le der
 Roomsche-
 gezinden.

(g) *Negotiat. de JEANN. Tom. IV. p. 123, 144; 182. UY-
 TENBOG. Lev. en VERBOD. Cap. X. bl. 153.*

1609. „ om , ook in dit opzigt , den last zyns
 „ meesters te voltrekken. Dat de Koning ,
 „ tot het geeven van deezen last , bewoo-
 „ gen geworden was , door den Godsdienst ,
 „ waarvan hy belydenis deedt , en door het
 „ bezef van de nuttigheid , die , uit het in-
 „ willigen van zyn verzoek , voor den Ver-
 „ eenigden Staat zelve , te wagten was. Dat
 „ de Staaten den Katholyken , zo niet door
 „ openbaar besluit , ten minste by oogluik-
 „ king , vrye Godsdienstoefening behoor-
 „ den te gunnen , om dat zy zulk een aan-
 „ zienlyk getal uitmaakten , en de lasten des
 „ krygs , nevens anderen , zo veele jaaren ,
 „ gedraagen hadden ; waarom hun ook een-
 „ nig deel toekwam van de vryheid , die 'er
 „ door verworven was. Dat men deeze vry-
 „ heid niet genoot , zo lang men God niet ,
 „ vryelyk , naar zyn geweeten , dienen mogt ,
 „ gelyk de Staaten zelve wel wisten : heb-
 „ bende zy het verkrygen of behouden van
 „ deeze vryheid , altoos , onder de voor-
 „ naamste oorzaaken van het aanneemen
 „ der wapenen , gerekend. Dat , om ge-
 „ lyke oorzaak , ook in andere deelen van
 „ 't Christendom , zelfs in Frankryk , gewel-
 „ dige beweegingen ontstaan waren , en
 „ overal met zulken gelukkigen uitflag , als
 „ of de Voorzienigheid , daarmede , den
 „ Vorsten en Mogendheeden hadt willen lee-
 „ ren , dat het geloof , niet door geweld ,
 „ maar door de werkinge van den Heiligen
 „ Geest , voortgebracht werdt , en dat de
 „ verbeteringen der doolingen en misbruiken ,
 „ die bedorven' menschen in den Gods-
 „ dienst

„ dienst tragten in te voeren, de eenige weg
 „ was, om de gantsche Christenheid tot
 „ één geloof te brengen. Dat zyn Koning,
 „ terwyl men badt, dat de Hemel de her-
 „ ten der Christen-Mogendheden en van het
 „ Hoofd der Kerke, tot deeze verbetering,
 „ beweegen wilde, niet naliet, alles aan te
 „ wenden, wat strekken kon, om de ver-
 „ bittering weg te neemen, die de voor-
 „ gaande oorlogen, in zyn Ryk, verwekt
 „ hadden, en ten deezen einde, hun, die
 „ de zelfde Leer met de Vereenigde Staaten
 „ beleeden, vryheid van Godsdienstoeffe-
 „ ning verleend hadt: dat hy hiervan reeds
 „ de goede uitwerksels ondervondt, 't welk
 „ hem bewoog, den Staaten het inslaan van
 „ den zelfden weg aan te raaden. Dat de Ko-
 „ ning de vrye oefening van hunnen Gods-
 „ dienst niet in zyn Ryk gevonden hadt,
 „ en hierom, met regt, zou hebben kunnen
 „ weigeren. Doch dat de Katholyken, hier,
 „ zo wel als de anderen, gestreeden hadden
 „ voor de gemeene vryheid; waarom hun
 „ ook het genot derzelve, geregtelyk, toe-
 „ kwam. Dat het weigeren van zulk eene
 „ vryheid nadeel zou kunnen doen aan die
 „ van hunnen Godsdienst, in zulke Plaat-
 „ sen, en onder zulke Mogendheden, daar
 „ zy de zwaksten waren. Dat de Staaten
 „ de begeerde vryheid, zonder eenig ge-
 „ vaar, verleenen konden, alzo de Katho-
 „ lyken, die hun getrouw gebleeven wa-
 „ ren, in 't heetst van den oorlog, en ter-
 „ wyl ze de oefening van hunnen Gods-
 „ dienst ontbeeren moesten, hun, onder 't

1609. „ genieten van vrede en vryheid, niet zou-
 — den afvallen : terwyl , daarentegen , het
 „ onthouden deezer vryheid hen tot mis-
 „ moedigheid en wanhoop zou konnen
 „ brengen. Dat sommigen wel dreeven ,
 „ dat de Staat gevestigd was op den Gods-
 „ dienst , welken de Staaten beleeden , en
 „ dat eenen anderen te gedoogen de grond-
 „ wet van 't Gemeenebest schondt ; doch
 „ dat anderen , daartegen , met meer reden ,
 „ inbragten , en uit verscheiden' schriften
 „ beweezen , dat zy , in 't eerst , alleenlyk
 „ vrye oefening voor hunnen Godsdienst
 „ zогten : altoos onderstellende , dat de
 „ Katholyke Godsdienst , daarbenevens , ge-
 „ oefend zou worden. Dat de ondervinding
 „ ook alomme leerde , dat verscheidenheid
 „ van Godsdienst niet gevaarlyk was voor
 „ eenen Staat. Dat sommigen , ten onregte ,
 „ waanden , dat de dwang , van welken men
 „ zig bediende , de Katholyken , te eerder ,
 „ tot hunnen Godsdienst zou overhaalen ,
 „ also 't veeleer te verwagten was , dat zy ,
 „ hierdoor , standvastiger gemaakt zouden
 „ worden , in het aankleeven der Leere ,
 „ welken zy nu volgden. Of zo dit niet ge-
 „ beuren mogt , zouden zy , veelligt , tot ee-
 „ ne openbaare veragting van God en den
 „ Godsdienst vervallen , en veel schadely-
 „ ker onderzaaten worden , dan zy anders
 „ zouden geweest zyn. Dat men niet zeg-
 „ gen moest , dat het den Katholyken vry-
 „ stondt , het Land te verlaaten ; also men
 „ dit zulken , die 't Land hadden helpen
 „ winnen , met geen' schyn van regt , ver-
 „ gen

„ gen kon, behalve dat, hierop, eene ont- 1609.
 „ volking stondt te volgen, die ongemak-
 „ ken naar zig zou sleepen, beter te be-
 „ denken, dan openlyk aan te wyzen. Dat,
 „ schoon alle deeze redenen de Staaten be-
 „ hoorden te beweegen, om den Katholy-
 „ ken de openbaare oefening van hunnen
 „ Godsdienst toe te staan, zyne Majesteit
 „ zig egter te vrede hieldt, zo men slegts
 „ gedoogen wilde, dat zy eenige oefening,
 „ in hunne huizen, hebben mogten, zon-
 „ der gestoord, en, naar de strengheid
 „ der Plakaten, gehandeld te worden. Dat
 „ men dit nog onder zulke voorbehoedsels
 „ zou konnen toelaaten, dat 'er geheel gee-
 „ ne vrees voor gevaar overbleef; gelyk,
 „ by voorbeeld, zyn zou, te beveelen, dat
 „ de Kerkelyken, die in 't Land begeerden
 „ te wonen, zig by de Wethouders der
 „ Plaatsen, met goed getuigenis van hun-
 „ ne perfoonen en gedrag, aangaven, en
 „ dat zy, die dit niet gedaan hadden, ge-
 „ bannen of zwaarer gestraft werden." De
 „ Gezant besloot, eindelyk, zyn Vertoog,
 „ met deeze woorden: „ Gy ziet, myne Hee-
 „ ren, dat 's Konings verzoek, ten voor-
 „ deele der Katholyken, op zo weinig uit-
 „ komt, dat het toestaan van het zelve u
 „ geen schynbaar nadeel kan toebrengen.
 „ Zy zullen 'er, nogtans, grooten troost
 „ uit ontvangen. Zy zullen 'er u altoos voor
 „ verpligt zyn. Hunne zugt tot de behou-
 „ denis en voorspoed van uwen Staat zal
 „ 'er vaster en bestendiger door worden.
 „ Zyne Majesteit zal u des ook grooten
 IX. DEEL. Gg „ dank

1609.

„ dank weeten , en oordeelen , dat gy een
 „ goed en wys besluit genomen hebt. Zo gy
 „ het tegendeel doet , zal hy altoos vreezen ,
 „ dat uwe weigering de gemoeden der Ka-
 „ tholyken van u vervreemden zal , en ver-
 „ oorzaaken , dat zy of 't Land ruimen , of
 „ nog snooder en gevaarlyker maatregels
 „ neemen. Hy vermaant hen , egter , ge-
 „ duldig te draagen , 't gene gy goedvindt
 „ te beveelen , zonder iets te ondernee-
 „ men , welk de rust en veiligheid van u-
 „ wen Staat zou kunnen stooren : hun , van
 „ zynen kant , verklaarende , dat zy , an-
 „ ders doende , eerder straf , dan zyne gunst
 „ en hulp waardig geoordeeld zullen wor-
 „ den (r).”

Dit Vertoog , den Staaten ter hand ge-
 steld zynde , werdt , door hen , geheim ge-
 houden , en niet aan de byzondere Gewes-
 ten gezonden : waarom 'er ook geen besluit
 op genomen werdt. Men deedt Jeannin
 egter hoopen , op de oogluiking , die hy
 begeerd hadt ; waarmede hy zig te vrede
 hieldt (s) : en de ondervinding heeft , nader-
 hand , geleerd , dat men hem met geene ver-
 geeffsche hoop geveleid hadt. De Roomsche-
 gezinden hebben , door den tyd , grooter vry-
 heid verkreegen , dan Jeannin voor hun ver-
 zocht hadt. Hy , hier nu niets meer te ver-
 rigten hebbende , vertrok , op het einde van
 Zomermaand , rykelyk beschonken , door de
 Staaten (t).

De

(r) *Voyez* Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 217.(s) *Negotiat. de JEANNIN Tom. IV. p. 182.*(t) *METER. XXX. Boek. f. 579 vers.*

De drie maanden, geschikt tot het haalen der bekräftiging van 't Bestand, door den Koning van Spanje, liepen nu naar 't einde: en zy waren al eenige weeken verloop en geweest, eer men ze hier ontving: 't welk reeds eenig gemor onder 't volk verwekt hadt. Eindelyk, kwam de verwagte bekräftiging, in volkomen' orde, gedagtekend den zevenden van Hooimaand. De Koning bevestigde het Bestand; in alle deelen, zo ver het hem betrof, belovende het van zynen kant te zullen houden: „alleenlyk, betuigde hy, te hoopen, „dat de Staaten, geduurende het zelve, „hunne Katholyke onderzaaten wel be- „handelen zouden (u).” Dus kreeg, eindelyk, het werk van het twaalfjaarig Bestand zyn vol beslag. De Vereenigde Nederlanders zagen zig gebragt, tot eene rust; die de meesten nog niet gekend hadden, en tot welke veelen zig bezwaarlyk gewennen konden. Uitheemsche volken verwonderden zig, en 't schein hun ongelooflyk, dat men den magtigsten Koning van Spanje hadt konnen afdringen eene erkenenis der vryheid van de Vereenigde Gewesten, en een groot deel des handels op de Indien. Hiernaar werden de kragten van den vryen Staat en de wysheid van deszelfs Regeeringe gewaardeerd. En sedert hebben veele Koningen, Vorsten en Staaten begonnen te staan naar het Bondgenootschap der Vereenigde Gewesten (v).

1609.

XXVII.
De bekräftiging van 't Bestand, door den Koning van Spanje, komt herwaards.

(u) METERS XXX. Boek, f. 579 vers.

(v) GROTH Hist. Libr. XVIII. p. 567.

BERIGT VOOR DEN BINDER.

FILIPS II., Koning van Spanje, <i>te plaatsen tegen over</i> Bladz.	16
Het Beleg van GRAAVE.	120
Het overzeilen van zes Spaansche Galeien.	122
De Kaart van de Scheepstogten naar Oostindie.	131
JOOST DE MOOR, Vice-Admiraal.	158
OOSTENDE na de overgave.	170
De Admiraal JAKOB VAN HEEMSKERK.	254
CORNELIS VAN AARSENS, Griffier der Staaten Generaal.	272
De Aankomst der Spaansche Gezanten.	320
JOHAN VAN OLDENBARNEVELD, Advokaat van Holland.	450